

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ

РІЧНИЙ ЗВІТ

2004

Шановні пані і панове!
Шановні колеги!

2004 рік став роком значних випробувань як для України, так і для банківської системи, яка продемонструвала надійність, а Національний банк України – відданість головній функції – забезпеченню стабільності грошової одиниці України. Обмінний курс гривні до курсоутворюючої валюти – долара США упродовж року був стабільним, а незначний рівень інфляції не мав монетарних передумов.

Банківський сектор продовжував зміцнюватися і залишатися рушієм економічного зростання. Незначне падіння в останні місяці 2004 року обсягів залучення банками депозитів, отже, і кредитування було швидко подолано. У річному ж вимірі досягнуто значного зростання як ресурсної бази банків, так і вимог за наданими кредитами в економіку. Високими темпами продовжували зростати довгострокові кредити та кредити в інвестиційну діяльність, що позитивно впливало на динаміку економічного зростання в Україні.

Майже наполовину збільшився статутний капітал банків. Забезпечувалося підвищення ефективності діяльності банків за рахунок зростання рівня прибутковості.

Вважаю, що здобутками ми маємо насамперед завдячити багатотисячному колективу банківської системи, який доклав максимум зусиль, знань і професіоналізму, аби сповна сприяти економічному зміцненню нашої країни.

З глибокою повагою

Голова
Національного банку України

Володимир Стельмах

Члени Ради

Національного банку України

**Альошин
Валерій Борисович**
Перший заступник Голови Комітету
Верховної Ради України у справах
пенсіонерів, ветеранів та інвалідів

**Буряк
Сергій Васильович**
Голова Комітету Верховної
Ради України з питань
фінансів і банківської діяльності

**Геєць
Валерій Михайлович**
Директор Інституту
економічного прогнозування
НАН України

**Даниленко
Анатолій Іванович**
Завідувач відділу фінансового
та монетарного регулювання
Об'єднаного інституту
економіки НАН України

**Дубров
Олександр Михайлович**
Президент спільного
українсько-американського підприємства
у формі товариства з обмеженою
відповідальністю „Керос-Київ”, Голова Ради
директорів групи компаній „Керос”

**Оніщук
Микола Васильович**
Перший заступник Голови
Комітету Верховної Ради
України з питань правової
політики (за згодою)

**Плужников
Ігор Олександрович**
Член Комітету Верховної
Ради України у справах
пенсіонерів, ветеранів та інвалідів

**Порошенко
Петро Олексійович**
Секретар Ради
Національної безпеки
та оборони України

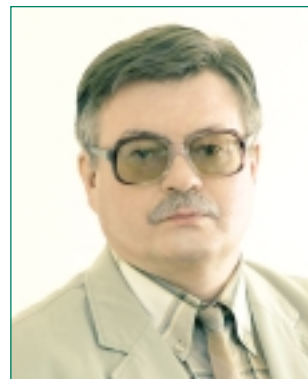
**Саблук
Петро Трохимович**
Директор Національного
наукового центру „Інститут аграрної
економіки” Української академії
аграрних наук

**Стельмах
Володимир Семенович**
Голова
Національного банку України

**Тимошенко
Юлія Володимирівна**
Прем'єр-міністр України

**Федоренко
Анатолій Васильович**
Віце-президент
Відкритого акціонерного
товариства „КІНТО”

**Шемшученко
Геннадій Юрійович**
Заступник директора
Центру банківського права при
Інституті держави і права імені
В.М. Корецького НАН України

**Шпиг
Федір Іванович**
Член Комітету Верховної
Ради України з питань фінансів
і банківської діяльності

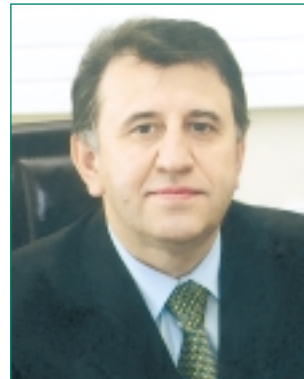
**Юшко
Ігор Олегович**
Віце-президент корпорації
„Інтерпайп”

Члени Правління

Національного банку України

**Стеглюк
Володимир Семенович**
Голова
Національного банку України

**Шаповалов
Анатолій Васильович**
Перший заступник Голови

**Кротюк
Володимир Леонідович**
Заступник Голови

**Сениць
Павло Миколайович**
Заступник Голови

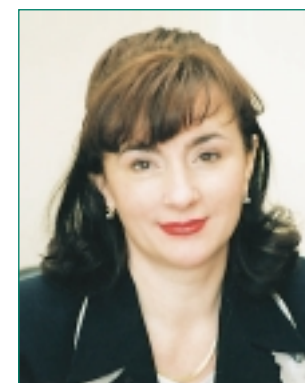
**Яременко
Сергій Олександрович**
Заступник Голови

**Гребенюк
Наталія Іванівна**
Директор департаменту
монетарної політики

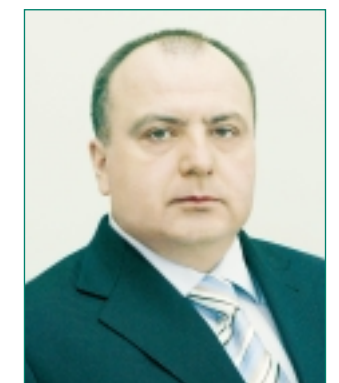
**Іванюк
Ігор Михайлович**
Директор департаменту
персоналу

**Кандибка
Ольга Михайлівна**
Директор фінансового
департаменту

**Кравець
Віктор Михайлович**
Виконавчий директор
з питань платіжних систем
та розрахунків

**Лаврук
Микола Павлович**
Виконавчий директор
з адміністративних питань

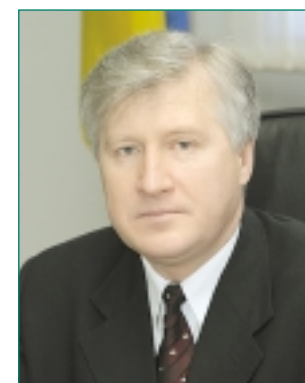
**Пасічник
Василь Васильович**
Директор юридичного
департаменту

**Ричаківська
Віра Іванівна**
Головний бухгалтер-
директор департаменту
бухгалтерського обліку

**Савченко
Анатолій Стефанович**
Директор департаменту
інформатизації

**Степаненко
Анатолій Іванович**
Начальник Головного управління
Національного банку України
по місту Києву та Київській області

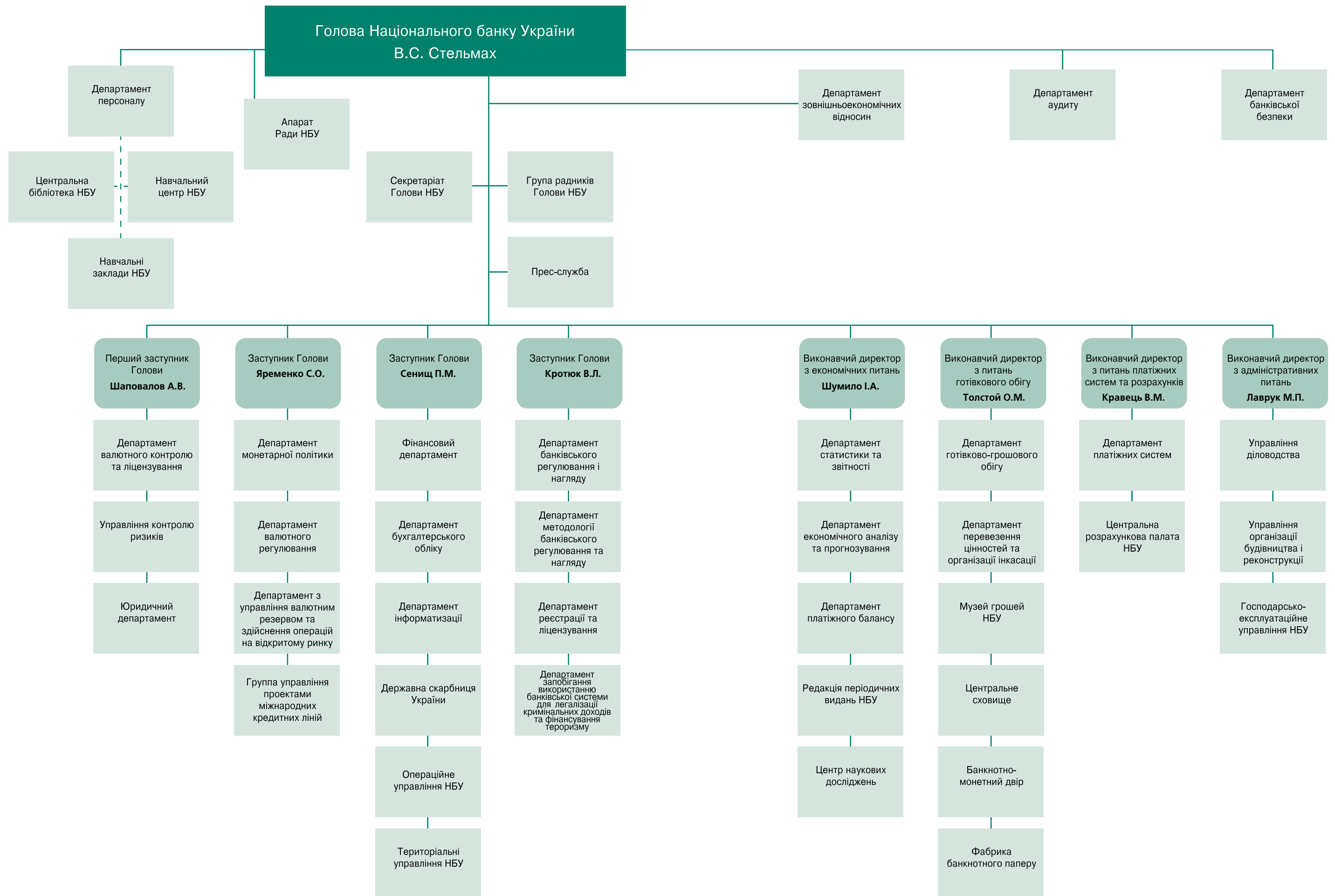

**Толстой
Олександр Микитович**
Виконавчий директор
з питань готівково-грошового
обігу

**Шумило
Ігор Анатолійович**
Виконавчий директор
з економічних питань

СТРУКТУРА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

ВСТУП

У 2004 році збереглася тенденція до економічного зростання за умов відносно високого порівняно з попереднім роком рівня інфляції. Позитивними підсумками розвитку реального сектору в 2004 році були:

- висхідна динаміка реального обсягу ВВП. За 2004 рік реальний ВВП зріс на 12.1% (за 2003 рік – на 9.4%);

- зростання доходів населення. Номінальні доходи населення за 2004 рік збільшилися на 22.5%, наявні доходи зросли на 27.4%, а реальні наявні – на 16.8% (у 2003 році – відповідно на 16.5, 14.8 та 9.1%);

- зростання питомої ваги валового прибутку, змішаного доходу у структурі ВВП, що було передумовою для зростання сукупного попиту, зокрема його інвестиційної складової.

Завдяки сприятливим умовам торгівлі у звітному році спостерігалася тенденція до значного перевищення темпів зростання експорту товарів та послуг над імпортом, що зумовило формування позитивного сальдо з торгівлі товарами та послугами у розмірі 4.87 млрд. дол. США, що у 3.8 раза більше, ніж у 2003 році.

За 2004 рік індекс споживчих цін становив 112.3%. Продовольчі товари у звітному році подорожчали на 15.3%, непродовольчі – на 5.4%, а послуги – на 7.9%. У середньорічному вимірі інфляція становила 9.0%. Ситуація була зумовлена насамперед невиваженою фіскальною політикою уряду у вересні – грудні, подорожчанням нафтопродуктів протягом року і підвищенням інфляційних очікувань напередодні виборів Президента України. Ціни виробників промислової продукції зросли на 24.1%. Найбільший вплив на зростання цін виробників мало подорожчання продукції металургії, енергетичних матеріалів та продуктів нафтоперероблення.

У 2004 році доходи Зведеного бюджету України зросли на 21.6% проти 2003 року і становили 91.5 млрд. грн. При цьому співвідношення доходів до ВВП становило 26.5%, або скоротилося порівняно з попереднім роком на 1.7 процентного пункту. Видатки Зведеного бюджету збільшилися на 35.3% і дорівнювали 102.5 млрд. грн. По відношенню до ВВП видатки Зведеного бюджету становили 29.7 проти 28.4% у 2003 році. Внаслідок "м'якої" фіскальної політики уряду дефіцит Зведеного бюджету за 2004 рік становив 3.2% до ВВП, а у вересні – грудні – 8.5% до ВВП.

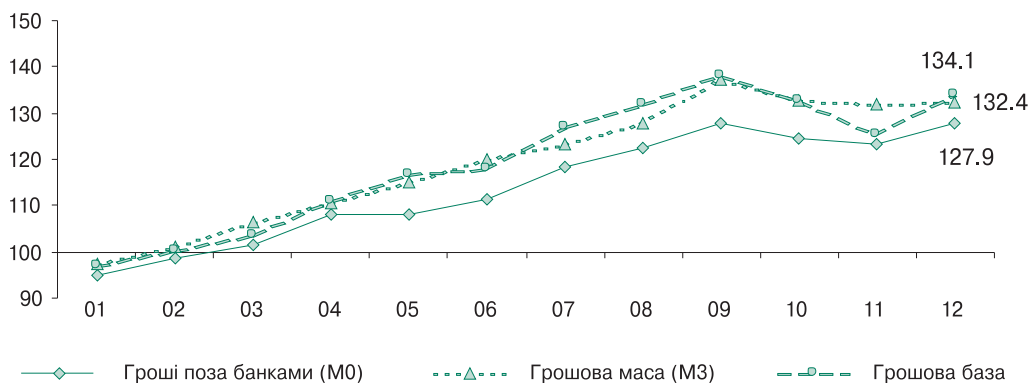
Обсяг валового зовнішнього боргу на кінець 2004 року становив 30.6 млрд. дол. США, або 47% до ВВП, збільшившись за рік на 28.5%. Зростання відбулося в основному за рахунок приватного зовнішнього боргу, який збільшився на 37.5% і на 1 січня 2005 року становив 18.1 млрд. дол. США. Державний зовнішній борг становив 12.5 млрд. дол. США, або збільшився за 2004 рік на 17.4%.

Економічному зростанню, зокрема, сприяла грошово-кредитна політика Національного банку України, яка здійснювалася відповідно до стратегічних цілей та завдань, визначених Основними засадами грошово-кредитної політики на 2004 рік, і спрямовувалася на забезпечення внутрішньої та зовнішньої стабільності національної валюти, а також на забезпечення попиту на гроші з боку суб'єктів господарювання та підтримання прискорених темпів економічного зростання.

За 2004 рік монетарна база збільшилася на 34.1% (за 2003 рік – на 30.1%), а грошова маса – на 32.4% (за 2003 рік – на 46.5%). Розрахунковий рівень монетизації за рік підвищився до 32.02 проти 30.27% на кінець 2003 року.

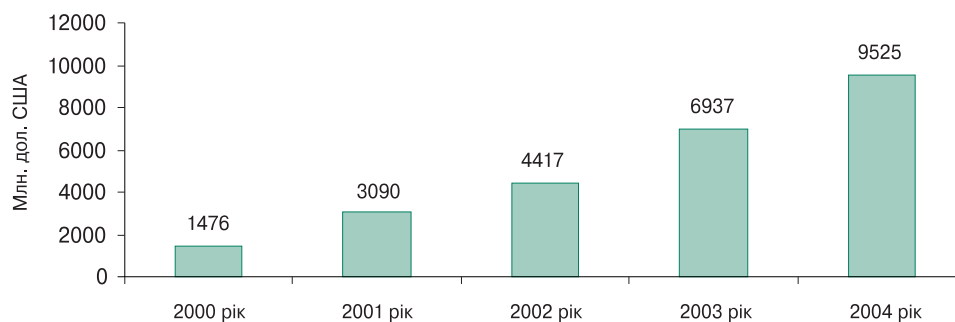
Поліпшилася структура грошової маси. Обсяг готівки поза банками за 2004 рік збільшився на 27.9% (за 2003 рік – на 25.3%), а його частка в загальному обсязі грошової маси скоротилася на 2.2 процентного пункту до 32.6%.

Динаміка монетарних показників протягом 2004 року (у % до початку року)

Валютно-курсова політика Національного банку України спрямовувалася на забезпечення стабільності валютного курсу гривні й сприяла нарощуванню упродовж січня – вересня міжнародних резервів Національного банку України, які, незважаючи на інтенсивні валютні інтервенції у жовтні – грудні 2004 року, зросли за 2004 рік на 37.3% до 9.5 млрд. дол. США.

Міжнародні резерви Національного банку України (за поточним курсом)

Політика забезпечення стабільності обмінного курсу гривні до долара США справляла стримуючий вплив на розвиток цінових процесів. Офіційний курс гривні до долара США за 2004 рік підвищився на 0.49% і на 01.01.2005 р. становив 5.3054 грн. за 1 доллар США (номінальна ревальвація гривні до долара США у 2003 році становила 0.02%).

Стрімке зростання світових цін на енергоносії забезпечило сприятливу динаміку реального ефективного обмінного курсу, що зберегло позитивний вплив на розвиток зовнішньоекономічної торгівлі. За 2003–2004 роки РЕОК девальював на 12.2%.

Нарощування банками ресурсної бази поруч із поліпшенням її строкової структури дало змогу збільшити кредитування економіки на 30.6%, у тому числі довгострокове – на 57.1%.

Процентна політика Національного банку України спрямовувалася на зниження рівня процентних ставок за кредитами, рівень якої у національній валюті знизився на 0.6 процентного пункту і становив 17.3% річних.

Відношення вимог банків за кредитами до ВВП зросло з 25.4% на 1 січня 2004 року до 25.7% на 1 січня 2005 року, у тому числі за довгостроковими кредитами – з 11.4 до 13.9%.

Зріс капітал банків, у тому числі регулятивний капітал – на 37.0% (за 2003 рік – на 31.4%).

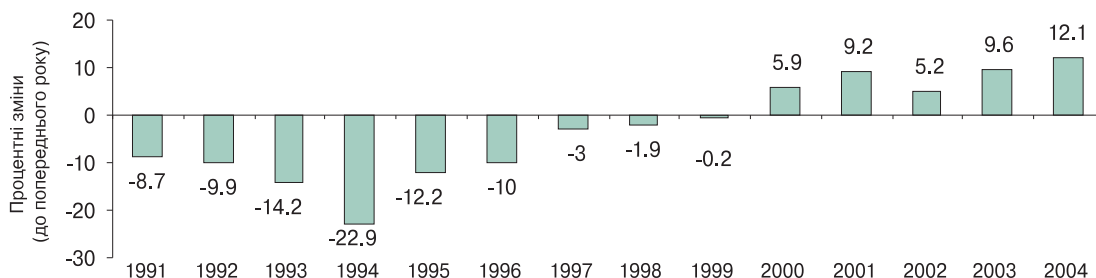
Підвищився рівень рентабельності активів банків порівняно з 2003 роком з 0.04 до 1.07%, а також рівень рентабельності капіталу банків – з 7.61 до 8.43%, про що свідчить збільшення у 1.5 раза прибутків, отриманих банками за результатами діяльності у 2004 році порівняно з попереднім роком.

Розділ 1
ЗАГАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА
СИТУАЦІЯ

1.1. ВАЛОВИЙ ВНУТРІШНІЙ ПРОДУКТ

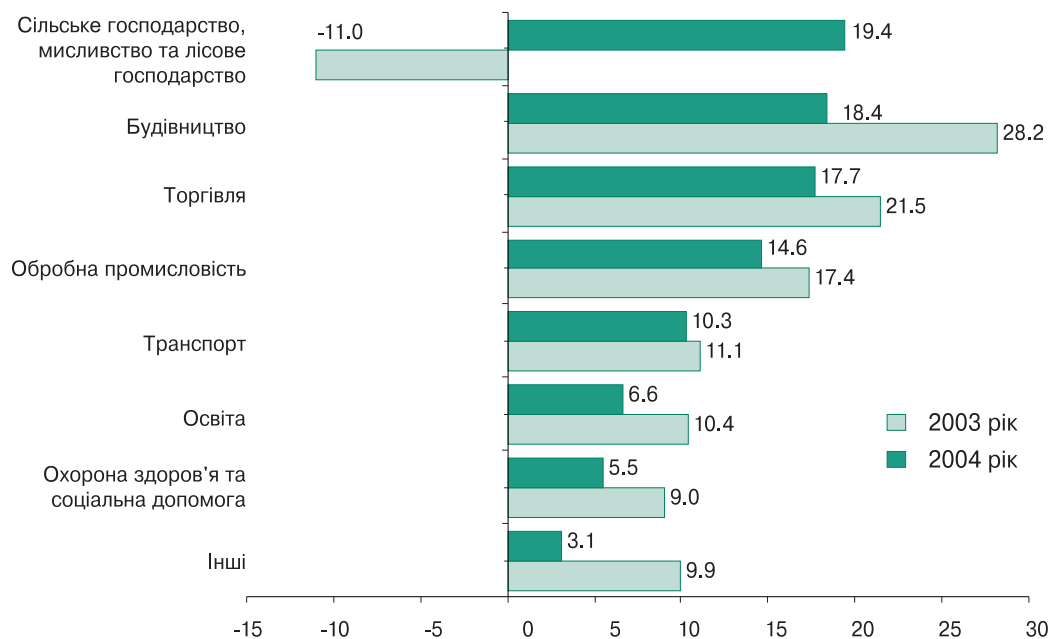
Темпи приросту реального ВВП були найвищими за всі роки незалежності України і становили 12.1%, перевищивши його середню величину за попередні чотири роки (7.2%). Україна мала найвищі темпи економічного зростання серед країн СНД.

Реальний валовий внутрішній продукт України в 1991–2004 роках

Економічне піднесення було зумовлене сприятливою кон'юнктурою зовнішніх товарних ринків та збільшенням приватного споживання через зростання доходів домогосподарств. У 2004 році номінальний ВВП становив 344.8 млрд. грн., що в розрахунку на одну особу населення становило 7267 грн., або було на 1676 грн. більше, ніж у 2003 році. Висхідна динаміка номінального обсягу ВВП свідчить про позитивні зрушення в економіці, незважаючи на зростання негативного впливу цінового фактора в економіці (індекс-дефлятор ВВП за 2004 рік становив 115.4 проти 106.7% у 2003 році). Високі темпи зростання реального ВВП були зумовлені нарощуванням обсягів виробництва майже за всіма видами економічної діяльності, крім виробництва та розподілення електроенергії, газу та води. Вищими, на відміну від темпів зростання ВВП, були темпи зростання сільського господарства (119.4%), будівництва (118.4%), торгівлі (117.7%) та обробної промисловості (114.6%).

Валова додана вартість за основними видами економічної діяльності (темпи змін до попереднього року, %)

Основною рушійною силою економічного розвитку була обробна промисловість, частка якої у створенні загальної доданої вартості становила 23.4%, а найменшим у створенні доданої вартості був внесок будівництва – 4.8%.

Структура приросту валової доданої вартості (у порівнянних цінах, %)

У загальній доданій вартості частка транспорту, торгівлі, освіти та охорони здоров'я скоротилася з 37.3 до 35.9% через уповільнення темпів їх зростання.

На відміну від попереднього року значним у зростання ВВП був внесок сільськогосподарського виробництва¹, динамічний розвиток якого вплинув на зміну структури внесків видів економічної діяльності у приріст ВВП (19.2 проти 14.7% у 2003 році). Ще однією особливістю у формуванні приросту ВВП було скорочення у 2004 році частки в структурі загальної доданої вартості промисловості (на 7.2 процентного пункту) та будівництва (на 3.4 процентного пункту), що свідчить про зменшення індустріальної складової економічного розвитку.

СТРУКТУРА ВВП ЗА КАТЕГОРІЯМИ ВИКОРИСТАННЯ

(у фактичних цінах)

Показники	2003 рік		2004 рік	
	загальний обсяг, млрд. грн.	питома вага, % до підсумку	загальний обсяг, млрд. грн.	питома вага, % до підсумку
ВВП	267.3	100	344.8	100
у тому числі:				
кінцеві споживчі витрати	201.6	75.4	252.8	73.3
валове нагромадження	58.8	22.0	66.1	19.1
чистий експорт товарів та послуг	6.9	2.6	25.9	7.6

¹Високі темпи зростання зумовлені низькою базою для порівняння. Порівняно з результатами 2002 року зростання становило лише 6%.

Аналіз структури ВВП за використанням свідчить про те, що економічне зростання у 2004 році забезпечувалось у першу чергу зростанням приватного споживання та чистого експорту. Водночас внесок державного споживання та інвестицій був дуже незначним.

У структурі ВВП за використанням питома вага кінцевих споживчих витрат у 2004 році порівняно з 2003 роком скоротилася на 2.1 процентного пункту і становила 73.3%.

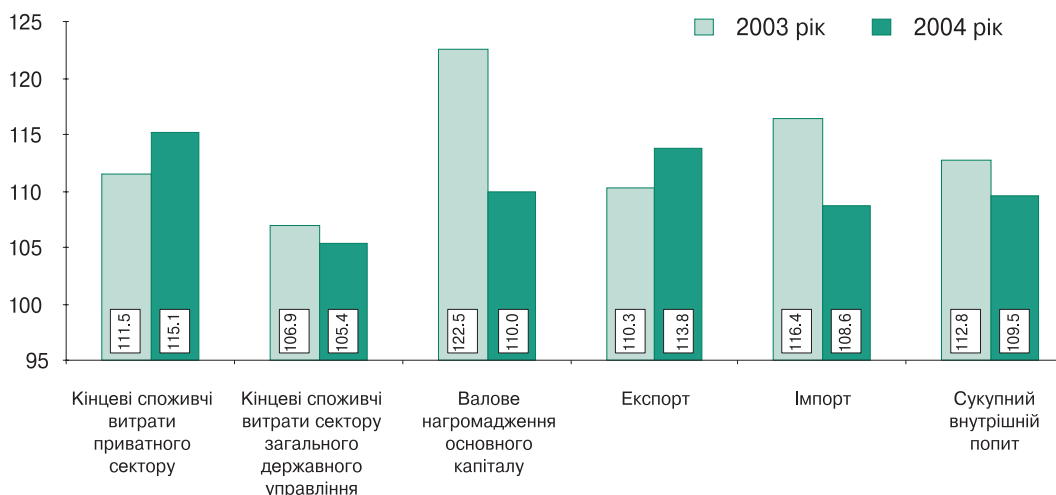
Важливим чинником зростання на 15.1% споживчих витрат населення (53.8% до ВВП) стало зростання реальних наявних доходів (на 16.8%), яке, у свою чергу, зумовлювалося зростанням реальної заробітної плати (на 23.8%).

Частка споживчих витрат сектору загального державного управління становила 18.1%, або зменшилася порівняно з 2003 роком на 0.9 процентного пункту через уповільнення на 8.5 процентного пункту зростання витрат на надання колективних послуг.

До негативних змін у структурі ВВП за категоріями кінцевого використання (з огляду на створення інвестиційних передумов економічного зростання) слід віднести зменшення частки валового нагромадження основного капіталу з 22% у 2003 році до 19.1% у звітному. Враховуючи високий ступінь зносу основних фондів в економіці країни і необхідність реструктуризації підприємств, цей рівень був недостатнім. Уповільнилися порівняно з минулим роком і темпи зростання валового нагромадження основного капіталу (110 проти 122.5%).

У структурі ВВП за категоріями кінцевого використання частка чистого експорту зросла порівняно з попереднім роком на 5.0 процентного пункту і становила 8.1%, що забезпечило 22.1% річного приросту ВВП. Вищезазначена ситуація була зумовлена перевищенням темпів приросту експорту (18.1%) над темпами приросту імпорту (13.6%). Така динаміка свідчила про зростання залежності економіки країни від зовнішніх ринків.

Темпи зростання компонентів ВВП у 2003–2004 роках (у цінах 2002 року), %

Зростання сукупного внутрішнього попиту в 2004 році уповільнилося на 3.3 процентного пункту за рахунок скорочення на 2.8% витрат сектору державного споживання протягом трьох кварталів та уповільнення темпів валового нагромадження основного капіталу з 22.5% у 2003 році до 10.0%.

Крім того, аналіз структури ВВП за використанням свідчить про відновлення негативної, з огляду інвестиційних передумов економічного зростання, тенденції до скорочення частки валового нагромадження основного капіталу з 22% у 2003 році до 19.1% у звітному.

Основним чинником підтримання внутрішнього попиту було зростання споживчих витрат сектору домашніх господарств, яке зумовлювалося прискореним зростанням доходів населення у II півріччі 2004 року.

У структурі ВВП за категоріями доходу в 2004 році порівняно з 2003 роком значно зросла частка валового прибутку, змішаного доходу (на 1.6 процентного пункту) і знизилася питома вага оплати праці найманих працівників (на 1.7 процентного пункту). Чисті податки на виробництво та імпорт залишилися на рівні минулого року (зростання на 0.1 процентного пункту), що зумовлювалося підвищенням ефективності економіки і фіскальної політики уряду, спрямованої на зниження рівня оподаткування як фізичних, так і юридичних осіб.

СТРУКТУРА ВВП ЗА КАТЕГОРІЯМИ ДОХОДУ

Показники	<i>(у відсотках до підсумку)</i>	
	2003 рік	2004 рік
ВВП	100	100
у тому числі:		
оплата праці найманих працівників	45.7	44.0
валовий прибуток, змішаний дохід	43.0	44.6
чисті податки на виробництво та імпорт	11.3	11.4

1.2. ДИНАМІКА ЦІН СПОЖИВЧОГО РИНКУ ТА ВИРОБНИКІВ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ. ІНФЛЯЦІЯ, ОСНОВНІ ЇЇ ЧИННИКИ

У 2004 році індекс споживчих цін становив 112.3 проти 108.2% у 2003 році.

ІНДЕКСИ ЦІН

Показники	<i>(у % до грудня попереднього року)</i>	
	2003 рік	2004 рік
Індекс споживчих цін	108.2	112.3
Продовольчі товари	110.9	115.3
Непродовольчі товари	101.5	105.4
Послуги	105.4	107.9
Індекс цін виробників промислової продукції	111.1	124.1
Добувна промисловість	117.9	126.0
Обробна промисловість	111.8	125.8
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	101.9	113.0

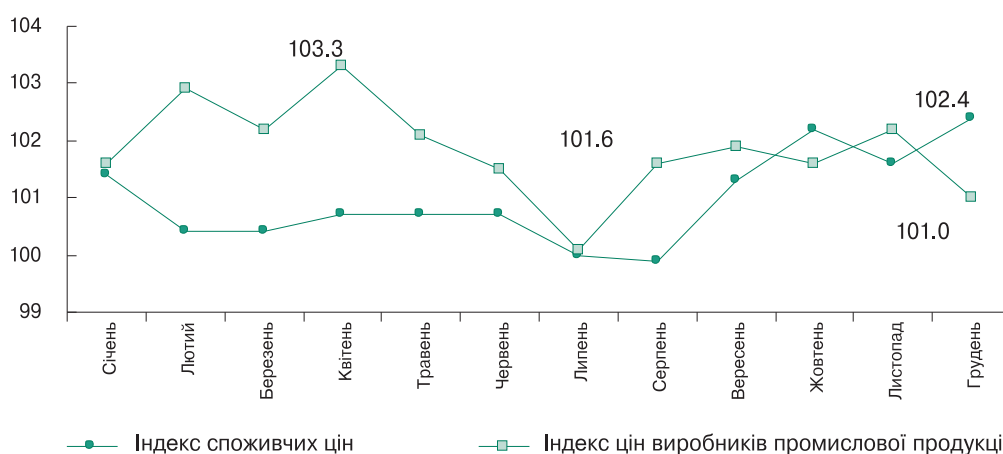
До серпня включно інфляційний розвиток було зумовлено підвищенням затратності виробництва споживчих товарів внаслідок зростання цін на паливо, а також подорожчанням сировини для тваринництва. Проте фіскальна політика уряду сприяла стримуванню розвитку зростання інфляції, оскільки підтримувався профіцит бюджету. З вересня споживчий попит спричинив тиск на рівень інфляції, а його зростання було зумовлене підвищенням доходів населення та інфляційними очікуваннями в останньому кварталі року. Додатковим інфляційним чинником виступили значні соціальні видатки, які фінансувалися за рахунок коштів, накопичених у попередні місяці, у тому числі за рахунок надходжень від приватизації.

У структурі споживчих цін найбільше подорожчали продовольчі товари (на 15.3%) за рахунок зростання цін на м'ясу, ковбасну та рибну продукцію (48.6, 27.9 та 23.3% відповідно). На 5.4% підвищилися ціни на непродовольчі товари за виключенням палива,

на які ціни зросли на 61.6%, суттєві сплески спостерігались у травні – червні та серпні – вересні), а крім того значно зросли ціни на деякі побутові товари внаслідок підвищення ажіотажного попиту. Ціни з надання послуг підвищилися в середньому на 7.9%. Зростання цін спостерігалось за всіма компонентами, окрім надання деяких послуг, що регулюються адміністративно (пошта, зв'язок, залізничний транспорт).

Стабілізації цінових процесів у країні сприяла грошово-кредитна та валютно-курсова політика Національного банку України, спрямована на утримання стабільності обмінного курсу гривні до долара США (номінальна ревальвація гривні до долара США за 2004 рік становила 0.49%). Зростання грошової маси (М3) на 32.4% поглиналося високими темпами зростання ВВП, що в результаті стримувало підвищення споживчих цін.

Індекси цін (до попереднього місяця, %)

Протягом року Національний банк України вживав додаткових стримуючих заходів для запобігання розвитку інфляційних процесів. Зокрема, було тричі підвищено облікову ставку (з 7.0 до 7.5% річних у червні, до 8.0% річних у жовтні та до 9% річних у листопаді), а також запроваджено додаткові заходи зі стабілізації обмінного курсу гривні до іноземних валют на готівковому ринку.

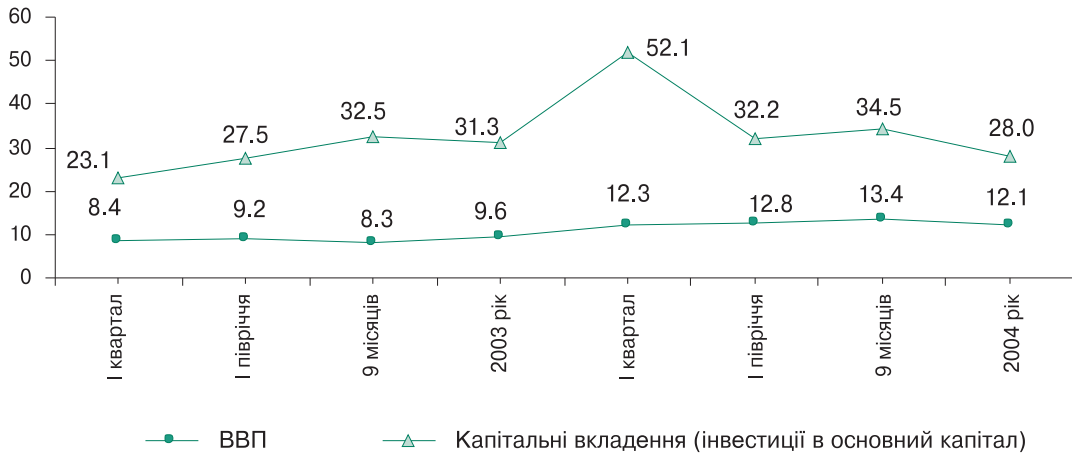
Суттєво зросли ціни виробників промислової продукції (на 24.1%). Така ситуація склалася в основному через зростання цін на продукцію металургії (на 37.1%) внаслідок підвищення світового та внутрішнього попиту на метал та металопродукцію, а також цін у виробництві коксу та продуктів нафтоперероблення (на 77.9%) в результаті стрімкого зростання світових цін на нафту. За результатами року високий темп зростання індексу цін виробників був зумовлений ціновими процесами не тільки у металургії, а й в усіх видах промислової діяльності. Хоча зростання цін у харчовій (на 6.6% за рік) та легкій (на 6.8% за рік) промисловості було нижчим від середнього рівня цін виробників, однак воно було одним із чинників зростання споживчих цін.

1.3. ІНВЕСТИЦІЇ

У 2004 році тривало зростання капітальних інвестицій, загальний обсяг яких перевищив 89.3 млрд. грн., з яких 84.8% було спрямовано на капітальні вкладення, 10.3% – на капітальний ремонт та модернізацію, 2% – на інші необоротні матеріальні активи, 2.4% – у нематеріальні активи, 0.5% – на формування основного стада робочої та продуктивної худоби.

У звітному році збереглася позитивна тенденція до перевищення темпів зростання інвестицій в основний капітал (128%) над темпами зростання ВВП (112.1%) та промислового виробництва (112.5%), що засвідчило про збереження інвестиційної спрямованості економічного розвитку. Обсяг освоєних капітальних вкладень за рахунок усіх джерел фінансування становив 75.7 млрд. грн.

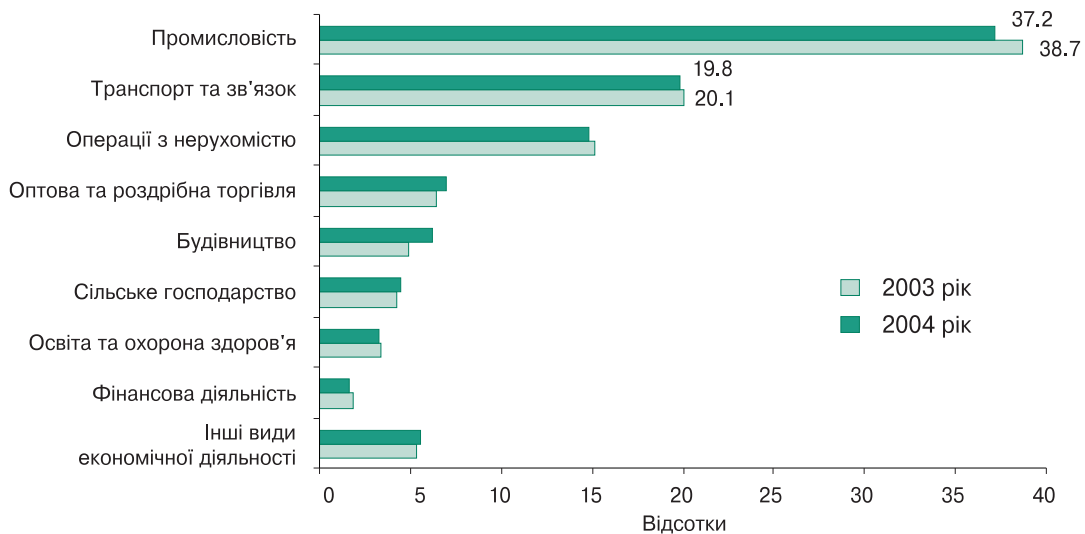
Зміни реального ВВП та капітальних вкладень у 2004 році (у % до відповідного періоду попереднього року)

Основним джерелом фінансування капітальних вкладень залишалися власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких було освоєно 61.7% від загального обсягу вкладень (у 2003 році – 61.4%), бюджетних коштів усіх рівнів було освоєно 15.5% (у 2003 році – 11.1%), кредити банків та інші позики становили 7.6%. Частка вкладень, освоєних за рахунок коштів іноземних інвесторів, уперше за останні роки скоротилася майже на 2 процентних пункти й становила 3.6%. Зазнала скорочення і частка коштів населення, використаних на індивідуальне житлове будівництво, яка становила 3.4 проти 3.6% у 2003 році. За рахунок інших коштів було освоєно 8.2% капітальних вкладень.

За видами економічної діяльності у 2004 році пріоритетними напрямками інвестування були промисловість та транспорт і зв'язок, куди було спрямовано відповідно 28.2 та 15 млрд. грн. від загального обсягу інвестицій в основний капітал і обсяги вкладень в які зросли на 24.9 та 28% відповідно порівняно з 2003 роком.

Структура інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності

Найбільшу частку капітальних вкладень, освоєних промисловими підприємствами (59.1%, або 16.7 млрд. грн.), становили інвестиції в основний капітал підприємств обробної

промисловості. Зокрема, підприємствами харчової промисловості та з перероблення сільськогосподарських продуктів було освоєно 30.1% від загального обсягу інвестицій в обробну промисловість, з яких близько 78% становили витрати на придбання машин, обладнання та устаткування. Серед інших підприємств обробної промисловості значні обсяги інвестицій освоєно підприємствами металургії та оброблення металу (19.7%) і машинобудівними підприємствами (13.6%). У цілому в обробній промисловості було освоєно капітальних вкладень на 26% більше, ніж у 2003 році. Найвищі темпи зростання інвестицій спостерігалися на підприємствах хімічної та нафтохімічної промисловості (171.6%), з виробництва деревини (161.7%), металургії та оброблення металу (143.3%).

Позитивна динаміка інвестицій в основний капітал була характерною для підприємств соціально важливих видів економічної діяльності. Обсяги капітальних вкладень в освіту збільшилися на 27.2%, в охорону здоров'я та соціальну допомогу – на 22.6%. Проте частка вкладень у ці види діяльності залишалася незначною – 1.3 та 2% відповідно.

Інвестиції у сільське господарство, мисливство та лісове господарство, хоча і зросли на 39.1%, але займали у загальному обсязі капітальних вкладень лише 4.5%.

Приросту інвестицій в основний капітал було досягнуто у 25 регіонах, крім Закарпатської області та м. Севастополя, де темпи освоєння капітальних вкладень скоротилися на 6.8 та 12.6% відповідно. Найвища інвестиційна активність спостерігалась у Черкаській та Кіровоградській областях, де обсяг капітальних вкладень зріс у 2.2 та 1.7 раза насамперед за рахунок будівництва магістральної автомобільної дороги Київ – Одеса. У Хмельницькій та Рівненській областях обсяги капіталовкладень зросли в 1.6 та 1.5 раза відповідно у зв'язку з будівництвом четвертого енергоблоку Рівненської АЕС та другого енергоблоку Хмельницької АЕС.

1.4. ПРОМИСЛОВЕ ВИРОБНИЦТВО

Темпи зростання промислового виробництва становили 112.5%, а його частка у прирості ВВП дорівнювала 28.3%. Динаміка випуску промислової продукції формувалася насамперед під впливом високого зовнішнього попиту, що визначав обсяги виробництва металургії і хімічної промисловості, зорієнтованих на експорт.

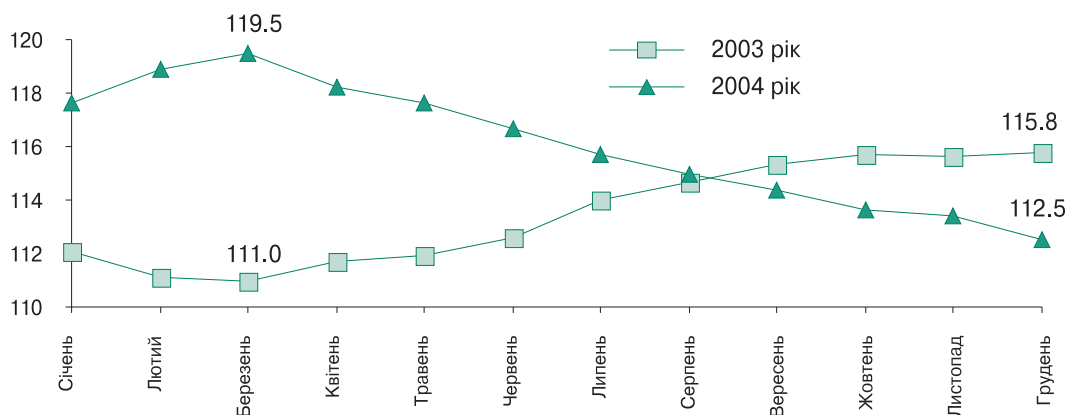
ВИРОБНИЦТВО ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Показники	2004 рік, млрд. грн.	Питома вага у загальному обсязі, %	У відсотках до попереднього року довідково: 2004 рік 2003 рік	
Промисловість	326.5*	100.0	112.5	115.8
у тому числі:				
– добувна	26.9	8.2	104.1	105.5
– обробна	253.7	77.7	114.6	118.2
– виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	45.9	14.1	98.9	104.7

На відміну від попереднього, упродовж 2004 року спостерігалось поступове уповільнення темпів зростання промислового виробництва. Якщо у I кварталі вони суттєво випереджали темпи зростання ВВП (119.5 проти 112.3%), то на кінець року – майже зрівнялися (112.5 проти 112.1%). Таку динаміку зумовлював розвиток машинобудування, металургії та харчової промисловості, питома вага внеску яких у приріст промислового виробництва за 2004 рік становила 76.5%.

* За попередніми даними.

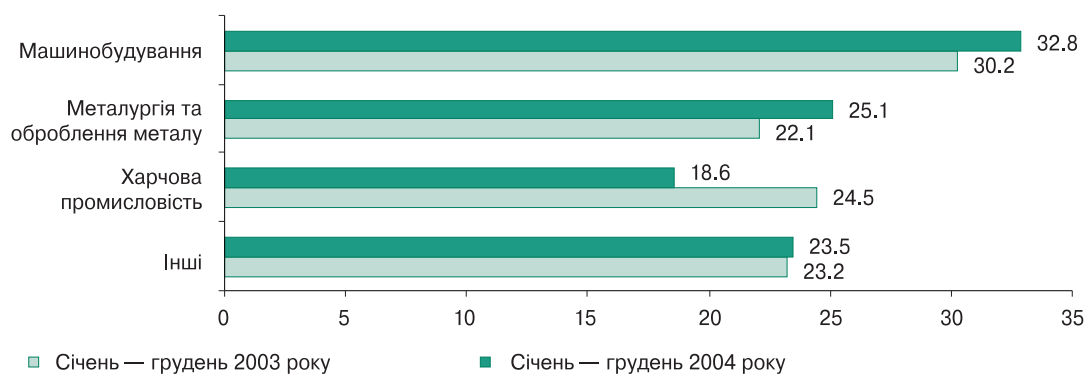
**Темпи зростання обсягів промислового виробництва у 2003–2004 роках
(у % до відповідного періоду попереднього року)**

Найдинамічніше серед видів промислової діяльності протягом року розвивалося машинобудування, обсяги виробництва якого зросли на 28%, а частка внеску в приріст виробництва за підсумками року становила 32.8%. Проте зростання витратоємності виробництва, підвищення цін на металопродукцію, яка використовувалась у виробничому процесі, а також зростання імпорту машинобудівної продукції вплинуло на уповільнення темпів зростання, особливо у виробництві транспортного устаткування.

У металургії та обробленні металу виробництво продукції зросло на 12%. Основними чинниками зростання виробництва у гірничо-металургійному комплексі були високий зовнішній попит та ціни на світових ринках. Проте, починаючи з II кварталу, через погіршення зовнішньої кон'юнктури для українських металургів та зниження внутрішнього попиту в умовах підвищення цін на кокс та продукти нафтоперероблення темпи зростання дещо уповільнилися, що зумовило зниження питомої ваги металургії у промисловому виробництві до 25.1 проти 33.5% за попередній рік.

**Питома вага виду промислової діяльності
в загальному прирості промисловості, %**

Обсяги виробництва у харчовій промисловості та переробленні сільгосппродукції зросли на 12.4%. Збільшення обсягів виробництва продукції харчової промисловості відбулося як за рахунок розширення внутрішнього ринку через підвищення купівельної спроможності населення, так і нарощування обсягів експорту продовольства. Суттєвого приросту продукції одержано у молочної промисловості (20.7%), переробленні овочів та фруктів (20.3%).

У хімічній та нафтохімічній промисловості обсяги виробництва зросли на 14.4%, а випуск продукції у хімічному виробництві – на 11%.

У добувній промисловості через зростання імпорту вугілля та скорочення обсягів виробництва у металургії приріст продукції порівняно з попереднім роком скоротився на 1.4 процентного пункту й становив 4.1%.

У 2004 році скоротилося виробництво та розподілення електроенергії, газу та води. Проте якщо за січень скорочення обсягів виробництва становило 6.3%, то за рік – 1.1%. Уповільнення темпів зниження виробництва відбулося внаслідок введення в дію енергозберігаючих технологій відповідно до реалізації ряду урядових програм та зменшення частки дорожчої теплової генерації у структурі виробництва електроенергії і зростання дешевшої електроенергії, виробленої гідроелектростанціями.

1.5. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

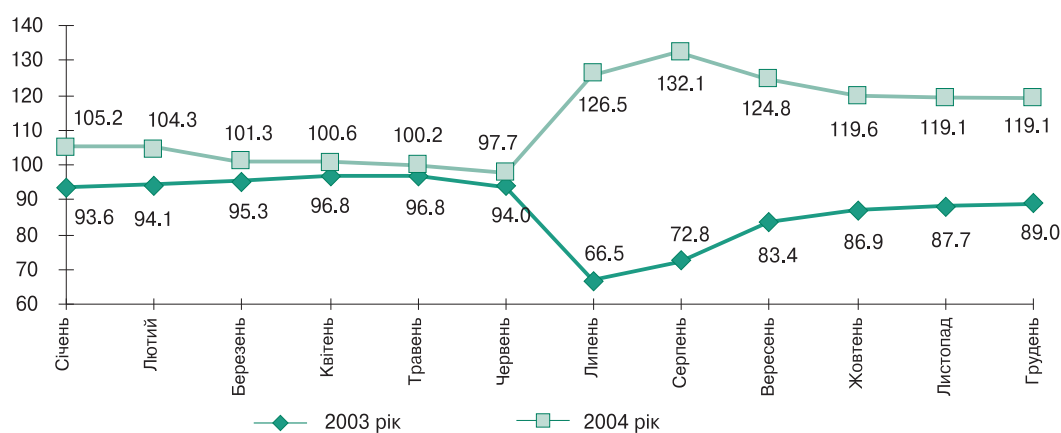
У 2004 році виробництво сільськогосподарської продукції зросло на 19.1% і становило 83.9 млрд. грн. у фактичних цінах. Зростання виробництва відбулось як у сільськогосподарських підприємствах (на 39.2%), так і в господарствах населення (на 8.7%). Основним чинником позитивної динаміки сільськогосподарського виробництва був високий урожай зернових культур та розширення площ під ними.

ОБСЯГИ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

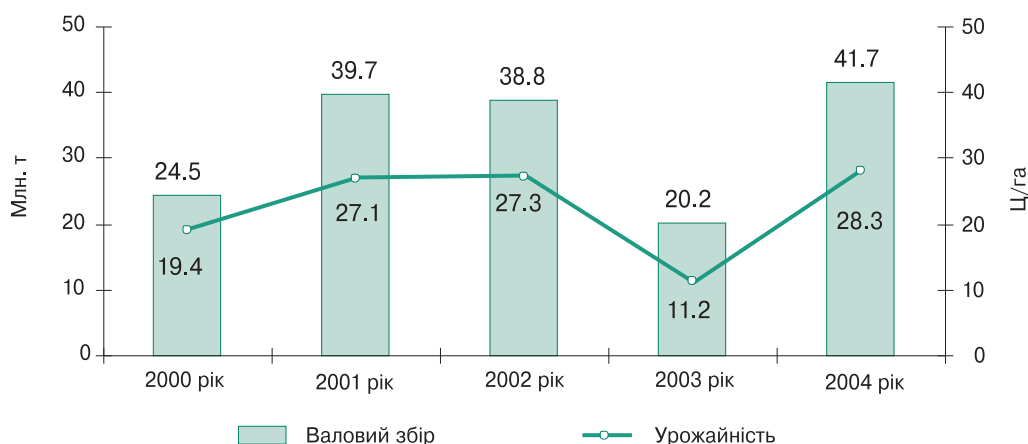
Показники	2004 рік, млрд. грн.	У відсотках до попереднього року 2004 рік довідково: 2003 рік	
Виробництво валової продукції сільськогосподарства (у фактичних цінах)	83.9	119.1	89.0
у тому числі:			
– у сільськогосподарських підприємствах	33.2	139.2	75.3
– у господарствах населення	50.7	108.7	98.2

Темпи зростання обсягів сільськогосподарського виробництва (наростаючим підсумком у % до відповідного періоду попереднього року)

Загальний обсяг продукції рослинництва збільшився на 33.1%, у тому числі у

сільськогосподарських підприємствах – на 57.1%, у господарствах населення – на 18.1%, що зумовлено збільшенням урожаю зернових (у 2.1 раза), картоплі (на 12.5%) та овочевих культур (на 6.1%). У 2004 році було одержано найбільший за останні п'ять років урожай зернових – 41.7 млн. т (у вазі після доробки) при найвищій врожайності – 28.3 ц з га.

Валовий збір та урожайність зернових культур

Водночас, через несприятливі погодні умови у період визрівання, було одержано менше, ніж у 2003 році, насіння соняшнику (майже на третину), плодючої продукції (на 3.9%) та винограду (на 26.1%).

У 2004 році не вдалося подолати негативні тенденції у розвитку тваринництва, валовий обсяг продукції якого залишився майже на рівні попереднього року (99.9%). При цьому в господарствах населення він скоротився на 2.2%, а в сільськогосподарських підприємствах – зріс на 5.3%. Унаслідок нестачі кормів через поганий врожай у 2003 році відбулося суттєве скорочення поголів'я худоби, а саме: великої рогатої худоби – на 7.2%, свиней – на 9.3%, овець і кіз – на 4.4%. Відповідно виробництво м'яса скоротилося на 9.2%, у тому числі у господарствах населення – на 10.5%, а в сільськогосподарських підприємствах – на 6.3%.

Дещо компенсувало негативні тенденції розвитку тваринництва птахівництво, зокрема вирощування бройлерів на м'ясо. Цей напрям був рентабельнішим, ніж інші напрями м'ясного тваринництва. Поголів'я птиці збільшилося на 8.2%, у тому числі в сільськогосподарських підприємствах – на 18.6%, а в господарствах населення – на 3.8%.

Для підтримки тваринництва державою було надано дотацій сільськогосподарським підприємствам за рахунок коштів податку на додану вартість на суму понад 492 млн. грн., надбавок за високоваговий молодняк великої рогатої худоби, кондиційних свиней та курей-бройлерів – на 68.7 млн. грн.

Загальний обсяг реалізації сільськогосподарської продукції за 2004 рік збільшився на 19.4% за рахунок зростання продукції рослинництва на 34.0% при зниженні реалізації продукції тваринництва на 5.0%.

Національний банк України сприяв удосконаленню механізму ефективного кредитного підтримки підприємств агропромислового комплексу. Починаючи з 01.03.2004 р. в якості забезпечення кредитів рефінансування Національного банку України було передбачено використання такого фінансового інструменту, як подвійні складські свідоцтва. Вимоги банків за кредитами, наданими підприємствам сільського господарства, мисливства та лісового господарства, у звітному році зросли порівняно з попереднім роком на 14.4% і на 01.01.2005 р. становили 5.2 млрд. грн., з них за пільговими кредитами – 2.2 млрд. грн.¹ Рівень процентних ставок за цими кредитами становив 10.5–26% річних проти 12.5–28% річних у 2003 році. За рахунок бюджетних коштів виплачено компенсацій за процентними ставками в сумі 144.3 млн. грн.

¹ Дані Міністерства аграрної політики України.

1.6. ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ

У 2004 році відбулося поліпшення фінансового стану підприємств та організацій. Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування становив 44.6 млрд. грн. (загальна сума прибутку – 73.7 млрд. грн., збитків – 24.1 млрд. грн.), збільшившись порівняно з 2003 роком у 2.5 раза. Підприємства та організації в усіх сферах діяльності, крім готелів і ресторанів державного управління, отримали кращий результат. Найбільший фінансовий результат до оподаткування отримано підприємствами промисловості (18.9 млрд. грн.), який зріс порівняно з попереднім роком у 2.7 раза. Разом з тим, незважаючи на зростання обсягів виробництва та цін на реалізовану продукцію, у легкій промисловості фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування залишається від'ємним.

СТАН ПЛАТЕЖІВ І ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ПІДПРИЄМСТВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ

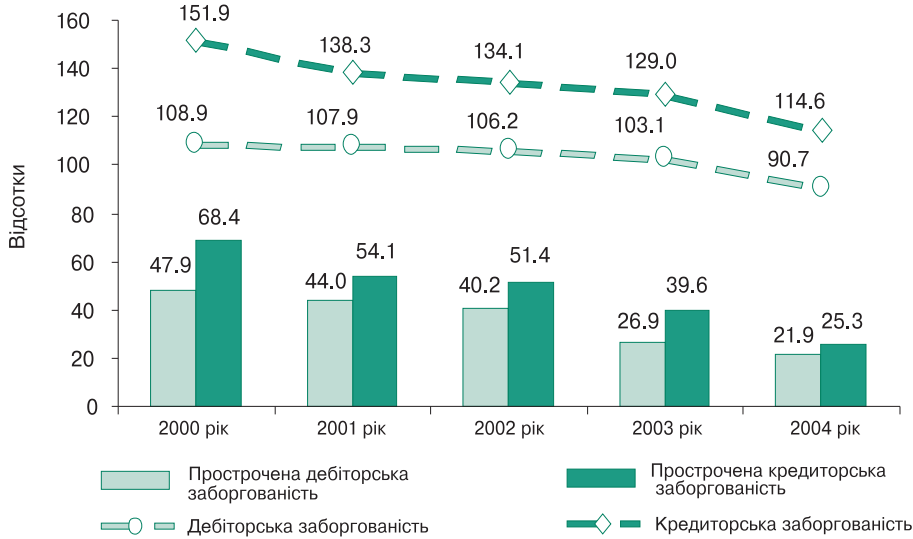
Показники	2003 рік	2004 рік	(млрд. грн.)	
			Збільшення/ зменшення, попереднього млрд. грн.	До року, %
Дебіторська заборгованість	275.5	312.8	37.3	113.5
у тому числі прострочена	71.9	75.7	3.8	105.3
Кредиторська заборгованість	344.9	395.1	50.2	114.6
у тому числі прострочена	105.9	87.3	-18.6	82.4
Прибуток прибуткових підприємств	43.9	73.7	29.8	167.9
Частка прибуткових підприємств, %	62.8	65.2	2.4 п. п.	

У 2004 році прибуток отримало 65.2% підприємств проти 62.8% у 2003 році. Найбільшу кількість прибуткових підприємств зафіксовано у державному управлінні (73.7% від загальної кількості підприємств), оптовій і роздрібній торгівлі; торгівлі транспортними засобами і послугах з ремонту (68.4%), сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві (66.7%). У розрізі видів економічної діяльності у промисловості прибутково працювало 62.5 проти 61.1% на кінець 2003 року, з них у машинобудуванні – 65.7, металургії та обробленні металу – 65.0%, целюлозно-паперовій промисловості та видавничій справі – 64.6%, хімічній та нафтохімічній промисловості – 64.4%.

Завдяки поживленню підприємницької діяльності та поліпшенню фінансової дисципліни суб'єктів господарювання знизився рівень бартерних операцій. На бартерних умовах за рік було реалізовано 0.9% (2.8 млрд. грн.) промислової продукції проти 1.9% (4.4 млрд. грн.) у 2003 році. Позитивна динаміка скорочення частки бартеру спостерігалася за всіма видами промислової діяльності. Найнижчий рівень бартерних операцій при реалізації промислової продукції відзначався у Дніпропетровській (0.2%) і Запорізькій (0.4%) областях, найвищий – у Сумській (7.4%) області.

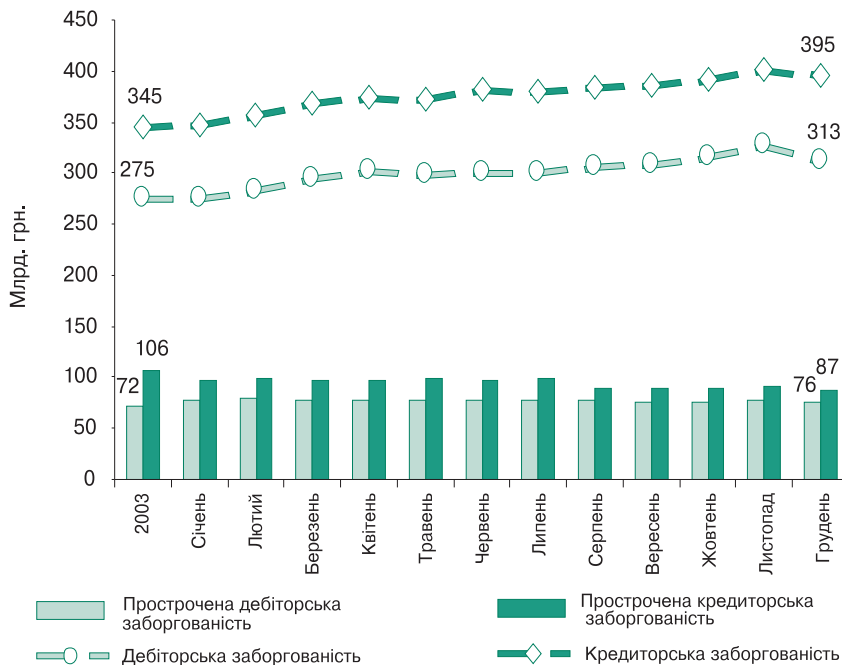
За станом на кінець 2004 року обсяг дебіторської заборгованості вперше за останні п'ять років був меншим за обсяг номінального ВВП (90.7% до ВВП), обсяг кредиторської заборгованості перевищував обсяг ВВП на 14.6%. Обсяг кредиторської заборгованості перевищив обсяг дебіторської в 1.3 раза. Загальний обсяг кредиторської та дебіторської заборгованості суб'єктів господарської діяльності всіх форм власності (крім малих підприємств та установ, що утримуються за рахунок бюджету) на 1 січня 2005 року становив 395.1 млрд. грн. та 312.8 млрд. грн. відповідно, збільшившись за 2004 рік на 14.6 та 13.9%.

Дебіторська і кредиторська заборгованість суб'єктів господарської діяльності по відношенню до ВВП, %

У 2004 році відбулося найсуттєвіше за останні чотири роки зменшення простроченої кредиторської заборгованості – на 18.6 млрд. грн., або на 17.6% (по відношенню до ВВП скорочення становило 14.3 процентного пункту).

Стан платежів в економіці України у 2004 році

Найбільшими залишаються суми заборгованості за внутрішніми розрахунками між підприємствами України, питома вага яких у загальних обсягах дебіторської та кредиторської заборгованості становила відповідно 94.7 і 89.2% (торік – 95.3 і 88.5%). У звітному році відбулося зменшення частки прострочених платежів між підприємствами України у загальній сумі як дебіторської (на 2.0 процентного пункту), так і кредиторської заборгованості (на 8.6 процентного пункту).

За видами економічної діяльності найбільшою залишається питома вага кредиторської заборгованості суб'єктів господарювання промисловості – 42.2% (166.8 млрд. грн.) від загальної суми (у 2003 році – 43.9%), із них в обробній промисловості – 85.4 млрд. грн., або 51.9, у виробництві та розподіленні електроенергії, газу та води – 61.2 млрд. грн., або 36.3%. Прострочена кредиторська заборгованість суб'єктів господарювання промисловості за звітний рік зменшилася на 3.7 млрд. грн. (на 5.2%), у тому числі у добувній промисловості – на 0.7 млрд. грн. (на 5.7%), в обробній – на 0.5 млрд. грн. (на 4.0%), у виробництві та розподіленні електроенергії, газу та води – на 2.5 млрд. грн. (на 5.5%).

Обсяги дебіторської заборгованості за товари (роботи, послуги) становили 163.2 млрд. грн. (55.1% від заборгованості між підприємствами та установами України), кредиторської – 183.7 млрд. грн. (52.14%) і зросли за 2004 рік на 13.1 млрд. грн. (на 8.7%) та 23.4 млрд. грн. (на 14.3%) відповідно. Частка прострочених платежів у дебіторській заборгованості залишилася на рівні попереднього року, при цьому номінальне значення зросло на 3.2 млрд. грн. (на 8.1%). У загальному обсязі кредиторської заборгованості скоротилася частка прострочених платежів (на 5.5 процентного пункту).

Суб'єктами господарської діяльності на 1 січня 2005 року до бюджету не сплачено 20.4 млрд. грн. (5.8% від заборгованості між підприємствами та установами України), з яких 55.0% – прострочені неплатежі. За 2004 рік кредиторська заборгованість суб'єктів господарської діяльності зросла на 1.9 млрд. грн. (на 10.5%). Прострочена ж кредиторська заборгованість зменшилася на 1.2 млрд. грн., або на 9.9%.

1.7. ДОХОДИ ТА ВИТРАТИ НАСЕЛЕННЯ

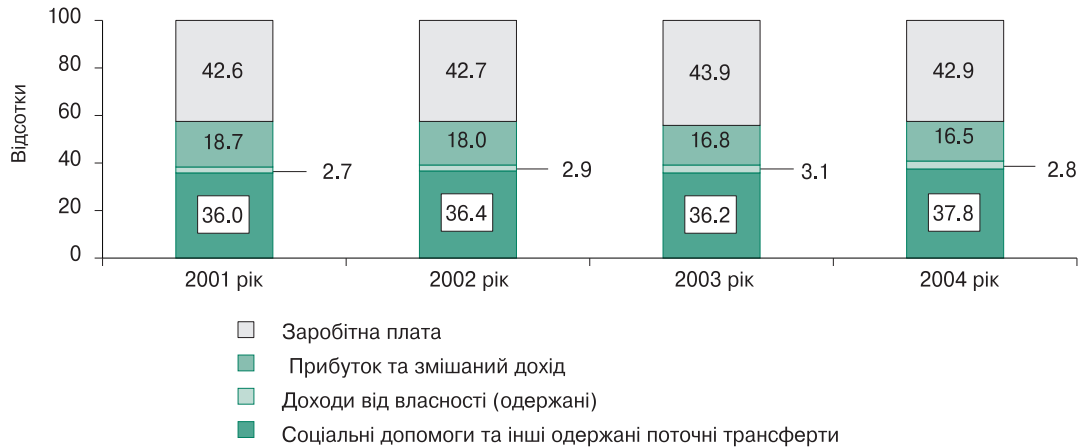
Номінальні доходи населення за 2004 рік порівняно з 2003 роком збільшилися на 22.5%, наявні доходи, які використовувалися населенням на придбання споживчих товарів та оплату послуг, зросли на 27.4%, а реальні наявні, визначені з урахуванням цінового фактора, – на 16.8%.

ДОХОДИ НАСЕЛЕННЯ У 2003–2004 РОКАХ

Види доходів	2003 рік, млрд. грн.	2004 рік, млрд. грн.	У відсотках до попереднього року	
			2004 рік	2003 рік
Номінальні доходи населення, усього	264.4	215.7	122.5	116.5
у тому числі:				
заробітна плата	113.4	94.6	119.8	119.8
прибуток та змішаний дохід	43.5	36.3	119.7	108.3
доходи від власності, одержані	7.5	6.7	111.8	126.6
соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти	100.0	78.1	128.2	116.0
з них: соціальні допомоги	50.3	35.3	142.3	111.8
Довідково:				
наявні доходи	204.1	162.6	127.4	114.8
реальні наявні доходи	—	—	116.8	109.1

Зростання номінальних доходів населення за 2004 рік відбулося за рахунок збільшення соціальних допомог та інших одержаних поточних трансфертів на 28.2% (у тому числі соціальних допомог – на 42.3%), заробітної плати – на 19.8%, прибутку та змішаного доходу – на 19.7% і доходів від власності (одержаних) – на 11.8%.

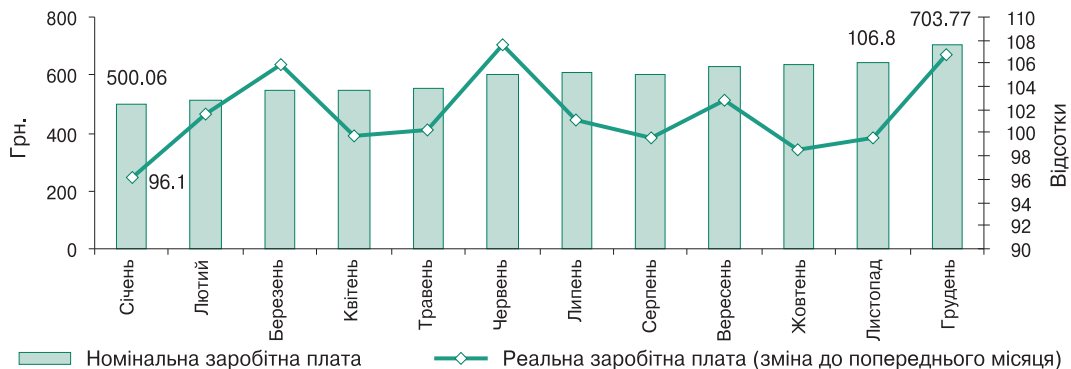
Структура доходів населення

Упродовж 2004 року зберігалася тенденція попередніх років до зростання заробітної плати населення. Номінальна середньомісячна заробітна плата, нарахована на одного штатного працівника, порівняно з попереднім роком зросла на 27.5% і становила 589.63 грн. проти прожиткового мінімуму для працездатних осіб у сумі 386.73 грн. та мінімальної заробітної плати у сумі 237 грн.

Середній рівень реальної заробітної плати за рік збільшився на 23.8%.

Динаміка номінальної та темпи зростання реальної середньомісячної заробітної плати у 2004 році

Збільшення нарахувань на заробітну плату в 2004 році відбулося на підприємствах і в організаціях усіх видів економічної діяльності, крім підприємств водного транспорту (96.2%).

Найвищі темпи зростання середньомісячної заробітної плати були у працівників охорони здоров'я та соціальної допомоги, соціальної сфери, а також оптової й роздрібної торгівлі, лісового та сільського господарства. Це пояснюється значною часткою низкооплачуваних працівників, які підпадали під дію як забезпечення мінімального розміру заробітної плати, який змінився з 1 вересня 2004 року (з 205 до 237 грн.), так і підвищення двічі рівня заробітної плати працівників окремих галузей бюджетної сфери.

За рівнем середньої заробітної плати першість утримували працівники фінансових установ, авіаційного транспорту, допоміжних транспортних послуг, а серед промислових видів діяльності – працівники, зайняті на підприємствах з виробництва коксу, продуктів нафтоперероблення, а також металургії та оброблення металу. Оплата праці на

підприємствах цих видів діяльності перевищила середній показник по економіці в 1.5–2.1 раза. Водночас абсолютний рівень заробітної плати працівників сільського, рибного господарства, охорони здоров'я та соціальної допомоги, а також текстильної промисловості та підприємств з пошиття одягу був значно нижчим і не перевищував 64% від середнього показника по економіці.

Зростання рівня заробітної плати у 2004 році порівняно з 2003 роком спостерігалось також в усіх регіонах країни – найбільше у Черкаській (на 32.6%), Вінницькій (на 30.4%), Житомирській (на 30.1%), Хмельницькій (на 29.9%), Рівненській (на 29.6%) областях.

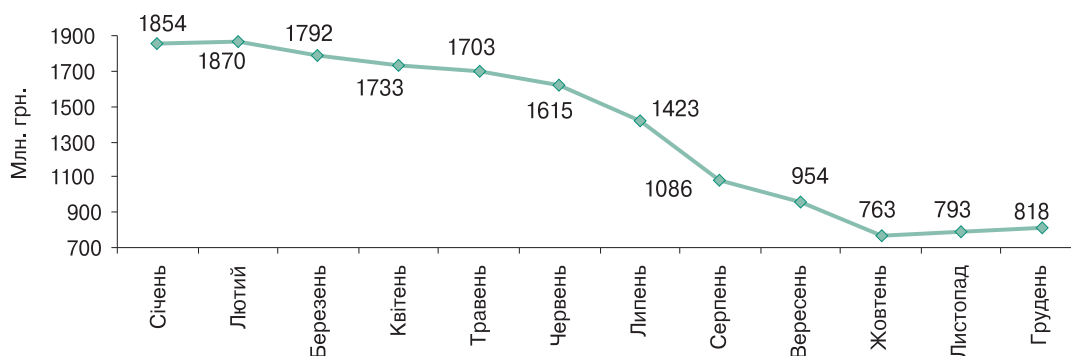
Заробітна плата у промислово розвинутих регіонах – Дніпропетровській, Запорізькій, Донецькій областях – перевищила середній рівень по економіці відповідно на 13.1, 13.7 і 20.7% і становила 666.59, 670.59 та 711.49 грн., а у м. Києві при перевищенні середнього рівня на 64.1% становила 964.40 грн.

Водночас про значну диференціацію регіонів за рівнем заробітної плати свідчить те, що у 20 регіонах її рівень був нижчим від середнього рівня.

Загальна сума заборгованості з виплати заробітної плати за рік зменшилася на 46.2% і на 01.01.2005 р. становила 1111.2 млн. грн.

Сума несплаченої заробітної плати за економічно активними підприємствами у 2004 році зменшилася на 54.5% (у 2003 році – на 15.2%), або на 979.3 млн. грн., і на 1 січня 2005 року становила 817.6 млн. грн. Крім цього, загальна сума заборгованості включала 293.6 млн. грн. несплаченої заробітної плати за суб'єктами господарювання, які призупинили економічну діяльність у 2001–2003 роках, включаючи підприємства, до яких реалізуються процедури відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом, серед яких найбільша питома вага боргу припадала на сільськогосподарські (42.5%) та промислові (31.8%) підприємства.

Динаміка заборгованості з виплати заробітної плати на економічно активних підприємствах у 2004 році

За 2004 рік заборгованість із виплати заробітної плати внаслідок недофінансування із бюджетів усіх рівнів скоротилася на 92.2% і на 1 січня 2005 року становила 1.7 млн. грн., або 0.2% від загальної суми боргу.

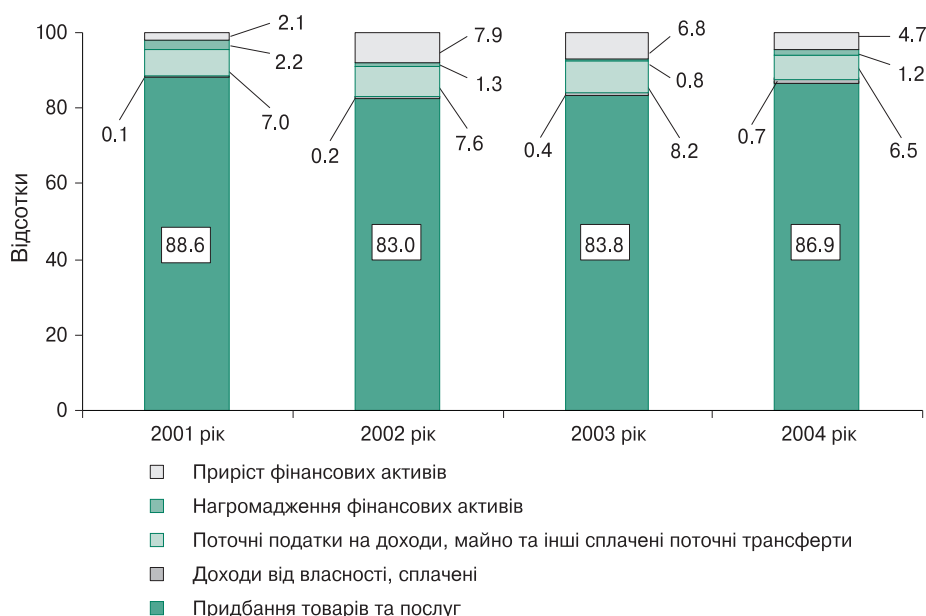
Обсяг витрат і заощаджень населення у 2004 році становив 264.4 млрд. грн., або збільшився на 22.6%, що відобразилося на зростанні сукупного внутрішнього попиту. За звітний рік оборот роздрібної торгівлі становив 114.1 млрд. грн., або зріс на 18.9% порівняно з попереднім роком. У структурі обороту роздрібної торгівлі частка обороту на організованих та неформальних ринках становила 26.7%.

ВИТРАТИ ТА ЗАОЩАДЖЕННЯ НАСЕЛЕННЯ

Показники	2004 рік, млрд. грн	У відсотках до попереднього року	
		2004 рік	2003 рік
Витрати та заощадження населення, всього	264.4	122.5	116.5
у тому числі:			
придбання товарів та послуг	229.8	127.1	118.9
доходи від власності, сплачені	1.9	у 2.1 р.	у 2.7 р.
поточні податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти	17.3	97.2	120.3
нагромадження нефінансових активів	3.1	182.8	97.4
приріст фінансових активів	12.3	85.1	88.6

У 2004 році порівняно з попереднім роком витрати та заощадження населення зросли на 22.5%, з них витрати – на 24.7%. Приріст заощаджень становив 15.5 млн. грн.

Структура видатків населення

Найбільша частина коштів (82.1%) була спрямована населенням на споживчі витрати, пов'язані з придбанням товарів та послуг.

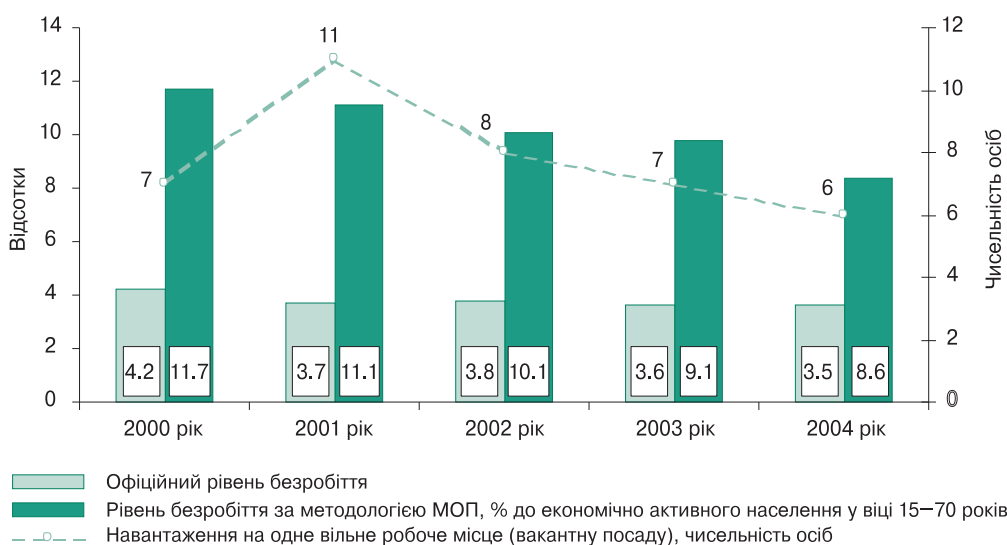
1.8. РИНОК ПРАЦІ

У 2004 році зберігалися тенденції ринку праці попередніх років. Так, рівень зареєстрованого безробіття, розрахований щодо працездатного населення працездатного віку, за рік становив 3.5% проти 3.6% у 2003 році.

Кількість вільних робочих місць порівняно з 2003 роком зросла на 20% і на 1 січня 2005 року становила 166.5 тис. робочих місць, що засвідчило про збільшення забезпечення роботою незайнятих громадян.

Чисельність незайнятих громадян, які перебували на обліку в державній службі зайнятості, скоротилася на 0.5% і на 1 січня 2005 року становила 998.9 млн. громадян, серед яких офіційний статус безробітних мали 98.3% і більш як двом третинам з них, або 680 тис. осіб, призначили допомогу з безробіття.

Динаміка окремих показників ринку праці

Із кожних 100 зареєстрованих безробітних до звільнення 45 осіб займали місця робітників, 25 – посади службовців, решту становили особи без професії або такі, що займали місця, які не потребують спеціальної підготовки.

Зменшувалося навантаження незайнятого населення на вільні робочі місця у 2004 році – з 7 осіб у 2003 році на 1 вакансію до 6 осіб. Спостерігалось зменшення навантаження на вільні робочі місця робітників та службовців (4 та 5 осіб відповідно), натомість зростало навантаження на місця, які не потребують спеціальної підготовки, – 18 осіб. Для працівників сільського господарства навантаження на вільні робочі місця становило 31 особу.

Динаміка чисельності безробітних і потреби в робочій силі

Упродовж року не вдалося подолати значну диференціацію рівня зареєстрованого безробіття у міській і сільській місцевості, а також за регіонами. У сільській місцевості рівень зареєстрованого безробіття на 1 січня 2005 року становив 7.1 проти 2.5% працездатного населення працездатного віку відповідної місцевості. За регіонами значення рівня зареєстрованого безробіття коливалося від 7.9% у Тернопільській області до 0.4% у м. Києві.

Поряд із працевлаштуванням на постійній основі одним з напрямів соціального захисту незайнятого населення була організація громадських робіт, за рахунок яких забезпечувалося тимчасове працевлаштування. На таких роботах за станом на 1 січня 2005 року перебувало 2.5 тис. громадян, або 0.3% від загальної кількості, які знаходилися на обліку в державній службі зайнятості.

Важливим напрямом роботи щодо підвищення конкурентоспроможності безробітних на ринку праці була професійна підготовка та перепідготовка працівників. За станом на 1 січня 2005 року за направленням у цих закладах проходили професійне навчання 33.9 тис. безробітних (3.5% від зареєстрованих безробітних), із них понад дві третини (67%) займали жінки та більше половини (58.2%) – особи у віці до 28 років.

1.9. ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ

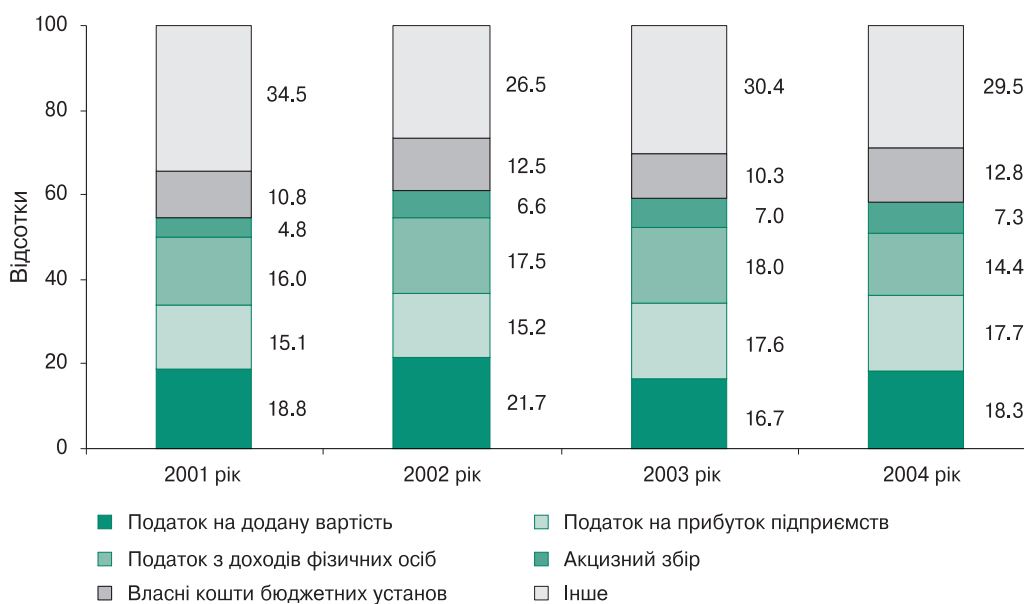
У 2004 році доходи Зведеного бюджету України зросли на 11.5% у реальному обчисленні й становили 91 529 млн. грн. (100.2% від річного плану). Дохідна частина була забезпечена в основному за рахунок надходжень від:

- податку на додану вартість (16 733 млн. грн., або 18.3% від усіх доходів);
- податку на прибуток підприємств (16 162 млн. грн., або 17.7%);
- податку з доходів фізичних осіб (13 213 млн. грн., або 14.4%);
- акцизного збору (6704 млн. грн., або 7.3%);
- власних коштів бюджетних установ (11 684 млн. грн., або 12.8%).

ВИКОНАННЯ ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

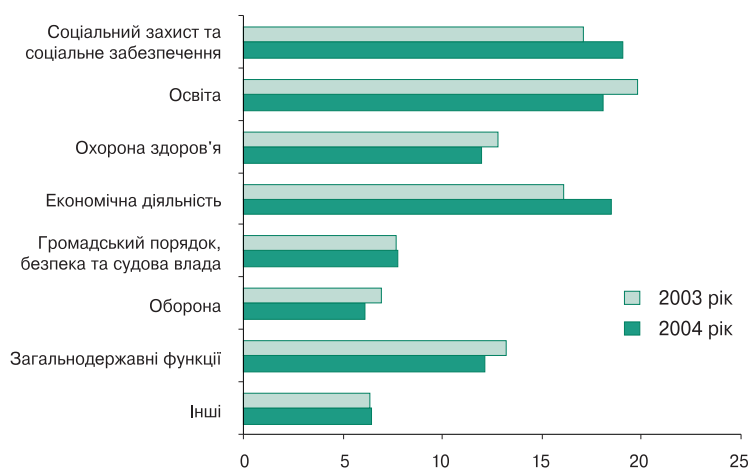
Показники	2004 рік, млн. грн	У відсотках до попереднього року	
		2004 рік	довідково: 2003 рік
Доходи	91 529	121.6	121.5
у % до ВВП	26.5	↓1.7 процентного пункту	↑0.7 процентного пункту
у тому числі:			
податкові надходження	63 162	116.3	119.7
у % до ВВП	18.3	↓2.0 процентного пункту	↑0.2 процентного пункту
Видатки	102 538	135.3	125.7
у % до ВВП	29.7	↑1.3 процентного пункту	↑1.6 процентного пункту
у тому числі:			
соціального спрямування	52 499	132.3	117.2
у % до ВВП	15.2	↑0.4 процентного пункту	↓0.2 процентного пункту
Сальдо ("+" – профіцит, "–" – дефіцит)	–11 009	у 21.7 р.	
у % до ВВП	–3.2	↓3.0 процентного пункту	↓0.9 процентного пункту

Структура доходів Зведеного бюджету України

Незважаючи на те, що з року в рік основним джерелом поповнення бюджету були надходження від п'яти вищезазначених статей доходів, у 2004 році відбувся деякий перерозподіл між складовими у формуванні доходів Зведеного бюджету, а саме: через введення нової ставки оподаткування (13%) з 1 січня 2004 року на 3.4 процентного пункту скоротилися надходження від податку з доходів фізичних осіб, і основною статтею формування дохідної частини бюджету був податок на додану вартість (ПДВ). При тому, що надходження від ПДВ були значно більші, ніж за попередній рік, виконання плану було на рівні лише 84.3%, що свідчило про завищення річного показника щодо отримання коштів від даного податку.

Структура видатків Зведеного бюджету України, %

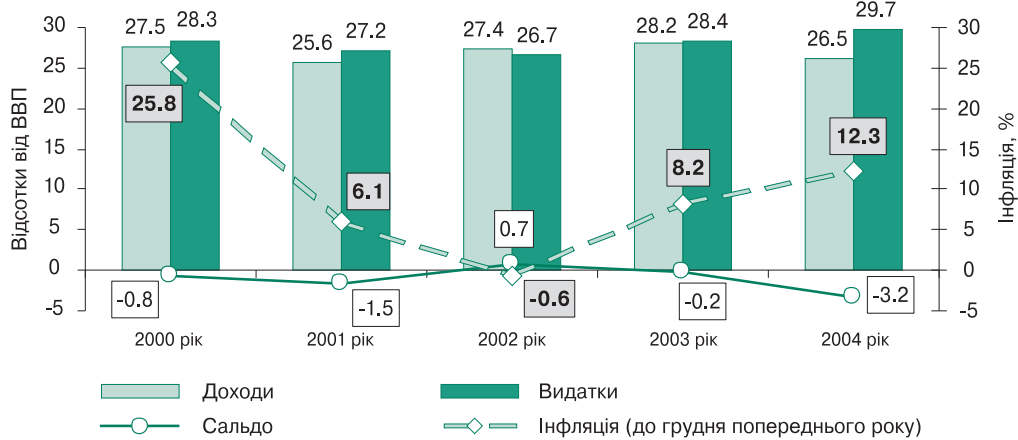

За станом на 01.01.2005 р. видатки Зведеного бюджету (включаючи кредитування за вирахуванням погашення) становили 102 538 млн. грн. (95.9% від плану на рік) і в реальному обчисленні зросли порівняно з 2003 роком на 24.1% (державного – на 31.6%, місцевих – на 97%). Упродовж звітного року в першу чергу фінансувалися статті, що мали значне соціальне значення. У результаті у Державному бюджеті України відбулося перевищення майже вдвічі видатків на транспорт і на 44% – на соціальний захист та соціальне забезпечення, а також значне недофінансування зв'язку, телекомунікацій та

інформатики, сільського господарства, лісового господарства і мисливства, рибного господарства, дослідження і розробки у галузях економіки, книговидання тощо.

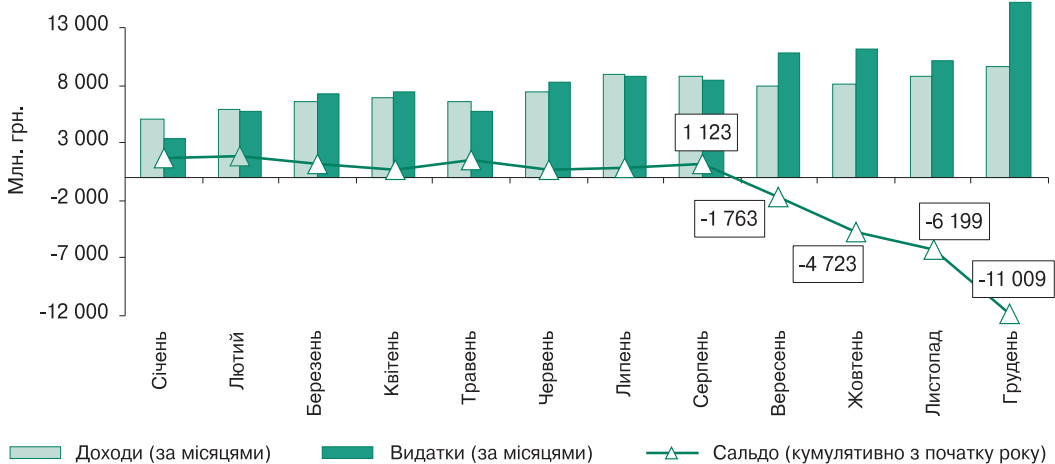
Упродовж 2000–2004 років прослідковується залежність між інфляцією та сальдо Зведеного бюджету: після чотирьох років жорсткої фіскальної політики, коли діапазон коливань сальдо Зведеного бюджету становив від мінус 0.3% до плюс 0.7% від ВВП, протягом звітного року відбулося суттєве її пом'якшення. Це призвело до зростання бюджетного дефіциту, рівень якого на кінець 2004 року становив 3.2% від ВВП. Крім того, вперше за багато років місцеві бюджети було виконано з дефіцитом.

Показники Зведеного бюджету України та інфляція у 2000–2004 роках

Основний тягар на бюджет у 2004 році припадав на другу половину року – дефіцит Зведеного бюджету за вересень – грудень становив 9.1% від ВВП за останні 4 місяці.

Виконання Зведеного бюджету України у 2004 році

У перші вісім місяців 2004 року уряд проводив політику накопичення коштів на своїх рахунках, що призвело до утворення інфляційного навісу. Стрімке їх витрачання, починаючи з вересня, відразу позначилося на рівнях інфляції та дефіциту Зведеного бюджету. В останні чотири місяці 2004 року було значно збільшено видатки бюджету, зумовлені додатковими соціальними зобов'язаннями напередодні виборів. Таким чином, профіцит, що був накопичений впродовж 8 місяців поточного року і становив 1.1 млрд. грн. (0.6% від ВВП за січень – серпень), змінився на дефіцит. Така ситуація стала наслідком "ручного" управління бюджетом, коли видаткова частина зростала вищими темпами, ніж дохідна.

Кошти уряду в Національному банку України у національній валюті та індекс споживчих цін у 2004 році

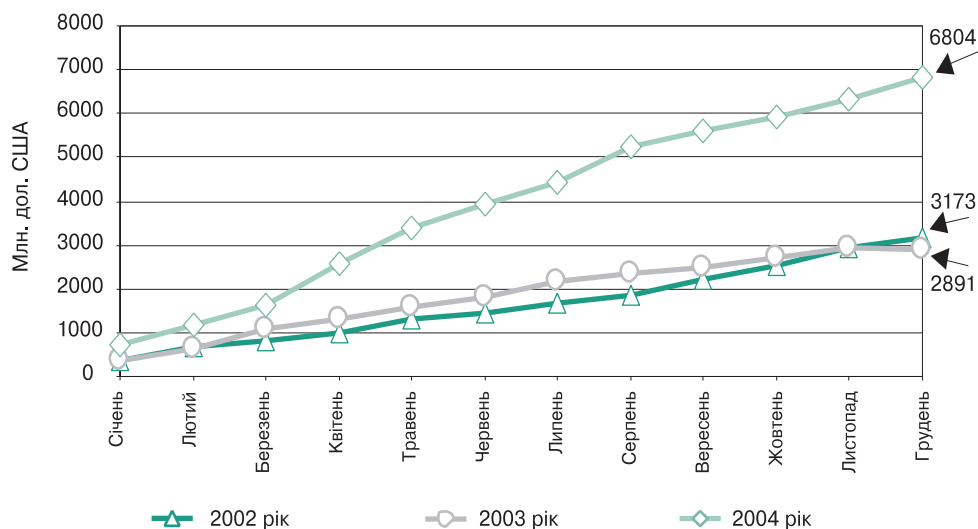

Найгострішою була ситуація у грудні, коли дефіцит Зведеного бюджету становив 11.9% до ВВП. При тому, що доходи становили 20.5% і були як частка від ВВП найменшими за всі місяці року, видатки були одними з найбільших і дорівнювали 32.4% від ВВП.

1.10. ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС УКРАЇНИ

За рік позитивне сальдо рахунку поточних операцій платіжного балансу більш як у 2 рази перевищило середній рівень 2002–2003 років й становило 6.8 млрд. дол. США (10.5% від ВВП).

Динаміка сальдо рахунку поточних операцій платіжного балансу України за 2002–2004 роки

Значні обсяги додатного сальдо поточного рахунку платіжного балансу у 2004 році сформувалися під впливом таких основних факторів:

– надсприятливі для України умови торгівлі у звітному році зумовили значне перевищення темпів зростання експорту товарів та послуг над імпортом (37.2 проти 26%, розрив між ними

становив 11.2 процентного пункту) та збільшення позитивного сальдо з торгівлі товарами та послугами у 3.8 раза порівняно з 2003 роком (з 1.3 до 4.9 млрд. дол. США);

– зростання грошових переказів на 22% та значні надходження для виплати оstarбайтерам (0.3 млрд. дол. США) зумовили збільшення обсягів поточних трансфертів.

Іншою особливістю 2004 року був масовий приплив капіталу за фінансовим рахунком платіжного балансу у вигляді довгострокових приватних кредитів та зовнішніх запозичень як уряду, так і інших комерційних установ (через розміщення облігацій на зовнішніх ринках).

У свою чергу, нестабільна політична ситуація наприкінці 2004 року і відсутність зусиль прискорення процесу структурної перебудови економіки та поліпшення інвестиційного клімату в країні призвели до того, що одночасно зі зростанням надходжень іноземної валюти в Україну спостерігалася тенденція до нарощування обсягів відпливу капіталу та переведення його значної частини до тіньового сектору економіки.

Сукупний зовнішньоторговельний оборот України збільшився у 2004 році майже на третину порівняно з попереднім роком і становив 74.6 млрд. дол. США. Сумарний обсяг експорту товарів та послуг у звітному році становив 39.7 млрд. дол. США і збільшився на 37.2%. Імпорт товарів та послуг збільшився на 26% і становив 34.8 млрд. дол. США.

Зростання експорту товарів у 2004 році на 40.8% щодо рівня попереднього року було досягнуто за рахунок:

- надсприятливої кон'юнктури зовнішніх ринків металургійної та хімічної продукції (57% від приросту експорту);
- нарощування поставок машинобудівної продукції (21% від приросту).

Протягом 2004 року вартісні обсяги експорту *чорних металів* зросли на 60% (або більш як на 4 млрд. дол. США) значною мірою за рахунок підвищення світових цін, фізичні обсяги експорту збільшилися на 10.2%. Експортні поставки *виробів з чорних металів* у вартісному вираженні збільшилися у 1.34 раза, *продукції хімічної промисловості* – у 1.4 раза.

Нарощування *поставок машинобудівної продукції* при найвищих темпах зростання у 2004 році (55.6%) забезпечило понад 2 млрд. дол. США приросту українського експорту. Частка цієї групи в загальному обсязі експорту збільшилася з 15.3% у 2003 році до 16.9% у 2004 році. Завдяки підвищенню зовнішнього попиту та розширенню товарної номенклатури обсяги експорту механічного та електричного обладнання, машин та механізмів зросли на 30%, залізничних або трамвайних вагонів та локомотивів – у 2.7 раза, транспортних засобів та продукції приладобудування – у 1.8 раза.

Протягом року обсяги експорту *продукції АПК та продовольчих товарів* збільшилися в 1.3 раза. Як і очікувалося, врожай 2004 року був набагато кращим, ніж у 2003 році, що зумовило зростання вартості експорту зернових культур більш як удвічі (844 проти 402 млн. дол. США у 2003 році).

ЄС-25 був основним експортним ринком України, хоча частка українського експорту до країн ЄС-25 дещо зменшилася порівняно з попереднім роком і становила 29.3 проти 33.2%. До країн СНД було направлено 27.1% від загального обсягу експорту (у 2003 році – 27.5%), частка Російської Федерації у загальному обсязі експорту товарів скоротилася з 18.2% у 2003 році до 17.6% у 2004 році. У 2004 році найвищими темпами відбувалося нарощування обсягів експорту до країн Америки (у 2.1 раза), частка цих країн у загальному обсязі експорту збільшилася з 5.1% у 2003 році до 7.6% у 2004 році, а частка країн Азії збільшилася з 22.8 до 24%.

Темпи зростання *імпорту товарів* у 2004 році становили 127.9%. Нарощування обсягів імпорту в 2004 році відбулося переважно за рахунок збільшення:

- *імпорту енергоносіїв* – на 30.9%, що зумовлено збільшенням обсягів імпорту газу (на 12.4%) та зростанням цін на нафту (в середньому на 36.1% за рік). Одночасно удвічі

зросли обсяги імпортованого вугілля та коксу (разом більш як на 560 млн. дол. США) лише за рахунок підвищення цін;

– імпорту машинобудівної продукції – на 36.2%. Слід відзначити, що у 2003–2004 роках темпи зростання імпорту машинобудівної продукції перевищували темпи зростання загального імпорту, а за період з 2000 року вартість імпорту цієї групи зросла у 3 рази за рахунок розширення споживчого та інвестиційного попиту і поставок імпортних машин та обладнання, які не виробляються або виробляються в обмеженій кількості в Україні.

Серед інших товарних груп найсуттєвіше у вартісному вираженні збільшилися обсяги імпорту продукції металургійної промисловості (в 1.46 раза) та продукції хімічної промисловості (у 1.3 раза).

Після стрімкого зростання у 2003 році обсяги імпорту продукції АПК зменшилися на 12.2%, що зумовлено скороченням імпорту цукру в 3.3 раза, зернових культур – більш як у 3 рази.

Позитивне сальдо з торгівлі послугами у 2004 році збільшилося порівняно з минулим роком у 1.5 раза й становило 1.1 млрд. дол. США. Експорт послуг збільшився на 20.6% і становив 6.3 млрд. дол. США. Зростання спостерігалось за всіма видами послуг. Транспортні послуги, питома вага яких у загальному обсязі експорту послуг становила 64.3%, збільшилися за рік на 15%, у тому числі послуги морського транспорту зросли на 34.4%, залізничного – на 29.1%, повітряного – на 24.4%. Обсяги імпорту послуг у 2004 році зросли на 16% і становили 5.2 млрд. дол. США. Витрати за статтею "Подорожі" зросли на 26.2%, послуги з реклами та маркетингу – у 1.9 раза, фінансові послуги – у 2 рази, послуги приватним особам – у 2.7 раза. Водночас обсяги імпорту страхових послуг зменшилися на 28%, витрати за статтею "Роялті та ліцензійні платежі" – на 8.2%.

Від'ємне сальдо балансу доходів за 2004 рік збільшилося до рівня попереднього року на 11% і становило 644 млн. дол. США. Показник нарахованих відсотків із зовнішнього боргу відносно експорту товарів та послуг зменшився до 1.9% порівняно з 2.3% у 2003 році.

У 2004 році збереглася тенденція до збільшення обсягів поточних трансфертів. Баланс поточних трансфертів за 2004 рік склався з позитивним сальдо у розмірі 2.6 млрд. дол. США, що на 17.9% більше від рівня попереднього року. Збільшення надходжень за статтею було зумовлене зростанням обсягів приватних грошових переказів на 22.6% і коштів із Німеччини та Австрії для виплати компенсації жертвам нацистських переслідувань (у 2004 році в Україну надійшло 308 млн. дол. США, що в 1.4 раза більше, ніж у 2003 році).

Як вже зазначалося вище, особливістю фінансового рахунку платіжного балансу в 2004 році було значне надходження в Україну коштів за борговими цінними паперами, негарантованими довгостроковими кредитами, а також за прямими інвестиціями.

У 2004 році зростання прямих іноземних інвестицій до України становило 1.7 млрд. дол. США, що на 20.4% більше, ніж у 2003 році. Загальний обсяг накопичених прямих інвестицій в Україну на кінець 2004 року зріс порівняно з початком року на 23.1% і становив 9.3 млрд. дол. США, у тому числі акціонерний капітал – 8.7 млрд. дол. США; кредити, надані прямими інвесторами, – 0.6 млрд. дол. США.

У 2004 році уряд продовжив політику залучення коштів на зовнішніх ринках капіталу через розміщення облігацій зовнішніх державних позик. У цілому за рік унаслідок розміщення єврооблігацій (ОЗДП) до України надійшло 1.1 млрд. дол. США, одночасно за зобов'язаннями держави іноземним кредиторам сплачено 0.6 млрд. дол. США.

Уперше за останні 5 років нерезиденти виявили зацікавленість у придбанні облігацій внутрішньої державної позики України (ОВДП). Упродовж 2004 року нерезидентами було придбано на внутрішньому ринку України ОВДП та ОВДП-ПДВ на суму 407 млн. дол. США.

Крім уряду, запозичення на міжнародних ринках капіталу в 2004 році здійснювали також органи місцевого самоврядування (Київська міська державна адміністрація – 200 млн. дол. США), банки (Укресімбанк – 150 млн. дол. США та Укрсиббанк – 100 млн. дол.

США) а також низка підприємств (ДП "ВО Південмаш" – 108 млн. дол. США, ЗАТ "Київстар Дж. Ес. Ем." – 266 млн. дол. США та НАК "Нафтогаз України" – 500 млн. дол. США). Порівняно з урядовими єврооблігаціями, емітованими у 2004 році, вартість ресурсів, залучених у звітному періоді на зовнішніх ринках органами місцевого самоврядування, банківським та реальним секторами, була вищою.

Одночасно урядом були надані гарантії за новими кредитними угодами українських компаній з нерезидентами на суму 1.3 млрд. дол. США, з них Держслужбі доріг України – на 480 млн. дол. США, Південно-Західній залізниці – на 700 млн. дол. США та ДКБ "Південне" – на 150 млн. дол. США.

Чисте залучення довгострокових негарантованих кредитів за 2004 рік становило 2 млрд. дол. США, що у 2.6 раза більше, ніж за 2003 рік. Обсяги одержаних за звітний період кредитів становили 4 млрд. дол. США, що у 1.9 раза більше, ніж за попередній рік, обсяги сплачених – 2 млрд. дол. США (у 1.5 раза більше, ніж за 2003 рік).

У цілому за рік *чисте залучення довгострокового капіталу недержавним сектором* (з урахуванням кредитів, отриманих під гарантію уряду) оцінюється у 6 проти 2.4 млрд. дол. США у 2003 році.

При цьому в 2004 році тривало нарощування процесу зворотного викупу акцій українських підприємств, які знаходились у власності нерезидентів. Обсяги таких операцій за звітний період становили 2.2 млрд. дол. США, що в 1.3 раза більше, ніж у 2003 році.

Нестабільна політична ситуація в кінці 2004 року призвела до *рекордного за всю історію складання платіжного балансу відпливу готівкової іноземної валюти з банківської системи до інших секторів економіки як за обсягами, так і за термінами*. За чотири місяці (вересень – грудень) відплив готівкової іноземної валюти оцінюється у 3.7 млрд. дол. США.

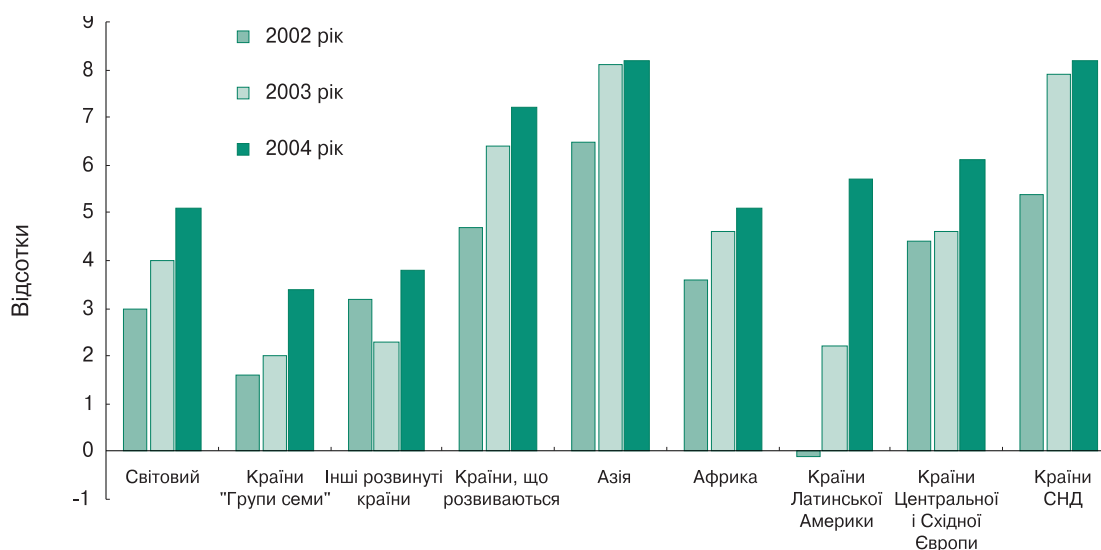
У 2004 році спостерігалася тенденція до стійкого перевищення обсягів платежів за імпорт товарів над обсягами фактичного імпорту, що зумовлено використанням резидентами України зовнішньоекономічних операцій, які передбачають імпорт товарів без їх ввезення на митну територію України. В цілому за рік таке перевищення оцінено в 4.5 млрд. дол. США.

За зазначених умов у 2004 році вдалося збільшити обсяги резервних активів на 2.2 млрд. дол. США. Загальний обсяг накопичених на 01.01.2005 р. резервів становив 9.5 млрд. дол. США, що забезпечувало фінансування імпорту товарів та послуг майбутнього періоду впродовж 2.8 місяця.

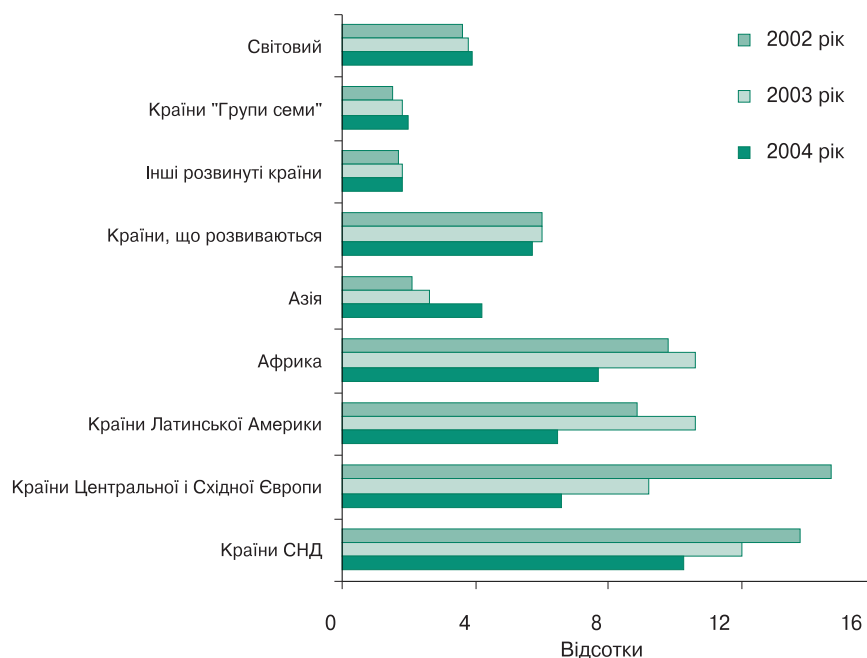
1.11. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ, КРАЇН СНД ТА ІНШИХ КРАЇН

Загалом 2004 рік був вдалим для світової економіки. Економічне піднесення в усіх основних регіонах світу та обсяг світового валового внутрішнього продукту був найвищим за останні три десятиріччя. Обсяг світової торгівлі товарами та послугами у 2004 році збільшився на 9%, що вдвічі більше, ніж у 2003 році. При цьому слід зазначити, що економічне піднесення відбулося за умов значного зростання цін на сиру нафту, підвищення стійкості економіки розвинутих країн до цінових шоків на нафту порівняно з 70-ми та 80-ми роками минулого сторіччя.

Найбільший внесок у зростання світової економіки в 2004 році зробили економіки США та Китаю. Інші шість країн "Групи семи" значно уповільнили своє зростання в II та III кварталах 2004 року. Обсяг реального валового внутрішнього продукту країн "Групи семи" зменшився до 0.9% у IV кварталі проти 1.6% у I кварталі 2004 року. Фактично це відбувалося через уповільнення розвитку економіки Японії та чотирьох провідних країн Західної Європи, які були основним чинником уповільнення темпів економічного зростання країн єврозони.

Динаміка реального валового внутрішнього продукту

У цілому в 2004 році в усіх основних регіонах світу тривало економічне піднесення, хоча і з різною динамікою, що зумовлено різними темпами зростання внутрішнього та зовнішнього попиту. Піднесення світової економіки відображає сприятливий режим світової торгівлі та руху капіталу, а також позитивні результати від процесу реформ, включаючи поліпшення інвестиційного клімату та вдосконалення державного регулювання.

Динаміка споживчих цін

У 2004 році економіка США продовжувала зростати завдяки внутрішньому попиту. Тривало зростання експорту за рахунок сприятливої кон'юнктури на світових ринках та здешевленню долара США. Зниження рівня безробіття, низькі процентні ставки та сприятлива ситуація на ринку нерухомості підтримували приватне споживання як основу розвитку економіки США.

Після економічного зростання в I кварталі 2004 року Японія значно уповільнила своє зростання до кінця року. Зменшення попиту у світі на високотехнологічну продукцію призвело до скорочення обсягів експорту з Японії в 2004 році. Позитивними факторами економічного зростання минулого року в Японії було зростання інвестицій та державних витрат.

Характерною рисою останніх років для Європи було уповільнення темпів економічного зростання країн єврозони та динамічне зростання більшості інших країн регіону. У країнах єврозони основною рушійною силою економіки був експорт, але в другій половині 2004 року економічне зростання значно уповільнилося. В країнах – нових членах ЄС та Східної Європи темпи економічного зростання значно перевищували показники країн – "старих" членів ЄС завдяки стійкому зростанню внутрішнього попиту та швидкому зростанню експорту.

У глобальному вимірі країни, що розвиваються, випереджають за темпами зростання країни з високим рівнем доходів. В основі високих глобальних показників був бурхливий економічний розвиток Китаю, Індії та Росії. Досягненню рекордних темпів зростання в країнах, що розвиваються, сприяла позитивна кон'юнктура на світових ринках та багаторічний процес удосконалення внутрішньої економічної політики.

Країни Азії продовжували демонструвати стабільно високі темпи економічного зростання у світовій економіці. Основою економічного зростання в цих регіонах було підвищення цін і попиту на міжнародних ринках на основні види сировини та зростання внутрішнього попиту. У Китаї швидке та стабільне економічне зростання тривало завдяки нарощуванню промислового потенціалу. Експорт з Китаю порівняно з 2003 роком збільшився на 42.2%, імпорт – на 23.9%. Високі темпи економічного зростання значною мірою підтримувалися залученими інвестиціями, за якими Китай посідає перше місце у світі. У Південній Кореї економічне піднесення відбувалося завдяки зростанню експорту, тоді як внутрішнє споживання залишалося на низькому рівні, очікуючи сигналів підвищення витрат споживачів.

Продовжували нарощувати темпи економічного зростання країни Латинської Америки. Зростання обсягів промислового виробництва, нарощування експорту та розширення внутрішнього попиту забезпечили переконливі результати економічної діяльності регіону. Три найбільші країни регіону (Аргентина, Бразилія та Мексика) продемонстрували високі показники в 2004 році й були основою економічного зростання регіону. Водночас досить важко точно оцінити вплив процесу реструктуризації боргу в Аргентині, яка виступає основним фактором невизначеності в регіоні.

Економіки країн СНД в 2004 році, як і в 2003 році, мали найвищі темпи економічного зростання у світовій економіці. Всі 12 країн продемонстрували переконливе зростання обсягів валового внутрішнього продукту. Такого результату досягнуто після найбільшого скорочення виробництва та політичних трансформацій в регіоні в 90-х роках, що засвідчувало про "відновлювальне" зростання та прогрес у ринкових реформах деяких країн СНД.

Швидке економічне зростання в регіоні, особливо країн-експортерів, характеризувалося сприятливою зовнішньоекономічною кон'юнктурою на світових ринках, а саме: зростанням цін та попиту на міжнародних ринках на основні види сировини. Значний приплив іноземної валюти від експорту позитивно впливав на фінансову стабільність країн та наповнював стабілізаційні фонди в Азербайджані, Казахстані та Росії, створюючи додатковий захист від негативних зовнішніх шоків. Монетарна політика в 2004 році була досить гнучкою. Рівень інфляції порівняно з 2003 роком і далі знижувався в більшості країн СНД, але підвищення цін на енергоносії та розширення соціальної направленості бюджетів створило додаткове навантаження на ціни. У більшості країн СНД показник рівня інфляції перевищив офіційні прогнози, зроблені на початку 2004 року. Слід відзначити, що водночас швидке економічне зростання досить опосередковано впливало

на рівень зайнятості населення. За методологією МОП рівень безробіття в країнах СНД в 3–4 рази вищий від їх офіційного рівня безробіття.

Розвиток російської економіки в 2004 році був досить вдалим. Обсяг валового внутрішнього продукту зріс на 7.1%, що майже відповідало показнику 2003 року. Сприятлива зовнішньоекономічна кон'юнктура позитивно відобразилася на розвитку експортно орієнтованих галузей промисловості. Внутрішні умови характеризувалися розширенням споживчого та інвестиційного попиту, що сприяло економічному зростанню.

У 2004 році умови на світових товарних ринках для російських експортерів були значно кращими, ніж в 2003 році. Умови торгівлі Росії з іноземними країнами в 2004 році порівняно з 2003 роком поліпилися за рахунок випереджаючого зростання цін на експортовані товари. У 2004 році експорт та імпорт товарів досягли рекордних значень за період, починаючи з 1994 року. Експорт порівняно з 2003 роком збільшився на 34.8% до 183.2 млрд. дол. США за рахунок значного збільшення контрактних цін та фізичних обсягів на експортовані товари. У товарній структурі експорту порівняно з попереднім роком зросла частка енергетичних товарів (головним чином нафти) та суттєво збільшилася частка чорних металів. Імпорт порівняно з 2003 роком збільшився на 24.7% до 94.8 млрд. дол. США за рахунок збільшення цін на закупівлю товарів інвестиційного призначення.

Обсяг промислового виробництва збільшився на 6.1%. Найбільший вклад в приріст промислового виробництва в 2004 році (як і в 2003 році), за оцінкою, внесли машинобудування та металообробка, паливна та харчова промисловість. Обсяги виробництва значно зросли в промисловості, будівництві та на транспорті. Значно зросли обсяги роздрібної та оптової торгівлі.

У 2004 році сприятлива макроекономічна ситуація та розширення попиту на продукцію російських виробників формували у потенційних інвесторів позитивні очікування подальшого розширення виробництва. Досить стійкий фінансовий стан підприємств створював умови для високої інвестиційної діяльності. Обсяг вкладень в основний капітал у 2004 році становив 110.9% порівняно з 12.5% у 2003 році. Динаміка вкладень в основний капітал у 2004 році, за виключенням сезонного та випадкового факторів, свідчить про уповільнення їх зростання.

У грудні 2004 року відносно грудня 2003 року ціни на споживчому ринку зросли на 11.7%. На внутрішньому валютному ринку стосовно долара США в грудні 2004 року порівняно з 2003 роком зміцнення в номінальному вираженні російського рубля становило 5.4%, в реальному – 14.0%.

Однак слід зауважити, що світовій економіці все ще притаманні численні ризики. Одним з головних викликів залишається те, яким чином Сполучені Штати Америки намагатимуться послідовно скорочувати великий дефіцит рахунку поточних операцій. Подальше зростання дефіциту рахунку поточних операцій створює перешкоди для руху капіталу та загрози щодо виникнення можливих фінансових криз із ризиком серйозного уповільнення зростання світової економіки. Значним викликом для світової економіки залишається утримання високих цін на нафту, що, можливо, призведе до послаблення економічної діяльності у світі, зокнайменше в короткостроковій та середньостроковій перспективі.

**Окремі соціально-економічні показники
країн Співдружності, Балтії та деяких інших держав світу¹**

Таблиця

Країни	У відсотках до попереднього періоду				Дефіцит (-), профіцит (+) державного бюджету (у % до ВВП)	Рівень безробіття (у % на кінець періоду)	Курси національних валют щодо долара США (на кінець періоду)
	Індекси валового внутрішнього продукту (у порівнянних цінах)	Індекси обсягів промислової продукції (у порівнянних цінах)	Індекси цін виробників промислової продукції	Індекси споживчих цін			
Високорозвинуті країни							
США							
2002	101.9	99.9	97.7	101.6	-3.8	5.8	—
2003	103.0	100.0	105.3	102.3	-4.6	6.0	—
2004	104.4	104.8	108.6	102.7	-5.1	5.5	—
Японія							
2002	99.7	102.8	98.2	99.1	-7.2	5.4	119.90
2003	101.4	103.5	99.5	99.8	-7.4	5.1	107.10
2004	102.6	104.0	101.4	99.9	-7.9	4.7	104.12
Великобританія							
2002	101.8	96.5	100.3	101.6	-1.7	3.1	0.6204
2003	102.2	99.4	101.5	102.9	-3.3	3.0	0.5631
2004	103.1	97.7	102.8	103.0	-3.0	2.8	0.5178
Німеччина							
2002	100.1	98.7	99.6	101.4	-3.7	10.9	0.9536
2003	99.9	100.5	101.6	101.0	-3.8	11.7	0.7918
2004	101.7	102.9	102.9	101.7	-3.6	10.8	0.7342
Країни єврозони							
2002	100.9	100.2	99.6	102.3	-2.4	8.2	0.9536
2003	100.5	100.3	101.4	102.1	-2.7	8.9	0.7918
2004	101.8	101.9	102.3	102.1	-2.9	8.9	0.7342
Країни Східної та Центральної Європи							
Болгарія							
2002	104.9	104.6	108.0	105.8	-1.3	16.8	1.8850
2003	104.3	115.1	106.3	102.3	0.0	12.7	1.5486
2004	105.7	117.8	107.4	106.1	3.8	12.0	1.4359
Естонія							
2002	107.2	108.2	100.4	103.6	1.1	10.3	14.936
2003	105.1	109.8	100.2	101.3	2.6	10.0	12.410
2004	106.2	107.4	102.9	103.0	2.7	10.0	11.471
Латвія							
2002	106.4	105.8	101.0	101.9	-2.8	8.5	0.594
2003	107.5	106.5	103.2	102.9	-2.2	8.6	0.541
2004	108.0	106.0	108.6	106.3	-2.1	8.5	0.516
Литва							
2002	106.8	103.1	97.2	100.3	-2.1	13.8	3.311
2003	109.7	116.1	99.5	98.8	-2.0	12.4	2.762
2004	106.7	110.8	106.8	101.2	-2.0	11.4	2.535
Македонія							
2002	100.9	94.7	...	102.4	-5.4	...	58.598
2003	103.2	111.8	...	101.2	-5.8	...	49.050
2004	102.3	86.7	...	99.7	45.068

Країни	У відсотках до попереднього періоду				Дефіцит (-), профіцит (+) державного бюджету (у % до ВВП)	Рівень безробіття (у % на кінець періоду)	Курси національних валют щодо долара США (на кінець періоду)
	Індекси валового внутрішнього продукту (у порівнянних цінах)	Індекси обсягів промислової продукції (у порівнянних цінах)	Індекси цін виробників промислової продукції	Індекси споживчих цін			
Польща							
2002	101.4	101.8	101.0	101.9	-5.6	18.1	3.8388
2003	103.8	108.8	103.7	100.8	-5.5	19.2	3.7408
2004	105.3	112.7	107.3	103.5	-5.7	18.8	2.9904
Румунія							
2002	105.1	106.0	124.6	122.5	-3.1	8.4	33500
2003	105.2	103.1	121.1	115.3	-1.5	7.2	32595
2004	108.3	104.4	121.9	111.9	...	7.6	29067
Словаччина							
2002	104.6	106.8	102.0	103.3	-3.0	18.5	40.036
2003	104.5	105.7	108.3	108.5	-7.1	17.5	32.975
2004	105.5	104.0	104.7	107.5	...	17.0	28.496
Словенія							
2002	103.4	103.5	105.2	107.5	-2.7	11.6	221.07
2003	102.5	101.5	102.6	105.6	-2.3	11.2	189.37
2004	104.4	103.8	105.9	103.6	...	10.9	176.24
Угорщина							
2002	103.5	104.5	98.6	105.3	-4.5	5.8	225.16
2003	103.0	106.4	101.9	104.7	-3.0	8.3	207.92
2004	104.0	108.3	104.3	106.8	-0.7	5.9	180.29
Хорватія							
2002	105.2	105.5	99.6	102.2	-8.5	22.3	7.146
2003	104.3	104.1	99.8	101.8	-5.0	22.1	6.119
2004	103.8	104.1	104.9	102.1	...	21.7	5.637
Чехія							
2002	101.5	98.9	99.5	101.8	-6.8	8.8	30.141
2003	103.7	105.8	99.7	100.1	-12.6	10.1	25.654
2004	104.0	109.9	108.5	102.8	-8.3	8.3	22.365
Співдружність незалежних держав							
Азербайджан							
2002	110.6	103.6	97.7	102.8	0.4	1.4	4893
2003	111.2	106.1	116.1	102.2	0.1	1.4	4923
2004	110.2	105.7	109.9	106.7	0.2	1.4	4903
Білорусь							
2002	105.0	104.5	142.6 ²	134.8 ²	-0.2	2.5	1920
2003	107.0	107.1	128.1 ²	125.4 ²	-1.6	3.1	2156
2004	111.0	115.6	118.8 ²	114.4 ²	1.2	1.9	2170
Вірменія							
2002	112.9	109.0	103.5	101.1	-2.3	9.1	584.89
2003	113.9	115.0	108.3	104.7	-1.3	9.8	566.00
2004	110.1	102.1	121.7	107.0	-1.3	9.1	485.84

Закінчення

Країни	У відсотках до попереднього періоду				Дефіцит (-), профіцит (+) державного бюджету (у % до ВВП)	Рівень безробіття (у % на кінець періоду)	Курси національних валют щодо долара США (на кінець періоду)
	Індекси валового внутрішнього продукту (у порівняннях цінах)	Індекси обсягів промислової продукції (у порівняннях цінах)	Індекси цін виробників промислової продукції	Індекси споживчих цін			
Грузія							
2002	105.5	107.0	105.4	105.6	-3.1	12.3	2.090
2003	108.6	111.0	102.0	105.0	-1.7	11.5	2.075
2004	108.4	103.4	104.6	105.7	-1.2	11.7	1.825
Казахстан							
2002	109.8	109.8	111.9	105.9	0.2	2.6	154.60
2003	109.2	109.0	109.0	106.4	-0.4	1.8	144.22
2004	109.1	110.1	116.7	106.9	2.3	1.5	130.00
Киргизстан							
2002	99.5	86.9	104.8	102.1	-1.1	3.1	46.095
2003	106.7	117.0	104.6	103.5	-0.9	2.9	44.190
2004	107.1	103.7	109.0	104.1	-4.7	3.2	41.625
Молдова							
2002	107.8	110.6	106.7	105.3	-0.5	6.8	13.8220
2003	106.3	114.0	108.0	111.7	-1.8	8.0	13.2200
2004	107.3	106.9	105.6	112.4	-0.7	...	12.4611
Росія							
2002	104.7	103.8	117.1	115.1	1.4	7.6	31.7844
2003	107.3	107.1	113.1	112.0	1.7	7.9	29.4545
2004	107.1	106.1	123.8	110.9	3.2	...	27.7487
Таджикистан							
2002	109.5	108.0	109.0	112.2	-2.4	2.4	3.000
2003	110.2	110.0	115.0	117.0	-1.8	2.7	2.957
2004	110.6	114.3	117.1	106.8	-3.5	2.1	3.037
Туркменистан							
2002	119.8	108.8
2003	116.9	105.6
2004	107.5	105.9
Узбекистан							
2002	103.1	108.0	...	144.3	-3.0	...	970.00
2003	101.5	114.8	-2.2	...	980.00
2004	107.1	108.8	-1.1	...	1058.00
Україна							
2002	105.2	107.0	105.7	99.4	0.7	3.80	5.3324
2003	109.6	115.8	111.1	108.2	-0.2	3.60	5.3315
2004	112.1	112.5	124.1	112.3	-3.4	3.60	5.3054

¹ Джерела інформації – дані країн СНД, збірник МВФ "Міжнародна фінансова статистика", квітень 2005 року, мережа Інтернет.

² До грудня попереднього року.

Розділ 2
ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО
БАНКУ УКРАЇНИ

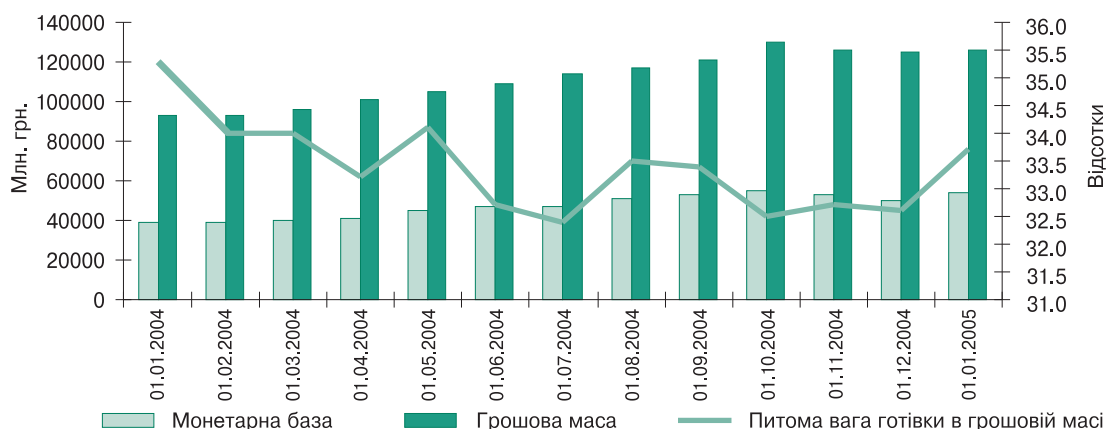
2.1. ВИКОНАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСАД ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ В 2004 РОЦІ. ОСНОВНІ ІНСТРУМЕНТИ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ

Грошово-кредитна та валютна політика Національного банку України впродовж 2004 року здійснювалася відповідно до стратегічних цілей та завдань, визначених Основними засадами грошово-кредитної політики на 2004 рік, і спрямовувалася на забезпечення внутрішньої та зовнішньої стабільності національної валюти, а також на забезпечення попиту на гроші з боку суб'єктів господарювання та підтримання прискорених темпів економічного зростання.

Враховуючи розвиток макроекономічної ситуації та зміни прогнозів економічного розвитку, відповідно корегувалися основні орієнтири, що характеризували виконання Основних засад грошово-кредитної політики на 2004 рік. Згідно з рішенням Ради Національного банку України від 10.09.2004 р. № 17 було уточнено середньорічне значення номінального обмінного курсу гривні щодо долара США з 5.31 до 5.35 грн. за дол. США. Востаннє, 10 грудня 2004 року, було встановлено орієнтир за річним приростом монетарної бази в 2004 році на рівні 34–40%, грошової маси – 36–42%.

За підсумками 2004 року, монетарна база збільшилася на 34.1% (на 13.7 млрд. грн.) і становила 53.8 млрд. грн. Грошова маса з початку року збільшилася на 32.4% (на 30.8 млрд. грн.) і становила 125.8 млрд. грн.

Динаміка основних монетарних показників у 2004 році

Однак ситуація на грошово-кредитному ринку в 2004 році була неоднозначною. В її розвитку можна виділити три етапи.

Перший, до вересня включно, період динамічного зростання основних монетарних показників унаслідок збільшення попиту на гроші в умовах значних темпів економічного зростання. Основними чинниками економічного зростання були процеси, що відбувались у зовнішньому секторі, що разом з активізацією приватизаційних процесів зумовлювали зростання валютних надходжень та відповідно збільшення проті прогнозованих обсягів валютних інтервенцій Національного банку України з купівлі іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку. Як наслідок, за 9 місяців 2004 року монетарна база збільшилася на 38.2% (за відповідний період 2003 року – на 23.4%). Грошова маса за цей період збільшилася на 37.1% (за відповідний період 2003 року – на 33.3%).

Упродовж січня – вересня 2004 року динаміка ліквідності банківської системи характеризувалася стійкою тенденцією до збільшення, а основним чинником, що перешкоджав розвитку грошово-кредитного ринку, була інфляція, темпи якої були вищими, ніж у 2003 році. Обсяг коштів на коррахунках банків у січні – вересні збільшився на 5.9 млрд. грн. до 9.9 млрд. грн. Відтак регулювальні дії Національного банку України протягом перших трьох кварталів року

спрямовувалися насамперед на локалізацію надмірної ліквідності банківської системи та уникнення впливу монетарного чинника на інфляційні процеси.

Перші тривожні ознаки на грошово-кредитному ринку проявились у жовтні 2004 року, які значною мірою були зумовлені пом'якшенням фіскальної політики уряду, появою додаткових готівкових коштів і, як результат, зростанням девальваційних очікувань населення.

У листопаді негативні очікування посилилися. Після деяких політичних заяв про настання в Україні економічного та банківського колапсу було штучно створено напругу на грошово-кредитному ринку, результатом чого стали підвищення попиту на іноземну валюту (і, як наслідок, – тиск на обмінний курс гривні), суттєвий відплив з банківської системи депозитів фізичних осіб у національній валюті та зниження ліквідності банків на суму 3.7 млрд. грн. до 6.2 млрд. грн.

Як наслідок, починаючи з жовтня на грошово-кредитному ринку динаміка основних монетарних показників зазнала змін. *Монетарна база* впродовж жовтня 2004 року зменшилася на 4% і листопада – на 5.6%. *Грошова маса* протягом жовтня зменшилася на 3.1% і листопада – на 0.8%. Зменшення монетарних показників у жовтні – грудні 2004 року зумовлювалося насамперед підвищенням попиту на іноземну валюту – частина валюти, що була куплена населенням через обмінні пункти, не була залучена на валютні депозити в банки, а залишилась у них на руках, через що зазначені кошти не обліковувалися в складі грошових агрегатів. Упродовж жовтня – листопада обсяг чистої купівлі населенням готівкової іноземної валюти становив 6.3 млрд. грн., тоді як на депозити фізичних осіб в іноземній валюті надійшли кошти лише в сумі близько 2.1 млрд. грн.

На третьому етапі (друга половина грудня) завдяки вжитим Національним банком України заходам розвиток негативних тенденцій зупинився, і почали з'являтися ознаки стабілізації, а саме: поліпшення ліквідності банків (обсяг коррахунків у грудні збільшився на 1.8 млрд. грн.). Поступове призупинення відпливу депозитів із банків, зменшення попиту на іноземну валюту, що відобразилося також на динаміці монетарних показників. У грудні 2004 року монетарна база збільшилася на 7.1%, а грошова маса – на 0.4%.

Для ефективного управління грошово-кредитним ринком Національний банк України у 2004 році використовував спектр інструментів регулювання грошово-кредитного ринку, у тому числі обов'язкове резервування коштів, процентні ставки, рефінансування банків, депозитні операції та операції зворотного РЕПО.

Обов'язкове резервування коштів

З метою визначення оптимальних розмірів грошової маси в обігу Національним банком України з 1 липня 2004 року було запроваджено порядок дотримання банками обсягу обов'язкових резервів, який щоденно на початок операційного дня зберігався на кореспондентському рахунку банку в Національному банку, розмір якого на 01.01.2005 р. встановлений на рівні не менш як 60% від суми визначеного та сформованого рівня обов'язкових резервів за попередній звітний період.

Із 1 жовтня 2004 року уніфіковано нормативи формування банками обов'язкових резервів залежно від строку залучення коштів, які на 01.01.2005 р. становили:

– за строковими коштами і вкладами (депозитами) юридичних і фізичних осіб у національній та іноземній валюті – 6%;

– за коштами і вкладками (депозитами) юридичних і фізичних осіб у національній та іноземній валюті на вимогу та коштами на поточних рахунках – 7%.

З метою сприяння ефективному використанню банками мобілізованих коштів та нарощування обсягів кредитування економіки рішенням Правління Національного банку України встановлювалася частка готівки в касі банку, яка зараховувалася в покриття обов'язкових резервів. Так, на 01.01.2004 р. 40% готівки у національній та 20% готівки в іноземній валюті, що знаходилася в касі банку, зараховувалося в покриття обов'язкових резервів, а з 09.03.2004 р. в покриття обов'язкових резервів зараховувалося 25% готівки в національній валюті та 10% – в іноземній валюті, що знаходилася в касі банку. В період з 10.07.2004 р. до 29.11.2004 р. готівкові

кошти в касі банку не враховувалися в покриття обов'язкових резервів, а з 29.11.2004 р. в покриття обов'язкових резервів зараховувалося 40% готівки у національній валюті, що знаходилася в касі банку. За результатами прийнятих рішень середній норматив обов'язкового резервування знизився з 7.5% за станом на 01.01.2004 р. до 6.6% за станом на 01.01.2005 р., а з урахуванням покриття їх готівкою – до 6.0%.

Упродовж 2004 року банківською системою забезпечувався позитивний результат формування обов'язкових резервів, обсяг яких за січень 2004 року становив 1.3 млрд. грн., а за грудень 2004 року – 4.8 млрд. грн.

Процентні ставки

Процентна політика Національного банку України впродовж 2004 року постійно спрямовувалася на упередження розгортання інфляційних процесів. Із 9 червня 2004 року розмір облікової ставки було підвищено з 7 до 7.5% річних, з 7 жовтня – до 8% річних, а з 9 листопада – до 9% річних.

Із 1 березня 2004 року щоденно оголошувалися процентні ставки за активними та пасивними операціями Національного банку України.

Середньозважена процентна ставка за кредитами рефінансування, що надавалися банкам у 2004 році, підвищилася за всіма інструментами рефінансування з початку року на 9.8 процентного пункту й у грудні становила 17.7% річних, у тому числі за:

- кредитами овернайт – 19.7% річних (підвищилася на 11.7 процентного пункту);
- кредитами, наданими за результатами тендерів, – 14.9% річних (підвищилася на 6.6 процентного пункту);
- операціями прямого РЕПО (розрахунково) – 13.7% річних (підвищилася на 4.9 процентного пункту).

Без змін на рівні 7% річних залишилася середня вартість кредитів рефінансування для підтримання довгострокової ліквідності банків.

Середньозважена процентна ставка за стабілізаційними кредитами, що надавалися переважно в грудні 2004 року, становила 14.9% річних.

Рефінансування банків

Протягом 2004 року Національний банк України забезпечував підтримання ліквідності банків через операції рефінансування (постійно діючу лінію рефінансування для надання банкам кредитів овернайт строком на один робочий день, кредитів рефінансування строком до 14 днів та до 365 днів, кредитів рефінансування для підтримання довгострокової ліквідності, операції прямого РЕПО), а також надання стабілізаційних кредитів.

Із 1 березня 2004 року, із набранням чинності Положення про регулювання Національним банком України ліквідності банків України шляхом рефінансування, депозитних та інших операцій, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 24.12.2003 № 584, значно розширився спектр фінансових інструментів, що використовувалися як забезпечення кредитів рефінансування строком до 14 днів та до 365 днів. Крім того, було запроваджено проведення операцій прямого РЕПО з іноземною валютою, а також відмінено порядок довгострокового рефінансування (підтримання ліквідності) банків Національним банком України тощо.

Обсяг операцій Національного банку України з рефінансування банків у 2004 році становив 20.5 проти 26.3 млрд. грн. у 2003 році. Зниження обсягу рефінансування пояснюється рекордно високими обсягами пропозиції валюти на міжбанківському ринку, що спричинило зміну характерної для останніх років тенденції до підвищення ролі рефінансування в регулюванні ліквідності банків. У структурі загального обсягу рефінансування банків України сума наданих кредитів овернайт становила 14 782.8 млн. грн., або 72.2% (у 2003 році – 22 854.8 млн. грн.), через операції прямого РЕПО – 3446.3 млн. грн., або 16.5% (у 2003 році – 420.0 млн. грн.), кредитів

рефінансування через тендер – 1011.1 млн. грн., або 4.9% (у 2003 році – 2329.6 млн. грн.), надання стабілізаційних кредитів – 998.4 млн. грн., або 4.9% (в 2003 році – не надавалися), для підтримання довгострокової ліквідності – 305.1 млн. грн., або 1.5% (у 2003 році – 657.7 млн. грн.).

Протягом 2004 року Національний банк України здійснював операції з рефінансування банків переважно для згладжування тимчасових кон'юнктурних коливань ліквідності банківської системи, а виходячи із ситуації, що склалася в IV кварталі 2004 року, дії Національного банку України спрямовувалися на підтримання ліквідності банків з метою недопущення погіршення ситуації на фінансовому ринку в умовах тенденції до відпливу депозитів з банків.

Депозитні операції

Для забезпечення рівноваги на грошово-кредитному ринку та з метою оперативного регулювання грошової маси в обігу Національний банк України з 1 березня 2004 року використовував депозитні сертифікати, операції з розміщення яких здійснювалися з банками на договірній основі. Номінальна вартість депозитного сертифікату становила 1000 тис. грн.

Упродовж 2004 року було оголошено 545 аукціонів з розміщення депозитних сертифікатів. Загальний обсяг залучення коштів банків шляхом розміщення депозитних сертифікатів у 2004 році становив 5.6 млрд. грн. (у 2003 році – 250.0 тис. грн.). У зв'язку зі зміною ситуації на грошово-кредитному ринку в IV кварталі 2004 року було здійснено дострокове погашення депозитних сертифікатів на суму 2.3 млрд. грн.

Середньозважений рівень процентної ставки за депозитними сертифікатами у 2004 році становив 5.8% річних і встановлювався залежно від загальної ситуації на грошово-кредитному ринку з урахуванням процентних ставок на міжбанківському кредитному ринку України.

Загальний обсяг залучення коштів банків через депозитні операції шляхом укладення депозитних договорів становив 2.1 млрд. грн., а середньозважена процентна ставка за залученими коштами у 2004 році становила 1.3% річних.

Операції зворотного РЕПО

Протягом 2004 року Національний банк України за умови накопичення надлишкової ліквідності банків та з метою уникнення впливу монетарного чинника на інфляційні процеси здійснював регулюючі дії шляхом проведення операцій зворотного РЕПО з державними цінними паперами.

Загальний обсяг залучення коштів банків через операції зворотного РЕПО в 2004 році становив 3.6 млрд. грн. (у 2003 – 190.0 тис. грн.), а середньозважена процентна ставка за залученими коштами, виходячи із ціни зворотного викупу державних цінних паперів, у 2004 році становила 2% річних.

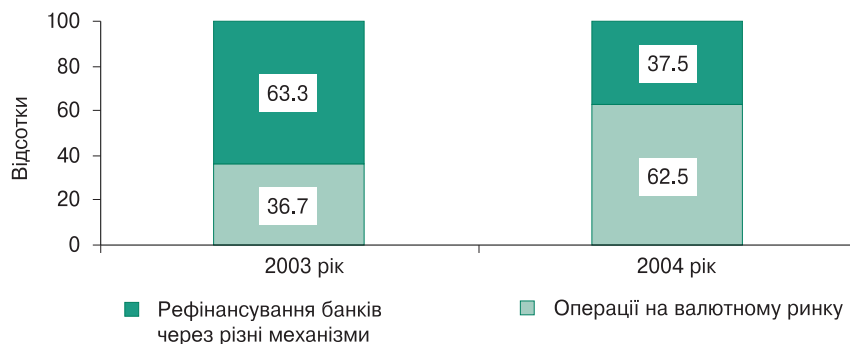
Більша частина коштів банків була вилучена через зазначені мобілізаційні інструменти протягом I–III кварталів 2004 року. Зі зменшенням ліквідності банків, починаючи з жовтня 2004 року, застосування мобілізаційних інструментів значно обмежилось.

2.2. БЕЗГОТІВКОВА ЕМІСІЯ

Упродовж 2004 року Національним банком України було випущено в обіг 54.8 млрд. грн., що на 32% (13.3 млрд. грн.) більше, ніж у 2003 році, у тому числі:

- на придбання іноземної валюти для формування золотовалютного резерву Національного банку України в сумі 34.3 млрд. грн.;
- для підтримки ліквідності банків через різні механізми рефінансування в сумі 20.5 млрд. грн.

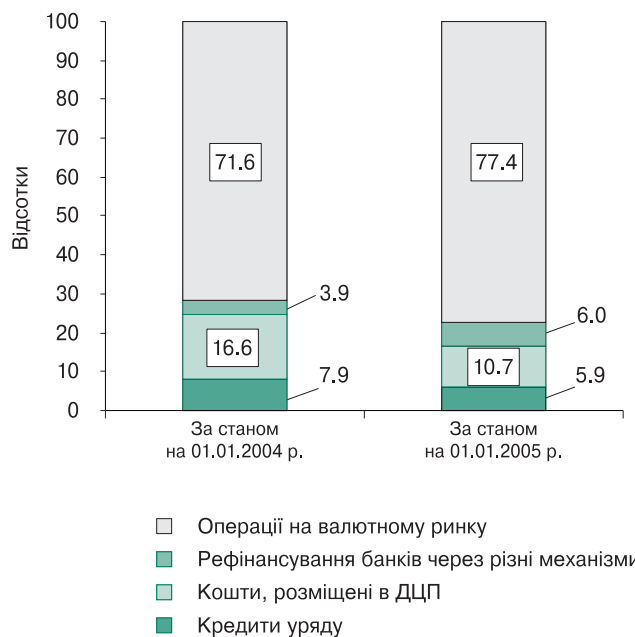
На відміну від попереднього року у структурі здійсненої безготівкової емісії збільшилася частка коштів, спрямованих на купівлю іноземної валюти для формування золотовалютного резерву Національного банку України (з 36.7% у 2003 році до 62.5% у 2004 році), проте частка коштів для підтримання ліквідності банків зменшилася на 25.8 процентного пункту і становила 37.5%.

Структура здійсненої безготівкової емісії Національного банку України

У 2004 році Національним банком України з обігу було вилучено коштів обсягом 39.8 млрд. грн., або в 1.3 раза більше, ніж за 2003 рік. Вилучення емісійних коштів здійснювалося шляхом продажу Національним банком України іноземної валюти в сумі 20 млрд. грн. (50.3% від загальної суми вилучених коштів), повернення банками раніше наданих кредитів рефінансування в сумі 18.7 млрд. грн. (47%), а також за рахунок операцій з погашення державних цінних паперів у сумі 1.1 млрд. грн. (2.7%).

Обсяг чистої безготівкової емісії (різниця між здійсненою та вилученою безготівковою емісією) в 2004 році становив 15 млрд. грн., або був на 4.8 млрд. грн. більшим, ніж у 2003 році.

За станом на 01.01.2005 р. обліковувалося безготівкової емісії Національного банку України в сумі 60.2 млрд. грн., що на 15 млрд. грн., або в 1.3 раза, більше, ніж на кінець попереднього року.

Структура безготівкової емісії Національного банку України

2.3. ГРОШОВИЙ ОБІГ

За 2004 рік грошова база збільшилася на 34.1% (у 2003 році – на 30.1%) і на 01.01.2005 р. становила 53.8 млрд. грн.

Загальний обсяг грошової маси в обігу на 01.01.2005 р. становив 125.8 млрд. грн. і збільшився за 2004 рік на 32.4%, у тому числі в національній валюті – на 26.8%, в іноземній – на 53.6% (у 2003 році – відповідно на 46.5, 26.8 та 53.6%). Це позначилося на структурі грошової маси за видами валют. Частка грошової маси в національній валюті з початку 2004 року знизилася на 3.4 процентного пункту і на кінець року становила 75.8%.

Грошова маса за агрегатами

Показники	2004 рік (млн. грн.)	за рік	Темпи зростання, % у тому числі по кварталах			
			I	II	III	IV
Гроші поза банками						
готівка (M0)	42345	127.9	101.4	109.9	114.7	100.6
Грошова маса (M1)	67090	130.2	103.4	114.1	115.7	95.4
Грошова маса (M2)	125483	132.3	106.4	112.5	114.5	96.5
Грошова маса (M3)	125801	132.4	106.4	112.7	114.3	96.6
Довідково: грошова база	53763	134.1	103.6	114.0	117.3	97.1

Примітка.

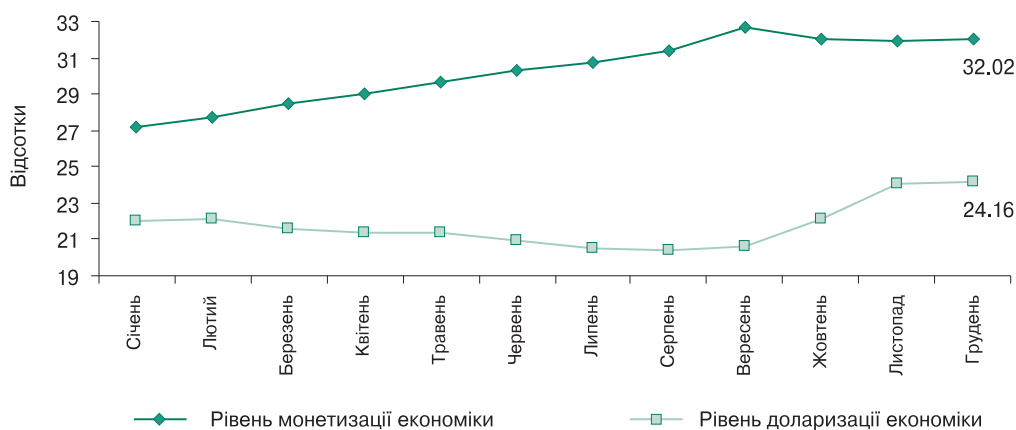
M1 мінус M0 – переказні кошти у національній валюті;

M2 мінус M1 – переказні кошти в іноземній валюті та інші кошти;

M3 мінус M2 – цінні папери власного боргу банків.

Для більшої частини 2004 року характерним було зростання попиту на гроші, що зумовлювалося економічним зростанням. Збереглася тенденція до ремонетизації економіки (рівень монетизації за січень – вересень 2004 року підвищився до 32.7%, або на 2.4 процентного пункту). Упродовж IV кварталу через уповільнення темпів економічного зростання та посилення інфляційних ризиків зменшився попит на гроші, внаслідок чого рівень монетизації економіки знизився до 32.02%.

Динаміка рівня монетизації та доларизації економіки упродовж 2004 року

У результаті зниження попиту на національну валюту в IV кварталі підвищився рівень доларизації. Якщо упродовж січня – вересня рівень доларизації знижувався (з 20.82 до 20.66%), то упродовж жовтня – листопада він підвищився до 24.09%, а на кінець 2004 року становив 24.16%.

Про нестабільність динаміки попиту на гроші свідчило значення грошового мультиплікатора, який з початку року зменшився з 2.37 до 2.34, проте в окремі періоди його значення було на рівні 2.50.

Упродовж 2004 року обсяг грошей поза банками збільшився на 9.2 млрд. грн., або на 27.9%, до 42.3 млрд. грн. (за 2003 рік – відповідно на 6.7 млрд. грн. і 25.3%). Збільшення готівки відбулось у перших трьох кварталах (зростання на 27.7%). У IV кварталі, незважаючи на суттєве збільшення готівкових виплат населенню, обсяг готівки поза банками майже не змінився. Така динаміка готівки поза банками була наслідком переорієнтації населення щодо переведення коштів із вкладів у національній валюті на вклади в іноземній валюті.

Аналіз частки готівки поза банками в структурі грошової маси засвідчив про зниження готівки в структурі грошової маси у I півріччі (до 32.4 проти 34.8% на початок року). Проте в II кварталі зазначена частка зросла на 1.3 процентного пункту і за станом на 1 січня 2005 року становила 33.7%.

Обсяг переказних коштів у національній валюті на 01.01.2005 р. становив 24.7 млрд. грн., або зріс за 2004 рік на 34.3%.

Переказні кошти в іноземній валюті та інші кошти зросли за 2004 рік на 34.8%, і на 1 січня 2005 року їх обсяг становив 58.4 млрд. грн.

Високими темпами упродовж 2004 року зростали кошти клієнтів, вкладені в придбання цінних паперів банків. За 2004 рік їх обсяг збільшився на 68.7% і на 1 січня 2005 року становив 0.3 млрд. грн.

ТЕМПИ ЗРОСТАННЯ СКЛАДОВИХ ГРОШОВОЇ МАСИ ТА СТРУКТУРА ГРОШОВОЇ МАСИ

Показники	2004 рік		Довідково: 2003 рік
	У відсотках до попереднього року	Структура, %	
Гроші поза банками готівка (M0)	127.9	33.7	34.8
Переказні кошти у національній валюті	134.3	19.7	19.4
Переказні кошти в іноземній валюті та інші кошти	134.8	46.4	45.6
Цінні папери власного боргу банків	168.7	0.2	0.2
Грошова маса (M3)	132.4	100	100

Аналіз структури грошової маси за грошовими агрегатами свідчить про те, що найбільшу частку становили переказні кошти в іноземній валюті та інші кошти – 46.4%, гроші поза банками – 33.7%, переказні кошти у національній валюті – 19.7% і решта (0.2%) – кошти клієнтів, вкладені в придбання цінних паперів банків. Порівняно з попереднім роком структура грошової маси за агрегатами дещо змінилася. У загальному обсязі (M3) питома вага переказних коштів у іноземній валюті та інших коштів зросла на 0.8 процентного пункту, переказних коштів у національній валюті – на 0.3 процентного пункту, частка коштів клієнтів, вкладених у придбання цінних паперів банків, порівняно з попереднім роком не змінилася.

У грошовому обігу при зростанні грошової маси (M3) на 32.4% найвищими темпами (на 68.7%) зросли кошти клієнтів, вкладені в придбання цінних паперів банків, переказні кошти в іноземній валюті та інші кошти збільшилися на 34.8%, переказні кошти у національній валюті – на 34.3% і гроші поза банками – на 27.9%.

Структура грошової маси в обігу, %

(на кінець періоду)

Показники	2003 рік	2004 рік у тому числі по кварталах			
		I	II	III	IV
Усього	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Гроші поза банками готівка (M0)	34.8	33.2	32.4	32.5	33.7
Переказні кошти у національній валюті	19.4	21.1	21.0	21.5	19.7
Переказні кошти в іноземній валюті та інші кошти	45.6	45.1	46.3	45.8	46.4
Цінні папери власного боргу банків	0.2	0.6	0.3	0.2	0.2

При збільшенні грошової маси на 32.4% кошти суб'єктів господарювання зросли за 2004 рік на 41.6% і становили 41.5 млрд. грн. Кошти фізичних осіб (включаючи кошти на придбання цінних паперів банків) збільшилися на 29.0% і на 1 січня 2005 року становили 84.3 млрд. грн.

Частка коштів фізичних осіб (включаючи кошти на придбання цінних паперів банків) у структурі розміщення грошової маси протягом поточного року скоротилася на 2.2 процентного пункту і на 01.01.2005 р. становила 67.0%. Решту становили кошти суб'єктів господарювання.

На 1 січня 2005 року заощадження фізичних осіб (включаючи кошти клієнтів, вкладені в придбання цінних паперів банків) становили 42 млрд. грн. і збільшилися за 2004 рік на 28.7% (у тому числі в національній валюті – на 17.5% та в іноземній – на 44.4%).

2.4. ГОТІВКОВИЙ ОБІГ

Обсяг готівки поза касами банків на 01.01.2005 р. становив 42.3 млрд. грн. і збільшився за рік на 9.2 млрд. грн., або на 27.9% (зростання за 2003 рік – на 6.7 млрд. грн., або на 25.3%). Одночасно зі зростанням пропозиції грошей відбувалося скорочення частки готівки в загальному обсязі грошової маси (M3), яка на кінець грудня становила 33.7%, що на 1.1 процентного пункту нижче, ніж на початку року, це свідчило про позитивні зміни в структурі грошової маси. Рівень осідання готівки поза касами банків порівняно з 2003 роком знизився з 3.5 до 3.3%.

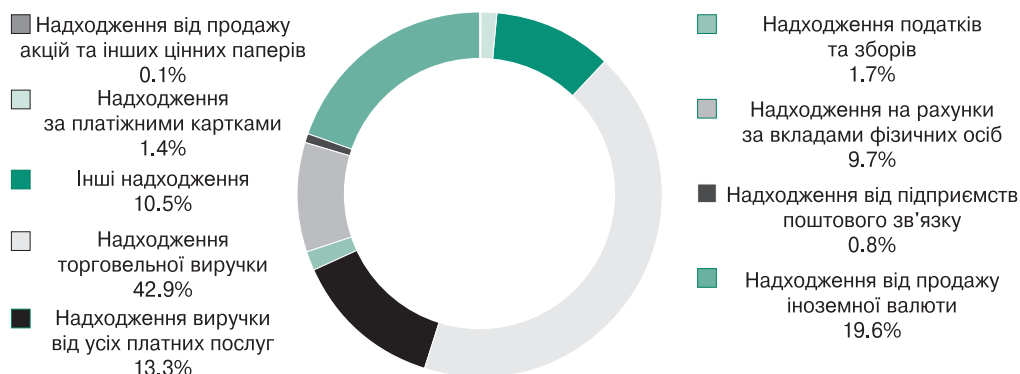
У першій половині 2004 року обсяг емісії готівки становив 3.8 млрд. грн. порівняно з 2.9 млрд. грн. за відповідний період попереднього року. За липень – вересень 2004 року емісія готівки була на рівні 5.4 проти 1.5 млрд. грн. за відповідний період 2003 року. Найбільшим обсяг емісії готівкових коштів у другій половині 2004 року був у липні (2.4 млрд. грн., що становило 25.5% від річного обсягу) та у вересні на суму 1.7 млрд. грн., або 18.8% від річного обсягу.

Більша частина (15 із 25) регіонів України здійснювала випуск готівки в обіг, а найвищим рівень емісії готівки спостерігався в Донецькій (23.7%), Миколаївській (27.3%), Кіровоградській (30.6%) та Луганській (42.7%) областях. Із грошового обігу було вилучено готівки на суму 15.3 млрд. грн., у тому числі в м. Києві та Київській області (5 млрд. грн.), Харківській (2.8 млрд. грн.) та Одеській (2.6 млрд. грн.) областях.

Упродовж 2004 року спостерігалось інтенсивне зростання грошових потоків через банківську систему. За рік було видано готівки на 49% більше, ніж у відповідному періоді попереднього року, одночасно надходження зросли на 49.4%, причому збільшення спостерігалось за всіма статтями касових оборотів банків. Структура надходжень і видатків готівки з кас банків у цілому залишалася стабільною.

Надходження готівки до кас банків становили 272.7 млрд. грн. і зросли більш як на третину (на 90.2 млрд. грн.). У структурі надходжень до кас банків 60% становили надходження від підприємств торговельної мережі та підприємств, що надають усі платні послуги. Порівняно з попереднім роком їх частка зменшилася на 3.8 процентного пункту. За рік суттєво зросла питома вага надходжень від продажу іноземної валюти (з 10.6 до 19.6%). Частка надходжень на рахунки закладами фізичних осіб становила 9.7% і порівняно з попереднім роком не змінилася.

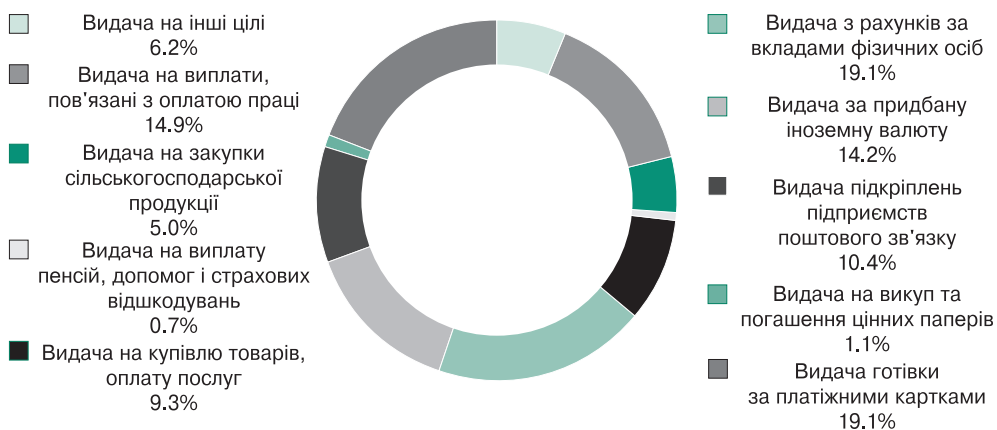
Структура надходжень готівки в каси банків у 2004 році

Обсяг видачі готівки з кас банків у 2004 році становив понад 281.9 млрд. грн. і збільшився порівняно з 2003 роком на 92.7 млрд. грн.

У структурі видачі готівки з кас банків питома вага видач на виплату заробітної плати становила 14.9% і зменшилася порівняно з попереднім роком на 5.6 процентного пункту. Також зменшилася (з 1.1 до 0.7%) частка видач на виплату пенсій, допомог і страхових відшкодувань. Одночасно збільшилася питома вага видач з рахунків закладами фізичних осіб (з 17 до 19.1%) та за придбану іноземну валюту (з 12.3 до 14.2%).

Структура видач готівки з кас банків у 2004 році

В абсолютному вимірі видачі банками готівки за придбану іноземну валюту зросли більш як у 1.7 раза, на купівлю товарів та оплату послуг – майже у 1.5 раза, на закупівлю сільськогосподарської продукції – в 1.6 раза.

Збільшення соціальних виплат вплинуло на зростання видачі готівки з кас банків, зокрема, на виплати, пов'язані з оплатою праці, пенсій, з рахунків закладами фізичних осіб та за платіжними картками. Обсяги видачі готівки за цими статтями у вересні – листопаді 2004 року становили майже 55.4 млрд. грн., що на 12 млрд. грн. більше, ніж у попередні три місяці, коли традиційно зростають обсяги видачі готівки з кас банків.

Якщо у січні – серпні 2004 року обсяги купівлі іноземної валюти банками перевищували обсяги її продажу, то протягом останніх чотирьох місяців звітного року спостерігався зворотний процес, викликаний підвищеним попитом населення на іноземну валюту. У 2004 році за операціями з продажу іноземної валюти вилучено готівки з обігу на суму 13 млрд. грн. (для порівняння: у 2003 році випущено готівки в обіг на суму 3.9 млрд. грн.).

Незважаючи на зростання депозитних вкладень населення, у банках спостерігалось перевищення видачі готівки за вкладами фізичних осіб, оскільки понад 78% надходжень здійснювалось у безготівковій формі. Протягом 2004 року в безготівковому порядку та чеками 12.4% було сплачено за товари та послуги.

Протягом 2004 року Національний банк України забезпечував потреби економіки в готівкових коштах у необхідних обсягах з оптимальним купюрним складом банкнот і монет. З цією метою постійно здійснювався аналіз і контроль за запасами готівки у сховищах територіальних управлінь (своєчасне підкріплення готівкою і вивезення надлишків готівки) та резервних фондах Національного банку України. За 2004 рік обсяги підкріплення сховищ територіальних управлінь готівкою становили 36.5 млрд. грн.

З метою підтримання у належному стані випущених в обіг банкнот зношена готівка вилучалася з обігу. У звітному році з обігу було вилучено зношених банкнот на суму 10.2 млрд. грн. в кількості 888.8 млн. штук.

Тривала робота з удосконалення функціонування автоматизованих систем оброблення готівки, об'єднаних в єдину інформаційно-обчислювальну мережу, що забезпечувало постійний дистанційний контроль за технологічними процесами оброблення банкнот у касах банків.

Установами банків України було виявлено в обігу 5.2 тис. штук фальшивих банкнот національної валюти на загальну суму понад 88 тис. грн., переважна частина яких були банкноти номіналом 10 і 20 гривень, що становило 40 та 28% від обсягу виявлених в обігу фальшивих банкнот.

Було визнано підробленими та вилучено з банківської системи 657 штук банкнот доларів США на суму майже 61 тис. дол. США та 94 штуки банкнот євро на суму понад 16 тис. євро. Серед підроблених банкнот іноземної валюти переважали банкноти номіналом 100 доларів США (87% від загальної кількості підроблених доларів США) та банкноти номіналом 200 євро (70% від загальної кількості підроблених євро).

У зв'язку з введенням у 2004 році в обіг банкнот гривень нового зразка було розроблено та безкоштовно розповсюджено рекламно-інформаційні кольорові плакати та буклети із зображенням та описом елементів захисту, що визначаються візуально без використання спеціальних детекторів.

У 2004 році було затверджено ескіз графічного знака гривні (₴) та його опис (постанова Правління Національного банку України "Про затвердження графічного знака національної грошової одиниці" від 01.03.2004 № 89).

Значну роботу проведено з реалізації пам'ятних і ювілейних монет, обсяг якої становив 179.9 тис. штук на загальну суму 24.7 млн. грн., що на 59% більше, ніж у 2003 році. Упродовж звітного року обсяги реалізації пам'ятних і ювілейних монет за генеральними угодами з дистриб'юторами Національного банку України та за кордоном становили 336.6 тис. дол. США.

Крім того, Національним банком України було вжито ряд заходів, спрямованих на подальше вдосконалення організації готівкового обігу та поліпшення законодавчого і нормативного забезпечення здійснення операцій з готівкою, а саме:

- прийнято Програму вдосконалення організації готівкового обігу національної валюти в Україні на 2004–2008 роки, спрямовану на створення сучасної ефективної системи організації готівкового обігу, та заходи щодо її реалізації.

Крім того, було розроблено:

- Інструкцію з організації емісійно-касової роботи в системі Національного банку України;

- нову редакцію Інструкції про організацію виготовлення, випуску в обіг і реалізації пам'ятних монет України, іншої нумізматичної продукції;
- Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні;
- Положення про порядок організації, розроблення та виробництва грошових знаків України;
- нову редакцію Правил визначення платіжності та обміну банкнот та монет національної валюти.

2.5. ВАЛЮТНО-КУРСОВА ПОЛІТИКА. ДИНАМІКА ОБМІННОГО КУРСУ ГРИВНІ ДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ. РЕАЛЬНИЙ ЕФЕКТИВНИЙ ОБМІННИЙ КУРС

Протягом року валютно-курсова політика Національного банку України спрямовувалася на дотримання стабільності обмінного курсу гривні до курсоутворюючої валюти – долара США – з метою уникнення значних його коливань та підтримання достатнього рівня міжнародних резервів Національного банку України.

ОФІЦІЙНИЙ КУРС ГРИВНІ ДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ¹

Курс гривні до іноземної валюти:	2003 рік	2004 рік
– до долара США	533.15	530.54
номінальна зміна (%)	+0.017	+0.49
реальна зміна (до внутрішньої інфляції, %)	+ 7.59	+11.39
– до євро	666.22	721.75
номінальна зміна (%)	–20.41	–8.33
реальна зміна (до внутрішньої інфляції, %)	–11.29	+3.53
– до російського рубля	18.101	19.119
номінальна зміна (%)	–7.89	–5.62
реальна зміна (до внутрішньої інфляції, %)	+0.28	+5.94
Довідково: інфляція (%)	8.2	12.3

Зростання валютних надходжень в країну внаслідок надсприятливої зовнішньоекономічної кон'юнктури, обсягів прямих іноземних інвестицій та коштів від приватизації державного майна зумовили тенденцію до перевищення пропозиції іноземної валюти над попитом на міжбанківському ринку протягом січня – серпня 2004 року.

Однак, починаючи з вересня, збіг у часі впливу ряду чинників таких, як сезонна тенденція до підвищення попиту на іноземну валюту в осінньо-зимовий період, політичний фактор, масштабні соціальні виплати бюджетних коштів, інфляційні та девальваційні очікування спричинили суттєве підвищення попиту на іноземну валюту, що зумовило тиск на обмінний курс гривні. Обмінний курс гривні до долара США на "чорному" ринку за операціями з готівкою досягав 6–7 гривень за долар США.

З метою уникнення значних коливань обмінного курсу гривні Національний банк України здійснював активну політику валютних інтервенцій шляхом викупу надлишкової іноземної валюти або збільшення її пропозиції за рахунок офіційних валютних резервів Національного банку України.

За умови підвищеного попиту на іноземну валюту для підтримання стабільності валютного ринку Правлінням Національного банку України було вжито ряд заходів, зокрема, банкам було дозволено купувати у Національного банку готівкову іноземну валюту для забезпечення попиту на іноземну валюту з боку населення. Починаючи з 15 жовтня 2004 року Національним банком

¹Курс на кінець періоду: у гривнях за 100 одиниць валюти, номінальні та реальні зміни: "–" – девальвація; "+" – ревальвація.

Україні було проведено 15 Торговельних сесій з продажу готівкової іноземної валюти, в яких взяло участь 114 банків. Обсяг проданої Національним банком України готівкової іноземної валюти банкам у жовтні – грудні становив 1368 млн. дол. США. Одночасно при здійсненні банками валютно-обмінних операцій було встановлено граничний розмір відхилення обмінного курсу з купівлі та продажу іноземної валюти (2%) від офіційного курсу гривні до іноземних валют, встановленого Національним банком України. При цьому Національним банком було максимально спрощено процедуру ввозу банками іноземної валюти, вдосконалено порядок підтвердження заявок уповноважених банків на купівлю іноземної валюти, змінено час проведення Торговельної сесії, а також було введено вимогу, відповідно до якої уповноважені банки, які отримали банківську ліцензію та письмовий дозвіл Національного банку на здійснення операцій з валютними цінностями в частині відкриття кореспондентських рахунків в іноземній валюті у банках-нерезидентах, мали право не купувати іноземну валюту на міжбанківському валютному ринку за посередництвом інших уповноважених банків.

З метою забезпечення прозорості при здійсненні операцій з іноземною валютою суб'єктами господарювання страхової діяльності було запроваджено додаткові норми, що регламентували здійснення операцій з перерахування та/або купівлі іноземної валюти за договорами про перестраховання та купівлю іноземної валюти для покриття частини страхових резервів у іноземній валюті за договорами страхування життя.

Зазначені вище заходи сприяли уникненню дестабілізації фінансового ринку, забезпечили стабільність валютного ринку.

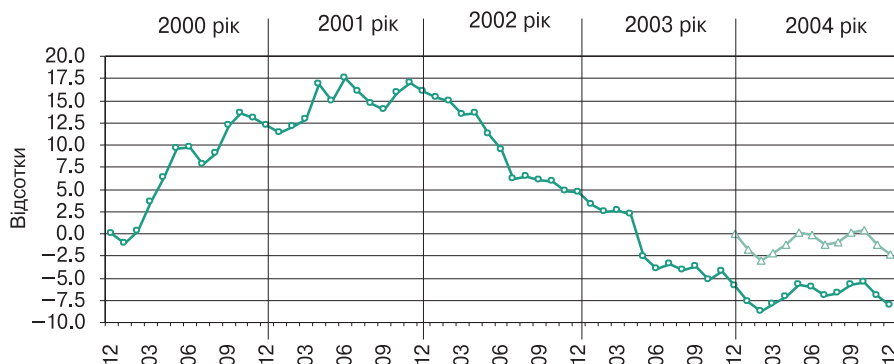
Упродовж 2004 року Національний банк України проводив політику помірної ревальвації, а згодом – девальвації гривні, використовуючи обмінний курс гривні до долара США в якості цінного якоря для економіки та цільового орієнтиру проведення грошово-кредитної політики. За рік номінальний курс гривні до долара США підвищився на 0.49%, або на 2.61 коп., до 5.3054 грн. за долар США.

Динаміка валютного курсу гривні до євро та російського рубля, які найбільше використовуються у міжнародних розрахунках України, визначалася динамікою їх співвідношення до долара США. За рік девальвація гривні до євро становила 8.3%, а до російського рубля – 5.6%, що, з одного боку, збільшило цінові переваги України щодо Євросоюзу та Росії, а з іншого – негативно впливало на подорожчання імпорту товарів та послуг із зони євро та частково з Росії. Враховуючи те, що домінуючою валютою у міжнародних розрахунках України був долар США (у експорті товарів та послуг питома вага його становить 79%, в імпорті – 77%), девальвація гривні до євро та російського рубля не спричинила погіршення макроекономічної рівноваги.

Реальний ефективний обмінний курс

Реальний ефективний обмінний курс (РЕОК) гривні упродовж року характеризувався стабільністю.

Динаміка реального ефективного обмінного курсу гривні у 2000–2004 роках (до грудня 1999 року) та у 2004 році (до грудня 2003 року)

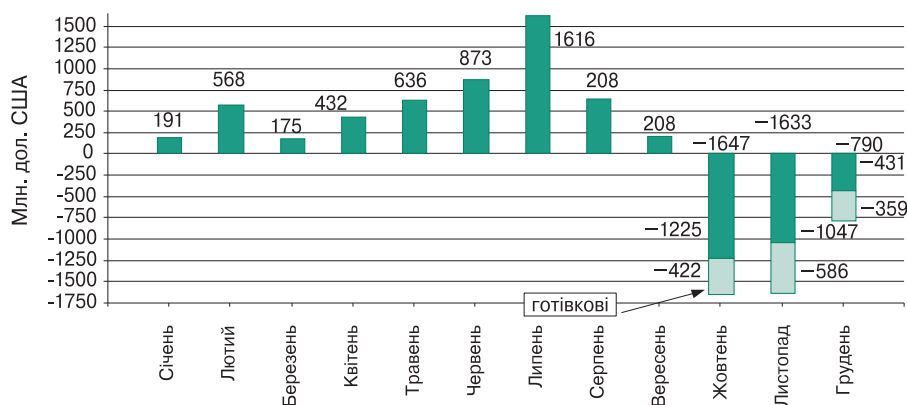
Зниження реального ефективного обмінного курсу гривні за рік становило близько 2.3%¹. В умовах значної амплітуди коливань курсу долара США до євро зниження РЕОК гривні було зумовлено впливом курсового чинника, тоді як інфляційний чинник зменшив його девальвацію. Це забезпечило позитивний вплив на розвиток зовнішньої торгівлі, стимулюючи зростання експорту товарів і послуг.

До грудня 1999 року зниження РЕОК гривні становило 8.1%. Сприятливі умови на зовнішніх ринках у 2004 році забезпечили вітчизняним товаровиробникам збільшення обсягів експорту товарів і послуг, темпи зростання якого у звітному році зафіксовано найвищими – 137.2%. Збільшення валютних надходжень в країну сприяло нарощуванню міжнародних резервів Національного банку України для забезпечення стабільності валютного курсу.

2.6. ВАЛЮТНИЙ РИНОК УКРАЇНИ, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА СТРУКТУРА

У 2004 році валютний ринок формувався в умовах, які не були схожі з умовами жодного попереднього року. З одного боку – надзвичайно сприятливі для України умови зовнішньої торгівлі зумовили зростання експорту товарів та послуг на 37.2%, приплив капіталу у вигляді зовнішніх запозичень уряду та приватних кредитів, а також збільшення обсягів прямих іноземних інвестицій. З іншого – збільшення відпливу капіталів та нарощування інфляційних очікувань.

Динаміка валютних інтервенцій Національного банку України у 2004 році за місяцями

Розвиток валютного ринку в 2004 році можна розділити на два етапи: *перший* – січень – серпень, який характеризувався збільшенням надходжень іноземної валюти в країну (в 1.6 раза більше від обсягу за відповідний період 2003 року), перевищенням пропозиції іноземної валюти над попитом на міжбанківському ринку (позитивне сальдо інтервенцій Національного банку України – 5.1 млрд. дол. США), а також значним перевищенням пропозиції валюти на готівковому ринку (майже 1 млрд. дол. США, що в 1.4 раза більше, ніж у відповідному періоді минулого року).

Перші ознаки дестабілізації на валютному ринку почали спостерігатися починаючи з вересня 2004 року. Основними чинниками зростання попиту на вільно конвертовану іноземну валюту були:

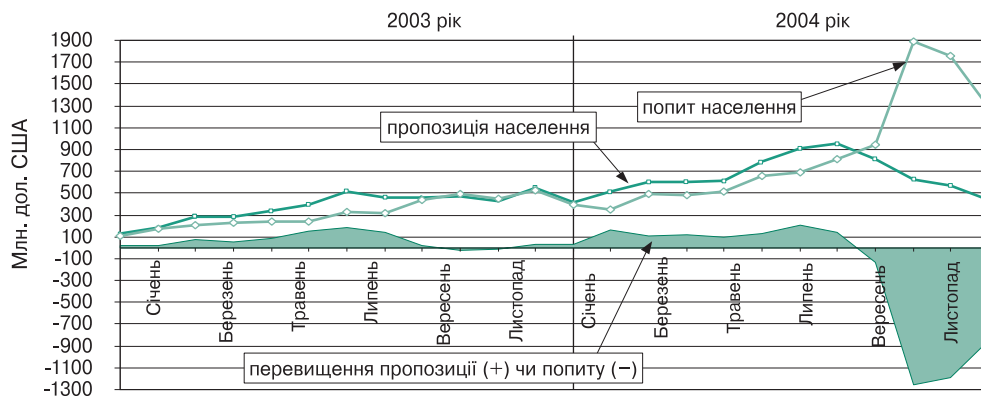
- політичний, пов'язаний з виборами Президента України;
- суттєве збільшення соціальних та інших виплат з бюджету, що спричинило збільшення платоспроможного попиту з боку населення та, як наслідок, зростання споживчих цін;
- зростання інфляційних та девальваційних очікувань населення;
- сезонна тенденція до підвищення попиту на вільно конвертовану іноземну валюту в осінньо-зимовий період.

Значне напруження ситуації на готівковому ринку (у вересні – грудні попит населення на

¹Січень – грудень (за попередніми даними).

валюту перевищив пропозицію на 3.4 млрд. дол. США) негативно вплинуло на стан міжбанківського валютного ринку та фінансову стабільність у цілому. Для задоволення попиту на іноземну валюту та збереження стабільності обмінного курсу гривні до основної курсоутворюючої валюти Національний банк України прийняв рішення активно продавати іноземну валюту – з 15.10.2004 р. до кінця 2004 року Національним банком було проведено 15 Торговельних сесій з продажу готівкової іноземної валюти обсягом 1368 млн. дол. США.

Готівковий ринок України за всіма валютами (в доларовому еквіваленті)

Крім того, Національний банк вчасно вжив ряд інших кардинальних заходів, які визнані адекватними й ефективними і дали змогу стримати негативні тенденції та забезпечити стабільність на грошово-кредитному та валютному ринках.

У цілому за 2004 рік сальдо інтервенцій Національного банку України було позитивним і становило 2 636 млн. дол. США, перевищивши на 409 млн. дол. США рівень 2003 року. Обсяги операцій на міжбанківському валютному ринку були більшими, ніж у 2003 році, на 47.2% при збільшенні попиту на 48.1% та пропозиції – на 46.4%.

ОБСЯГИ ВАЛЮТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

(у доларовому еквіваленті, млн. дол. США)

Показники	2003 рік	У відсотках до попереднього року	2004 рік	У відсотках до попереднього року
Обсяги операцій на міжбанківському валютному ринку України (з урахуванням операцій Національного банку України)	52748.6	137.4	77669.7	147.2
у тому числі:				
купівля	26244.9	137.7	38430.2	146.4
продаж	26503.7	137.2	39239.5	148.1
Обсяг операцій на готівковому валютному ринку України	8242.7	4.7 р.	18130.2	2.2 р.
у тому числі:				
купівля	4488.4	4.7 р.	7842.2	1.7 р.
продаж	3754.3	4.8 р.	10288.0	2.7 р.
Перевищення купівлі над продажем	734		-2446	

Додаткове надходження коштів у готівкову сферу спричинило зміни у структурі валютного ринку. У 2004 році частка безготівкового валютного ринку зменшилася до 81.1% при зростанні готівкового – до 18.9%.

СТРУКТУРА ВАЛЮТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Період	Безготівковий ринок	Готівковий ринок	Усього
2000	95.2%	4.8%	100%
2001	96.0%	4.0%	100%
2002	95.7%	4.3%	100%
2003	86.5%	13.5%	100%
2004	81.1%	18.9%	100%

Повалютна структура обсягів операцій на безготівковому валютному ринку підтверджує той факт, що долар США відігравав домінуючу роль у зовнішньоторговельних розрахунках та у зовнішніх зобов'язаннях України, частка якого в розрахунках порівняно з 2003 роком збільшилася до 84%, а євро та російського рубля – знизилася до 6.6 та 8.2% відповідно.

Структура операцій з продажу іноземної валюти на міжбанківському та готівковому валютних ринках України
(у доларовому еквіваленті, %)

Рік	Усього, млн. од.	у тому числі			
		дол. США	євро	рос. рубль	інші валюти
Міжбанківський валютний ринок					
2000	14866.6	74.2	3.4	20.6	1.8
2001	17849.1	73.2	5.4	20.2	1.1
2002	19324.8	78.5	7.9	11.6	1.9
2003	26503.7	81.3	7.4	10.0	1.2
2004	39239.5	83.9	6.6	8.2	1.3
Готівковий валютний ринок					
2000	734.3	87.9	5.1	5.9	1.2
2001	665.3	85.1	6.1	7.4	1.5
2002	776.7	77.4	13.8	7.8	1.0
2003	3754.3	82.0	11.5	4.6	1.9
2004	10288.0	84.0	10.6	3.6	1.8

У 2004 році загальний обсяг операцій на готівковому ринку в доларовому еквіваленті збільшився у 2.2 раза за рахунок зростання попиту в 2.7 раза при збільшенні пропозиції в 1.7 раза.

Таким чином, розвиток валютного ринку України визначався особливими умовами 2004 року і сприяв створенню умов для надходження іноземного капіталу та нарощуванню темпів економічного зростання. При цьому характер і механізми регулювання валютного ринку були адекватними та відповідали потребам і сучасним тенденціям економічного розвитку.

2.7. СИСТЕМА ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Валютне регулювання залишалося поряд з інтервенціями одним із головних інструментів реалізації валютної політики у 2004 році. З метою подальшого розвитку валютного ринку, розширення можливостей роботи на ньому як банків, так і їх клієнтів упродовж року тривала лібералізація валютного регулювання. Так, Національний банк України спростив для фізичних осіб процедуру здійснення переказів за межі України на користь родичів, на оплату витрат за навчання

і лікування за кордоном, на купівлю продукції за кордоном для власного споживання, на оплату послуг тощо; для банків – отримання ліцензій на вивезення та ввезення національної та іноземної валюти, а також банківських металів. Іноземним банкам надано можливість здійснювати на території країн, де вони розташовані, валютно-обмінні операції з готівковою гривнею, що розширило сферу використання гривні за неторговельними операціями.

Така політика сприяла збалансуванню попиту та пропозиції на валютному ринку, підтриманню на достатньому рівні міжнародних резервів, своєчасному виконанню платежів з погашення та обслуговування зовнішнього державного боргу. Водночас це не стримувало позитивного ефекту діяльності експортерів та стимулювало надходження прямих інвестицій в країну.

У звітному році Національним банком України була продовжена робота з удосконалення системи валютного регулювання для забезпечення стабільності валютного курсу, розвитку валютного ринку України, прозорості операцій з валютними цінностями та вдосконалення системи валютного контролю.

Для подальшого впорядкування валютних операцій Національним банком України було введено нові норми, які регламентують купівлю іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку:

- для здійснення згідно із Законом України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності" страхових виплат особам, що виїхали на постійне місце проживання за межі України;

- для повного або часткового повернення іноземному інвестору в грошовій формі його майнової інвестиції (у тому числі без створення юридичної особи /спільна діяльність/), якщо це передбачено міжнародною угодою між Україною та країною, в якій зареєстрований чи проживає іноземний інвестор.

Поряд з цим було конкретизовано чинні норми, які регламентують купівлю валюти для повернення іноземному інвестору суми внесеної ним інвестиції та доходів (дивідендів), отриманих від інвестиційної діяльності в Україні (окремо за прямою і за портфельною інвестицією).

З метою забезпечення прозорості при здійсненні операцій з купівлі іноземної валюти та попередження неконтрольованого відпливу капіталу:

- введено вимогу, відповідно до якої уповноважені банки (уповноважені фінансові установи) зобов'язані купити в Національного банку України іноземну валюту спрямовувати виключно на забезпечення виконання заявок та доручень власних клієнтів (крім уповноважених банків та уповноважених фінансових установ) і власних потреб;

- передбачено здійснювати купівлю іноземної валюти для виконання резидентами (крім банків) зобов'язань за кредитними операціями (в тому числі за договорами гарантій (порук)) лише через банки, від яких було отримано кредит, та банки, що обслуговували кредит, залучений резидентом від нерезидента;

- запроваджено обмеження щодо максимальної процентної ставки за зовнішніми запозиченнями резидентів. З огляду на діючу світову практику розмір таких процентних ставок визначається на підставі вартості державних зовнішніх запозичень на зовнішніх фінансових ринках з урахуванням розміру дохідності облігацій, випущених Міністерством фінансів України, середнього спреду за запозиченнями державних (урядових) і приватних позичальників на міжнародному фінансовому ринку;

- територіальним управлінням Національного банку України не дозволялося реєструвати кредитні договори, умовами яких передбачено, що сплата кредитних коштів відбуватиметься за межами України, і зовнішньоторговельні контракти у рамках реалізації кредитного проекту не передбачають надходження в Україну товарів (робіт, послуг);

- посилено вимоги щодо здійснення банками та фінансовими установами контролю за

дотриманням фізичними особами мети та норм переказів за межі України. Зокрема, передбачено, що за умови надання банком своїм філіям (установою – своїм структурним підрозділам) повноважень щодо здійснення переказів банк (установа) зобов'язаний(а) здійснювати контроль за дотриманням фізичними особами норм переказів, що встановлені на визначений строк, у разі здійснення фізичними особами цих переказів через кілька філій банку або структурних підрозділів установи.

Для запобігання здійсненню незаконних валютних операцій у сфері зовнішньоекономічної діяльності було конкретизовано, що Національний банк України за наявності вмотивованої підозри щодо здійснення уповноваженим банком (фінансовою установою) купівлі безготівкової іноземної валюти для забезпечення операцій клієнта, що не мали очевидної законної мети, міг застосувати захід впливу у вигляді обмеження, зупинення чи припинення здійснення операцій з валютними цінностями в частині купівлі іноземної валюти.

З метою підвищення якості надання банківських послуг фізичним особам при здійсненні валютно-обмінних операцій:

- визначено ознаки платіжності та зношення банкнот іноземної валюти, які не перешкоджають здійсненню з такими банкнотами валютно-обмінних операцій;

- надано можливість уповноваженим банкам при здійсненні касових, у тому числі й валютно-обмінних операцій, приймати та видавати монети номіналом 1 та 2 євро, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території країн – членів Європейського валютного союзу. Одночасно уповноваженим банкам надано можливість ввозити зазначені монети для підкріплення каси банку, а також зараховувати їх на коррахунки в банках-нерезидентах.

Крім того, у звітному році затверджено низку нормативно-правових актів, які мали на меті встановлення або чіткішу регламентацію порядку та умов видачі Національним банком України індивідуальних ліцензій на здійснення окремих валютних операцій відповідно до вимог Декрету Кабінету Міністрів України "Про систему валютного регулювання і валютного контролю", серед яких положення про:

- розміщення резидентами (юридичними та фізичними особами) валютних цінностей на рахунках за межами України;

- використання іноземної валюти на території України як засобу платежу;

- розрахунки між резидентами і нерезидентами в межах торговельного обороту у валюті України;

- надання позик в іноземній валюті резидентами (крім уповноважених банків) нерезидентам;

- переказування іноземної валюти для оплати банківських металів та проведення окремих валютних операцій.

У 2004 році Національний банк проводив активну роботу з опрацювання нової редакції законопроекту "Про систему валютного регулювання і валютного контролю", який розробляється Міністерством економіки України за участю зацікавлених міністерств та відомств.

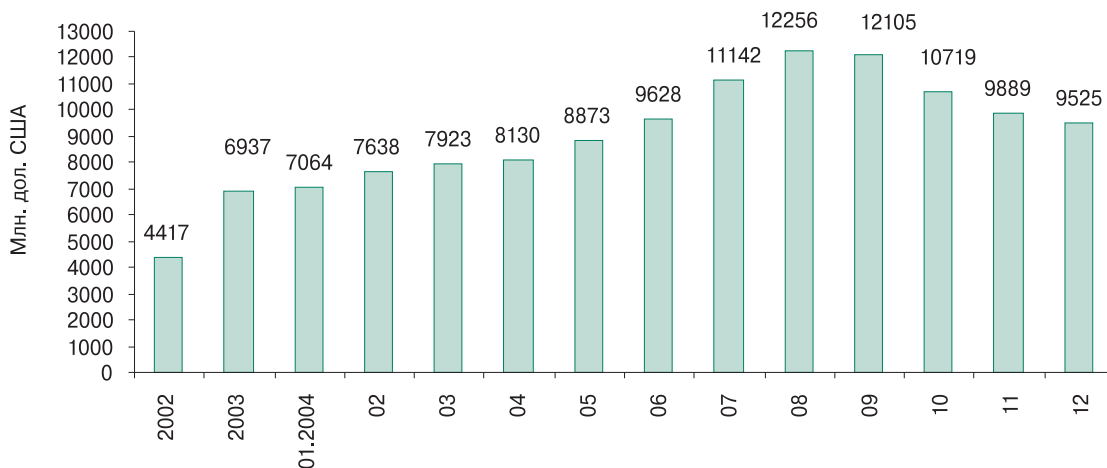
2.8. МІЖНАРОДНІ РЕЗЕРВИ

Зростання міжнародних резервів сприяє поліпшенню кредитоспроможності країни, гарантує виконання зобов'язань перед міжнародними фінансовими організаціями та іншими зовнішніми кредиторами, підвищує рівень довіри до банків, суб'єктів господарювання, забезпечуючи зовнішню стабільність гривні.

Міжнародні резерви були одними із найбільших фінансових активів України, а їх обсяг у 2004 році становив майже 15% до ВВП.

У 2004 році збереглася тенденція до зростання міжнародних резервів, які за рік збільшилися на 2587.5 млн. дол. США, або на 37.3%. На початок 2005 року міжнародні резерви Національного банку України становили 9524.9 млн. дол. США.

**Міжнародні резерви Національного банку України в 2002–2004 роках
(за поточним курсом)**

Основним джерелом поповнення і основним напрямом використання міжнародних резервів були валютні інтервенції Національного банку України на міжбанківському валютному ринку України (протягом 2004 року було куплено 8340.4 млн. дол. США та продано 5704.6 млн. дол. США).

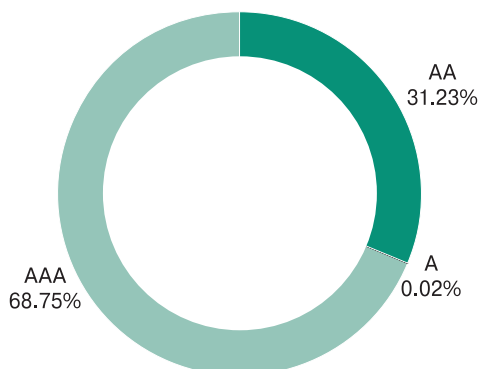
Збільшенню міжнародних резервів також сприяли валютні надходження від розміщення урядом облігацій зовнішньої державної позики, обсяг яких у 2004 році становив 1.1 млрд. дол. США. Максимального значення міжнародні резерви досягли 8 вересня 2004 року (понад 12.3 млрд. дол. США).

Факторами, що вплинули на зменшення міжнародних резервів у 2004 році, були платежі з погашення та обслуговування зовнішнього державного боргу, що здійснювалися Міністерством фінансів України, які перевищили обсяги зовнішніх запозичень уряду й у 2004 році становили 1347 млн. дол. США; платежі Національного банку щодо погашення кредитів МВФ обсягом 343 млн. дол. США. Зобов'язання перед МВФ на 01.01.2005 р. становили 1561 млн. дол. США.

Проведення Національним банком України інтенсивних інтервенцій у жовтні – грудні 2004 року через істотне збільшення попиту на іноземну валюту також скоротило міжнародні резерви, проте їх рівень на кінець звітного року покривав наявний обсяг готівки в обігу в 1.2 раза та забезпечував фінансування імпорту товарів та послуг майбутнього періоду протягом трьох місяців.

Основним принципом управління ними було забезпечення високого рівня захищеності та ліквідності. В якості банків-контрагентів використовувалися надійні американські та європейські банки з високим кредитним рейтингом та значним капіталом, фінансовий стан яких постійно контролювався. У 2004 році міжнародні резерви зберігалися у понад 30 першокласних банках світу.

Розподіл резервів по банках відповідно до кредитного рейтингу

Національним банком України проводилася виважена політика щодо управління міжнародними валютними резервами.

Основним інструментом управління резервами були депозити з середнім терміном розміщення близько трьох місяців. Через цінні папери розміщувалися резерви на більш тривалий термін зі збереженням високої ліквідності та відповідно отриманням вищої дохідності. У 2004 році Національним банком використовувалися державні облігації країн "великої сімки" з терміном погашення до одного року.

За умови поліпшення кон'юнктури фінансових ринків у 2005 році Національний банк України планує збільшити термін розміщення коштів міжнародних валютних резервів, а також провести додаткову диверсифікацію портфеля цінних паперів.

При визначенні валютної структури міжнародних резервів Національний банк України враховував: важливість валюти для фінансової системи країни та для виконання покладених на Національний банк України функцій, валютну структуру платежів з обслуговування зовнішнього державного боргу, валютну структуру операцій на міжбанківському валютному ринку, прогноз динаміки курсів валют, валютну структуру міжнародних валютних резервів світових банків. Валютна структура резервів у 2004 році складалася з доларів США, євро, англійських фунтів стерлінгів, швейцарських франків та монетарного золота.

Зберігання міжнародних резервів передбачало певні витрати, які пов'язані з різними процентними ставками, за якими Україна залучала кошти на міжнародних валютних ринках (останні залучення зовнішніх державних облігацій здійснювалися під LIBOR+3.375 процентного пункту) та розміщувала міжнародні резерви (за ставками LIBID). Дохід, який отримував Національний банк України від управління резервами, частково компенсував зазначені економічні витрати.

Рациональна інвестиційна політика Національного банку України дозволила в 2004 році разом зі збереженням стабільності національної грошової одиниці отримати дохід від управління міжнародними валютними резервами у сумі 187 млн. дол. США.

2.9. СИСТЕМА ВАЛЮТНОГО КОНТРОЛЮ ТА ЛІЦЕНЗУВАННЯ

У 2004 році Національним банком України було надано 1845 індивідуальних ліцензій, погоджень та спеціальних дозволів на здійснення разових операцій з валютними цінностями, у тому числі:

- банківським установам – 150;
- юридичним особам – небанківським установам та фізичним особам – 1695.

Упродовж звітного року Національним банком України здійснювався контроль за дотриманням уповноваженими банками вимог валютного законодавства. Було здійснено 3454 перевірки банківських установ, з них 542 – планові та 2912 – позапланові (84.3% від загального обсягу проведених перевірок). Із проведених перевірок комплексний характер мало 317 перевірок.

Крім цього, проведено 95 камеральних перевірок банків.

Із загальної кількості позапланових перевірок 4 перевірки було здійснено за запитами правоохоронних органів (в Автономній Республіці Крим – 2 та в Миколаївській області – 2) та 82 перевірки – за запитами органів Державної податкової адміністрації (найбільше у Львівській області – 20, Донецькій – 16, Одеській – 14 і Волинській області – 11).

За фактами порушення валютного законодавства винесено 660 постанов про притягнення 78 уповноважених банків до відповідальності за порушення вимог валютного законодавства (зокрема Декрету Кабінету Міністрів України "Про систему валютного регулювання і валютного контролю") на загальну суму 539.2 тис. грн., у тому числі:

- 480 постанов – за несвоєчасне подання, приховування або перекручення звітності про валютні операції банківських установ;

- 165 постанов – за невиконання функцій агента валютного контролю;
- 10 постанов – за порушення порядку та умов торгівлі іноземною валютою на міжбанківському валютному ринку;
- 4 постанови – за невиконання умов та порядку декларування валютних цінностей, що належать резиденту України та знаходяться за її межами;
- 1 постанова – за використання іноземної валюти як засобу платежу на території України без наявності індивідуальної ліцензії Національного банку України.

За більшістю постанов (625) про притягнення до відповідальності за порушення вимог валютного законодавства банками було сплачено штраф у сумі 385.4 тис. грн.

У 2004 році Національним банком України здійснено 5192 перевірки пунктів обміну іноземної валюти (загальна кількість пунктів обміну – 2991), у тому числі – 2273 перевірки пунктів, які належать банкам, та 2919 перевірок пунктів обміну іноземної валюти, що працюють за агентськими угодами з банками.

Під час здійснення вищезазначених перевірок пунктів обміну іноземної валюти було виявлено 1151 випадок порушення банківського законодавства, з яких у 547 випадках порушення було допущене пунктами обміну іноземної валюти, які належать банкам, і в 604 випадках – пунктами обміну іноземної валюти, що працюють за агентськими угодами з банками.

З метою протидії відпливу капіталу за межі України рішенням Правління Національного банку України було запроваджено механізм обмеження та припинення Національним банком України операцій з купівлі іноземної валюти, що здійснювались для забезпечення операцій суб'єктів, якщо такі операції не мають очевидної законної мети та містять ознаки таких, що підлягають фінансовому моніторингу відповідно до Закону України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом".

За результатами цієї роботи Комісією Національного банку України з питань нагляду та регулювання банків було прийнято 30 рішень, згідно з якими для окремих банків було встановлено обмеження або припинення здійснення операцій з валютними цінностями в частині щоденної купівлі іноземної валюти за дорученням клієнтів.

2.10. ОБСЛУГОВУВАННЯ ВАЛОВОГО ЗОВНІШНЬОГО БОРГУ УКРАЇНИ. ДИНАМІКА ТА СТРУКТУРА ВАЛОВОГО ЗОВНІШНЬОГО БОРГУ УКРАЇНИ¹

На кінець 2004 року обсяг валового зовнішнього боргу України становив 30.6 млрд. дол. США (47.3% від ВВП), збільшившись з початку року на 28.7%, а саме:

- державний зовнішній борг зріс на 1.9 млрд. дол. США (на 17.4%) і становив 12.5 млрд. дол. США (40.9% від обсягу валового зовнішнього боргу, 19.3% від ВВП);
- приватний зовнішній борг – на 5.0 млрд. дол. США (на 37.9%) і становив 18.1 млрд. дол. США (59.1% від обсягу валового зовнішнього боргу, 27.7% від ВВП).

У структурі зовнішнього боргу на 1 січня 2005 року домінували довгострокові зобов'язання, частка яких у валовому зовнішньому борзі дорівнювала 66.0%, що на 3.9 процентного пункту більше, ніж на 1 січня 2004 року.

До складу державного зовнішнього боргу входила заборгованість за:

- кредитами, залученими урядом або під державні гарантії обсягом 8.4 млрд. дол. США. Найбільшими кредиторами були Світовий банк – 2.1 млрд. дол. США (25.3% від загального обсягу цих запозичень), Міжнародний валютний фонд – 1.6 млрд. дол. США (19.0%), уряди інших країн світу – 2.5 млрд. дол. США (29.6%), з них уряд Росії – 1.6 млрд. дол. США;

¹ Починаючи з 2004 року показник валового зовнішнього боргу, який підлягає поширенню згідно з ССПД МВФ, Національним банком України обчислюється за методологією Міжнародного валютного фонду.

- українськими єврооблігаціями (ОЗДП), розміщеними на міжнародних ринках капіталу, – 3.7 млрд. дол. США;

- облігаціями внутрішньої державної позики (ОВДП) – 0.4 млрд. дол. США.

Зростання обсягу зовнішнього державного боргу в 2004 році зумовлено:

- значними обсягами надходжень за кредитами, наданими під гарантії держави, які становили 1.3 млрд. дол. США;

- припливом капіталу нерезидентів на внутрішній ринок боргових цінних паперів обсягом 407 млн. дол. США.

Нові запозичення, що були здійснені урядом на міжнародних ринках капіталу через розміщення українських єврооблігацій обсягом 1.1 млрд. дол. США, були спрямовані на рефінансування частини державного боргу, що накопичився у попередні роки.

Державний зовнішній борг на 1 січня 2005 року стовідсотково був довгостроковим.

Існуючий рівень співвідношення державного зовнішнього боргу та ВВП (19.3%) не є загрозливим для економіки України.

До складу приватного зовнішнього боргу входила заборгованість за:

- торговими кредитами реального сектору – 7.6 млрд. дол. США;

- кредитами реального та банківського секторів (з урахуванням кредитів прямого інвестора) – 7.3 млрд. дол. США;

- корпоративними єврооблігаціями та єврооблігаціями органів місцевого самоврядування – 1.6 млрд. дол. США;

- валютою та депозитами, розміщеними нерезидентами в українських банках, – 0.9 млрд. дол. США;

- іншими борговими зобов'язаннями – 0.7 млрд. дол. США.

Зростання приватного боргу у звітному році на 4.9 млрд. дол. США головним чином спричинене збільшенням заборгованості за:

- приватними кредитами реального сектору – в 1.6 раза (на 2.6 млрд. дол. США);

- єврооблігаціями – на 1.1 млрд. дол. США.

Короткостроковий приватний борг України, який становить третину національного зовнішнього боргу та 57.6% приватного зовнішнього боргу, зріс упродовж року на 1.4 млрд. дол. США і становив на 1 січня 2005 року 10.4 млрд. дол. США (16% від ВВП), що на 15.7% вище, ніж на 1 січня 2004 року. Він повністю зосереджений у двох секторах економіки країни:

- реальному секторі – в основному у вигляді заборгованості за торговими кредитами обсягом 7.6 млрд. дол. США (72.5% від загального обсягу короткострокового боргу);

- банківському секторі – у вигляді заборгованості за кредитами, наданими нерезидентами, а також депозитами, розміщеними нерезидентами в українських банках, – 1.6 млрд. дол. США (15.7%).

Відношення короткострокового боргу до резервних активів, що використовується у світовій практиці як індикатор ліквідності, зменшилося впродовж року з 130 до 109.5%.

У відсотках від ВВП валовий зовнішній борг України на кінець 2004 року становив 47.3 проти 47.5% на кінець 2003 року. Україна входить до групи країн, у яких цей показник не перевищує 50%. Такий рівень валового зовнішнього боргу знаходиться в межах допустимої норми для країн з середнім рівнем доходу на душу населення (межі цього показника для такої групи країн – від 48 до 80%).

Величина валового зовнішнього боргу України у відсотках до експорту товарів та послуг на кінець 2004 року становила 77.2%, зменшившись за рік на 5 процентних пунктів за рахунок стрімкого зростання експорту товарів у звітному році. Порівняно з іншими країнами, що мають аналогічний рівень доходу на душу населення, цей показник є досить низьким (критичним вважається його значення, що перевищує 132%).

Коефіцієнт обслуговування довгострокового зовнішнього боргу продовжував зменшуватися й у 2004 році становив 11.1% (у 2003 році – 11.8%).

2.11. ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ І БАНКІВ УКРАЇНИ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Згідно із чинним законодавством Національний банк України продовжував виконувати операції з обслуговування державного боргу, пов'язані з розміщенням державних цінних паперів, їх погашенням і виплатою доходу за ними.

З метою розміщення облігацій внутрішньої державної позики (далі – ОВДП) протягом 2004 року було проведено 102 аукціони, з яких відбулося 50, а щодо 52 аукціонів Міністерством фінансів України було прийнято рішення не реалізовувати державні облігації через невідповідність цінних пропозицій потенційних покупців реальній вартості цінних паперів або через повну відсутність заявок на придбання ОВДП. До Державного бюджету України від розміщення ОВДП залучено 2.18 млрд. грн., у тому числі від розміщення короткострокових державних облігацій – 0.02 млрд. грн. та середньострокових – 2 млрд. грн.

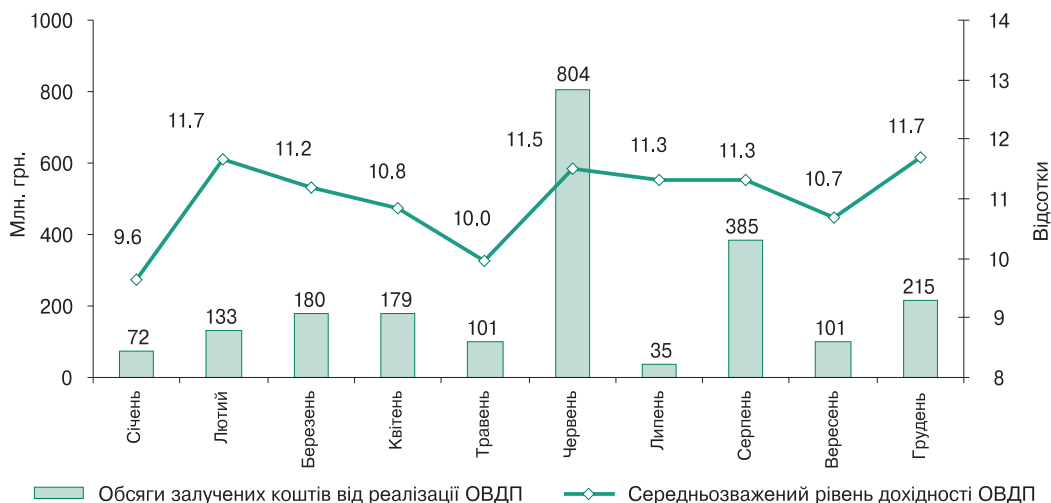
Показники	2003 рік	2004 рік	Збільшення/ зменшення, млн. грн.	У відсотках до попереднього року
Кількість аукціонів, шт.	172	102	-70	59.3
відбулося	69	50	-19	72.5
не відбулося	103	52	-51	50.5
Залучення коштів до державного бюджету	1.2	2.2	1.0	183.3
Сплата за ОВДП (основна сума + %)	2.3	3.8	1,5	165.2
Чисте залучення коштів (сальдо)	-1.1	-1.6	-0.5	145.5
Середньозважений рівень дохідності, %	9.8	11.2	1.4	114.3
Середній термін обігу, дні	441	752	311	170.5

Упродовж року ОВДП користувались попитом як серед банків (60% від загального обсягу розміщення), так і серед їх клієнтів (40%). Зацікавленість інвесторів у придбанні державних облігацій була зумовлена високим ступенем їх надійності порівняно з іншими фінансовими інструментами.

У 2004 році Міністерство фінансів України розміщувало в основному середньострокові державні облігації (середній термін обігу ОВДП збільшився проти 2003 року на 311 днів і становив 752 дні), що сприяло зменшенню тиску на Державний бюджет України у 2004 році. Через подовження середнього терміну обігу середньозважений рівень дохідності державних облігацій збільшився порівняно з 2003 роком на 1.6 процентного пункту і становив 11.2%.

У 2004 році був запроваджений новий вид державних боргових зобов'язань – ОВДП-ПДВ (середньострокові амортизаційні державні облігації, що розміщувались безпосередньо серед юридичних осіб поза процедурою аукціонного продажу), емітований відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 25.12.2003 р. № 2014 "Про випуск облігацій внутрішньої державної позики для погашення простроченої бюджетної заборгованості з податку на додану вартість". Обов'язки генерального агента з обслуговування обігу, сплати доходу та погашення зазначених цінних паперів були покладені на Національний банк України. Загальна сума емісії таких цінних паперів становила 1.9 млрд. грн.

Динаміка обсягів залучених коштів і рівня дохідності ОВДП, розміщених шляхом аукціонного продажу в 2004 році*

*У жовтні – листопаді аукціони з розміщення ОВДП не проводилися.

Загалом у 2004 році було реалізовано внутрішніх державних облігацій на 4.1 млрд. грн. (за цінами розміщення), що у 3.5 раза більше, ніж у 2003 році. З урахуванням ОВДП-ПДВ середній термін обігу всіх розміщених облігацій становив 1250 днів, середньозважений рівень дохідності – 8.4% річних.

Унаслідок перевищення протягом року обсягів розміщення ОВДП над обсягами їх погашення заборгованість уряду України за державними облігаціями (за номіналом) збільшилася на 1.3 млрд. грн. і на кінець року дорівнювала 11.2 млрд. грн.

У 2004 році суттєво змінилася структура власників ОВДП. Якщо на початку року більше 75% від усіх ОВДП знаходилось у власності Національного банку України, то за станом на 01.01.2005 р. їх питома вага зменшилась майже на 20 процентних пунктів. Натомість питома вага нерезидентів, які у 2004 році вперше після погіршення ситуації на фінансовому ринку в 1998 році з'явилися серед покупців державних облігацій, дорівнювала 16%. Такі зміни відбулися завдяки погашенню у встановлені терміни значного обсягу процентних ОВДП, які перебували у власності Національного банку України (1.1 млрд. грн.), та розширенню видів внутрішніх державних зобов'язань шляхом випуску ОВДП-ПДВ. Частка ОВДП, якими володіють банки, була незмінною і становила 22%.

Обсяг вторинного ринку ОВДП залишався незначним. У 2004 році обсяг угод з купівлі-продажу державних цінних паперів, укладених на торгах організаторів торгівлі, дорівнював 619 млн. грн. і становив 0.6% від середньорічного обсягу внутрішніх боргових зобов'язань, що перебували в обігу в минулому році. Враховуючи зазначене, було прийнято рішення запровадити у 2005 році інститут уповноважених осіб Міністерства фінансів України, до складу якого ввійдуть представники банків, повноваження яких полягатимуть в утриманні на організаційно оформленому вторинному ринку у визначених обсягах двосторонніх котирувань облігацій внутрішніх державних позик, що дозволить значно підвищити ліквідність державних цінних паперів.

2.12. РОЗРАХУНКОВО-КАСОВЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

Протягом 2004 року банківська система України продовжувала здійснювати обслуговування коштів бюджетів України.

Відповідно до Угоди про умови функціонування рахунку Державного казначейства України у Національному банку України та розрахункове обслуговування, укладеної між

Національним банком України і Державним казначейством України, обслуговування бюджетних коштів здійснювалось через Систему електронних міжбанківських переказів Національного банку України (СЕМП НБУ), яке забезпечувало:

- функціонування внутрішньої платіжної системи Державного казначейства України (ВПС ДКУ);
- високу якість розрахунків за бюджетними коштами в СЕМП НБУ;
- надійне функціонування Єдиного казначейського рахунку (ЄКР), відкритого Державному казначейству України в Національному банку України;
- своєчасне прийняття управлінських рішень щодо ефективного використання коштів Державного бюджету України та місцевих бюджетів.

У I кварталі 2004 року було повністю завершено переведення установ Державного казначейства України на обслуговування в СЕП (8-ма модель) за Єдиним казначейським рахунком.

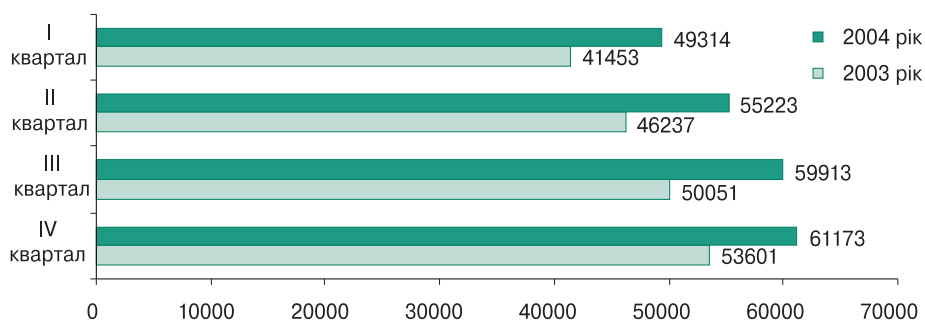
Кількість платежів, які здійснювало Державне казначейство України та його органи через СЕМП НБУ, становила понад 20% від усієї кількості платежів системи.

2.13. ПЛАТІЖНА СИСТЕМА УКРАЇНИ, СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

2004 рік був одинадцятим роком промислової експлуатації Системи електронних платежів Національного банку України (скорочено – СЕП) та першим роком промислової експлуатації Системи термінових переказів (СТП), які в сукупності представляли Систему електронних міжбанківських переказів Національного банку України (СЕМП). Як і в попередні роки, СЕМП успішно виконувала покладені на неї функції загальнодержавної Системи міжбанківських розрахунків.

На кінець 2004 року учасниками СЕП були Національний банк України зі своїми філіями, установами та навчальними закладами (разом 35 установ), Державне казначейство України з обласними управліннями (разом 28 установ), 162 банки – юридичні особи зі своїми філіями (разом 1609 установ). Загальна кількість установ – учасників СЕП становила 1672, із них 649 установ були безпосередніми учасниками СЕП, решта 1023 – мали доступ до СЕП опосередковано через внутрішньобанківську платіжну систему головного банку. Загальна кількість кореспондентських рахунків, за якими виконувалися розрахунки через СЕП, становила 327.

Динаміка зростання виконання початкових платежів за чотири квартали 2003–2004 років

Основні кількісні показники, які характеризували СЕМП за станом на кінець 2004 року, були такими:

- в СЕП було оброблено 225.62 млн. платежів (у тому числі 2.4 млн. електронних

розрахункових повідомлень) на загальну суму більше 2353.7 млрд. грн., що відповідно на 18 та 33% більше, ніж у попередньому році;

– в СТП було оброблено 466 платежів на загальну суму 115 млн. грн.;

– середньодобова завантаженість СЕМП становила 892 тис. платежів на суму 9303 млн. грн., або зросла порівняно з 2003 роком відповідно на 17% за кількістю платежів і 32% – за обсягом.

Упродовж 2004 року середньоденний залишок коштів на рахунках учасників систем коливався від 8.73 до 23.65 млрд. грн., а середньодобовий коефіцієнт обігу коштів за рахунками учасників систем становив від 0.42 до 0.80.

У 2004 році намітилася стійка тенденція до зростання середньодобової кількості платіжних трансакцій та обсягу оборотів. Були відмічені дні, коли завантаження СЕМП перевищувало 1.2 млн. платежів на день. Починаючи з травня 2004 року середньоденна кількість платіжних документів, які пройшли через СЕП, стабільно перевищувала 900 тис., що було найбільшою величиною за всю історію існування СЕП. Спостерігалось зростання обсягу оборотів як у їх гривневому вираженні, так і у доларовому еквіваленті.

Як і у попередні роки, у 2004 році тривав процес переведення банків та їх філій на обслуговування в СЕП за тією чи іншою моделлю консолідованого коррахунку. Слід зазначити, що упродовж звітного року цей процес уповільнився, оскільки більшість банків у попередні роки вже обрали зручний для них спосіб керування роботою філій в СЕП. Тому кількісні та якісні зміни в складі банків – учасників СЕМП були несуттєвими та зумовлювалися незначним зростанням кількості філій банків та переведенням окремих філій до статусу безбалансових відділень банків, унаслідок чого ними втрачався статус учасників СЕМП.

Для обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку банків було запроваджено 8 моделей. За станом на 01.01.2005 р. за консолідованим кореспондентським рахунком працювали 76 банків, з яких 8 отримали дозвіл Національного банку України протягом 2004 року. Найбільшим попитом користувалася 3-тя модель, яку обрали 46 банків (39%), а за рік ними було виконано 83 439 тис. платежів на суму 930 822 млн. грн.

Розподіл учасників СЕП, що працювали за консолідованим та незалежним кореспондентськими рахунками на 01.01.2005 року

Основним напрямом розвитку електронних міжбанківських розрахунків було впровадження в промислову експлуатацію нової підсистеми міжбанківських розрахунків – Системи термінових переказів (СТП), що дозволила здійснювати переказ грошових коштів між банками України в режимі реального часу, з негайним зарахуванням коштів на рахунок банку-отримувача (перші платежі через цю систему були здійснені в березні 2001 року).

У травні 2004 року СТП як невід'ємна складова Системи електронних міжбанківських переказів Національного банку України була прийнята у промислову експлуатацію. Таким чином, в Україні було впроваджено Систему електронних міжбанківських розрахунків класу RTGS (Real Time Gross Settlement). Подальше залучення до нової системи банків

надасть можливість впроваджувати принципово нові механізми безготівкових розрахунків, орієнтованих виключно на роботу банків у реальному часі.

ПОКАЗНИКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТП У 2001–2004 РОКАХ

Рік	Кількість платежів	Сума, млн. грн.
2001 (березень – грудень)	1434	53.5
2002	1789	66.5
2003	1265	34.3
2004	466	114.5

Важливим складовим чинником успішного функціонування СЕП та СТП було вдосконалення нормативно-правової бази, орієнтованої на створення сприятливих умов для ефективної діяльності платіжних систем, забезпечення своєчасного завершення розрахунків між суб'єктами господарювання.

Постановою Правління Національного банку України від 17.03.2004 № 110 було затверджено Інструкцію про міжбанківський переказ грошей в Україні в національній валюті, якою визначено загальні вимоги щодо функціонування в Україні систем міжбанківських розрахунків та внутрішньобанківських платіжних систем, умови і порядок виконання міжбанківського переказу грошей в Україні.

У зв'язку зі змінами в технології виконання електронних міжбанківських розрахунків, зумовленими впровадженням СТП, а також 8-ї моделі обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку, було відповідним чином доопрацьовано систему резервування та відновлення роботи СЕМП. З цією метою було розроблено і затверджено нормативні документи, спрямовані на забезпечення безперервного функціонування інформаційних систем Національного банку України, а саме:

– Положення про функціонування інформаційних систем Національного банку України та банків в особливий період;

– Положення про забезпечення безперервного функціонування інформаційних систем Національного банку України та банків України.

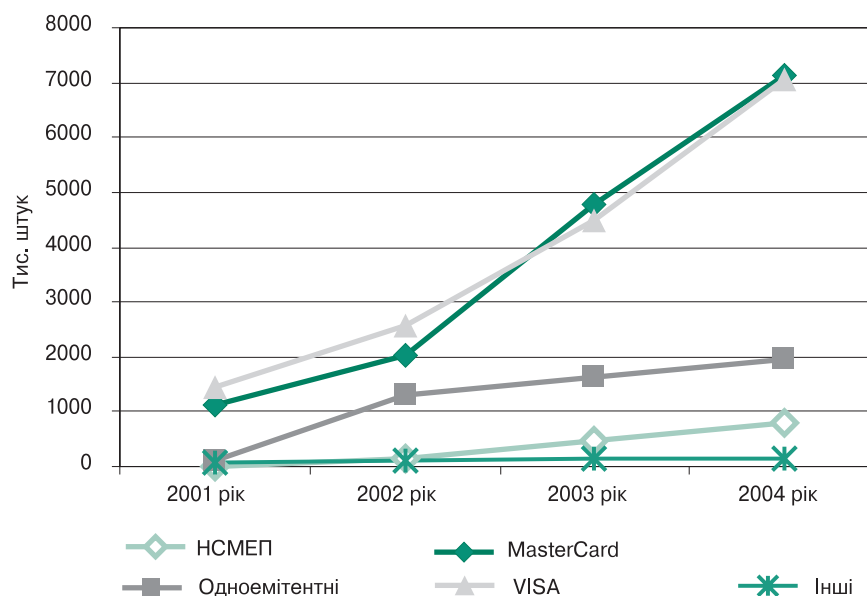
На сьогоднішній день Система електронних міжбанківських переказів Національного банку України загалом задовольняє потреби банківської системи нашої держави. Незважаючи на це, триває робота зі створення нового покоління Системи електронних міжбанківських розрахунків, яка замінить СЕП і включить до себе СТП як невід'ємну складову. Зазначену систему передбачено побудувати на базі новітніх апаратних та програмних засобів, яка забезпечить належний рівень швидкодії, надійності, катастрофостійкості та відмовостійкості, потребу банківської системи України в електронних міжбанківських розрахунках на найближчі 10–15 років.

2.14. СТАН РОЗРАХУНКІВ В УКРАЇНІ, НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ РОЗРАХУНКІВ

З метою забезпечення стабільності безготівкових розрахунків суб'єктів господарської діяльності та фізичних осіб Національним банком України підтримувалися в актуалізованому стані нормативно-правові акти, які регулюють діяльність банків у цьому напрямі. Було прийнято постанову Правління Національного банку України від 17.06.2004 № 268 "Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України з питань здійснення операцій з використанням платіжних карток".

За станом на 1 січня 2005 року 93 банки (57% від загальної кількості) були членами внутрішньодержавних і міжнародних платіжних систем та здійснювали емісію, еквайринг платіжних карток.

Динаміка загальної кількості платіжних карток, емітованих банками України

Загальна кількість платіжних карток, емітованих банками (за якими була здійснена хоча б одна операція протягом року), упродовж 2004 року збільшилася на 48% і на 01.01.2005 р. становила 17 079 тис. шт.

Кількість банкоматів, що обслуговували платіжні картки, упродовж року збільшилася на 3077 одиниць (або на 61%) до 8104 шт., платіжних терміналів – на 6978 (або на 26%) до 33411 шт., імпринтерів – на 5362 (або на 17%) до 37 338 шт.

Види платіжних систем	Кількість емітованих карток (за якими була здійснена хоча б одна операція)				Банкомати				Платіжні термінали	
			у відсотках до попереднього року				у відсотках до попереднього року		у відсотках до попереднього року	
	01.01.2004 р.	01.01.2005 р.			01.01.2004 р.	01.01.2005 р.			01.01.2004 р.	01.01.2005 р.
Усього	11 528 907	17 079 751	148	5 027	8 104	161	26 433	33 411	126	
із них:										
НСМЕП	482 848	812 316	168	150	268	179	731	1 356	185	
одноемітентні	1 623 627	1 945 968	120	1 088	1 538	141	4 175	5 382	127	
MasterCard	4 793 067	7 125 517	149	4 132	6 909	167	24 166	30 630	127	
VISA	4 481 780	7 059 422	157	3 729	6 334	193	23 260	29 333	126	
УкрКарт	40 947	85 141	208	206	407	198	363	622	171	
інші	106 638	51 387	48	70	10	14	299	321	107	

У 2004 році порівняно з 2003 роком кількість операцій із застосуванням платіжних карток, емітованих банками, зросла на 63% і на 1 січня 2005 року становила майже 238 млн., при цьому сума операцій за картками збільшилася на 29.4 млрд. грн. (або на 85%) до 63.8 млрд. грн., із них:

- обсяг операцій з отримання готівки – на 27.6 млрд. грн. (або на 84%);
- обсяг операцій за платежами в безготівковій формі – на 1.8 млрд. грн. (або в 2 рази).

**СУМА ТА КІЛЬКІСТЬ ОПЕРАЦІЙ ЗА КАРТКАМИ,
ЕМІТОВАНИМИ БАНКАМИ УКРАЇНИ**

Види платіжних систем	Сума операцій (млн. грн.)		Кількість операцій (млн. шт.)	
	за 2003 рік	за 2004 рік	за 2003 рік	за 2004 рік
Усього	34 403.8	63 758.5	146.3	237.9
із них:				
НСМЕП	2 334.3	5 275.8	4.1	11.9
одноемітентні	3 506.0	6 086.4	18.8	25.5
MasterCard	10 903.6	24 319.9	51.6	98.3
VISA	16 100.5	25 514.9	65.4	98.7
УкрКарт	відсутня інформація	748.1	відсутня інформація	1.3
інші	1 559.4	1 813.4	6.4	2.2

За звітний рік сума коштів на карткових рахунках в банках зросла на 18% і на 01.01.2005 р. становила майже 3.7 млрд. грн., у тому числі фізичних осіб – на 19% до 3.5 млрд. грн. і юридичних осіб – на 10% до 0.2 млрд. грн.

У розрізі валют на 01.01.2005 р. залишки коштів на карткових рахунках населення становили 70% у національній валюті і 30% – в іноземній валюті; на карткових рахунках суб'єктів господарювання – 77% у національній валюті та 23% – в іноземній валюті.

Одним з головних завдань Національного банку України в 2004 році було забезпечення переходу до промислової експлуатації НСМЕП.

Метою створення НСМЕП було розроблення та впровадження в Україні відносно дешевої надійно захищеної автоматизованої системи безготівкових розрахунків, яка в основному розрахована на роботу в режимі оф-лайн. З упровадженням НСМЕП громадяни України матимуть змогу оплачувати товари і послуги у безготівковій формі за допомогою смарт-карток, а також зберігати і накопичувати заощадження у банках на поточних і карткових рахунках. Окрім того, технологією НСМЕП передбачено також широке застосування платіжних карток юридичними особами у вигляді корпоративних та бізнес-карток.

Для забезпечення переходу НСМЕП до промислової експлуатації було завершено відпрацювання на етапі пілотного проекту ряду питань із запровадження НСМЕП, а також було прийнято ряд постанов:

- "Про затвердження Змін до Тимчасового положення про Національну систему масових електронних платежів" від 26.10.2004 № 511;
- "Про завершення впровадження пілотного проекту і перехід Національної системи масових електронних платежів до промислової експлуатації" від 26.10.2004 № 512;
- "Про затвердження Положення про Національну систему масових електронних платежів" від 10.12.2004 № 620 тощо.

За ініціативи банків – членів НСМЕП та за сприяння Національного банку України було створено Асоціацію "Український союз учасників Національної системи масових електронних платежів" з метою сприяння розвитку і поширенню технології НСМЕП.

За станом на 01.01.2005 р. членами Національної системи масових електронних платежів був 21 банк, в яких (з урахуванням їх філій) встановлено 26 автоматизованих карткових систем (АКС), з них 24 працювало у міжбанківському режимі. Крім того, було створено 3 процесингових центри.

Загальна кількість карток НСМЕП, емітованих банками на 01.01.2005 р., становила

863.1 тис. штук, а мережа обслуговування карток НСМЕП налічувала 1841 одиницю термінального обладнання. В п'ятірку лідерів за кількістю емітованих карток НСМЕП у 2004 році входили АБ "Експрес-Банк" – 434.6 тис. шт., АКБ "ІМЕКСБАНК" – 286.4 тис. шт., Банк "Демарк" – 39.7 тис. шт., ВАТ "Мегабанк" – 62.0 тис. шт. та Банк "Грант" – 11.9 тис. шт.

ПОКАЗНИКИ РОБОТИ НСМЕП У 2001–2004 РОКАХ

Показники	За роками				Усього
	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	
Емісія карток НСМЕП (шт.)	4459	118 860	366 508	373 288	863 115
Зростання кількості термінального обладнання (шт.)	41	430	524	846	1 841
Річні обороти НСМЕП (тис. грн.)	41 964.5	426 796.1	3 912 837.0	6 931 085.2	11 312 682.8
Міжбанківські обороти НСМЕП (тис. грн.)	0.2	535.7	35 549.3	77 569.5	113 654 .7

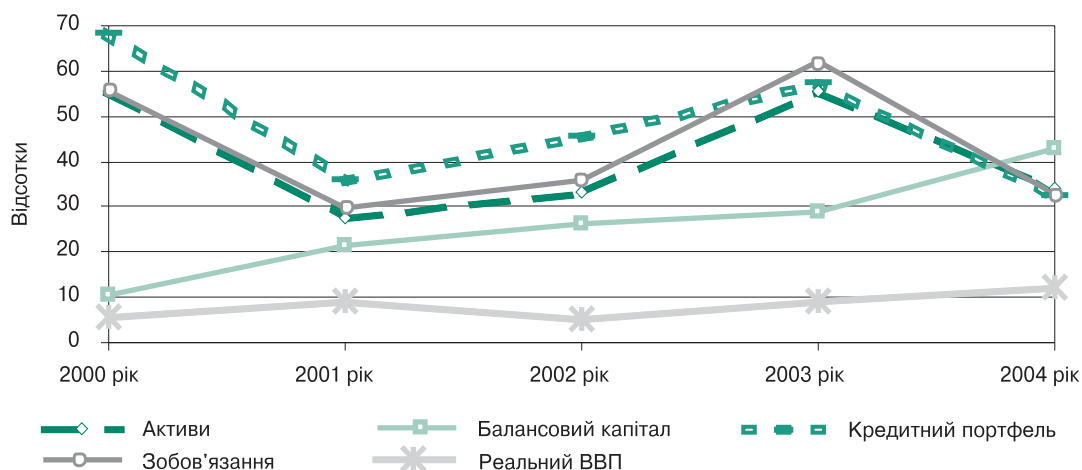
З метою подальшого розвитку НСМЕП в Україні Національним банком України упродовж 2004 року велися роботи в таких напрямках:

- на завершальній стадії знаходилася розробка Платіжною організацією специфікацій щодо перерахування коштів з рахунків, які відповідають номеру платіжної картки і номеру платіжного інструменту на рахунок отримувача будь-якого банку України;
- завершено випробовування програмного забезпечення для нового чіп-модуля з подвійним контактним та безконтактним інтерфейсом, який дозволить безконтактне застосування платіжної картки для проведення розрахунків за надані послуги у транспорті тощо, а також забезпечуватиме виконання цифрового підпису за стандартами України;
- за ініціативи Національного банку України, банків – членів НСМЕП і за сприяння Асоціації "Український союз учасників Національної системи масових електронних платежів" підписано тристоронній протокол з метою організації спільної роботи щодо проведення взаєморозрахунків за операціями, виконаними картками платіжних систем (НСМЕП і російської платіжної системи "Золота Корона") на території України і Росії;
- за розпорядженням Голови Київської міської державної адміністрації створено робочу групу з впровадження проекту "Соціальна картка киянина", технічні рішення якого базуються на використанні платіжних карток НСМЕП з відповідними соціальними і транспортними додатками;
- наказом по УДП "Укрзалізниця" створено робочу групу з впровадження проекту "Транспортна картка з соціальними додатками", технічні рішення якого базуються на використанні платіжних карток НСМЕП;
- закінчено розробку нової версії Інтернет-терміналу (ІТ) НСМЕП фірми "Юнісистем", який підтримує виконання в режимі он-лайн банківських та платіжних операцій тощо.

2.15. РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

Із зареєстрованих за роки незалежності України 292 банків по 132 (45%) банках прийнято рішення щодо їх ліквідації. На 1 січня 2005 року 160 банків мають ліцензію на здійснення банківських операцій (один зареєстрований банк у грудні 2004 року ліцензію не отримав), з яких у 2 банків 100% акцій належать державі і на які припадає 1/8 банківських активів і 1/5 капіталу.

Динаміка темпів приросту основних показників діяльності банків України та реального ВВП

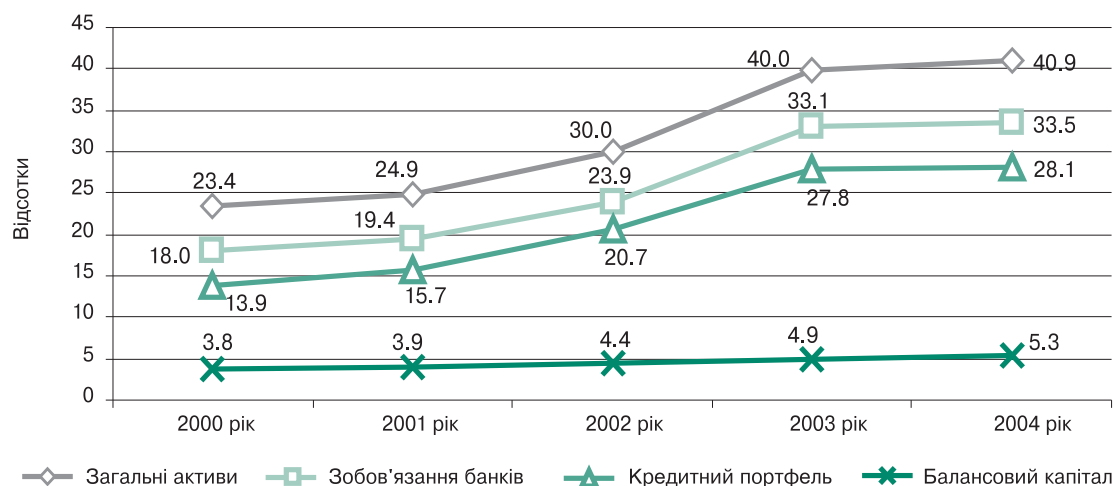
У 2004 році зберігалась тенденція до розширення філійної мережі банків. Число філій збільшилось за рік з 1421 до 1471. Значною мірою це пояснюється розширенням географії банківської діяльності.

Диференціація між регіонами за кількістю банківських установ пояснюється нерівномірністю їх економічного розвитку, відмінністю у виробничих і ресурсних потенціалах. Найвищий рівень забезпеченості регіону банківськими послугами відмічається у м. Києві та Київській області (104 банки та 158 філій банків), Донецькій, Дніпропетровській та Харківській областях (по 12 банків у кожній області та 131, 102 та 76 філій банків відповідно).

Протягом останніх років основні показники банківської системи зростали досить швидко.

Кредитний портфель банків збільшується значно швидше (на 01.01.2000 р. він становив 12 945 млн. грн., на 01.01.2005 р. – 97 073 млн. грн.), ніж обсяги власного капіталу банків (на 01.01.2000 р. – 5873 млн. грн., на 01.01.2005 р. – 18 420 млн. грн.), який лише потроївся за 2000–2004 роки. Співвідношення капіталу і кредитного портфеля банківської системи у 2004 році має тенденцію до збільшення.

Відношення основних показників діяльності банків України до ВВП

Протягом 2004 року продовжувалося зростання обсягів активно-пасивних операцій банків, що позитивно вплинуло на розвиток економіки України. На 01.01.2005 р. відношення активів до ВВП становило 40.9%, зобов'язань – 33.5%; капіталу – 5.3%. У країнах Центральної та Східної Європи частка капіталу банків по відношенню до ВВП становить більше 40%. Для банківської системи України цей показник з 2000 року зріс на 1.5 процентного пункту.

За 2004 рік регулятивний капітал збільшився на 37.0% (за 2003 рік – на 31.4%) і становив 18 187.6 млн. грн., або 2.5 млрд. євро. Статутний капітал банків збільшився на 43.0% (за 2003 рік – на 35.2%) і становив 11 605.4 млн. грн.

Збільшення регулятивного капіталу протягом року відбулося в основному за рахунок зростання сплаченого статутного капіталу на 3489.8 млн. грн., або на 70.8 % від приросту регулятивного капіталу (за 2003 рік – на 65.4%). За рахунок отриманого прибутку банки забезпечили приріст регулятивного капіталу на 5.7% (за 2003 рік – на 5.1%), а за рахунок субординованого боргу – на 363.3 млн. грн., або на 7.3%.

Балансовий капітал банків за 2004 рік збільшився на 43.0% (за 2003 рік – на 29.0 %) і на 01.01.2005 р. становив 18 421.4 млн. грн.

Динаміка структури балансового капіталу банків (млн. грн.)

Показники	Дата		Дата		Абсолютний приріст	У відсотках до попереднього року
	01.01.2004 р. Усього	%	01.01.2005 р. Усього	%		
Балансовий капітал	12881.9	100.0	18421.4	100.0	5539.5	143.0
у тому числі:						
статутний капітал	8115.6	63.0	11605.4	63.0	3489.8	143.0
емісійні різниці	286.0	2.2	417.3	2.3	131.3	145.9
загальні резерви	36.9	0.3	50.1	0.3	13.2	135.8
резервний фонд	604.3	4.7	792.0	4.3	187.7	131.1
інші фонди	726.1	5.7	997.5	5.3	271.4	137.4
результати минулих років	1062.2	8.2	1259.5	6.8	197.3	1186
результат звітного року, що очікує затвердження	-0.1	0.0	1.0	0.0	1.2	0.0
результат поточного року	826.9	6.4	1262.7	6.9	435.8	152.7
результат переоцінки основних засобів та нематеріальних активів	1224.0	9.5	2035.8	11.1	811.8	166.3

Збільшення балансового капіталу відбулося за рахунок зростання статутного капіталу (на 3489.8 млн. грн., або на 43.0%), результату переоцінки основних засобів і нематеріальних активів та інвестицій в асоційовані й дочірні компанії (на 811.8 млн. грн., або на 66.3%), результату поточного року (на 435.8 млн. грн., або на 52.7%), інших фондів банку (на 271.4 млн. грн., або на 37.4%), резервних фондів (на 187 млн. грн., або на 31.1%), емісійних різниць (на 131.4 млн. грн., або на 45.9%).

Збалансоване зростання активів та поліпшення їх структури і якості було необхідною умовою стабільного функціонування і розвитку банків. З початку 2004 року чисті активи (загальні активи за мінусом сформованих резервів за активними операціями) збільшились на 34.0% і становили 134 347.9 млн. грн. Загальні активи банків збільшились на 34.1% і становили 141 496.6 млн. грн., з яких кошти нерезидентів становили 7.1%. Загальні активи банків у іноземній валюті становили 38.8%.

Зростання загальних активів в основному відбулося за рахунок зростання кредитного портфеля на 23 755.2 млн. грн., або на 32.3%, високоліквідних активів – на 7552. млн. грн., або на 47.1%, вкладення в цінні папери – на 1623.6 млн. грн., або на 24.9%, основних засобів та нематеріальних активів – на 2431.7 млн. грн., або на 37.2%, нарахованих доходів до отримання – на 151.4 млн. грн., або на 11.9%.

У структурі загальних активів кредитний портфель становив 68.7% від суми загальних активів, високоліквідні активи – 16.7%, основні засоби та нематеріальні активи – 6.3%, вкладення в цінні папери – 5.8%, дебіторська заборгованість – 0.9%, нараховані доходи до отримання – 1.0%, інші активи – 0.6%.

Одним із важливих завдань для банків залишалось забезпечення прибуткової діяльності та підвищення ефективності діяльності банків. За 2004 рік банки отримали прибуток у розмірі 1262.7 млн. грн. (за 2003 рік – 826.9 млн. грн.), або на 435.8 млн. грн. (на 52.7%) більше проти попереднього року.

Доходи банків України порівняно з відповідним періодом минулого року збільшилися на 43.9% і на 01.01.2005 р. становили 20 072.3 млн. грн.

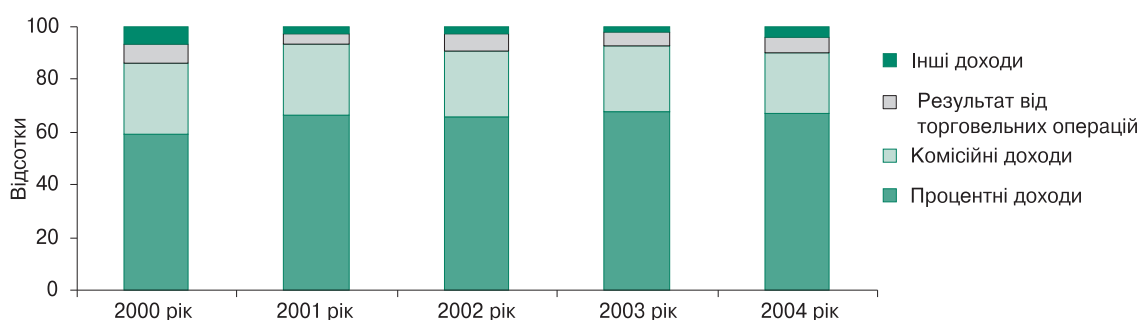
Збільшення доходів відбулося за рахунок зростання процентних доходів на 4062.9 млн. грн., або на 42.8%, комісійних доходів – на 1151.1 млн. грн., або на 33.2%, результату від торговельних операцій – на 321.5 млн. грн., або на 43.4%.

Динаміка доходів, витрат і прибутку банківської системи України

Структура доходів банків була такою: процентні доходи банків становили 13 555.8 млн. грн. (67.5% від загальної суми доходів), комісійні доходи – 4614.6 млн. грн. (23.0%), результат від торговельних операцій – 1061.9 млн. грн. (5.3%), інші операційні доходи – 740.1 млн. грн. (3.7%), повернення списаних активів – 37.6 млн. грн. (0.2%), інші доходи – 62.4 млн. грн. (0.3%).

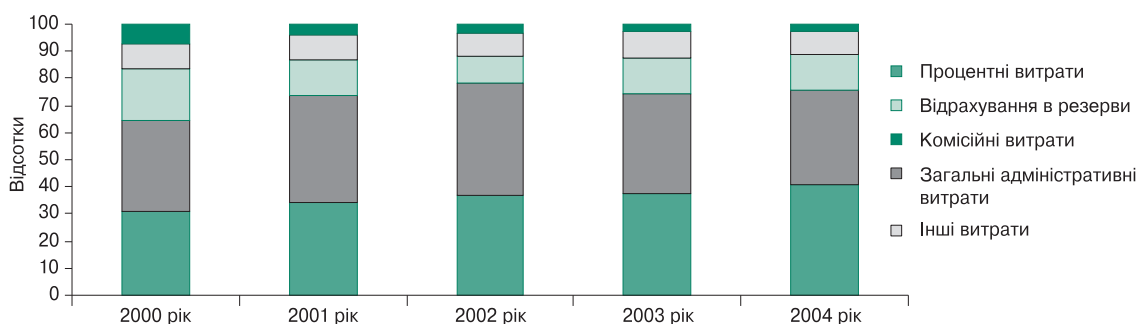
Динаміка структури доходів банків України

Порівняно з минулим роком витрати банків зросли на 43.3% і на 01.01.2005 р. становили 18 809.6 млн. грн. (на 01.01.2004 р. – 13 121.9 млн. грн.). Збільшення витрат банків порівняно з минулим роком відбулося майже за всіма їх видами, винятком були непередбачені витрати та податок на прибуток, які зменшились за рік на 58.7 та 9.0% відповідно.

Витрати було сформовано в основному за рахунок процентних витрат – 7755.8 млн. грн. (41.2%) та загальних адміністративних витрат – 6546.3 млн. грн. (34.8% від загальних витрат).

Динаміка структури витрат банків України

Банки за 2004 рік збільшили відрахування в резерви на 40.1%, а їх частка в загальних витратах зменшилася з 13.1 до 12.9%.

Співвідношення витрат і доходів дорівнювало 93.7% (за 2003 рік – 94.1%), рентабельність активів – 1.07% (1.04% відповідно), рентабельність капіталу – 8.4% (7.6% відповідно), чиста процентна маржа – 4.9% (5.8% відповідно).

Поряд з позитивними зрушеннями у банківській системі України проблемними залишаються питання недостатності капітальної бази банків, недосконалої законодавчої бази, яка частково не регулює певних питань, а частково є суперечною, нерозвиненість фондового ринку, відсутність інформації про кредитні історії та кредитні рейтинги, що в свою чергу впливало на інвестиційний клімат держави.

2.16. РОБОТА ЩОДО ЛІКВІДАЦІЇ БАНКІВ УКРАЇНИ

З метою захисту інтересів вкладників і кредиторів, забезпечення стабільності розвитку банківської системи Національний банк України у 2004 році здійснював нагляд за ліквідаційною процедурою банків та застосовував до неплатоспроможних банківських установ виключну міру – ліквідацію банку.

За станом на 1 січня 2005 року в стадії ліквідації знаходилося 20 банків, з них 13 – ліквідувалися за рішенням Національного банку України, 6 – за рішенням господарських (арбітражних) судів та 1 – за рішенням зборів власників банку.

Протягом 2004 року Національним банком України відкликано банківську ліцензію та запроваджено процедуру ліквідації 3-х банків: АКБ "Росток Банк", АБ "Алоонж" та АБ "Креді Свісс Фьорст Бостон".

Завершено ліквідаційну процедуру та виключено з Державного реєстру банків 4 банки. Це: АК "Євробанк", Миколаївський Комерційний акціонерний банк розвитку промисловості і соціальної сфери України "Миккомбанк", АКБ "Інтерконтбанк", ВАТ "Акціонерний комерційний банк "Західбудгазбанк", ліквідований шляхом реорганізації і приєднаний на умовах філії до ВАТ "Селянський комерційний банк "Дністер".

ЗАДОВОЛЕННЯ ВИМОГ КРЕДИТОРІВ БАНКІВ, ЩО ЗНАХОДЯТЬСЯ У СТАДІЇ ЛІКВІДАЦІЇ

Показники	За станом на 01.01.2004 р.	За станом на 01.01.2005 р.
Визнані вимоги кредиторів (млн. грн.)	2915.5	3017.8
у тому числі вкладників (млн. грн.)	318.1	329.0
інші кредитори (млн. грн.)	2597.4	2688.8
Задоволені вимоги кредиторів (млн. грн.)	788.7	820.0
у тому числі вкладників (млн. грн.)	272.8	272.1
з них за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (млн. грн.)	35.9	36.7
інші кредитори (млн. грн.)	515.9	547.9
Питома вага задоволених визнаних вимог кредиторів (%)	27.1	27.2
у тому числі вкладників (%)	85.8	82.7
з них за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (%)	99.2	70.0
інших кредиторів (%)	19.9	20.4

У 2004 році активи банків (за даними балансів на останній робочий день), що ліквідуються, на 01.01.2005 р. зросли з 2.3 до 3.1% від загальних активів банківської системи і становили 4316.2 млн. грн.

Дебіторська заборгованість банків, які знаходяться у стадії ліквідації, становила 2073.6 млн. грн. (за даними балансів на останній робочий день), з них повернено кредиторам коштів на суму 154.7 млн. грн., або 7.5% від суми заборгованості.

На накопичувальні рахунки ліквідатора (ліквідаційних комісій) з початку ліквідаційної процедури надійшло коштів на суму 1018.5 млн. грн., що становило 33.8% від суми коштів, які необхідні для повного задоволення вимог кредиторів.

Протягом 2004 року витрати ліквідатора (ліквідаційних комісій) дорівнювали 136.4 млн. грн., або 13.4% від суми накопиченої ліквідаційної маси.

Особлива увага приділялася контролю за діяльністю ліквідаторів Банку "Україна", КАБ "Слов'янський" та АТ "Наш банк", враховуючи значну кількість громадян, для яких вклади в цих банках стали недоступними. Національний банк України ініціював прийняття Верховною Радою України спеціальних законів з питань ліквідаційної процедури Банку "Україна" і КАБ "Слов'янський", завдяки чому було уникнуто соціального загострення та забезпечено захист найуразливіших верств населення.

З метою захисту прав та інтересів вкладників у банках, насамперед фізичних осіб, створено систему гарантування вкладів фізичних осіб, яка діє в Україні понад п'ять років. Завдяки створенню цієї системи різко збільшилися вклади населення в банківську систему, а також зросла довіра до банківської системи. Розмір відшкодування коштів за вкладом, включаючи відсотки, за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб дорівнює 3000 грн.

У 2004 році тривала процедура ліквідації Банку "Україна", КАБ "Слов'янський" та АТ "Наш банк".

За станом на 01.01.2005 р. ліквідатором Банку "Україна" відшкодовано вимог кредиторів на суму 782.1 млн. грн., або 46.4% від загальної суми визнаних кредиторських вимог банку.

Із 297 млн. грн. визнаних вимог кредиторів КАБ "Слов'янський" ліквідатором здійснено розрахунки з кредиторами на суму 71.4 млн. грн. (24%), у тому числі з вкладниками – на 99.3%.

Вимоги кредиторів АТ "Наш банк" визнано у сумі 55.5 млн. грн. Фондом гарантування вкладів фізичних осіб проведено розрахунки з 4159 вкладниками (75.6% від кількості вкладників) до 3000 гривень кожному вкладнику на загальну суму 9.9 млн. грн. (96.7% від загальної суми вкладів).

2.17. РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ: ЛІЦЕНЗУВАННЯ, НАГЛЯД ТА ІНСПЕКТУВАННЯ БАНКІВ

Важливим елементом банківського нагляду був контроль за виконанням вимог при державній реєстрації банків та видачі ліцензій на здійснення банківських операцій.

Національний банк України у 2004 році продовжував роботу з недопущення створення та розширення діяльності банків, нездатних забезпечити фінансову стійкість і таких, які не мають обґрунтування перспектив діяльності.

Дані щодо кількісної структури банківської системи України

(одиниці)

Показники	За станом на				
	01.01.2001 р.	01.01.2002 р.	01.01.2003 р.	01.01.2004 р.	01.01.2005 р.
Кількість банків у Державному реєстрі банків	195	189	182	179	181
Кількість банків, які мають ліцензію на здійснення банківських операцій	153	152	157	158	160
у тому числі акціонерні товариства	137	136	136	133	132
з них: відкриті	—	—	94	94	92
закриті	—	—	42	39	40
державні	2	2	2	2	2
товариства з обмеженою відповідальністю	16	16	20	25	28
кооперативні	0	0	1	0	0
Кількість банків з іноземним капіталом	23	21	20	19	19
у тому числі зі 100% іноземним капіталом	7	6	7	7	7
Зареєстровано банків за рік	1	3	5	5	6
Прийнято рішення про ліквідацію банків	7	4	1	3	3
Виключено з Державного реєстру банків за рік	9	9	12	8	4
у тому числі у зв'язку з ліквідацією	5	6	10	7	3
у зв'язку з реорганізацією	4	3	2	1	1
Кількість банків у стадії ліквідації	38	35	24	20	20
у тому числі за рішенням Національного банку України	—	17	11	12	13
за рішенням господарських судів	—	15	12	8	6
за рішенням власників	—	3	1	—	1

За станом на 01.01.2005 р. ліцензію Національного банку України на здійснення банківських операцій мали 160 банків, у тому числі 159 банків – письмовий дозвіл на здійснення операцій, із них 158 банків – на здійснення операцій з валютними цінностями.

Протягом 2004 року:

- надано банківську ліцензію та дозвіл на здійснення операцій 6 новоствореним банкам;
- розширено перелік операцій, які здійснюються на підставі письмового дозволу, 30 банкам;
- замінено банківську ліцензію та дозвіл на здійснення операцій у зв'язку зі зміною назви 7 банкам;
- замінено письмовий дозвіл у зв'язку зі зміною переліку операцій 5 банкам.

Протягом 2004 року Національний банк України здійснював моніторинг діяльності банків, у тому числі й за системою раннього реагування, контроль за дотриманням банками економічних нормативів, формуванням резерву для відшкодування можливих втрат за операціями, які проводить банк, виконанням мінімальних вимог Національного банку України щодо капіталу та вимог адекватності капіталу банків. За результатами аналізу фінансового стану банків та на підставі звернень уповноважених органів банків готувалися пропозиції щодо прийняття рішень Правлінням Національного банку України або Комісією з питань нагляду та регулювання діяльності банків про подальшу діяльність банків.

Так, у 2004 році:

- відкликано банківську ліцензію та дозвіл на здійснення банківських операцій у 4 банків;
- призначено тимчасову адміністрацію в 1 банку;
- укладено письмові угоди щодо поліпшення фінансового стану банків з 22 банками.

За невиконання вимог банківського законодавства та порушення вимог нормативно-правових актів Національного банку України підготовлено рішення Комісії з питань нагляду та регулювання діяльності банків щодо:

- призупинення, обмеження та припинення окремих банківських операцій до 7 банків;
- відсторонення керівників від управління банком по 1 банку;
- прийняття 17 рішень щодо застосування штрафних санкції до 13 банків.

Протягом грудня 2004 року Національним банком України 17 банкам надано стабілізаційні кредити для підтримання їх ліквідності та платоспроможності.

Під посиленням наглядом Національного банку України перебувало Відкрите акціонерне товариство "Державний ощадний банк України" з метою стабілізації фінансового стану банку та забезпечення контролю за виконанням вимог Меморандуму, підписаного Кабінетом Міністрів України, Національним банком України та Відкритим акціонерним товариством "Державний ощадний банк України".

Протягом 2004 року службою банківського нагляду Національного банку України здійснено 826 перевірок банків та банківських установ, з них 238 – позапланових. З питань дотримання вимог законодавства із запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, здійснено 609 перевірок (з урахуванням кількості перевірок із зазначеного питання під час здійснення комплексного інспектування банків).

За результатами перевірок направлено 192 повідомлення до правоохоронних органів про операції, що можуть свідчити про злочинну діяльність.

Із червня 2004 року розпочалось пілотне втілення проекту щодо переходу банківського

нагляду від оцінки діяльності банків за системою CAMELS на оцінку діяльності банків за системою оцінки ризиків, тобто паралельно під час здійснення комплексного інспектування банку виконувався аналіз його діяльності за обома оціночними системами.

У 2004 році діяльність служби банківського нагляду Національного банку України була спрямована насамперед на вирішення проблемних питань в діяльності банків як з боку методологічного та нормативно-правового їх врегулювання, так і в частині здійснення практичних заходів щодо нагляду та контролю за діяльністю банків.

Зокрема, розроблено ряд нових положень та внесено зміни до діючих нормативно-правових актів, які регулюють банківську діяльність, направлених на вирішення таких питань:

- підвищення рівня капіталізації банків та забезпечення його чистоти;
- виконання банками мінімальних вимог до капіталу;
- посилення контролю за операціями пов'язаних осіб банків;
- забезпечення прозорості структури власності банків;
- виявлення проблем в діяльності банків на ранніх етапах;
- виконання банками вимог щодо формування резервів під активні операції;
- запобігання використанню банків з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом;
- визначення банків, що набувають статусу спеціалізованого ощадного банку;
- оптимізація статистичної звітності банків;
- підвищення якості аудиторських послуг та належної взаємодії служби банківського нагляду і аудиторів банку тощо.

Національним банком України розпочато підготовку до переходу до нагляду на основі оцінки ризиків як складової Міжнародного наближення оцінки капіталу і стандартів капіталу (Базель-II).

У рамках цієї роботи підготовлено та схвалено Правлінням Національного банку України:

- Методичні вказівки з інспектування банків "Система оцінки ризиків";
- Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України.

Започатковано план впровадження нагляду за банківськими установами на основі оцінки ризиків, який передбачає комплекс заходів: розробка нормативно-правових актів, навчання фахівців, удосконалення законодавчої та нормативно-правової бази, удосконалення інформаційних систем управління.

Разом із фахівцями BearingPoint, USAID проведено ряд навчальних заходів для працівників Національного банку України та банків України щодо системи оцінки ризиків, побудови систем ризик-менеджменту в банках України та корпоративного управління.

Створено автоматизовану систему збору пропозицій (АСОП) з удосконалення роботи банківського нагляду, які надходять від територіальних управлінь Національного банку України. Запроваджена система дасть можливість скоротити час на практичне втілення пропозицій та здійснення моніторингу їх подальшої реалізації.

З метою забезпечення впровадження у банківську систему порядку та рекомендацій щодо тісних взаємовідносин фахівців з інспекторських перевірок банків Національного банку України та зовнішніх аудиторів банків постановою Правління Національного банку України схвалено Методичні рекомендації щодо взаємодії між інспекторами Національного банку України та зовнішніми аудиторами банків і підготовлено проект змін до Закону України "Про банки і банківську діяльність" у частині встановлення контролю за

проведенням аудиту банків та порядку взаємодії інспекторів Національного банку України і зовнішніх аудиторів, який направлено на розгляд Верховної Ради України.

У рамках Комплексної програми підвищення кваліфікації працівників служби банківського нагляду Національного банку України протягом 2004 року проведено 13 базових та поглиблених семінарів, 3-тижневі семінари "Навчи вчителя" за рахунок Голландського гранту, а також 21 семінар з питань нагляду за банківськими установами на основі оцінки ризиків для працівників банківського нагляду.

Тривала робота з підписання угод про співробітництво та обмін інформацією з органами банківського нагляду зарубіжних країн. Зокрема, підписано угоди з органами банківського нагляду Латвійської Республіки, Киргизької Республіки, Республіки Вірменія, підготовлено до підписання проекти угод з Російською Федерацією, Республікою Польща, Республікою Молдова.

2.18. ДЕПОЗИТНИЙ РИНОК

2004 рік характеризувався уповільненням темпів зростання основних показників розвитку депозитного ринку, що пояснюється насамперед високою базою порівняння 2003 року та наслідками політичної нестабільності кінця 2004 року.

За 2004 рік зобов'язання банків України за коштами, залученими на рахунки суб'єктів господарювання та фізичних осіб, збільшилися на 34.6% і на 01.01.2005 р. становили майже 83 млрд. грн. За цей період депозитні вкладення у національній валюті збільшилися на 25.8% до 52.8 млрд. грн. (63.6% від загального обсягу депозитів), в іноземній – на 53.6% до 30.2 млрд. грн.

ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ РОЗВИТКУ ДЕПОЗИТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ У 2003–2004 РОКАХ

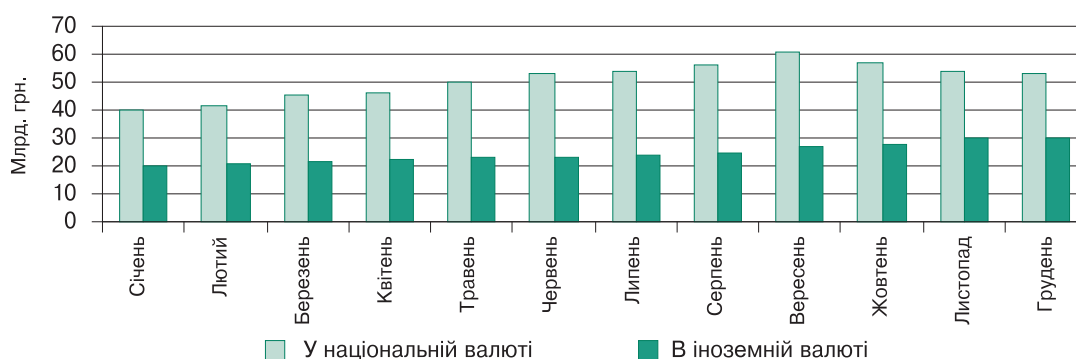
Показники	2003 р.		2004 р.	
	млрд. грн.	у відсотках до попереднього року	млрд. грн.	у відсотках до попереднього року
Зобов'язання, усього	61.617	163.4	82.959	134.6
(% до ВВП)	(23.33%)		(24.06%)	
у тому числі:				
<i>За видами валют</i>				
– у національній валюті	41.954	163.7	52.759	125.8
– в іноземній валюті	19.663	162.8	30.200	153.6
<i>За категорією вкладників</i>				
– за коштами суб'єктів господарювання	29.221	158.7	41.348	141.5
– за коштами фізичних осіб	32.396	167.8	41.611	128.4
<i>За строками</i>				
– до запитання	25.505	142.4	33.438	131.1
– строкові	36.112	182.4	49.522	137.1
– довгострокові	19.827	в 2.2 раза	31.523	159

Розвиток депозитного ринку в 2004 році можна умовно поділити на два періоди. У першому періоді – з січня по вересень 2004 року – темпи зростання депозитних вкладень (142.14%) майже збіглися з показниками аналогічного періоду минулого року (145.7%). Зокрема, депозитні вкладення у національній валюті за 9 місяців 2004 року збільшилися на 45.0%, а за відповідний період 2003 року – на 45.6%. Цьому сприяли стабільність національної валюти, підвищення грошових доходів населення та зростання довіри до

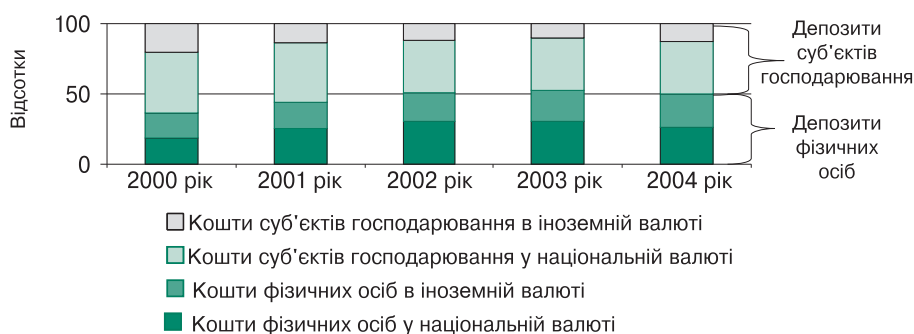
банківської системи України. Позитивний вплив також мало рішення Адміністративної ради Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 22.04.2004 р. № 30 щодо збільшення до 3000 грн. розміру відшкодування коштів громадянам за вкладом у разі банкрутства банку.

Другий період – з жовтня по грудень 2004 року – характеризувався погіршенням показників розвитку депозитного ринку, що було викликано політичною невизначеністю, пов'язаною з виборчою кампанією в Україні, та інфляційними очікуваннями громадян. Перші ознаки нестабільності у банківському секторі з'явилися у жовтні, коли відбулося значне скорочення обсягу депозитних вкладень суб'єктів господарювання (на 7.6%), а вкладники почали переводити кошти з депозитів у національній валюті на депозити в іноземній валюті. У листопаді 2004 року посилювалися негативні очікування, що зумовило скорочення обсягу депозитів фізичних осіб на 4.9%. Оперативні та виважені дії Національного банку України дозволили швидко виправити ситуацію на депозитному ринку та зберегти стабільність у банківському секторі України. Вже у грудні 2004 року темпи відпливу депозитів поступово зменшилися, а починаючи з 21 грудня 2004 року на ринку сформувалася тенденція до щоденного зростання вкладів населення в банківську систему. При цьому спостерігалось збільшення вкладів як у національній, так і в іноземній валюті.

Динаміка зобов'язань банків за коштами, залученими на рахунки суб'єктів господарювання та фізичних осіб у 2004 році (за видами валют)

Структура депозитних зобов'язань банків за категорією вкладників у 2000–2004 роках

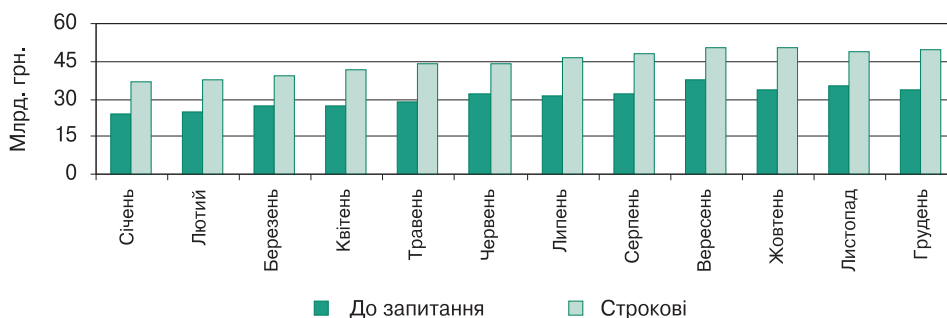

У структурі депозитів за категорією вкладників упродовж звітного року переважали депозитні вкладення фізичних осіб, частка яких на 01.01.2005 р. дорівнювала 50.2%.

На кінець 2004 року в структурі депозитів за строками переважали строкові депозитні зобов'язання (59.7%). З початку 2004 року їх обсяг збільшився на 37.1% (в національній валюті – на 23.8%) і на 01.01.2005 р. становив 49.5 млрд. грн. Більшу частину серед строкових депозитів (або 68%) становили зобов'язання за коштами фізичних осіб, обсяг

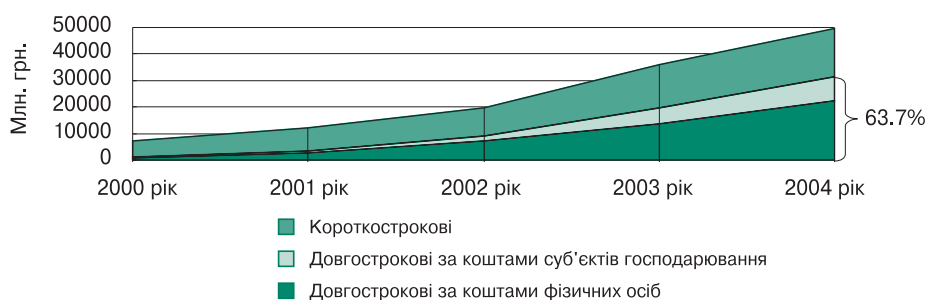
яких за звітний рік збільшився на 33.7% до 33.7 млрд. грн. Зобов'язання банків за коштами, залученими на строкові рахунки суб'єктів господарювання, за цей період зросли на 45% до 15.8 млрд. грн.

Динаміка зобов'язань банків за коштами, залученими на рахунки суб'єктів господарювання та фізичних осіб у 2004 році (за строками)

Випереджаючими темпами зростали довгострокові депозитні вкладення. За 12 місяців звітного року їх обсяг збільшився на 59% і на 01.01.2005 р. становив 31.5 млрд. грн. Їх частка у структурі строкових депозитів порівняно з початком року збільшилася на 8.8 процентного пункту і на 01.01.2005 р. становила 63.7%. У структурі довгострокових депозитів за категорією вкладників вагому частку (70.9%) становили зобов'язання банків за коштами фізичних осіб, які на 01.01.2005 р. дорівнювали 22.4 млрд. грн., або зросли на 63.7%. Обсяг довгострокових депозитних вкладень суб'єктів господарювання на кінець 2004 року становив 9.1 млрд. грн., або збільшився за рік на 48.5%.

Динаміка строкових депозитних зобов'язань банків у 2000–2004 роках

Поточні депозитні зобов'язання банків упродовж 2004 року збільшилися на 31.1% і на 01.01.2005 р. становили 33.4 млрд. грн., із них поточні зобов'язання за коштами суб'єктів господарювання – 25.5 млрд. грн. (або 76.3%), за коштами фізичних осіб – 7.9 млрд. грн.

У структурі депозитів за формами власності на кінець грудня 2004 року домінували (91.8%) депозити суб'єктів господарювання та фізичних осіб з приватною формою власності, обсяг яких за січень – грудень 2004 року збільшився на 37.4% до 76.1 млрд. грн. Зобов'язання за коштами, залученими на рахунки суб'єктів господарювання з державною та державною корпоративною формою власності, за цей період зросли на 3.2% і на 01.01.2005 р. дорівнювали 6.4 млрд. грн., або 7.7% від загального обсягу депозитних зобов'язань. Решту (0.5%) становили кошти, залучені на депозитні рахунки суб'єктів господарювання з комунальною та комунальною корпоративною формами власності.

У розрізі регіонів найбільші обсяги коштів (майже 60%) упродовж звітного року залучалися банками регіонів з добре розвинутою фінансовою та економічною

інфраструктурою м. Києва, Дніпропетровської та Донецької областей. На кінець грудня 2004 року частки цих регіонів у структурі депозитних зобов'язань становили 36.9, 11.6 та 10.7% відповідно. Зазначимо, що під час погіршення ситуації на депозитному ринку саме ці області були лідерами за відпливом депозитів фізичних осіб. Упродовж листопада зобов'язання банків за коштами, залученими на рахунки фізичних осіб, скоротилися по м. Києву на 718 млн. грн., а у Дніпропетровській та Донецькій областях – на 372 та на 321 млн. грн.

Ситуація на ресурсному ринку вплинула і на процентну політику банків. Упродовж усього 2004 року банки зберігали досить високі процентні ставки за депозитами, які мали невелику тенденцію до зниження. Але під час кризи, пов'язаної з масовим відпливом депозитів, банки відчували гостру нестачу гривневих ресурсів для підтримання власної ліквідності. Тому в листопаді Національний банк України з метою створення сприятливіших умов для залучення коштів у національній валюті порекомендував банкам підвищити ставки за гривневими депозитами та знизити їх за депозитами в іноземній валюті. Відповідно упродовж грудня 2004 року рівень середньозваженої процентної ставки за депозитами в національній валюті, залученими на строкові рахунки суб'єктів господарювання, збільшився на 3 процентних пункти до 11.5% річних, фізичних осіб – на 1.6 процентного пункту до 17.2% річних. Зокрема, середня вартість коштів у національній валюті, залучених на строкові рахунки фізичних осіб, залежно від терміну залучення коливалась від 12.4 до 18.4%.

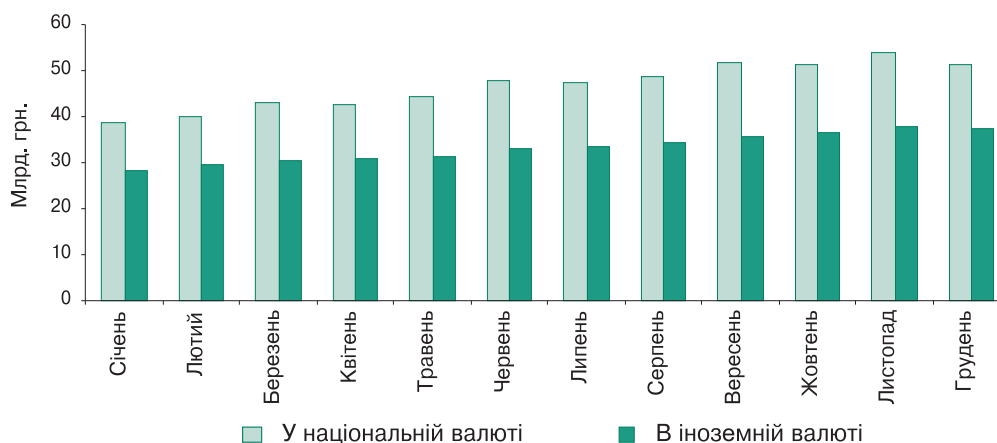
2.19. КРЕДИТУВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Розвиток кредитного ринку України в 2004 році в цілому характеризувався позитивною динамікою. Цьому сприяли насамперед:

- підтримання достатньої ліквідності банківської системи;
- зниження вартості кредитних коштів;
- нарощування ресурсної бази та поліпшення її строкової структури.

За 2004 рік вимоги банків за кредитами, наданими в економіку України, зросли на 30.6% і на 01.01.2005 р. становили 88.6 млрд. грн. (по відношенню до ВВП – 25.7%). Заборгованість за кредитами в національній валюті за цей період зросла на 29.4%, в іноземній – на 32.2% і становила відповідно 51.2 і 37.4 млрд. грн. Вищі темпи зростання вимог банків за кредитами, наданими в іноземній валюті, були зумовлені нижчим рівнем процентних ставок за кредитами в іноземній валюті (у грудні 2004 року – 11.3% річних), ніж у національній (17.5% річних), та стабільністю валютного курсу гривні.

Динаміка вимог банків за кредитами, наданими в економіку України у 2004 році

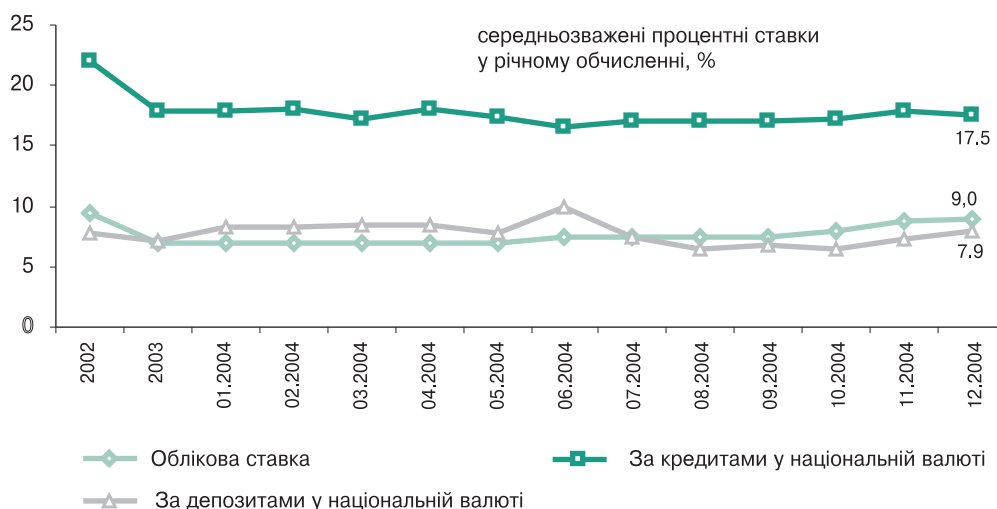

Упродовж 2004 року кредитний ринок характеризувався зростанням вимог банків за кредитами, наданими суб'єктам господарювання та фізичним особам. Навіть у листопаді 2004 року, коли спостерігався значний відплив депозитів із банківської системи, банки продовжували нарощувати обсяги кредитних вкладень, що негативно позначилося на їх ліквідності (у листопаді зростання заборгованості за кредитами становило 4.4% проти зменшення депозитних вкладень на 0.7%).

Зниження ліквідності банківської системи, викликане відпливом коштів, змусило Національний банк України активно впливати на ситуацію. З метою забезпечення стабільного функціонування банківської системи Національний банк України вжив ряд заходів, серед яких було тимчасове, до 30.12.2004 р., обмеження здійснення банками ряду активних операцій. Внаслідок цього у грудні 2004 року вимоги банків за кредитами, наданими в економіку, зменшилися на 3.5% (у тому числі у національній валюті – на 4.8%), що стало одним із чинників, який сприяв підвищенню ліквідності та платоспроможності банківської системи і в умовах відпливу депозитів істотно зменшував ризики розгортання системної кризи.

У грудні почали зростати процентні ставки за кредитами в економіку. Якщо з початку року до 1 листопада 2004 року спостерігалася загальна низхідна динаміка – середньозважена процентна ставка за кредитами у національній валюті знизилася з 17.7 до 17.3% річних, то у грудні 2004 року вона підвищилася до 17.5% річних.

Динаміка процентних ставок

Упродовж 2004 року підвищилася роль інвестиційного кредитування банків, що відповідає потребам розвитку економіки за інноваційно-інвестиційною моделлю.

На кінець 2004 року в структурі вимог банків за наданими кредитами 54.2% становила заборгованість за довгостроковими кредитами, решта – за короткостроковими кредитами. З початку 2004 року обсяг заборгованості за кредитами, наданими на строк понад 1 рік, збільшився на 57.1% (у національній валюті – на 64.2%) і на 01.01.2005 р. становив 48 млрд. грн., а їх частка у загальному обсязі вимог банків за кредитами в економіку підвищилася за рік на 9.2 процентного пункту. Зростанню частки довгострокового кредитування сприяло поліпшення структури ресурсної бази банків шляхом стимулювання залучення депозитних вкладів на довготерміновій основі. Вимоги банків за короткостроковими кредитами становили 40.6 млрд. грн., або зросли за 2004 рік на 8.8%.

Аналіз структури вимог банків за кредитами за цільовими вкладеннями свідчить про те, що заборгованість за кредитами в інвестиційну діяльність зростала значно вищими

темпами, ніж у поточну діяльність (відповідно на 86.6 і 26.7%). У структурі вимог 90.8% становила заборгованість за кредитами, наданими на забезпечення потреб поточної діяльності, решта (9.2%) – на інвестиційні цілі.

У загальному обсязі кредитних вкладень в економіку України переважали вимоги банків за кредитами, наданими суб'єктам господарювання, частка яких на 01.01.2005 р. становила 83.3%. Темпи зростання таких вимог були нижчими, ніж за кредитами фізичним особам, і становили (125.4%).

КРЕДИТНІ ВКЛАДЕННЯ БАНКІВ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ В 2003–2004 РОКАХ

Показники	2003 р.		2004 р.	
	млрд. грн.	у відсотках до попереднього року	млрд. грн.	у відсотках до попереднього року
Вимоги банків за наданими кредитами, усього	67 835	161.4	88 579	130.6
(% до ВВП)	(25.4%)		(25.7%)	
<i>За видами валют</i>				
у національній валюті	39 563	161.7	51 207	129.4
в іноземній валюті	28 272	160.9	37 372	132.2
<i>За строками погашення</i>				
короткострокові	37 282	123.5	40 575	108.8
довгострокові	30 553	у 2.6 раза	48 003	157.1
<i>За категорією позичальників</i>				
суб'єктам господарювання	58 849	152.0	73 785	125.4
фізичним особам	8986	у 2.7 раза	14 794	164.6

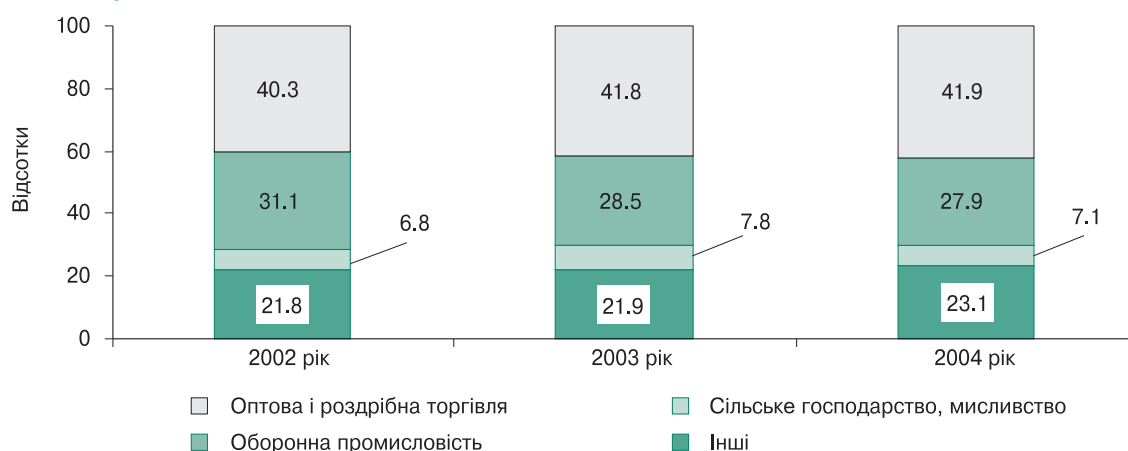
За видами економічної діяльності переважну більшість становила заборгованість за кредитами, наданими суб'єктам господарювання оптової і роздрібною торгівлі; торгівлі транспортними засобами, послуг з ремонту. Їх частка у загальному обсязі вимог банків за кредитами суб'єктам господарювання на 01.01.2005 р. залишалася найбільшою і становила 41.9%, що свідчить про переважне спрямування кредитів не в сферу виробництва, а в торгівлю та посередництво.

Значна заборгованість за отриманими кредитами припадала на підприємства обробної промисловості, частка якої на 01.01.2005 р. становила 27.9% від загального обсягу вимог банків за кредитами, наданими суб'єктам господарювання. У структурі вимог за кредитами в обробну промисловість 30.3% становила заборгованість за кредитами, наданими підприємствам харчової промисловості, 13.4% – металургії та оброблення металу, 8.7% – хімічного виробництва і 8.2% – виробництва машин та устаткування.

Незначними були частки вимог за кредитами, наданими у будівництво та виробництво електроенергії, газу і води, які на 01.01.2005 р. становили відповідно 3.6 та 2%.

Темпи зростання вимог банків за кредитами, наданими підприємствам за видами економічної діяльності свідчать, що найвищими вони були у будівництві (170.7%), на транспорті (140.3%) та на підприємствах оптової і роздрібною торгівлі; торгівлі транспортними засобами, послуг з ремонту (125.6%).

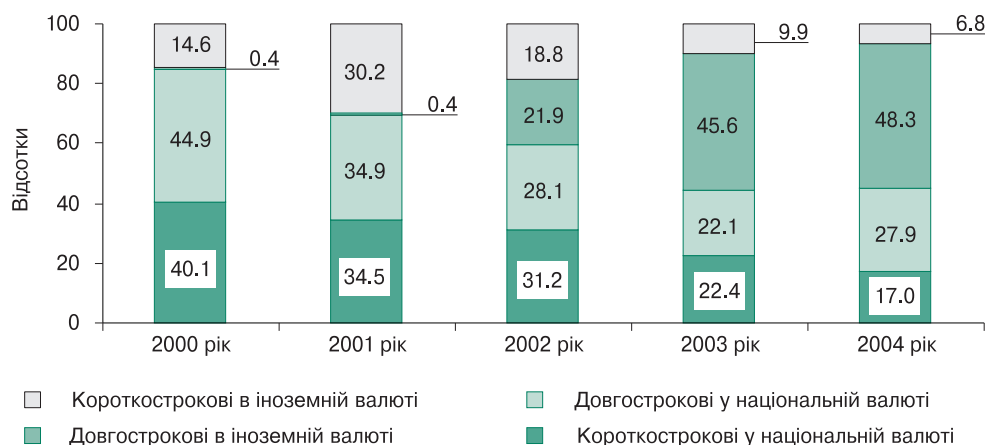
**Структура вимог банків за кредитами, наданими суб'єктам господарювання
(за окремими видами економічної діяльності)**

Зберігалася тенденція до зростання вимог банків за кредитами, наданими фізичним особам, темпи зростання яких у 2004 році становили 164.6%, у тому числі у національній валюті – 165.9%, в іноземній валюті – 163.6%. У загальному обсязі заборгованості вимоги за кредитами фізичним особам у національній валюті становили 44.9%.

У структурі зазначених вимог банків за строками погашення основну частку (76.3%) становили вимоги за кредитами, наданими фізичним особам на строк понад 1 рік, решту – вимоги банків за кредитами строком до 1 року. Темп зростання заборгованості за кредитами на строк понад 1 рік у 2004 році становив 185.4 проти 121.1% – за кредитами строком до 1 року.

**Структура вимог банків за кредитами, наданими фізичним особам
(за видами валют)**

У розрізі регіонів темпи зростання заборгованості за кредитами, наданими банківськими установами 14 областей України, були вищими від середнього показника по банківській системі. Найбільший приріст вимог за кредитами спостерігався у банках Київської (81.7%), Івано-Франківської (80.8%), Рівненської (61.9%) та Хмельницької (60.2%) областей. Скорочення заборгованості спостерігалось у банківських установах Херсонської області на 1.1%. У загальному обсязі вимог банків за кредитами частки вимог банківських установ м. Києва, Дніпропетровської та Донецької областей були найвагомішими і становили відповідно 42.1, 11.2 та 7.6%.

Слід зауважити, що динамічне зростання кредитних вкладень в економіку України відбувалося без погіршення структури заборгованості – у загальному обсязі вимог банків

за кредитами, наданими в економіку України частка проблемних кредитів (прострочених та сумнівних) порівняно з 2003 роком не змінилась і на 01.01.2005 р. становила 4%.

З метою сприяння розвитку іпотечного кредитування розроблено ряд законопроектів, спрямованих на захист прав кредиторів:

- "Про організацію формування та обігу кредитних історій";
- "Про внесення змін та доповнень до Закону України "Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю".

2.20. ВІДНОСИНИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ З ЦЕНТРАЛЬНИМИ БАНКАМИ КРАЇН СВІТУ ТА ІНШИМИ МІЖНАРОДНИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ

Протягом 2004 року в рамках розвитку співробітництва з центральними банками інших країн Національним банком України було укладено угоди:

- про співробітництво у сфері підготовки персоналу (між Національним банком України і Національним банком Республіки Білорусь);
- про співробітництво у сфері нагляду за діяльністю кредитних організацій (між Національним банком України і Національним банком Киргизької Республіки);
- про співробітництво у сфері боротьби з підробкою євро (між Національним банком України та Європейським центральним банком);
- про співробітництво у сфері нагляду за діяльністю Кредитних організацій (між Національним банком України і Центральним банком Республіки Вірменія);
- банківська Угода між Центральним банком Сирії та Національним банком України.

Крім цього, підготовлено такі проекти угод з іноземними центральними банками:

- про співробітництво у сфері протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, та боротьби з фінансуванням тероризму (між Національним банком України та Національним банком Австрії);
- про співробітництво у сфері протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, та боротьби з фінансуванням тероризму (між Національним банком України і Резервним банком Індії);
- про співробітництво у сфері нагляду за кредитними установами (між Національним банком України та Народним банком Китаю);
- про співробітництво у сфері банківського нагляду (між Національним банком України і Фінансовою службою Ліхтенштейну);
- проект меморандуму про домовленість щодо співробітництва між Південно-Африканським Резервним банком та Національним банком України;
- проект меморандуму про домовленість щодо обміну експертами, інформацією та досвідом між Національним банком України і Центральним банком Єгипту.

У травні 2004 року під час чергових зборів Клубу голів центральних банків країн Чорноморського басейну, Середньої Азії та Балканських країн (м. Констанца, Румунія) Національний банк України було прийнято до Клубу у якості офіційного члена.

З метою зміцнення і поглиблення двосторонніх відносин протягом 2004 року здійснювались візити керівництва Національного банку України до центральних банків інших країн, зокрема, Російської Федерації, Польщі, Республіки Казахстан, а також зустрічні візити (делегації Народного банку Китаю, делегації Центрального банку Республіки Вірменія). Крім цього, Національний банк України брав участь у роботі Міжурядових комісій з торговельно-економічного та науково-технічного співробітництва.

Співробітництво з іншими міжнародними фінансовими інституціями

Протягом 2004 року Національний банк України взяв участь у підготовці проекту трирічного плану дій Україна – ЄС та відповідних пропозицій до раундів консультацій з представниками Європейської комісії. Національний банк України забезпечив виконання відповідних положень угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС, а також заходів, спрямованих на реалізацію пріоритетних положень програми інтеграції України до ЄС та відповідного плану заходів на 2004 рік.

Протягом року Національним банком України здійснено заходи щодо залучення технічної допомоги Європейської комісії щодо розвитку банківського сектору та його адаптації до законодавства, стандартів і принципів ЄС. У вересні 2004 року було розпочато реалізацію проекту технічної допомоги Tacis „Реформування банківського сектору”, а також започатковано підготовку проекту „Підтримка процесів адаптації банківського сектору України до законодавства, стандартів і принципів Європейського Союзу: програмні пропозиції”.

З метою реалізації курсу євроатлантичної інтеграції Національний банк України забезпечив виконання заходів цільового плану Україна – НАТО на 2004 рік в частині, що стосується його діяльності.

З метою прискорення вступу України до Світової організації торгівлі (далі – СОТ) Національний банк України взяв участь у засіданнях Робочої групи з розгляду заявки України про вступ до СОТ та двосторонніх переговорах з доступу до ринку послуг, а також спільно з урядом України проводив роботу щодо підготовки проекту звіту Робочої групи з розгляду заявки України про вступ до СОТ.

З метою підвищення інвестиційного рейтингу України проводилися зустрічі з представниками рейтингових агентств "FITCH Ratings", "Standard and Poor's", "Moody's Investor Service" та "Rating and Investment Information".

Для забезпечення фінансової підтримки довгострокового кредитування пріоритетних інвестиційних проектів та програм, спрямованих на економічний розвиток України, фахівцями Національного банку України в порядку законодавчої ініціативи було розроблено проект Закону України "Про Український банк сприяння розвитку", який було обговорено з фахівцями Міністерства фінансів України, Міністерства економіки України, Міністерства юстиції України та Державної комісії з регулювання фінансових ринків в Україні. Національним банком України передано доопрацьований пакет документів до Кабінету Міністрів України для остаточного погодження та подальшого направлення його до профільних комітетів Верховної Ради України.

Відповідно до комплексу основних заходів з формування ЄЕП Національний банк України брав участь у розробці та опрацюванні ряду проектів угод, які належать до компетенції Національного банку України, щодо проведення грошово-кредитної та валютної політики держав – учасниць ЄЕП.

2.21. СПІВРОБІТНИЦТВО НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Міжнародна діяльність Національного банку України спрямовувалася на поглиблення співпраці з міжнародними фінансовими організаціями з метою зміцнення банківської системи України, залучення передового світового досвіду, а також висвітлення діяльності Національного банку України за кордоном.

Співробітництво з Міжнародним валютним фондом

Національний банк України тісно співпрацював з Міжнародним валютним фондом в рамках реалізації меморандумів економічної політики уряду України. Упродовж року забезпечувалося своєчасне обслуговування кредитів Міжнародного валютного фонду, заборгованість за якими на кінець року становила 1.6 млрд. дол. США.

У 2004 році Національним банком України спільно з Кабінетом Міністрів України було прийнято рішення щодо подальшої співпраці з МВФ на безкредитній основі за новою програмою "Упереджувальний стенд-бай", яку було затверджено Радою директорів МВФ 29 березня 2004 року. Протягом року Національним банком України забезпечувалося виконання щоквартальних кількісних та структурних критеріїв ефективності. Оскільки місією МВФ у серпні 2004 року не було завершено перегляд виконання програми, Україна залишалася в програмі МВФ до дати її завершення – 28 березня 2005 року.

За результатами спільної роботи з експертами МВФ впроваджено рекомендації щодо удосконалення захисних механізмів Національного банку, створення передумов у середньостроковій перспективі для реалізації монетарного управління в Україні через запровадження стратегій таргетування, зокрема режиму інфляційного таргетування.

Співробітництво зі Світовим банком

Відповідно до Стратегії допомоги Світового банку Україні на 2004–2007 роки Національний банк України взяв участь у підготовці та реалізації таких спільних проєктів:

- Програмна системна позика;
- Розширення доступу до фінансових ринків;
- Фонд муніципального розвитку України;
- Розвиток системи державної статистики для моніторингу соціально-економічних перетворень.

Підтримка з боку Світового банку в рамках спільного проєкту "Програмна системна позика" (далі – ПСП) спрямовувалась на поліпшення роботи Ощадного банку України, впровадження ключових Базельських принципів банківського нагляду, поліпшення звітності й зовнішнього аудиту банків України, що знайшло відображення у переліку заходів у рамках другого етапу ПСП (далі – ПСП-II) та у програмі реформи фінансового сектору, яка фінансувалася за рахунок коштів гранту уряду Нідерландів. З метою надходження до України коштів другого траншу ПСП-II Національним банком України забезпечувалося виконання орієнтовних показників у частині, що відноситься до компетенції Національного банку України.

Протягом 2004 року Національний банк України здійснював функції агентського обслуговування кредитних ліній, відкритих Світовим банком Міністерству фінансів України на підтримку мікро-, малих та середніх підприємств у регіонах закриття шахт вугільної промисловості та на підтримку органів місцевої виконавчої влади, які взяли на свій баланс об'єкти соціальної інфраструктури в регіонах закриття шахт.

Упродовж року за участю Національного банку України було підготовлено Концепцію проєкту "Фінансування розвитку села", який за погодженням зі Світовим банком було перейменовано на "Розширення доступу до фінансових послуг".

Основною метою інвестиційного проєкту "Фонд муніципального розвитку України", до підготовки якого було залучено Національний банк України, є поліпшення якості обслуговування населення за рахунок фінансування найкращих інвестиційних проєктів міст та комунальних підприємств, а також забезпечення умов для формування ринку місцевих запозичень в Україні.

Враховуючи підписання у липні 2004 року угоди про позику між Україною і Міжнародним банком реконструкції та розвитку для реалізації проєкту "Розвиток системи державної статистики для моніторингу соціально-економічних перетворень", в рамках якого передбачено подальше удосконалення грошово-кредитної та банківської статистики і статистики платіжного балансу, Національним банком України та Міністерством фінансів України підписано угоду про грант щодо впровадження цього проєкту.

Протягом 2004 року Національним банком України взято участь у впровадженні проєкту технічної допомоги Світового банку за програмою реформування фінансового

сектору України. На кінець 2004 року загальна затверджена до фінансування сума коштів становила близько 1.7 млн. євро. Найбільшими з укладених договорів були контракти на розроблення та впровадження комплексної програми навчання працівників банківського нагляду; розроблення програми та матеріалів для навчання зовнішніх аудиторів банків; проведення комплексного обстеження кредитно-інвестиційного портфеля Ощадного банку України.

За результатами спільної зі Світовим банком та МВФ програми оцінки фінансового сектору Національним банком у 2004 році забезпечено впровадження рекомендацій, наданих в рамках проекту.

Співробітництво з Європейським банком реконструкції та розвитку

Тривало впровадження відкритих Європейським банком реконструкції та розвитку кредитних ліній для розвитку малих і середніх підприємств МСП-1 та МСП-2 на загальну суму 121.2 млн. дол. США та 88.3 млн. дол. США відповідно.

На кінець 2004 року затверджено 233 проекти на суму 205.5 млн. дол. США, в тому числі протягом 2004 року – 17 проектів на суму 16.3 млн. дол. США. Обсяг погашених кредитів у рамках МСП-1 становив 117.9 млн. дол. США, в рамках МСП-2 – 9.7 млн. дол. США. В рамках компоненту мікрокредитування підписано 20 кредитних угод на суму 37.4 млн. дол. США, з них діючими залишаються 15 угод на суму 20 млн. дол. США (заборгованість банків-учасників), банками повернуто 17.9 млн. дол. США в рамках 7 кредитних угод.

За весь час дії Програми мікрокредитування банками було надано 45 631 кредит на суму понад 298 млн. дол. США, з яких упродовж 2004 року було надано кінцевим позичальникам 20.5 тис. кредитів на суму 126 млн. дол. США.

Співробітництво з Банком міжнародних розрахунків

З метою забезпечення вступу Національного банку України до Банку міжнародних розрахунків (БМР) було розпочато роботу щодо вивчення процедури та передумов вступу Національного банку України до Банку міжнародних розрахунків.

Співробітництво з Міждержавним банком

Національний банк України брав участь у розробленні нових установчих документів Міждержавного банку, зокрема Статуту та змін до угоди про його заснування.

Співробітництво з Німецько-українським фондом (НУФ)

У 2004 році Національний банк України брав участь у впровадженні програми Німецько-українського фонду (НУФ), створеного в рамках програми Федерального уряду Німеччини "ТРАНСФОРМ" з метою підтримки реформ в Україні. Банками-учасниками програми НУФ були АППБ "Аваль", ПриватБанк, АКБ "Форум", ВАТ КБ "Надра", ЗАТ "Прокредит Банк", ВАТ "Кредитпромбанк". Заборгованість банків-учасників на кінець 2004 року становила 11.2 млн. євро. Протягом 2003–2004 років банкам-учасникам було надано 6.1 млн. євро, обсяг поверненої заборгованості становив майже 4 млн. євро. Протягом усього часу дії програми НУФ банками-учасниками було надано 36.5 тис. кредитів на суму понад 130 млн. євро, у тому числі протягом 2003–2004 років – 28.6 тис. кредитів на суму понад 81 млн. євро.

2.22. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЕКОНОМІЧНОЇ РОБОТИ

Національним банком України забезпечувалося проведення економічної роботи, спрямованої на виконання закріплених функцій та доручень і розпоряджень Президента України, рішень Кабінету Міністрів України за такими основними напрямками:

- розвиток грошово-кредитного, валютного та фондового ринків;
- емісійна діяльність;

- аналіз та прогнозування макроекономічних та монетарних показників;
- складання та оцінка платіжного балансу;
- прогнозування платіжного балансу;
- складання грошової і банківської статистики;
- аналіз вимог банків за кредитами, наданими в економіку України;
- аналіз зобов'язань банків за залученими коштами;
- аналіз процентних ставок за мобілізованими банками депозитними коштами та наданими кредитами;
- підготовка інформаційно-аналітичних та презентаційних матеріалів щодо стану і тенденцій розвитку економіки та банківської системи;
- аналіз зовнішньої заборгованості держави;
- забезпечення підвищення ефективності банківського нагляду;
- моніторинг виконання заходів із виконання указів, розпоряджень Президента України з економічних питань.

У взаємодії з Адміністрацією Президента України та Кабінетом Міністрів України Національний банк України забезпечував виконання указів та розпоряджень Президента України щодо розвитку банківської системи та підвищення її ролі в розвитку економіки держави. За участю Національного банку готувалися проекти Державної програми економічного і соціального розвитку, Заходів щодо реалізації пріоритетних положень Програми інтеграції України до Європейського Союзу тощо.

Для сприяння розвитку аграрного сектору в лютому 2004 року було укладено меморандум про взаєморозуміння і співробітництво між Кабінетом Міністрів України, Міністерством аграрної політики України, Національним банком України та Асоціацією українських банків, а також розроблено заходи щодо вдосконалення банківського обслуговування аграрного сектору, низку з яких було реалізовано.

З метою обговорення актуальних питань з проведення грошово-кредитної та валютно-курсової політики, розвитку банківської системи та підвищення її ролі у забезпеченні економічного зростання проводилися наради за участю банків України.

Тривала робота з удосконалення методології та оптимізації складання статистичної звітності, що подається Національному банку України. У звітному році підготовлено 4 зміни до Правил організації статистичної звітності, за результатами яких введено 8 нових форм та скасовано 4 діючі форми статистичної звітності, що подавалися територіальними управліннями, банками.

Тривала робота зі складання та надання звітності Міжнародному валютному фонду з грошово-кредитної статистики, статистики платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції.

За результатами перегляду та внесення змін до складання та надання звітності Міжнародному валютному фонду прийнято постанову Правління Національного банку України від 18.08.2004 № 390 "Про затвердження Змін до Правил складання та подання звітності Міжнародному валютному фонду".

Національним банком України дотримувалося виконання рекомендацій МВФ щодо поширення даних з розвитку фінансового та зовнішнього сектору економіки відповідно до ССПД МВФ. Постановою Правління Національного банку України від 21.07.2004 № 341 затверджено Правила дотримання Спеціального стандарту поширення даних МВФ.

Тривала підготовка аналітичних і статистичних матеріалів для офіційних видань Національного банку України "Бюлетень Національного банку України", "Платіжний баланс України", "Річний звіт Національного банку України".

Зважаючи на наміри міжнародних інституцій щодо фінансової підтримки розвитку державної статистики, Національний банк України брав участь у розробленні проекту угоди між Україною і Міжнародним банком реконструкції та розвитку про позику "Розвиток системи державної статистики для моніторингу соціально-економічних перетворень" за субкомпонентами "Грошово-кредитна і банківська статистика" та "Зовнішня торгівля і платіжний баланс". На виконання зазначеного Національний банк України з Міністерством фінансів України підписали угоду про грант щодо впровадження зазначеного проекту.

За участю Національного банку України виконувалися заходи з реалізації Програми розвитку системи національних рахунків на період до 2010 року. Відпрацьовувалася Державним комітетом статистики України методика визначення фінансових потоків між інституційними секторами економіки і між національною економікою та економіками інших країн світу щодо складання фінансового рахунку.

У звітному році продовжено практику проведення Національним банком України засідань круглого столу за участю представників центральних органів виконавчої влади, банків України, наукових і фінансових, зарубіжних кіл з питань банківського розвитку, на яких обговорювалися питання наближення діяльності банківського сектору України до вимог Європейського Союзу, запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, правового врегулювання емісії та обігу електронних грошей тощо.

Для посилення координації роботи центрального апарату Національного банку з територіальними управліннями та структурними підрозділами проводилися селекторні наради з актуальних питань щодо діяльності банківської системи.

Економічна робота територіальних управлінь Національного банку України була орієнтована на:

- аналіз загальноекономічного стану економіки та розвитку банківського сектору регіону;
- залучення банками депозитних коштів;
- аналіз розвитку кредитного ринку регіону, у тому числі кредитування сільськогосподарських підприємств;
- аналіз структури та якості кредитного портфеля банків;
- організацію роботи щодо надання банками звітності для складання грошової та банківської статистики;
- підготовку матеріалів для проведення нарад, семінарів з питань розвитку економіки та банківського сектору регіону тощо.

Сторінка Національного банку України в мережі Інтернет стала невід'ємною частиною інформаційної політики Національного банку України. Кількість звернень до інформаційних матеріалів сторінки перевищила 830 тисяч, що на 11% більше, ніж у 2003 році.

З метою розширення інформаційного наповнення, підвищення оперативності висвітлення інформації, впровадження нових технологій наповнення сторінки Національного банку України в мережі Інтернет було прийняте розпорядження Національного банку України від 22.07.2004 р. № 417-р щодо модернізації сторінки Національного банку України в мережі Інтернет. Цим розпорядженням передбачено розробити структуру представництва Національного банку України в мережі Інтернет на базі реорганізації та удосконалення наявної сторінки Національного банку України в мережі Інтернет, розробити положення про представництво Національного банку України в мережі Інтернет, яким би визначався статус представництва, регулювалось питання взаємодії підрозділів Національного банку України щодо надання та розміщення інформації в представництві, створити бази даних з банківської статистики по банкнотах і монетах України, по банках України та нормативно-правових актах Національного банку України.

Для виконання цих завдань укладено договір з фірмою "СофтЛайн". Розробку проекту представництва планується закінчити в 2005 році.

Інформація про розвиток грошово-кредитного, валютного та фондового ринків, а також про стан банківського сектору регіону упродовж року надавалася органам законодавчої та виконавчої влади, правоохоронним органам, що забезпечувало взаємодію всіх гілок влади при реалізації соціально-економічної політики держави.

Представниками територіальних управлінь здійснювалася підготовка інформаційних матеріалів і підтримувалися зв'язки з громадськістю та засобами масової інформації.

2.23. ЕКОНОМІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ

Протягом 2004 року тривала співпраця Національного банку України з органами державної влади, провідними вітчизняними та зарубіжними дослідницькими центрами у сфері економічних досліджень та прогнозування.

Аналітична та дослідницька робота у звітному році була сконцентрована на таких питаннях:

- дослідження впливу монетарної політики на інфляційні процеси в економіці та розвиток реального сектору;
- вивчення світового досвіду застосування режиму інфляційного таргетування та перспектив його впровадження в Україні;
- визначення та дослідження каналів трансмісійного механізму монетарної політики;
- аналіз стану і розвитку економіки України та окремих її галузей;
- аналіз поточних монетарних тенденцій, дослідження динаміки грошових агрегатів та змін у структурі грошової маси;
- аналіз діяльності банківського сектору, розвитку валютного, депозитного та кредитного ринків, динаміки кредитування реального сектору економіки;
- моніторинг динаміки реального ефективного обмінного курсу гривні у взаємодії з показниками діяльності реального та зовнішнього секторів економіки України;
- вивчення досвіду діяльності центральних банків провідних країн світу та Європейського центрального банку з метою використання його в Україні;
- дослідження основних тенденцій міжнародного економічного та монетарного розвитку, стану світових ринків з метою визначення можливості впливу даних тенденцій на економічний розвиток України;
- моніторинг динаміки складових поточного рахунку платіжного балансу України та його впливу на ВВП.

У 2004 році робота Національного банку України у сфері економічного прогнозування була спрямована на розроблення проекту Основних засад грошово-кредитної політики на 2005 рік, коротко- та середньострокових сценаріїв економічного і соціального розвитку України, моделювання розвитку економічних процесів, прогнозування основних макроекономічних показників, розроблення прогнозу платіжного балансу України.

Результати аналітичної та дослідницької роботи використовувалися при підготовці пропозицій щодо проведення грошово-кредитної і валютно-курсової політики.

2.24. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

У звітному році тривала робота з удосконалення банківського законодавства. З метою правового врегулювання проблемних питань у банківському секторі Національним банком України в порядку законодавчої ініціативи було передано Верховній Раді України 6 законопроектів.

За станом на 01.01.2005 р. на розгляді у Верховній Раді України знаходилося 8 законопроектів, розроблених та поданих в порядку законодавчої ініціативи Національним банком України.

У 2004 році Верховною Радою України прийнято такі законопроекти, які були подані Національним банком України у порядку законодавчої ініціативи:

- "Про внесення змін до статті 88 Закону України "Про банки і банківську діяльність" щодо продовження процедури ліквідації банків;

- "Про внесення змін до статті 6 Закону України "Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті" щодо продовження термінів розрахунків за зовнішньоекономічними договорами при настанні форс-мажорних обставин.

Зокрема, у першому читанні в 2004 році Верховною Радою України було прийнято такі законопроекти, подані Національним банком України:

- "Про внесення змін до Закону України "Про банки і банківську діяльність" щодо охорони банківських установ;

- "Про організацію формування та обігу кредитних історій".

За активної підтримки Національного банку України та з урахуванням його пропозицій, що взяті за основу, було прийнято закони України, які визначались Національним банком України як пріоритетні, а саме:

- "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень";

- "Про внесення змін до Закону України "Про платіжні системи та переказ грошей в Україні";

- "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України" щодо відповідальності за незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять банківську таємницю, та за розголошення банківської таємниці;

- "Про внесення зміни до Закону України "Про податок з доходів фізичних осіб" (щодо оподаткування відсотків з банківських вкладів).

Пропозиції Національного банку України також були враховані при прийнятті таких Законів України:

- "Про внесення змін до деяких Законів України щодо державного регулювання обігу дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння";

- "Про внесення змін до Декрету Кабінету Міністрів України "Про державне мито" (щодо мита з реєстраційних документів);

- "Про врегулювання заборгованості закладами фізичних осіб – вкладників Комерційного акціонерного банку "Слов'янський";

- "Про внесення змін до Закону України "Про врегулювання заборгованості закладами фізичних осіб – вкладників та інших кредиторів Акціонерного комерційного агропромислового банку "Україна";

- "Про державну підтримку сільського господарства України";

- "Про передачу колекції образотворчого мистецтва Акціонерного товариства "Градобанк" у державну власність";

- "Про Державний бюджет України на 2005 рік";

- "Про сертифіковані товарні склади та прості й подвійні складські свідоцтва" тощо.

У цілому за 2004 рік Національним банком України було надано Верховній Раді України та її комітетам 52 законодавчі пропозиції до законопроектів інших суб'єктів права законодавчої ініціативи із питань, норми яких спрямовані на правове забезпечення діяльності та розвиток банківської сфери. Близько 70% висловлених пропозицій було взято до уваги та/або враховано.

Протягом 2004 року Національний банк України активно співпрацював з Кабінетом Міністрів України, міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади щодо опрацювання проектів законів України, які були подані Кабінетом Міністрів України як суб'єктом права законодавчої ініціативи або плануються ним до подання у Верховну Раду України, та законопроектами інших суб'єктів права законодавчої ініціативи:

- "Про іпотечні цінні папери";
- "Про похідні цінні папери";
- "Про систему валютного регулювання і валютного контролю";
- "Про цінні папери та фондовий ринок";
- "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень";
- "Про Державний бюджет України на 2005 рік";
- "Про прості та подвійні складські свідоцтва";
- законопроекти щодо внесення змін до Цивільного та Господарського кодексів України тощо.

У цілому Національним банком України подано Кабінету Міністрів України, міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади 64 пропозиції до законопроектів інших суб'єктів права законодавчої ініціативи з питань, норми яких спрямовані на правове забезпечення діяльності та розвиток банківської сфери.

Національним банком України було прийнято 245 нормативно-правових актів з основних напрямів банківської діяльності – постанови, інструкції, положення, правила, із них 143 нормативно-правових акта Національного банку України було зареєстровано у Міністерстві юстиції України.

У 2004 році Національний банк України продовжував проводити претензійно-позовну роботу з метою захисту порушених або оспорюваних прав і тих, що охороняються законом, інтересів, зокрема брав участь у розгляді 368 справ. На користь Національного банку України прийнято рішення у 197 справах. Унаслідок проведеної претензійно-позовної роботи для Національного банку України збережено коштів на суму 21.6 млн. грн.

Не на користь Національного банку України винесено рішення по 29 справах, з них по 13 – відмовлено в задоволенні позовів Національного банку України на суму 3.3 млн. грн., по 16 – задоволені позови до Національного банку України на суму 2.1 тис. грн.

Аналіз проведеної у 2004 році претензійно-позовної роботи свідчить про зменшення (на 55%) порівняно з 2003 роком кількості пред'явлених Національним банком України претензій та збільшення (на 4%) кількості позовів, а саме: було пред'явлено 378 претензій на суму 1.9 млн. грн. (з них було визнано 353 претензії на суму 1.1 млн. грн.) та 167 позовів на суму 36.7 млн. грн. (з яких було задоволено 82 позови на суму 14.4 млн. грн.)

Кількість пред'явлених до Національного банку претензій у звітному році зросла на 4%, позовів – на 30%. До Національного банку України було пред'явлено 10 претензій на суму 2.4 млн. грн. (з них не визнано жодної) та 201 позов на суму 8.2 млн. грн. (з них задоволено 16 позовів на суму 2.1 тис. грн.).

По системі Національного банку України у 2004 році було укладено 14 628 договорів та додаткових угод. З них договори, що пов'язані з виконанням Національним банком України своїх функцій, становили 10 672, господарські – 3956.

2.25. ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ВИКОРИСТАННЮ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Упродовж року тривала робота із запобігання та протидії запровадженню в легальний обіг доходів, одержаних злочинним шляхом.

Кабінетом Міністрів України разом з Національним банком України було затверджено Програму протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, на 2004 рік, на виконання якої вжито низку заходів.

Тривала робота з удосконалення банківського законодавства України, в основу якої було покладено подальшу імплементацію міжнародних стандартів з питань запобігання та протидії відмиванню грошей і фінансуванню тероризму. Для запровадження стандартів Базельського комітету з питань банківського нагляду "Знай свого клієнта", нової редакції "Сорока рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) та відповідних рекомендацій щодо боротьби з фінансуванням тероризму" Національним банком України прийнято низку нормативно-правових актів. Цими документами було встановлено обмеження щодо проведення дистанційних операцій клієнта за допомогою систем "клієнт-Інтернет-банк" та "телефонний банкінг", призупинення видаткових операцій за картрахунком у разі ненадання клієнтом документів і відомостей, необхідних для з'ясування його особи, суті діяльності, фінансового стану та у разі, якщо операція містить ознаки такої, що підлягала обов'язковому фінансовому моніторингу.

Встановлено обов'язок банків отримувати від учасників банків додаткові документи і відомості, необхідні для з'ясування джерел походження коштів, та затверджено порядок накладання штрафів за порушення банками вимог Закону України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом".

Розроблено зміни до Закону України "Про банки і банківську діяльність", якими, зокрема, передбачалося:

- отримання Національним банком України інформації від інших державних органів та юридичних осіб, необхідної для визначення ділової репутації фізичних осіб, які претендують на зайняття посад керівників банків, а також ділової репутації та фінансового стану осіб, що мають намір придбати істотну участь у банку;

- заборона банкам встановлювати кореспондентські відносини з іноземними банками, якщо до них не здійснюється нагляд в країні реєстрації, або з фінансовими установами, які допускають встановлення таких кореспондентських відносин.

Створена Національним банком України система запобігання та протидії відмиванню "брудних" грошей у банківському секторі України забезпечила протягом 2004 року надання банками до органу фінансової розвідки (Держфінмоніторинг) більше 700 тис. повідомлень про банківські операції, які підлягають фінансовому моніторингу.

Тривала співпраця з Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України та Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку України.

Проведено планові інспекційні перевірки всіх діючих банків з питань виконання ними вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. За результатами перевірок виявлено низку порушень, за які до банків застосовано відповідні заходи впливу.

Надавалися пояснення та рекомендації банкам щодо виконання чинного законодавства, доводилася інформація про списки осіб та організацій, причетних до терористичної діяльності, що надходила офіційними каналами.

З метою інформування на офіційній сторінці Національного банку України в мережі Інтернет у спеціальному розділі "Фінансовий моніторинг" розміщувалися та оперативно оновлювалися нормативні, нормативно-правові акти Національного банку України, методологічні та інформаційні матеріали (українською і англійською мовами).

За участю Асоціації українських банків з представниками банків обговорювалися актуальні питання здійснення банками фінансового моніторингу та шляхи підвищення його ефективності.

З метою підвищення кваліфікації фахівців банківського нагляду і банків протягом року Національним банком разом з Асоціацією українських банків проведено 17 навчальних

заходів. У рамках технічної допомоги Світового банку проведено п'ятиденний семінар з метою вивчення міжнародного досвіду у сфері протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму.

Упродовж року представники Національного банку брали участь у роботі міжвідомчої робочої групи з питань дослідження методів і тенденцій у відмиванні доходів, одержаних злочинним шляхом, та виявлення фактів застосування нових механізмів легалізації (відмивання) доходів.

Після оцінки стану справ у сфері боротьби з відмиванням "брудних" грошей в Україні Групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) було виключено Україну з так званого "чорного списку" країн, що не беруть участі у відповідному міжнародному співробітництві.

Упродовж року заходи, вжиті Національним банком у 2004 році з метою підвищення ефективності фінансового моніторингу, аналізувались експертами MONEYVAL, FATF, представниками Світового банку, МВФ і отримали позитивну оцінку.

2.26. НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Протягом 2004 року Національним банком України проводилася низка наукових досліджень, зокрема, стосовно:

- перспектив розвитку іпотечного кредитування в Україні, його впливу на економічні процеси в Україні;
- функціонування та вдосконалення інфраструктури фондового ринку України;
- застосування методу ефективної ставки відсотка при оцінці фінансових активів та зобов'язань;
- формування вартості кредитів у країнах з перехідною економікою та вплив на неї облікової ставки;
- вдосконалення координації грошово-кредитної і фінансової політики;
- впровадження системи оцінки фінансової стійкості та запобігання фінансовим кризам.

2.27. АУДИТ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Внутрішній аудит Національного банку України проводився відповідно до затвердженого плану проведення аудиту структурних підрозділів центрального апарату та установ Національного банку України.

При здійсненні внутрішнього аудиту основна увага зверталася на достовірність фінансової та статистичної звітності, перевірку точності та достовірності даних бухгалтерського обліку і звітності, забезпечення ефективності операцій, запобігання шахрайству, дотримання законодавства та нормативно-правових актів Національного банку України.

У 2004 році було забезпечено виконання плану аудиту, за результатами якого проведено 340 аудитів, у тому числі 293 аудити діяльності територіальних управлінь Національного банку України, 18 – структурних одиниць та 23 – структурних підрозділів центрального апарату Національного банку України, 6 – позапланових ревізій цінностей. Під час аудитів проведено 34 ревізії цінностей у касах та сховищах.

Відповідно до рекомендацій, наданих Міжнародним валютним фондом, більше уваги було приділено проведенню аудиту структурних підрозділів центрального апарату Національного банку України. Крім того, при плануванні проведення аудиту керувались оцінкою ризиків структурних підрозділів Національного банку України.

З метою виявлення і запобігання корупційним діям під час аудитів перевірялись

питання дотримання службовцями Національного банку України вимог Законів України "Про Національний банк України", "Про державну службу", "Про боротьбу з корупцією" та інших нормативно-правових актів із зазначеного питання.

Під час проведення аудиту особливу увагу приділялося питанням складання звітності МВФ, проведення тендерних процедур, ефективного використання коштів на ремонтно-будівельні роботи. При аудиті територіальних управлінь Національного банку України зверталася увага на сприяння і допомогу в проведенні ліквідаційної процедури АК АПБ "Україна".

З III кварталу 2004 року розпочато роботу з підготовки експертних висновків для Єдиного тендерного комітету з питань інформаційних технологій та інших систем.

З метою удосконалення нормативно-правової бази аудиту розроблено Тимчасові методичні рекомендації щодо порядку складання та затвердження кошторису витрат, пов'язаних з ліквідаційною процедурою банків.

Значну роботу проведено відповідно до Положення про порядок оцінки факторів ризиків у діяльності Національного банку України. Здійснено роботу з аналізу Карт оцінки факторів ризику в діяльності структурних підрозділів Національного банку України.

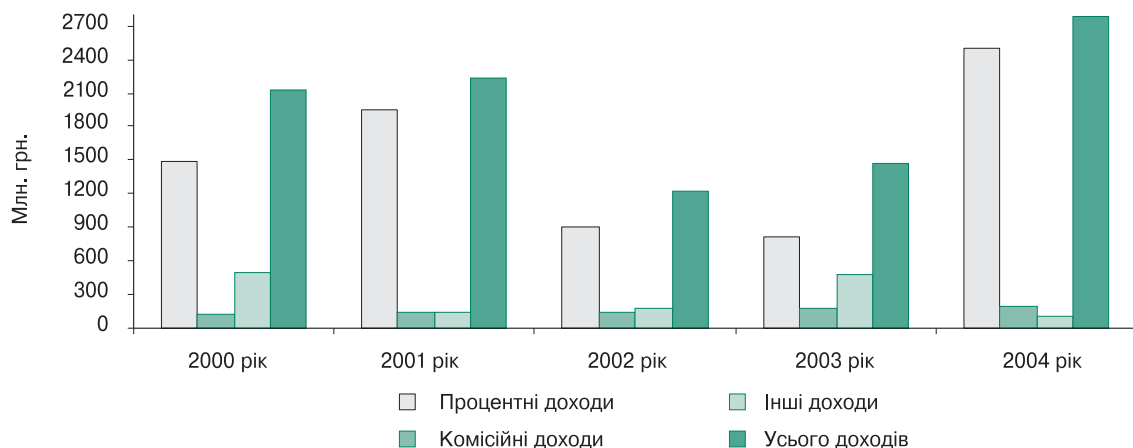
За результатами здійснених внутрішніх аудитів, структурними підрозділами Національного банку України прийнято до виконання 3162 рекомендації, тобто 87% із наданих. Прийнято 5 постанов Правління Національного банку України, видано 83 накази (з них: Національним банком України – 7, територіальними управліннями Національного банку України – 70, структурними одиницями – 6) та 25 розпоряджень (з них: 3 та 22 відповідно).

2.28. РЕЗУЛЬТАТИ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ДОХОДИ І ВИДАТКИ, ЇХ ДИНАМІКА ТА СТРУКТУРА

У консолідованому звіті Національного банку України про фінансові результати за 2004 рік доходи і витрати відображено методом нарахування.

Загальний обсяг доходів Національного банку України за 2004 рік збільшився порівняно з 2003 роком на 90.1% і дорівнював 2790 млн. грн. У структурі доходів найбільшу частку становили процентні доходи – 89.3% (торік – 55.2%). У складі процентних доходів 39.4% становили доходи за строковими депозитами, а 26.4% – за операціями з державними цінними паперами. Значне збільшення процентних доходів відбулося внаслідок погашення у серпні Кабінетом Міністрів України боргових зобов'язань щодо сплати нарахованих відсотків за користування кредитом.

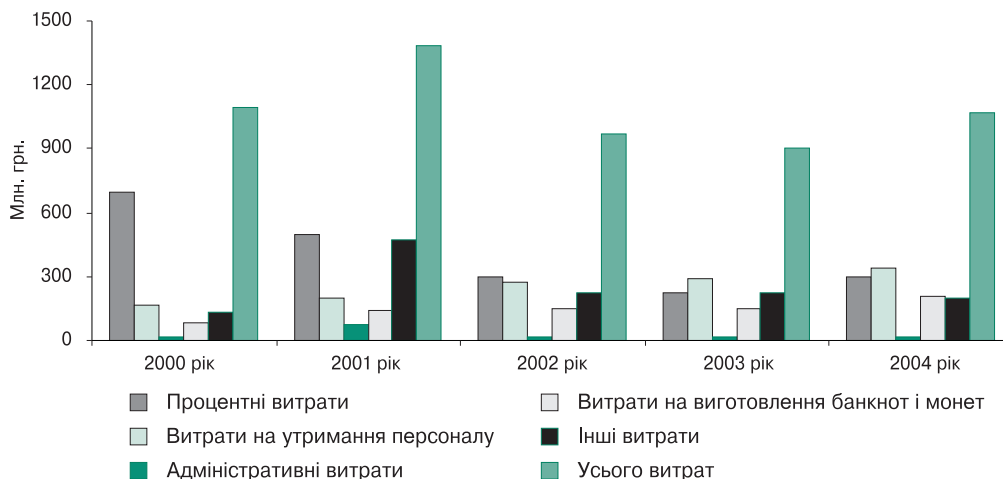
Динаміка доходів Національного банку України за 2000–2004 роки

Частка комісійних доходів у звітному році порівняно з 2003 роком зменшилася на 4.8% і становила 7%. Питома вага інших доходів у загальному обсязі доходів зменшилася з 30.1 до 3.7%.

Загальний обсяг поточних витрат Національного банку України за 2004 рік становив 1073 млн. грн., або збільшився порівняно з 2003 роком на 18.9%.

Динаміка витрат Національного банку України за 2000–2004 роки

У загальному обсязі витрат 31.9% становили витрати на утримання персоналу, 28.1% – процентні витрати та 19.6% – витрати на виготовлення банкнот і монет, 2% – адміністративні витрати. Інші витрати Національного банку України дорівнювали 18.4% від загального обсягу витрат.

Збільшення витрат відбулося внаслідок збільшення вартості та обсягів виготовлення монет із дорогоцінних металів, збільшення обсягів виготовлення банкнот та введення в обіг банкнот нового зразка, а також було пов'язане з витратами на закінчення ремонтних робіт адміністративних будівель та на забезпечення житлом працівників Національного банку України (пайова участь у будівництві).

Прибуток від поточної діяльності Національного банку України за 2004 рік становив 1717 млн. грн. порівняно з 567 млн. грн. у 2003 році.

Із 2000 по 2004 роки значних змін у структурі доходів та витрат Національного банку України не відбулося, що відображено на відповідних графіках.

2.29. ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКНОТНО-МОНЕТНОГО ДВОРУ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

План виробництва та реалізації продукції на замовлення Національного банку України було виконано Банкнотно-монетним двором Національного банку України у повному обсязі (як у кількісному, так і у вартісному вираженні), а на замовлення державних установ та організацій – було перевиконано.

Загальний обсяг продукції (без урахування послуг), виготовленої Банкнотно-монетним двором Національного банку України, за рік становив 140.7 млн. грн., або майже в 1.7 раза перевищив обсяг виробництва 2003 року. Зокрема, обсяги карбування розмінних монет (номіналами 1, 2, 5, 10 коп. та 1 грн.) збільшилися в 2 рази до 576 млн. штук, обсяги випуску пам'ятних та ювілейних монет (50 найменувань) – в 1.5 раза до 975.6 тис. штук.

Завантаженість друкарського цеху Банкнотної фабрики Національного банку України порівняно з 2003 р. збільшилася більш як у 2 рази і в 2004 році досягла 90% завдяки

випуску банкнот нового зразка з поліпшеною системою захисту (номіналами 1, 2, 5, 10, 50 грн.) та виконанню замовлень державного рівня з виготовлення бюлетенів по виборах Президента України.

Значно підвищився й рівень завантаженості виробничих цехів Монетного двору Національного банку України. Так, порівняно з 2003 роком завантаженість цеху карбування розмінних монет зросла з 62 до 112%, цеху карбування пам'ятних та ювілейних монет – з 62 до 90%, а цеху виготовлення орденів та медалей – з 35 до 44%.

Загальна сума продукції (послуг), реалізованої Банкнотно-монетним двором Національного банку України, у 2004 році становила 143.9 млн. грн., у тому числі за замовленнями Національного банку України – 115.7 млн. грн., за замовленнями державних установ та інших організацій – 28.2 млн. грн.

У 2004 році було оформлено договорів на 88 замовлень на виготовлення продукції Монетним двором Національного банку України; проводилася маркетингова діяльність із розповсюдження та пропагування ювілейних і пам'ятних монет України на зовнішньому ринку під час участі у Всесвітньому ярмарку грошей (Швейцарія), Щорічних зборах Американської нумізматичної асоціації (США), Всесвітньому конкурсі монетного дизайну (Японія).

Упродовж 2004 року на Банкнотно-монетному дворі здійснювалася робота з технічного забезпечення виробництва, енергозбереження та вдосконалення технології. Велика увага приділялася вивченню стану і тенденцій розвитку поліграфічної техніки та металообробки, а також модернізації обладнання. Так, у 2004 році для Банкнотної фабрики Національного банку України було придбано систему цифрового дизайну "УАН Сек'юріті Плюс", проведено дооснащення офсетної друкарської машини "Super Simultan 312" системою денситометричного контролю для автоматичного регулювання подачі фарби "ColorCheck II" з двома столами інспекції "Colortronic CS II". Для Монетного двору Національного банку України було придбано лінію для пакування монет у паперові ролики з наступною їх упаковкою поліетиленовою плівкою, що відповідає світовим стандартам пакування монет. Для художників впроваджено систему програмного моделювання та обробки об'ємних рельєфів Art CAM Pro 7.

Особлива увага приділялася удосконаленню існуючої системи контролю матеріалів, сировини, напівфабрикатів та якості готової поліграфічної продукції. Протягом 2004 року були завершені роботи із впровадження системи управління якістю на Банкнотно-монетному дворі Національного банку України, розроблено та впроваджено "Настанову з якості", 20 нових нормативних документів (СТП – стандарт підприємства), 16 регламентів. Це надало можливість Банкнотно-монетному двору 25 червня 2004 року отримати СЕРТИФІКАТ на систему управління якістю, що відповідає вимогам ДСТУ ISO 9001:2001 (ISO 9001:2000) з терміном дії до 24 червня 2009 року. Отримано також сертифікати на серійні розмінні та обігові монети номіналами 1, 2, 5, 10 копійок та 1 гривня, а також на серійні банкноти номіналами 1, 2, 5, 10, 20 та 50 гривень. Крім того, Банкнотно-монетний двір Національного банку України отримав "Атестат акредитації", виданий Держспоживстандартом України на технічну компетентність з терміном дії до 24 червня 2009 року.

На Банкнотно-монетному дворі Національного банку України як стратегічному загальнодержавному об'єкті упродовж 2004 року тривала робота з удосконалення існуючих систем безпеки, режиму та доступу на Банкнотно-монетний двір.

2.30. КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА НАВЧАННЯ ПЕРСОНАЛУ

Якісний склад персоналу системи Національного банку України за останні три роки характеризується такими даними:

Якісні показники персоналу	2002 рік	2003 рік	2004 рік
Спеціалісти (керівники, професіонали, фахівці) з повною вищою освітою (осіб)	5439	5690	5988
Доктори і кандидати наук (осіб)	248	274	296
Спеціалісти зі стажем роботи (%):			
– до 5 років	19.8	24.2	28.8
– 5 років і більше	80.2	75.8	71.2
Укомплектованість персоналом (%):			
– по Національному банку України	96.8	95.9	96.5
– по центральному апарату	91.8	93.2	90.7
Середній вік працюючих:			
– по Національному банку України	40.7	39.0	41.4
– по центральному апарату	39.5	39.6	39.3
Працівники пенсійного віку (осіб)	266	344	377
Звільнено (%)	8.4	11.3	11.7
Звільнено за власним бажанням (%)	4.4	4.9	5.0

З метою підвищення ефективності методологічної роботи з питань регулювання діяльності банків у звітному році реформовано службу банківського нагляду, службу організації виробництва та господарської діяльності, службу банківської безпеки.

У територіальних управліннях Національного банку вжито організаційних заходів щодо скорочення служб інкасації.

На базі Харківської та Черкаської філій Української академії банківської справи Національного банку створені відповідні інститути.

За результатами удосконалення структури Національного банку України чисельність у системі зменшилася на 322 особи. На кінець 2004 року чисельність становила 11 033 особи.

Порівняно з останніми роками поліпшився якісний склад кадрів. Чисельність спеціалістів, які мають повну вищу освіту, зросла на 296 осіб і становить 5988 одиниць (84.6%), у тому числі: з фінансово-банківською спеціальністю – відповідно на 517 одиниць (17.9%), ще 737 (6.7%) здобувають освіту у вищих навчальних закладах; кількість докторів та кандидатів наук збільшилася до 296 осіб (з 2.4 до 2.7%); серед працюючих 52.7% – жінки, у тому числі серед керівного складу – 48.3%.

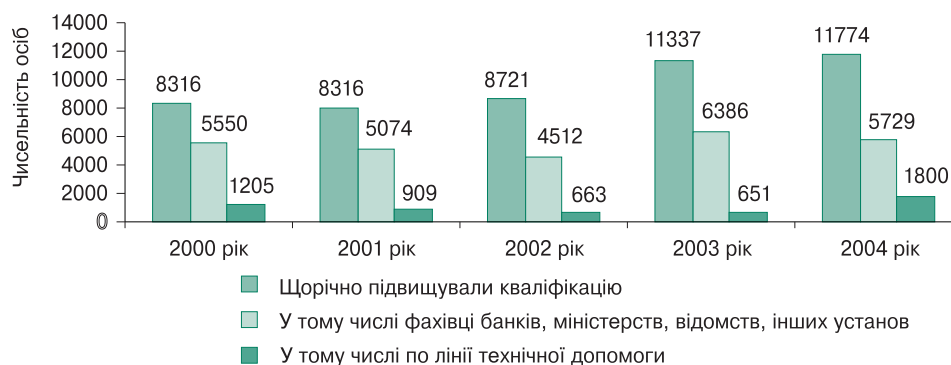
Розроблено Положення про порядок проведення щорічної оцінки виконання державними службовцями Національного банку України покладених на них обов'язків і завдань. Застосування щорічної оцінки дозволить здійснювати регулярний контроль за проходженням державної служби та професійними досягненнями державних службовців, поліпшити добір і розстановку кадрів, сприятиме розвитку ініціативи і творчої активності державних службовців, визначенню їх потенціалу, потреб у підвищенні кваліфікації та особистому розвитку працівників. Упроваджена інформаційна система оцінювання, атестації та розвитку персоналу.

З метою підвищення кваліфікації працівників системи Національного банку та банків України упродовж 2004 року Національним банком України було проведено 1200 навчальних заходів (семінари, конференції, курси, стажування тощо), з них 1077 – в Україні та 155 – за кордоном. У зазначених заходах взяли участь майже 12 тисяч слухачів, з яких понад 6 тис. спеціалістів системи Національного банку України та близько 6 тис. спеціалістів банків України.

**РОЗПОДІЛ ЧИСЕЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ
УКРАЇНИ ЗА КАТЕГОРІЯМИ ПОСАД ЗА СТАНОМ НА 31.12.2004 РОКУ**

	Усього осіб	Чоловіки	Жінки
Облікова чисельність	6242	2439	3803
Керівники	1657	790	867
з них:			
1 категорія	5	5	0
2 категорія	105	77	28
3 категорія	491	211	280
4 категорія	1042	483	559
5 категорія	14	14	0
Професіонали, фахівці, службовці	4585	1649	2936
з них:			
2 категорія	17	12	5
3 категорія	379	115	264
4 категорія	404	126	278
5 категорія	3785	1396	2389

Динаміка підвищення кваліфікації у 2000–2004 роках

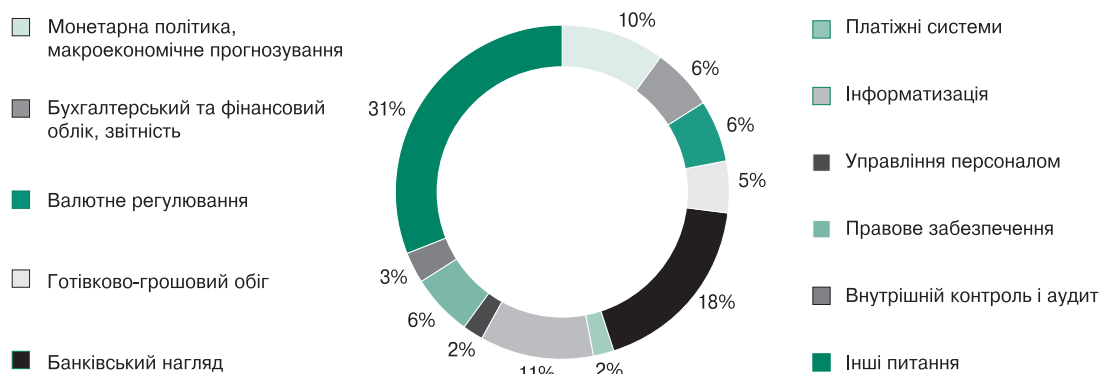
Загальна чисельність працівників системи Національного банку України, які підвищили кваліфікацію у звітному році, дорівнювала 3560 осіб, що становить 32% від загальної чисельності працюючих у системі Національного банку України.

Навчання проводилось у Навчальному центрі та навчальних класах Національного банку (вул. Інститутська, 9, пр. Науки, 7), Науковому центрі Української академії банківської справи, регіональних центрах підвищення кваліфікації працівників банків України Львівського банківського інституту, Харківського та Черкаського банківського інститутів Української академії банківської справи, безпосередньо в територіальних управліннях та структурних одиницях Національного банку України, в інших установах і організаціях України, за кордоном по лінії технічної допомоги і на контрактній основі.

Основними напрямками навчання персоналу Національного банку України у звітному році були банківський нагляд, у тому числі нагляд на основі оцінки ризиків, боротьба з відмиванням "брудних" грошей, інформаційні технології, монетарна політика та

макроекономічне прогнозування, правове забезпечення діяльності банків, валютне регулювання, готівково-грошовий обіг, бухгалтерський та фінансовий облік і звітність, аудит, інші важливі аспекти діяльності як центрального банку, так і функціонування всієї банківської системи.

Структура тематики навчальних заходів у 2004 році

У звітному році Науковим центром Української академії банківської справи, регіональними центрами підвищення кваліфікації працівників банків України Львівського, Харківського та Черкаського банківських інститутів Української академії банківської справи проводилось навчання спеціалістів територіальних управлінь за тематичними напрямками та за професійними програмами. Упродовж року в такому навчанні взяли участь 594 працівники територіальних управлінь та 5 – центрального апарату Національного банку України.

З метою підвищення кваліфікації та здобуття практичного досвіду фахівцями системи Національного банку України упродовж року було організовано стажування 97 працівників системи Національного банку в різних підрозділах Національного банку України.

З метою підготовки дійового кадрового резерву банківської системи України протягом 2004 року було організовано проходження практики 259 студентів вищих навчальних закладів України, у тому числі в підрозділах центрального апарату Національного банку – 67 студентів, в територіальних управліннях Національного банку – 189 студентів, у структурних одиницях – 3 студентів. Крім того, у спеціалізованих підприємствах Національного банку організовано проходження виробничої практики 54 учнів профтехучилищ.

У звітному періоді навчальні заклади Національного банку України продовжували свій розвиток і становлення як вищі навчальні заклади III–IV рівнів акредитації: Українська академія банківської справи отримала статус вищого навчального закладу IV рівня акредитації; Черкаський банківський інститут – III рівня акредитації за спеціальностями "Банківська справа", "Облік і аудит"; Харківський банківський інститут – III рівня акредитації за спеціальністю "Банківська справа"; Львівський банківський інститут акредитовано за III рівнем, спеціальність "Банківська справа" – за IV рівнем, отримано ліцензії на підготовку магістрів за спеціальностями "Облік і аудит", "Фінанси".

За станом на 01.01.2005 р. за усіма напрямками і спеціальностями у підвідомчих навчальних закладах навчалось 8806 осіб, з яких 4316 – за денною і 4490 – за заочною формами навчання. З них за рахунок Національного банку України навчалось 1537 осіб (1335 – за денною та 202 (працівники Національного банку України) – за заочною формами).

У 2004 році вищі навчальні заклади Національного банку України закінчили 1245 фахівців з освітньо-кваліфікаційним рівнем "спеціаліст" та "магістр", у тому числі за денною формою – 378 осіб, за заочною – 867 осіб.

У 2004 році на навчання до вищих навчальних закладів Національного банку України зараховано 2543 особи, у тому числі за денною формою – 1346 осіб, за заочною – 1197 осіб; з них за рахунок НБУ – 480 осіб (денна форма).

Фонди Центральної бібліотеки Національного банку України нараховують 94 779 документів (дискети, надходження з інших банків, переклади, автореферати, журнали, газети, аудіокасети, відеокасети, переклади та CD-ROM), з них 35 158 примірників книг. У бібліотеці зареєстровано 1730 читачів. Кількість відвідувань становила 29 188.

2.31. РОЗВИТОК МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ

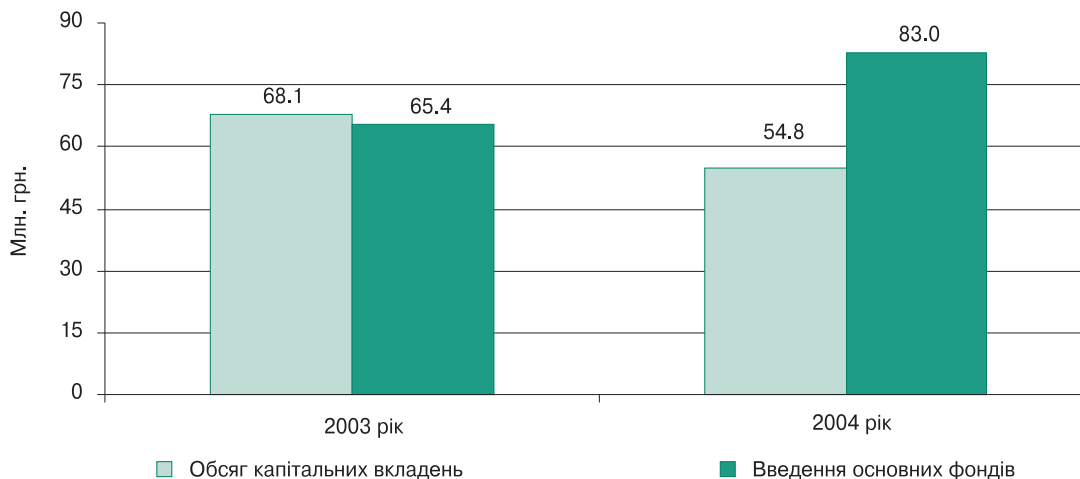
За планом капітальних вкладень на 2004 рік передбачено коштів на суму 66.5 млн. грн., спрямованих на подальший розвиток і зміцнення матеріально-технічної бази системи Національного банку України та створення належних умов праці. Фактично освоєно 54.8 млн. грн., або 82.4%.

ДИНАМІКА ВИКОНАННЯ РОБІТ ІЗ КАПІТАЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА ЗА ОБ'ЄКТАМИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ У 2003–2004 РОКАХ

Показники	2003 рік	2004 рік	У відсотках до попереднього року
Обсяг капітальних вкладень, виконаних за об'єктами будівництва Національного банку України (в млн. грн.), у тому числі:	68.1	54.8	80.5
– центрального апарату	14.5	13.6	93.8
– територіальних управлінь, навчальних закладів та установ	53.6	41.2	76.9
Введено в експлуатацію об'єктів та підоб'єктів, у складі основних об'єктів, (в млн. грн.), у тому числі:	65.4	83.0	126.9
– центрального апарату	15.6	20.4	130.8
– територіальних управлінь, навчальних закладів та установ	49.8	62.6	125.7
Незавершене будівництво об'єктів Національного банку України за станом на 01.01.2005 р. (в млн. грн.), у тому числі:	136.2	109.0	80.1
– центрального апарату	24.5	14.3	50.4
– територіальних управлінь, навчальних закладів та установ	111.7	94.7	84.8

У звітному році після закінчення будівництва, реконструкції та технічного переоснащення введено в дію 26 об'єктів та 2 підоб'єкти. Загальна сума введених в дію основних фондів становила 83.0 млн. грн. (торік – 65.4 млн. грн., або на 26.9% більше).

**Динаміка виконання робіт із капітальних вкладень
у 2003 та 2004 роках**

У 2004 році проводилася реконструкція приміщень центрального офісу Національного банку України та адміністративних будинків Національного банку України в м. Києві, Волинській, Донецькій, Житомирській, Львівській, Полтавській, Тернопільській, Харківській, Черкаській областях та Автономній Республіці Крим. Виконано роботи з капітального ремонту приміщень Української академії банківської справи Національного банку України, Навчального центру Національного банку України в м. Києві та Львівського банківського інституту.

Тривало будівництво автогаражного комплексу Управління Національного банку України в Черкаській області.

Упродовж звітного року виконувалися роботи з модернізації та технічного переоснащення об'єктів Банкнотно-монетного двору Національного банку України.

**Голова
Національного банку України**

29.04.2005 р.

В.С.Стельмах

КАЛЕНДАР ОСНОВНИХ ПОДІЙ, ЩО ВІДБУЛИСЬ У 2004 РОЦІ

- Січень**
- Введення в обіг ювілейної монети "350-річчя Переяславської козацької ради 1654 року" номіналом 10 грн. (срібло).
 - Введення в обіг пам'ятної монети, присвяченої 190-й річниці з дня народження Т.Г.Шевченка "Не вмирає душа наша, не вмирає воля" номіналом 20 грн. (срібло).
 - Введення в обіг банкнот номіналом 50 грн. зразка 2004 року.
 - Затвердження Положення про Апеляційну комісію Національного банку України.
 - Затвердження Положення про подання банками України інформації за угодами з купівлі та продажу кредитних ресурсів у національній валюті на міжбанківському кредитному ринку.
 - Затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні у національній валюті.
- Лютий**
- Введення в обіг ювілейної монети "Сергій Лифар" номіналом 2 грн. (нейзильбер).
 - Введення в обіг пам'ятної монети "Чемпіонат світу з футболу. 2006" номіналом 2 грн. (нейзильбер) та 10 грн. (срібло).
 - Затвердження Положення про організацію готівкового обігу і ведення емісійно-касових операцій у банківській системі в особливий період.
- Березень**
- Затвердження Положення про Комітет з управління активами і пасивами Національного банку України.
 - Затвердження графічного знака національної грошової одиниці ₴.
 - Введення в обіг пам'ятної монети "Азовка" номіналом 10 грн. (срібло) та 2 грн. (нейзильбер).
 - Введення в обіг ювілейної монети "2500 років Балаклави" номіналом 5 грн. (нейзильбер).
 - Введення в обіг ювілейної монети "50 років КБ "Південне" номіналом 5 грн. (нейзильбер).
 - Введення в обіг банкнот номіналом 5 грн. зразка 2004 року.
 - Затвердження Порядку накладання Національним банком України штрафів за порушення банками вимог Закону України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом".
 - Затвердження Положення про порядок зберігання Національним банком України та банками України документів в умовах особливого періоду.
 - Затвердження змін до деяких переліків і тарифів операцій (послуг), що здійснюються Національним банком України, його територіальними управліннями та установами за операціями (послугами), пов'язаними з діяльністю клієнтів і банків – кореспондентів Національного банку України.
 - Затвердження Положення про порядок навчання працівників, які працюють з готівкою, іноземною валютою та дорожніми чеками, щодо визначення ознак справжності та платіжності банкнот іноземних держав і дорожніх чеків.
 - Затвердження Інструкції про міжбанківський переказ грошей в Україні у національній валюті.
- Квітень**
- Введення в обіг пам'ятної монети "Лелека" номіналом 2 грн. (золото).
 - Введення в обіг пам'ятної монети "Літак АН-140" номіналом 10 грн. (срібло) та 5 грн. (нейзильбер).

Введення в обіг пам'ятної монети "Героїчна оборона Севастополя 1854–1856 рр." номіналом 10 грн. (срібло).

Введення в обіг ювілейної біметалевої монети з недорогоцінних металів "50 років входження Криму до складу України" номіналом 5 грн.

Введення в обіг ювілейної біметалевої монети з недорогоцінних металів "50 років членства України в ЮНЕСКО" номіналом 5 грн.

Введення в обіг пам'ятної монети "Свято Трійці" номіналом 10 грн. (срібло) та 5 грн. (нейзильбер).

Затвердження Положення про порядок визначення та формування обов'язкових резервів для банків України.

Затвердження Положення про функціонування Національної системи масових електронних платежів в особливий період.

Схвалення Методичних рекомендацій щодо взаємодії між інспекторами з банківського нагляду Національного банку України та зовнішніми аудиторами банків.

Затвердження Правил організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України в умовах особливого періоду.

Травень

Про внесення змін до Положення про регулювання Національним банком України ліквідності банків України шляхом рефінансування, депозитних та інших операцій.

Червень

Введення в обіг ювілейної монети "Марія Заньковецька" номіналом 2 грн. (нейзильбер).

Введення в обіг пам'ятної монети "Золоті ворота" номіналом 100 грн. (золото).

Підвищення облікової ставки Національного банку України з 7.0 до 7.5% річних.

Затвердження Інструкції з організації емісійно-касової роботи в системі Національного банку України.

Затвердження Положення про забезпечення безперервного функціонування інформаційних систем Національного банку України та банків України.

Затвердження Положення про порядок отримання резидентами кредитів, позик в іноземній валюті від нерезидентів і надання резидентами позик в іноземній валюті нерезидентам.

Затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України та Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України.

Затвердження Положення про порядок видачі індивідуальних ліцензій на переказування іноземної валюти за межі України для оплати банківських металів та проведення окремих валютних операцій.

Липень

Введення в обіг ювілейної монети "350 років Харкову" номіналом 5 грн. (нейзильбер).

Введення в обіг ювілейної монети "Олександр Довженко" номіналом 2 грн. (нейзильбер).

Введення в обіг пам'ятної монети "Ігри XXVIII Олімпіади" номіналом 2 грн. (срібло).

Введення в обіг ювілейної монети "Микола Бажан" номіналом 2 грн. (нейзильбер).

Введення в обіг ювілейної монети "Юрій Федькович" номіналом 2 грн. (нейзильбер).

Затвердження Правил дотримання Спеціального стандарту поширення даних МВФ.

Серпень

Введення в обіг ювілейної монети "Михайло Максимович" номіналом 2 грн. (нейзильбер).

Введення в обіг ювілейної монети "250 років Кіровограду" номіналом 5 грн. (нейзильбер).

Введення в обіг ювілейної монети "Михайло Коцюбинський" номіналом 2 грн. (нейзильбер).

Введення в обіг ювілейної монети "170 років Київському національному університету" номіналом 5 грн. (срібло).

Схвалення Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України.

Затвердження Положення про процентну політику Національного банку України.

Вересень

Введення в обіг банкноти номіналом 2 грн. зразка 2004 року.

Введення в обіг пам'ятної монети "Собор святого Юра" номіналом 10 грн. (срібло).

Введення в обіг ювілейної монети "Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого" номіналом 2 грн. (нейзильбер).

Затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України.

Затвердження дозволу на продаж Національним банком України готівкової іноземної валюти у гривні та внесення змін до Інструкції про порядок організації та здійснення валютно-обмінних операцій на території України.

Жовтень

Введення в обіг ювілейної монети "200 років Харківському університету ім. В.Н.Каразіна" номіналом 5 грн. (срібло) та номіналом 2 грн. (нейзильбер).

Введення в обіг ювілейної монети "Михайло Деревус" номіналом 2 грн. (нейзильбер).

Запровадження уніфікованих нормативів формування банками обов'язкових резервів.

Підвищення облікової ставки з 7.5 до 8% річних.

Затвердження Положення про порядок здійснення в грошовій формі іноземних інвестицій в Україну та повернення іноземному інвестору його інвестицій, а також репатріації прибутків, доходів, інших коштів, одержаних від інвестиційної діяльності в Україні.

Введення в обіг монет номіналом 1 грн. зразка 2004 року "Володимир Великий" та "60 років визволення України від фашистських загарбників".

Затвердження Правил здійснення переказів іноземної валюти за дорученням та на користь фізичних осіб.

Введення в обіг пам'ятної монети "Атомна енергетика України" номіналом 2 гривні (нейзильбер).

Затвердження Положення про порядок видачі Національним банком України індивідуальних ліцензій на розміщення резидентами (юридичними та фізичними особами) валютних цінностей на рахунках за межами України.

Затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій з готівковими коштами та банківськими металами в банках України.

Затвердження Положення про порядок видачі Національним банком України індивідуальних ліцензій на використання іноземної валюти на території України як засобу платежу.

Запровадження регулярних інтервенцій з продажу банкам готівкової іноземної валюти та встановлення двовідсоткового обмеження курсу на

відхилення купівлі та продажу іноземних валют від офіційного курсу гривні до інших валют 1-ї групи Класифікатора іноземних валют та банківських металів.

Листопад

Введення в обіг банкноти номіналом 10 грн. зразка 2004 року.

Підвищення розміру облікової ставки з 8 до 9% річних.

Введення в обіг пам'ятних монет "Криголам" "Капітан Белоусов" номіналом 5 грн. (нейзильбер) та 10 грн. (срібло).

Затвердження Положення про порядок створення Національним банком України та банками, які залучаються до роботи в особливий період, страхового фонду документації.

Затвердження Положення про створення, зберігання та використання Національним банком України та банками, які залучаються до роботи в особливий період, резерву матеріально-технічних засобів для роботи в особливий період.

Затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій в іноземній валюті та банківських металах у банках України.

Затвердження Правил бухгалтерського обліку операцій з документарними акредитивами в розрахунках за зовнішньоекономічними операціями в банках України.

Затвердження Правил визначення платіжності та обміну банкнот і монет Національного банку України.

Грудень

Введення в обіг банкноти номіналом 1 грн. зразка 2004 року.

Введення в обіг пам'ятної монети "Родина Острозьких" номіналом 10 грн. (срібло).

Введення в обіг біметалевої монети з недорогоцінних металів "Ліра" номіналом 5 грн.

Затвердження Переліку документів, що утворюються в діяльності Національного банку України та банків України із зазначенням строків зберігання.

Затвердження Положення про порядок здійснення банками операцій за гарантіями в національній та іноземній валютах.

Затвердження Правил Національної системи масових електронних платежів.

Затвердження Положення про систему електронної пошти Національного банку України.

Скасування мораторію на дострокове розірвання строкових депозитних договорів та нарощування активних операцій в обсягах, пропорційних приросту строкових депозитів.

МЕТОДОЛОГІЧНІ КОМЕНТАРІ ДО РІЧНОГО ЗВІТУ

Валовий внутрішній продукт (ВВП) є одним з найважливіших макроекономічних показників, що характеризує кінцевий результат виробничої діяльності економічних одиниць-резидентів за звітний період. Визначається за трьома методами: за виробничим методом, за утвореними доходами та за використанням.

ВВП за виробничим методом визначається як різниця між випуском та проміжним споживанням або як сума валових доданих вартостей галузей економіки і податків на продукти, крім субсидій на продукти.

ВВП за утвореними доходами характеризується такими показниками: оплатою праці найманих працівників, іншими податками, пов'язаними з виробництвом, іншими субсидіями, пов'язаними з виробництвом, та валовим (чистим) прибутком.

ВВП за використанням визначається як сума витрат секторів економіки на кінцеве споживання товарів та послуг, валового нагромадження, чистого експорту товарів та послуг.

ВВП номінальний подається в поточних цінах і означає, що виробництво та безпосереднє споживання оцінюється у фактичних цінах на час виробництва.

ВВП реальний розраховується в порівнянних цінах по відношенню до означеного (базового) періоду, показує ринкову вартість виробництва в реальних цінах.

Валютна позиція банку – співвідношення (різниця) вимог та зобов'язань банку в іноземній валюті та банківських металах.

Валютна позиція відкрита – нерівність між вимогами та зобов'язаннями банку в іноземній валюті. Відкрита позиція є короткою у разі, якщо обсяг зобов'язань щодо проданої валюти та банківських металів перевищує обсяг вимог, і довгою, якщо обсяг вимог щодо купленої валюти та банківських металів перевищує обсяг зобов'язань. Відкрита валютна позиція несе додатковий ризик у разі зміни валютного курсу.

Грошова база – сукупність зобов'язань Національного банку України в національній валюті, що забезпечують зростання грошової маси та кредитування економіки. Її регулювання відбувається внаслідок проведення Національним банком України операцій з державними цінними паперами, операцій на валютному ринку, рефінансування банків, а також зміни обсягів кредитування уряду. Зростання грошової бази підлягає контролю з метою уникнення стихійного збільшення грошей в обігу та інфляційного тиску.

До грошової бази включають: готівкові кошти в обігу поза банками, резервні кошти банків та інші кошти у національній валюті на рахунках в НБУ.

Грошова маса (МЗ) – сукупність грошових коштів як у готівковій, так і безготівковій формі в національній та іноземній валютах, що перебувають в обігу на визначену дату. До агрегату МЗ включають: готівкові кошти в обігу поза банками, переказні кошти, інші кошти та цінні папери власного боргу. До переказних коштів віднесено кошти, які за першою вимогою можуть бути обмінені на готівкові кошти за номіналом та безпосередньо використані для здійснення платежу. До інших коштів віднесено інші кошти на вимогу, які безпосередньо не використовуються для здійснення платежу, строкові кошти та кошти за іменними ощадними (депозитними) сертифікатами, емітованими банками.

Девальвація – зниження курсу національної грошової одиниці щодо іноземних валют.

Депозити – кошти в готівковій або в безготівковій формі, у валюті України або в

іноземній валюті, що прийняті банком на рахунки вкладників на договірних засадах на визначений строк зберігання чи без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору.

Депозити строкові – депозити, що розміщуються на визначений строк і вилучаються після попереднього повідомлення, передбаченого договором між власником вкладу і банком.

Депозити до запитання – депозити, що можуть бути вилучені вкладником або передані іншій особі частинами чи повністю в будь-який час без попереднього повідомлення.

Дефіцит бюджету – перевищення видатків бюджету над його доходами.

Дефлятор ВВП – показник, що відображає загальну тенденцію зміни цін в економіці. Розраховується як відношення ВВП у фактичних цінах до ВВП у порівнянних цінах.

Індекс споживчих цін (ІСЦ) – один із показників, що характеризує рівень інфляції або зміни загального рівня цін і тарифів на товари та послуги, які купує населення для невиробничого споживання. Розрахунок ІСЦ проводиться на базі двох інформаційних потоків:

– даних про зміни цін, одержаних шляхом щомісячної реєстрації цін і тарифів на споживчому ринку;

– даних про структуру фактичних споживчих грошових витрат міського населення, отриманих за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств.

Індекс цін виробників промислової продукції – показник зміни цін у сфері промислового виробництва. Розраховується щомісячно на основі цін на продукцію (без податку на додану вартість та акцизного збору) по вибіркового колу підприємств. Базою зважування є дані про обсяг виробництва промислової продукції у вартісному вираженні.

Зведений бюджет України – сукупність показників Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим та інших місцевих бюджетів.

Загальна ліквідність банку – економічний норматив діяльності банку, який визначається як співвідношення загальних активів і загальних зобов'язань банку.

Конверсія ОВДП – зміна умов погашення державної позики щодо строку та (або) рівня доходності облігацій.

Кредитна емісія – перевищення обсягу випущених Національним банком України в обіг платіжних засобів над повернутими з обігу.

Ліквідність банку – здатність банку до забезпечення своєчасного виконання грошових зобов'язань перед клієнтами-кредиторами.

Міжнародна ліквідність – здатність країни виконувати свої міжнародні зобов'язання, повертати борги.

Міжнародні резерви (резервні активи) – це зовнішні активи, які контролюються Національним банком України, визнані світовим товариством як міжнародні та призначені для міжнародних розрахунків.

До складу міжнародних резервів входять: монетарне золото (розміщене в закордонних банках та у сховищі Державної скарбниці Національного банку України), спеціальні права запозичення (СПЗ), що належать Україні (авуари в СПЗ на рахунку Національного банку України в Казначействі МВФ), резервна позиція України в Міжнародному валютному фонді, іноземна валюта у вигляді банкнот і монет та кошти на рахунках за кордоном, цінні папери, що випущені нерезидентами та інші ліквідні резервні активи, що є в розпорядженні Національного банку України.

Золото монетарне – високочисте золото у формі монет, злитків або брусків не нижче 995 проби, що перебуває у власності або під контролем Національного банку України. Вага золота визначається в трійських унціях. Одна трійська унція дорівнює 31.103480 г.

Резервна позиція у МВФ – це вимоги держави-члена до МВФ, що визначаються як різниця між квотою і авуарами МВФ в її (держави-члена) валюті за мінусом грошових авуарів МВФ, отриманих державою-членом у вигляді кредитів МВФ та залишків на рахунку МВФ № 2, що не перевищує однієї десятої відсотка від квоти держави-члена. Резервна позиція у МВФ є частиною міжнародних резервів держави-члена.

СПЗ – активи України в спеціальних правах запозичення (СПЗ), що знаходяться в Міжнародному валютному фонді і є частиною її міжнародних резервів.

Іноземна валюта включає готівку у вільно конвертованій валюті та вимоги НБУ до нерезидентів у формі короткострокових депозитів у золоті й вільно конвертованій валюті, казначейських векселів, короткострокових і довгострокових цінних паперів іноземних держав та інші вимоги, що використовуються для потреб платіжного балансу. Дані (крім золота та СПЗ) оцінюються в доларах США, виходячи із курсів іноземних валют щодо долара США, розрахованих на базі офіційного курсу гривні щодо іноземних валют, встановленого Національним банком України на кінець періоду.

Миттєва ліквідність банку – економічний норматив діяльності банку, який визначається як співвідношення суми коштів на кореспондентському рахунку та в касі банку до поточних рахунків клієнтів.

Офіційний курс гривні щодо долара США – курс національної грошової одиниці – гривні, офіційно встановлений Національним банком України щодо долара США. Встановлюється на підставі котирувань валюти на валютному ринку України і визначається як середньозважений курс за операціями уповноважених банків на міжбанківському валютному ринку.

Середній за період курс гривні щодо долара США визначається: для даних за місяць – як середньозважена вартість долара США в гривнях за місяць; за квартал та за рік – як середньоарифметичне від значень за місяць.

Ревальвація – підвищення курсу національної грошової одиниці щодо іноземних валют.

Рівень доларизації економіки – відношення депозитів у іноземній валюті в банківській системі до загальної суми наявної грошової маси (МЗ).

Рівень монетизації економіки – відношення наявної грошової маси (МЗ) до обсягу номінального ВВП.

Система електронних платежів – СЕП.

Система термінових переказів – СТП.

Система електронних міжбанківських переказів Національного банку України – СЕМП.

Ставки процентні. Система показників за процентними ставками вміщує основні види ставок, що застосовуються в економіці України. Процентні ставки поділяються на процентні ставки Національного банку України та процентні ставки банківського сектору. Процентні ставки банківського сектору наводяться за кредитами й депозитами в національній валюті за даними статистичної звітності банків, що діють на території України.

Процентні ставки в Україні розраховуються у відсотках у річному обчисленні. Місячні показники розраховуються за схемою складного відсотка (базою зважування є дані про обсяги виданих кредитів чи залучених депозитів). Квартальні та річні значення розраховуються як середньоарифметична величина від місячних значень.

Ставки Національного банку України

Ставка облікова – монетарний інструмент, за допомогою якого Національний банк України встановлює для суб'єктів грошово-кредитного ринку орієнтир ціни на гроші та є основною процентною ставкою, яка залежить від тенденцій загального економічного розвитку, макроекономічних та бюджетних процесів, стану грошово-кредитного ринку.

Ставка рефінансування – процентна ставка, за якою Національний банк України надає банкам на визначений строк кредити рефінансування. Процентна ставка рефінансування визначається на основі облікової ставки та залежно від строку та виду рефінансування і не може бути меншою, ніж облікова ставка.

Ставка за кредитами овернайт – визначається Національним банком України на основі облікової ставки з урахуванням поточної ситуації на грошово-кредитному ринку, аналізу процентних ставок на міжбанківському кредитному ринку, попиту і можливої пропозиції щодо випуску Національним банком України в обіг коштів. Розмір процентної ставки за кредитами овернайт може бути диференційованим залежно від забезпечення кредиту. Кредити надаються строком на один робочий день під забезпечення державними цінними паперами і без забезпечення (бланковими).

Ставка за операцією РЕПО – процентний дохід, встановлений Національним банком України шляхом безпосередньої домовленості з банками щодо купівлі/продажу державних цінних паперів та проведення тендера заявок банків щодо участі в операціях РЕПО з державними цінними паперами. У разі проведення тендеру задовольняються заявки банків, що є найсприятливішими за обсягами операцій та ціновими параметрами.

Ставки банківського сектору

Ставка за наданими кредитами та залученими депозитами банків – середньозважена ставка з урахуванням фактичних обсягів за угодами між банками та суб'єктами господарювання, фізичними особами і органами державного управління.

Ставка за наданими кредитами та залученими депозитами на міжбанківському ринку – середньозважена ставка з урахуванням фактичних обсягів за угодами між банками.

Розділ 3
ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ
за 2004 рік

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ
БАЛАНС на 31 грудня 2004 року

(у мільйонах гривень)

Найменування статті	Примітки	2004	2003
Активи			
Кошти та депозити в іноземній валюті	4	48 588	34 228
Цінні папери нерезидентів	5	4 045	3 054
Авуари в СПЗ		6	113
Монетарне золото		1 180	1 101
Цінні папери Уряду	6	6 871	7 958
Кредити банкам та іншим позичальникам	7	3 982	2 097
Внутрішній державний борг	8	9 780	10 521
Внески в рахунок квоти МВФ	9	11 304	10 870
Основні засоби та нематеріальні активи	10	1 407	1 386
Інші активи	11	455	639
Усього активів		87 618	71 967
Зобов'язання			
Банкноти та монети в обігу		45 669	36 048
Кошти банків	12	9 600	4 338
Кошти Уряду та інших клієнтів	13	5 430	5 078
Зобов'язання з перерахування прибутку до бюджету	18	377	20
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком України	14	173	—
Кредити отримані	15	421	386
Зобов'язання перед МВФ	16	19 869	20 693
Інші зобов'язання	17	83	819
Усього зобов'язань		81 622	67 382
Власний капітал			
Статутний капітал	19	10	10
Фонди та інші резерви		1 596	1 534
Резерв переоцінки іноземної валюти та банківських металів		4 328	2 977
Резерв переоцінки основних засобів		62	64
Усього власного капіталу		5 996	4 585
Усього пасивів		87 618	71 967

Голова

Головний бухгалтер – директор
Департаменту бухгалтерського обліку

В.С.Стельмах

В.І. Ричаківська

Примітки, подані на стор. 123–163, є невід'ємною частиною цієї фінансової звітності.

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ
ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ за 2004 рік

(у мільйонах гривень)

Найменування статті	Примітки	2004	2003
Процентні доходи	21	2 492	810
Процентні витрати	21	(301)	(222)
Чистий процентний прибуток	21	2 191	588
Комісійні доходи	22	196	174
Комісійні витрати	22	(8)	(3)
Чистий комісійний прибуток	22	188	171
Результати від операцій з цінними паперами у торговому портфелі		(11)	1
Інші доходи	23	101	86
Усього чистих доходів		2 469	846
Витрати на утримання персоналу	24	(342)	(286)
Витрати на виготовлення банкнот, монет та іншої продукції		(210)	(153)
Адміністративно-господарські та інші витрати	25	(201)	(177)
Чисте зменшення резервів	26	1	337
Прибуток до розподілу	18	1 717	567

Голова

В.С.Стельмах

Головний бухгалтер – директор
Департаменту бухгалтерського обліку

В.І.Ричаківська

Директор Фінансового
департаменту

О.М.Кандибка

Примітки, подані на стор. 123–163, є невід'ємною частиною цієї фінансової звітності.

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ
ЗВІТ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ за 2004 рік

(у мільйонах гривень)

Найменування статті	Примітки	2004	2003
Операційна діяльність			
Чистий прибуток за рік		1 717	567
Коригування для приведення суми чистого прибутку до суми грошових надходжень від операцій:			
Амортизація	10	124	119
Чисте зменшення резервів за активами		(1)	(337)
Нараховані доходи		(279)	(6)
Нараховані витрати		16	(8)
Інший рух коштів, що не є грошовим		5	—
Чистий грошовий прибуток до зміни операційних активів та зобов'язань		1 582	335
Чисте збільшення цінних паперів нерезидентів у торговий портфель		(1 070)	(2 899)
Чисте збільшення кредитів банкам та іншим позичальникам		(1 876)	(945)
Чисте зменшення інших активів		165	257
Чисте (зменшення)/збільшення інших зобов'язань		(715)	11
Сплата прибутку до бюджету	18	(1 300)	(590)
Чистий вплив грошових коштів від операційної діяльності		(3 214)	(3 831)
Інвестиційна діяльність			
Чисте (збільшення)/зменшення строкових депозитів		(15 672)	3 416
Погашення цінних паперів Уряду		1 094	1 117
(Придбання)/продаж монетарного золота		(32)	7
Придбання основних засобів та нематеріальних активів		(155)	(148)
Надходження від продажу основних засобів та нематеріальних активів		5	14
Чистий (вплив)/приплив грошових коштів від інвестиційної діяльності		(14 760)	4 406

Примітки, подані на стор. 123–163, є невід'ємною частиною цієї фінансової звітності.

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ
ЗВІТ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ за 2004 рік

(у мільйонах гривень)

Найменування статті	Примітки	2004	2003
Фінансова діяльність			
Випуск банкнот та монет в обіг		9 621	8 345
Погашення внутрішнього державного боргу	8	708	—
Погашення зобов'язань перед МВФ	16	(1 579)	(1 081)
Чисте збільшення залучених строкових депозитів		1 176	3
Випуск депозитних сертифікатів, що емітовані Національним банком України		169	—
Кредити ЄБРР отримані		123	119
Кредити ЄБРР погашені		(87)	(36)
Чистий приплив грошових коштів від фінансової діяльності		10 131	7 350
Вплив зміни курсів іноземних валют на грошові кошти та їх еквіваленти		626	1 760
Чисте (зменшення)/збільшення у грошових коштах та їх еквівалентах		(7 217)	9 685
Грошові кошти та їх еквіваленти			
Грошові кошти та їх еквіваленти на початок звітного року		16 824	7 139
Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець звітного року	20	9 607	16 824

Голова

В.С.Стельмах

Головний бухгалтер – директор
 Департаменту бухгалтерського обліку

В.І.Ричаківська

Примітки, подані на стор. 123–163, є невід'ємною частиною цієї фінансової звітності.

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ
ЗВІТ ПРО ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ за 2004 рік

(у мільйонах гривень)

Найменування статті	Примітки	Статутний капітал	Фонди та інші резерви	Резерв переоцінки іноземної валюти та банківських металів	Резерв переоцінки основних засобів	Усього власного капіталу
Залишок на 31 грудня 2002 року		10	1 487	1 129	66	2 692
Переоцінка іноземної валюти та банківських металів		—	—	1 848	—	1 848
Чистий прибуток		—	567	—	—	567
Реалізована переоцінка основних засобів		—	2	—	(2)	—
Перевищення кошторисних доходів над кошторисними витратами за підсумками поточного року, що підлягає перерахуванню до Державного бюджету України	18	—	(522)	—	—	(522)
Залишок на 31 грудня 2003 року		10	1 534	2 977	64	4 585
Переоцінка іноземної валюти та банківських металів		—	—	1 351	—	1 351
Чистий прибуток		—	1 717	—	—	1 717
Реалізована переоцінка основних засобів		—	2	—	(2)	—
Перевищення кошторисних доходів над кошторисними витратами за підсумками поточного року, що підлягає перерахуванню до Державного бюджету України	18	—	(1 657)	—	—	(1 657)
Залишок на 31 грудня 2004 року		10	1 596	4 328	62	5 996

Голова

В.С.Стельмах

Головний бухгалтер – директор
Департаменту бухгалтерського обліку

В.І.Ричаківська

Директор Фінансового
департаменту

О.М.Кандибка

Примітки, подані на стор. 123–163, є невід'ємною частиною цієї фінансової звітності.

ПРИМІТКИ ДО ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

1. ОСНОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Національний банк України (далі – Національний банк) є центральним банком України і здійснює свою діяльність відповідно до Конституції України, Закону України "Про Національний банк України" та інших законодавчих актів України. Відповідно до законодавства України основною функцією Національного банку є забезпечення стабільності національної грошової одиниці. Національний банк сприяє дотриманню стабільності банківської системи, а також у межах своїх повноважень цінової стабільності.

Національний банк не має на меті отримання прибутку. Фінансові результати діяльності Національного банку, а також структура його активів, зобов'язань та капіталу визначаються функціями Національного банку як особливого центрального органу державного управління.

Відповідно до Закону України "Про Національний банк України" Національний банк виконує такі функції:

відповідно до Основних засад грошово-кредитної політики, розроблених Радою Національного банку, визначає та проводить грошово-кредитну політику;

монополярно здійснює емісію національної валюти України та організовує її обіг;

є кредитором останньої інстанції для банків і організовує систему рефінансування;

забезпечує накопичення та зберігання золотовалютних резервів і здійснення операцій з ними та банківськими металами;

здійснює відповідно до визначених спеціальним законом повноважень валютне регулювання, визначає порядок проведення операцій в іноземній валюті, організовує і здійснює валютний контроль за банками та іншими фінансовими установами, які отримали ліцензію Національного банку на проведення валютних операцій;

здійснює банківське регулювання та нагляд;

веде Державний реєстр банків, здійснює ліцензування банківської діяльності та операцій у передбачених законами України випадках;

веде рахунки Державного казначейства України;

встановлює для банків правила проведення банківських операцій, бухгалтерського обліку і звітності, захисту інформації, зберігання коштів та майна;

організовує створення та методологічно забезпечує систему грошово-кредитної і банківської статистичної інформації та статистики платіжного балансу;

визначає систему, порядок і форми розрахунків, у тому числі між банками;

складає платіжний баланс, здійснює його аналіз та прогнозування;

організовує перевезення банкнот і монет та інших цінностей, видає ліцензії на право перевезення банкнот і монет та інших цінностей;

представляє інтереси України в центральних банках інших держав, міжнародних банках та інших кредитних установах, у яких співробітництво здійснюється на рівні центральних банків;

бере участь у підготовці кадрів для банківської системи України;

здійснює інші функції у фінансово-кредитній сфері в межах компетенції, визначеної законом.

Відповідно до Закону України "Про Національний банк України" Національний банк надає кредити банкам для підтримки ліквідності, купує та продає на вторинному ринку цінні папери, валютні цінності, банківські метали, дорогоцінні метали і камені та інші коштовності, пам'ятні та ювілейні монети з дорогоцінних металів на внутрішньому і

зовнішньому ринках, виконує операції з обслуговування державного боргу, пов'язані з розміщенням державних цінних паперів, їх погашенням і виплатою доходів за ними, веде рахунки міжнародних організацій та інші операції, необхідні для забезпечення виконання своїх функцій. Національний банк також виконує функції депозитарію облігацій внутрішньої державної позики.

Статутний капітал Національного банку є державною власністю.

Національний банк має 25 територіальних управлінь на території України. Крім того, до складу Національного банку входять Центральне сховище, Державна скарбниця України, Група управління проектами міжнародних кредитних ліній, Центральна розрахункова палата, Банкнотно-монетний двір, Фабрика банкнотного паперу, банківські навчальні заклади. Дочірніми установами Національного банку є Українська академія банківської справи (м. Суми) та Львівський банківський інститут, які перебувають у повній власності Національного банку. Львівський банківський інститут (колишній обліково-кредитний технікум Держбанку СРСР) було включено до структури Національного банку в 1991 році на виконання Законів України "Про економічну самостійність Української РСР" та "Про банки і банківську діяльність". Українська академія банківської справи була передана до сфери управління Національного банку в 2000 році відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 грудня 1999 року.

Центральний офіс Національного банку розташований за адресою: Україна, 01009, м. Київ, вул. Інститутська, 9. Кількість працівників Національного банку на 31 грудня 2004 року становила 11 103 особи (2003 рік – 11 425 осіб).

2. Основи складання звітності та облікова політика

Облікова політика Національного банку визначається відповідно до нормативно-правових актів Національного банку, затверджених постановами Правління Національного банку, і базується на вимогах Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ) та національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку, за винятком тих випадків, за яких Національний банк застосовує власні правила бухгалтерського обліку з метою дотримання вимог законодавства України та врахування функцій Національного банку як центрального банку країни. Основні відмінності між обліковою політикою, що застосовується Національним банком, та МСФЗ такі:

прибутки та збитки від переоцінки іноземної валюти та банківських металів у зв'язку із зміною офіційного курсу гривні до іноземних валют і банківських металів відносяться безпосередньо до резерву переоцінки в розділі власного капіталу Національного банку, що не відповідає вимогам МСБО 21 "Вплив змін курсів іноземних валют" щодо відображення курсових різниць у складі доходів та витрат у звіті про фінансові результати;

переоцінка основних засобів, проведена Національним банком, не відповідає вимогам МСБО 16 "Основні засоби". Як зазначено в примітці 10, в грудні 2004 року Національний банк розпочав оцінку будівель. Оцінка проводиться незалежними професійними оцінювачами. Її результати будуть відображені у фінансовій звітності за 2005 рік;

у фінансовій звітності Національного банку не здійснювались коригування немонетарних статей для відображення зміни купівельної спроможності гривні, як передбачено МСБО 29 "Фінансова звітність в умовах гіперінфляції", хоча до 1 січня 2001 року Україна вважалася країною з гіперінфляційною економікою;

МСБО 39 "Фінансові інструменти: визнання та оцінка" не застосовується до сум заборгованості Уряду і кредитів банкам та іншим позичальникам. Незастосування МСБО 39 впливає на суму резервів, створених під суми заборгованості Уряду і кредитів банкам та іншим позичальникам, визнання процентних доходів за заборгованістю Уряду та балансову вартість цінних паперів Уряду.

Бухгалтерський облік у Національному банку ведеться в національній валюті України – гривні. Фінансова звітність Національного банку складається в мільйонах гривень.

Принципи консолідації

Звітність дочірніх установ повністю консолідується. Консолідація дочірніх установ здійснюється, починаючи з тієї дати, з якої Національний банк здобув над ними фактичний контроль, і припиняється з дати втрати контролю. Усі залишки на рахунках за внутрішньосистемними розрахунками та операціями під час консолідації вилучаються. Облікова політика дочірніх установ відповідає обліковій політиці Національного банку. Національний банк не складає зведену фінансову звітність без урахування дочірніх установ.

Операції в іноземній валюті

Монетарні активи та зобов'язання в іноземній валюті відображаються за офіційним курсом гривні до іноземних валют на дату складання балансу.

Немонетарні активи та зобов'язання в іноземній валюті відображаються за історичною вартістю (за офіційним курсом на дату визнання активів та зобов'язань, тобто на дату розрахунку). До немонетарних активів та зобов'язань належать:

інвестиції до статутного капіталу компаній;

дебіторська заборгованість з придбання основних засобів та нематеріальних активів;

кредиторська заборгованість з продажу основних засобів та нематеріальних активів.

Операції в іноземній валюті відображаються за офіційним курсом гривні до іноземних валют на дату розрахунку. Результати переоцінки монетарних активів та зобов'язань в іноземній валюті у зв'язку зі зміною офіційного курсу гривні до іноземних валют включаються до статті "Резерв переоцінки іноземної валюти та банківських металів" у розділі "Власний капітал".

Основні офіційні курси гривні до іноземних валют, за якими відображені монетарні статті балансу, були такими:

	31 грудня 2004 року (у гривнях)	31 грудня 2003 року (у гривнях)
1 долар США	5,305400	5,331500
1 СПЗ	8,239325	7,922450
1 євро	7,217466	6,662242

Операції з Міжнародним валютним фондом

Національний банк виконує функції депозитарію і фіскального агента у відносинах України з Міжнародним валютним фондом (далі – МВФ). Усі суми вимог держави до МВФ та зобов'язань перед МВФ відображаються у фінансовій звітності Національного банку. Сума відповідних активів включає авуари в спеціальних правах запозичення (далі – СПЗ) та внески в рахунок квоти МВФ. Сума відповідних зобов'язань включає цінні папери, випущені на користь МВФ Міністерством фінансів України та Національним банком як фіскальним агентом, а також кошти на рахунках МВФ № 1 та № 2. Рахунок № 1 призначений для проведення операцій МВФ, включаючи сплату внесків за квотою, купівлю і викуп коштів. Рахунок № 2 використовується для розрахунків за операціями з МВФ у валюті України.

Результати переоцінки активів і зобов'язань, пов'язаних з членством в МВФ, які виникають у зв'язку зі зміною курсу гривні щодо СПЗ, включаються до статті "Резерв переоцінки іноземної валюти та банківських металів" у розділі "Власний капітал".

Доходи, отримані за авуарами в СПЗ, відображаються як процентні доходи, а витрати, сплачені за користування коштами МВФ, відображаються як процентні та комісійні витрати у звіті про фінансові результати.

Монетарне золото

Монетарне золото – це запаси золотих зливків світового стандарту, що зберігаються у Державній скарбниці України. Монетарне золото обліковується за вагою в тройських унціях і оцінюється за офіційним (обліковим) курсом Національного банку на дату складання балансу. Курс Національного банку розраховується на підставі фіксингу Лондонської біржі дорогоцінних металів у доларах США; вартість у доларах США перераховується в гривні за офіційним курсом гривні до долара США. Результат переоцінки монетарного золота у зв'язку із зміною офіційного (облікового) курсу включається до статті "Резерв переоцінки іноземної валюти та банківських металів" у розділі "Власний капітал".

Золото, яке розміщене в іноземних банках і за яким нараховуються проценти, включається до складу коштів та депозитів в іноземній валюті.

Офіційний курс гривні до золота на 31 грудня 2004 року становив 2 308,645 гривні за 1 тройську унцію золота (31 грудня 2003 року – 2 215,771 гривні за 1 тройську унцію золота).

Цінні папери в торговому портфелі

Цінні папери в торговому портфелі – це цінні папери, які обертаються на активному ринку. До цієї категорії належать цінні папери, які Національний банк має намір продати протягом короткого періоду після придбання (тобто протягом 6 місяців).

Цінні папери в торговому портфелі на дату розрахунку визнаються за вартістю придбання, тобто за справедливою вартістю сплачених коштів, і надалі переоцінюються під час кожної зміни ринкової ціни.

Процентні доходи за цінними паперами в торговому портфелі визнаються із застосуванням методу ефективної ставки відсотка.

Проценти за операціями з цінними паперами в торговому портфелі включаються до звіту про фінансові результати як процентні доходи, а прибутки та збитки від продажу та переоцінка цінних паперів до їх ринкової вартості – до результатів від операцій з цінними паперами.

Витрати, пов'язані з придбанням та продажем цінних паперів у торговому портфелі, визнаються комісійними витратами.

Результати переоцінки цінних паперів у зв'язку із зміною офіційного курсу гривні до іноземних валют включаються до статті "Резерв переоцінки іноземної валюти та банківських металів" у розділі "Власний капітал".

Усі операції з придбання та продажу цінних паперів обліковуються на дату розрахунку, тобто на дату передавання права власності.

Цінні папери у портфелі на продаж

Цінні папери у портфелі на продаж – це цінні папери, які Національний банк має намір утримувати протягом невизначеного періоду часу, у тому числі для цілей монетарної політики.

Цінні папери у портфелі на продаж на дату придбання визнаються за собівартістю, яка включає витрати на їх придбання. Надалі цінні папери в портфелі на продаж обліковуються за справедливою вартістю. Якщо справедливу вартість цінних паперів визначити неможливо (немає активного ринку, попиту на ринку тощо), то боргові цінні папери обліковуються за амортизованою собівартістю, а інвестиції в статутний капітал компаній, які не є асоційованими, дочірніми або спільними, – за собівартістю.

Процентні доходи нараховуються із застосуванням методу ефективної ставки відсотка.

Проценти за цінними паперами у портфелі на продаж включаються до звіту про фінансові результати як процентні доходи, а прибутки та збитки від продажу та переоцінка цінних паперів до їх ринкової вартості – до результатів від операцій з цінними паперами.

Витрати, пов'язані з продажем цінних паперів у портфелі на продаж, визнаються комісійними витратами на дату продажу.

Результати переоцінки боргових цінних паперів у зв'язку із зміною офіційного курсу гривні до іноземних валют включаються до статті "Резерв переоцінки іноземної валюти та банківських металів" у розділі "Власний капітал". Інвестиції в статутні капітали компаній, які не є асоційованими, дочірніми або спільними, – не переоцінюються.

Усі операції з придбання та продажу цінних паперів обліковуються на дату розрахунку, тобто на дату передавання права власності на ці цінні папери.

Цінні папери у портфелі до погашення

Цінні папери у портфелі до погашення – це боргові цінні папери, які Національний банк має намір та здатність утримувати до терміну погашення.

Цінні папери у портфелі до погашення на дату розрахунку визнаються за собівартістю, яка включає витрати на їх придбання, а надалі – за амортизованою собівартістю.

Процентні доходи визнаються із застосуванням методу ефективної ставки відсотка.

Проценти за цінними паперами до погашення включаються до звіту про фінансові результати як процентні доходи.

Результати переоцінки цінних паперів у зв'язку із зміною офіційного курсу гривні до іноземних валют включаються до статті "Резерв переоцінки іноземної валюти та банківських металів" у розділі "Власний капітал".

Операції з купівлі-продажу цінних паперів

Цінні папери, придбані за договорами про купівлю-продаж (репо), відображаються як кредити, надані банкам. Різниця між ціною придбання та ціною подальшого продажу відображається як процентний дохід, що нараховується рівномірно протягом строку дії договорів.

Кошти, що отримані за угодами про купівлю-продаж цінних паперів, включаються до статті "Кошти банків". Цінні папери залишаються в складі активів банку. Різниця між ціною продажу цінних паперів та ціною їх зворотного викупу відображається як процентні витрати, які нараховуються рівномірно протягом строку дії договорів.

Кредити банкам та іншим позичальникам

Кредити, надані банкам та іншим позичальникам, відображаються за основною сумою заборгованості та нарахованими процентами з вирахуванням створених резервів на покриття фінансових ризиків.

Резерв на покриття фінансових ризиків формується на підставі оцінки перспектив погашення кредитів. Резерви створюються за заборгованістю, погашення якої є сумнівним. Основними факторами, що беруться до уваги під час визначення суми резервів, є платоспроможність позичальника, його фінансовий стан, стан обслуговування заборгованості, поточні економічні та інші умови.

Суми безнадійної заборгованості за кредитами після здійснення всіх юридичних процедур списуються за рахунок створених резервів. Повернення раніше списаних сум заборгованості відображається як дохід (зменшення резервів). Загальна сума збільшення або зменшення резерву за рік включається до звіту про фінансові результати.

Внутрішній державний борг

Внутрішній державний борг – це заборгованість за кредитами, що надані Уряду в національній та іноземній валютах. Кредити відображаються за основною сумою

заборгованості з вирахуванням створеного резерву. Кредити, що надані Уряду в доларах США, відображаються на дату балансу за офіційним курсом гривні до іноземних валют. Результати переоцінки кредитів, наданих Уряду в іноземній валюті, включаються до статті "Резерв переоцінки іноземної валюти та банківських металів" у розділі "Власний капітал".

Резерви за внутрішнім державним боргом створюються відповідно до законодавства України (примітка 8).

Законом України "Про реструктуризацію боргових зобов'язань Кабінету Міністрів України перед Національним банком України" від 20 квітня 2000 року передбачена плата за обслуговування кредитів, що надані Уряду в національній валюті, проте період, за який здійснюватиметься ця плата, не визначено. Сплата процентів за кредитами, що надані Уряду в іноземній валюті, цим Законом не передбачена, таким чином, проценти за цими кредитами не нараховуються (див. примітку 8).

Зобов'язання, пов'язані з кредитуванням

Під час звичайної діяльності Національний банк бере на себе зобов'язання, пов'язані з кредитуванням, включаючи зобов'язання щодо надання кредитів та акредитиви. Якщо збитки вважаються ймовірними, то під зобов'язання, пов'язані з кредитуванням, створюються спеціальні резерви.

Основні засоби та нематеріальні активи

Основні засоби та нематеріальні активи відображаються в обліку за первісною вартістю з урахуванням переоцінки та накопиченого зносу, що нараховується на первісну вартість або вартість переоцінки. Переоцінка певної частини основних засобів проводилася Національним банком в 1998 році на основі ринкових цін. Суми переоцінки відображаються в статті "Резерв переоцінки основних засобів" у розділі "Власний капітал". Суми реалізованої переоцінки основних засобів переносяться до статті "Фонди та інші резерви" у розділі "Власний капітал" під час вибуття об'єктів основних засобів, що раніше були переоцінені.

Незавершене будівництво в обліку відображається за первісною вартістю. Після завершення будівництва активи переводяться до класу будівель та споруд за первісною вартістю. Незавершене будівництво не амортизується до того часу, доки актив буде готовий до використання.

Амортизація

Нарахування амортизації основних засобів та нематеріальних активів здійснюється після введення їх в експлуатацію із застосуванням прямолінійного методу. Амортизація основних засобів та нематеріальних активів розраховується протягом строку корисної експлуатації активів таким чином:

нематеріальні активи	4–8 років;
будівлі та споруди	20–50 років;
транспортні засоби	8–28 років;
машини та обладнання	4–30 років;
інструменти, прилади та інвентар	4–10 років;
інші	2–10 років.

Нарахування амортизації основних засобів та нематеріальних активів проводиться щомісяця, виходячи з первісної вартості та норм амортизаційних відрахувань за кожним об'єктом. Нарахування амортизації починається з місяця, наступного за тим, у якому об'єкт основних засобів або нематеріальних активів став придатним для корисного використання. Нарахування амортизації припиняється, починаючи з місяця, наступного за місяцем вибуття об'єкта.

Прибутки та збитки від вибуття основних засобів та нематеріальних активів визначаються як різниця між виручкою від їх реалізації і балансовою вартістю та відображаються у звіті про фінансові результати як інші доходи або витрати.

Витрати, які пов'язані з поліпшенням основних засобів та нематеріальних активів, що призводять до збільшення майбутніх економічних вигод, капіталізуються. Витрати на ремонт і технічне обслуговування визнаються витратами в міру їх здійснення.

Інвестиції в асоційовані компанії

Асоційовані компанії – це компанії, в яких Національний банк володіє від 20 до 50 відсотків прав голосу або на які Національний банк має значний вплив, але не має контролю над цими компаніями. Інвестиції в асоційовані компанії на дату розрахунку відображаються за собівартістю. Надалі інвестиції в асоційовані компанії обліковуються за методом участі в капіталі, крім випадків, за яких асоційована компанія здійснює свою діяльність в умовах довгострокових обмежень щодо передавання коштів інвесторам або коли інвестицію утримують з метою продажу в найближчому майбутньому. У цих випадках інвестиції обліковуються за собівартістю. У випадку обліку за методом участі в капіталі частка Національного банку в прибутках або збитках асоційованої компанії включається до звіту про фінансові результати, а частка в зміні капіталу асоційованої компанії відображається у звіті про власний капітал.

Інвестиції в асоційовані компанії включаються до статті "Інші активи".

Банківські та інші дорогоцінні метали

Банківські метали – це запаси золота, що не є монетарним, срібла, платини та паладію, що зберігаються в Державній скарбниці України. Банківські метали обліковуються за вагою в тройських унціях і оцінюються за офіційним (обліковим) курсом Національного банку. Курс Національного банку розраховується за ціною Лондонської біржі дорогоцінних металів у доларах США; вартість у доларах США перераховується в гривні за офіційним курсом гривні до долара США.

Офіційні курси гривні до банківських металів, за якими банківські метали відображені в балансі:

	31 грудня 2004 року (у гривнях)	31 грудня 2003 року (у гривнях)
1 тройська унція золота	2 308,645	2 215,771
1 тройська унція срібла	35,918	31,509
1 тройська унція платини	4 557,339	4 329,178
1 тройська унція паладію	976,194	1 039,643

Результат переоцінки банківських металів у зв'язку із зміною офіційного (облікового) курсу включається до статті "Резерв переоцінки іноземної валюти та банківських металів" у розділі "Власний капітал".

Банківські метали, розміщені на депозитних рахунках в іноземних банках, включаються до статті "Кошти та депозити в іноземній валюті".

Інші дорогоцінні метали включають брухт золота та інших металів і зливки, які не відповідають визначеним стандартам та обліковуються за вартістю придбання.

Банківські та інші дорогоцінні метали включаються до статті "Інші активи".

Банкноти та монети в обігу

Сума банкнот та монет в обігу включає номінальну вартість банкнот і монет (розмінних, обігових, пам'ятних, ювілейних), які є засобами платежу і випущені в обіг Національним банком після введення гривні у вересні 1996 року. Номінальна вартість випущених в обіг

банкнот і монет є зобов'язаннями Національного банку. Банкноти та монети в обігу визнаються зобов'язаннями з моменту видачі їх Національним банком банкам та клієнтам Національного банку. Готівкові кошти в національній валюті, що зберігаються у сховищах та касах Національного банку, не включаються до суми банкнот та монет в обігу.

Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком

Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком, спочатку визнаються за собівартістю, що є вартістю отриманих коштів, а надалі обліковуються за амортизованою собівартістю.

Витрати за депозитними сертифікатами, що емітовані Національним банком, відображаються як процентні витрати у звіті про фінансові результати.

Нараховані процентні доходи та нараховані процентні витрати

Нараховані процентні доходи та нараховані процентні витрати, у тому числі нарахований купон та амортизований дисконт, включаються до балансової вартості за відповідними балансовими статтями.

Визнання доходів та витрат

Доходи та витрати відображаються у звіті про фінансові результати за методом нарахування, крім доходів та витрат за коштами до запитання, які відображаються за касовим методом.

У разі визнання доходів сумнівними їх нарахування призупиняється. Під сумнівні нараховані доходи створюються резерви.

Витрати на виготовлення грошей

Національний банк здійснює виготовлення банкнот і монет національної валюти (у тому числі пам'ятних і ювілейних монет з дорогоцінних і недорогоцінних металів). Витрати на виготовлення банкнот і монет (окрім пам'ятних і ювілейних) відображаються за рахунками витрат Національного банку в міру передавання банкнот і монет до резервних фондів Національного банку. Витрати на виготовлення грошей включають амортизацію виробничого устаткування, витрати на оплату праці, інші виробничі витрати та витрати на доставку банкнот і обігових монет до Центрального сховища.

Вартість виготовлених пам'ятних і ювілейних монет визнається активом у балансі Національного банку в статті "Інші активи" та списується на витрати в міру реалізації цих монет.

Резерв переоцінки іноземної валюти та банківських металів

Прибутки та збитки від переоцінки монетарних активів і зобов'язань в іноземній валюті та банківських металах у зв'язку із змінами курсу гривні до іноземних валют та банківських металів ураховуються в статті "Резерв переоцінки іноземної валюти та банківських металів" у розділі "Власний капітал" і не включаються до звіту про фінансові результати.

Витрати на перерахування до загальнодержавних соціальних фондів

Національний банк проводить перерахування внесків (зборів) до загальнодержавних соціальних фондів: пенсійного, соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття та соціального страхування від нещасних випадків. Розмір збору до Пенсійного фонду становив 32% від загального нарахованого фонду оплати праці, розмір збору до інших фондів – 5,66%. Кошти, що перераховуються до загальнодержавних соціальних фондів, визнаються витратами Національного банку в міру їх здійснення.

Грошові кошти та їх еквіваленти

З метою звітування про рух грошових коштів та відображення змін у ліквідності активів і зобов'язань до грошових коштів та їх еквівалентів включаються фінансові активи до

запитання та терміном погашення до трьох місяців, які можуть бути використані за першою вимогою і мають незначний ризик коливання вартості, а також зобов'язання до запитання.

Фінансові активи, які не можуть вільно конвертуватися в грошові кошти внаслідок їх недостатньої ліквідності або у зв'язку з обмеженням щодо їх використання та розпорядження ними, виключаються з грошових коштів та їх еквівалентів.

Взаємні заліки

Взаємозалік фінансових активів та зобов'язань (з подальшим включенням до балансу лише їх чистої суми) може здійснюватися лише в разі наявності юридично визначеного права взаємозаліку визнаних сум, якщо є намір провести розрахунок на основі чистої суми або одночасно реалізувати актив та розрахуватися за зобов'язаннями.

Розрахунки та припущення

Підготовка фінансової звітності вимагає від керівництва розрахунків та припущень, що впливають на суми активів та зобов'язань, відображених у фінансовій звітності, на розкриття умовних активів і зобов'язань на звітну дату, а також на суми доходів та витрат, що відображаються у фінансових звітах протягом звітного періоду. Хоча ці розрахунки базуються на наявній у керівництва інформації про поточні події, фактичні результати можуть відрізнятися від цих розрахунків.

Порівняльна інформація

Для забезпечення відповідності з поточним роком порівняльні суми були рекласифіковані та переобраховані, а саме:

суми нарахованих процентних доходів до отримання та процентних витрат до сплати відображені в статтях фінансових активів та зобов'язань (у 2003 році нараховані процентні доходи включалися до статті "Нараховані доходи та інші активи", а нараховані процентні витрати – до статті "Нараховані витрати та інші зобов'язання").

3. Вплив економічної ситуації в Україні на фінансовий стан та результати діяльності Національного банку

У 2004 році в Україні продовжувалося економічне зростання одночасно із зростанням рівня інфляції до 12.3% (2003 рік: 8.2%). За попередніми статистичними даними на дату складання звітності зростання валового внутрішнього продукту становило 12,1% в реальному обчисленні (у 2003 році – 9,6%). Офіційний курс гривні до долара США зріс з 5,3315 гривні за один долар США на 31 грудня 2003 року до 5,3054 гривні за один долар США на 31 грудня 2004 року. Для 2004 року характерне значне зростання золотовалютного резерву з 6,9 мільярда доларів США на 31 грудня 2003 року до 9,5 мільярда доларів США на 31 грудня 2004 року. Облікова ставка Національного банку з 31 грудня 2003 року підвищилася на 2 відсоткових пункти і на 31 грудня 2004 року становила 9%.

Разом з тим, незважаючи на позитивні тенденції розвитку, для економіки України характерні особливості, властиві ринковій економіці перехідного періоду, до яких належать наявність валюти, що не є конвертованою за межами країни, відносно високий рівень інфляції, низька ліквідність державного та приватного ринків боргових зобов'язань та капіталу, а також бюджетні обмеження. Зокрема, бюджетні обмеження впливають на спроможність погашати заборгованість Уряду України перед Національним банком.

Відповідно до Закону України "Про реструктуризацію боргових зобов'язань Кабінету Міністрів України перед Національним банком України" від 20 квітня 2000 року погашення внутрішнього державного боргу в іноземній валюті повинно було розпочатись у 2002 році. Проте Законами України про Державний бюджет України на 2002–2003 роки коштів, необхідних для погашення внутрішнього державного боргу, не передбачалося. У серпні 2004 року відповідно до Закону України "Про Державний бюджет України на 2004 рік"

відбулося погашення заборгованості Кабінету Міністрів перед Національним банком за відсотками за користування кредитами в іноземній валюті.

Наприкінці 2004 року політична ситуація в Україні призвела до ускладнень на фінансовому ринку. Спостерігалось зменшення зобов'язань банків за коштами, залученими від суб'єктів господарювання та фізичних осіб. Унаслідок зменшення ресурсної бази банків та зниження їх кредитної активності виникла потреба в стабілізації ситуації в банківському секторі. Національний банк вжив відповідних заходів, які включали тимчасові обмеження щодо окремих операцій банків, надання кредитів для підтримання їх ліквідності та збереження стабільності курсу національної валюти.

Перспективи майбутньої економічної стабільності в Україні залежать від ефективності економічних заходів, яких уживає Уряд, у тому числі його готовності проводити зважену бюджетну політику та інших факторів, включаючи законодавчі та регулятивні зміни.

У таблиці зазначені суми балансових статей, пов'язані із заборгованістю Уряду.

	Примітки	(у мільйонах гривень)	
		2004	2003
Цінні папери Уряду	6	6 871	7 958
Внутрішній державний борг	8	9 780	10 521

Інформація щодо розрахункової справедливої вартості заборгованості Уряду наведена в примітці 34.

4. Кошти та депозити в іноземній валюті

	2004	2003
Готівкова іноземна валюта	783	36
Кошти до запитання:	2 989	2 084
Строкові депозити:		
в іноземній валюті	43 255	30 690
у золоті	567	543
у банківських металах	994	875
Усього коштів та депозитів в іноземній валюті	48 588	34 228

До суми коштів до запитання та строкових депозитів включені кошти, використання яких регулюється окремими договорами, зокрема:

залишки за рахунками спеціального призначення загальною сумою 104 мільйони гривень (2003 рік – 28 мільйонів гривень), які веде Національний банк у межах кредитних ліній, отриманих від міжнародної фінансової установи;

залишки за рахунками спеціального призначення загальною сумою 2 мільйони гривень (2003 рік – 32 мільйони гривень), які веде Національний банк від імені Німецько-Українського фонду – неприбуткової організації для підтримки та розвитку малих і середніх підприємств України.

Строкові депозити в банківських металах включають депозити у платині та паладії. За цими депозитами та депозитами в золоті Національний банк отримує проценти в доларах США.

Кошти та депозити в іноземній валюті включають нараховані доходи в сумі 464 мільйони гривень (2003 рік – 153 мільйони гривень).

Аналіз коштів та депозитів в іноземній валюті в розрізі резидентності наведено в примітці 28, аналіз кредитного ризику за коштами та депозитами в іноземній валюті наведено в примітці 29, аналіз валютного ризику – у примітці 30, аналіз процентного ризику – у примітці 31 та аналіз ліквідності – у примітці 32.

5. Цінні папери нерезидентів

	Торговий портфель	Портфель на продаж	(у мільйонах гривень)	
			Усього цінних паперів нерезидентів 2004	2003
Купонні облігації Уряду США	3 908	—	3 908	2 900
Акції Чорноморського банку торгівлі та розвитку	—	137	137	154
Усього цінних паперів нерезидентів	3 908	137	4 045	3 054

Купонні облігації Уряду США

За станом на 31 грудня 2004 року в торговому портфелі Національного банку обліковуються купонні облігації Уряду США загальною номінальною вартістю 734 мільйони доларів США (3 894 мільйони гривень за номінальною вартістю за курсом на 31 грудня 2004 року) (2003 рік – 536 мільйонів доларів США; 2 860 мільйонів гривень за номінальною вартістю за курсом на 31 грудня 2003 року). Ці облігації мають номінальну вартість 1000 доларів США кожна.

Акції Чорноморського банку торгівлі та розвитку (ЧБТР)

За станом на 31 грудня 2004 року сума внеску Національного банку до статутного фонду ЧБТР становить 27 мільйонів СПЗ або 137 мільйонів гривень (2003 рік – 30 мільйонів СПЗ або 154 мільйони гривень), у тому числі несплачена частка інвестиції в сумі 4 мільйони СПЗ або 28 мільйонів гривень (2003 рік – 7 мільйонів СПЗ або 53 мільйони гривень), що оформлена борговим зобов'язанням на користь ЧБТР (примітка 17). За станом на 31 грудня 2004 року частка Національного банку в статутному фонді ЧБТР становить 9%. Відповідно до Указу Президента України подальші платежі за цим зобов'язанням здійснюватимуться за рахунок коштів Державного бюджету України.

У 2004 році сума внеску до статутного фонду ЧБТР зменшилася на 3 мільйони СПЗ (17 мільйонів гривень за курсом гривні до СПЗ на дату придбання інвестиції) у результаті викупу Міністерством фінансів України частки Національного банку в статутному фонді ЧБТР.

Цінні папери нерезидентів включають нараховані доходи в сумі 17 мільйонів гривень (2003 рік – 18 мільйонів гривень).

Аналіз цінних паперів нерезидентів у розрізі резидентності наведено в примітці 28, аналіз кредитного ризику – у примітці 29, аналіз валютного ризику – у примітці 30, аналіз процентного ризику – у примітці 31 та аналіз ліквідності – у примітці 32.

6. Цінні папери Уряду

	Портфель		(у мільйонах гривень)	
	на продаж	до погашення	Усього цінних паперів Уряду	2003
	2004	2004	2004	2003
Боргові цінні папери Уряду в національній валюті:				
процентні облігації внутрішньої державної позики 2000 року	6 388	—	6 388	7 449
векселі Державного казначейства України	—	395	395	395
Боргові цінні папери Уряду в іноземній валюті:				
облігації зовнішньої державної позики 2000 року	—	88	88	114
Усього цінних паперів Уряду	6 388	483	6 871	7 958

Цінні папери Уряду – це облігації і векселі, які випущені Міністерством фінансів України від імені Уряду та відповідно ним гарантовані.

Відповідно до Закону України "Про Національний банк України" Національний банк здійснює операції з цінними паперами Уряду тільки на вторинному ринку.

Боргові цінні папери Уряду в національній валюті

Боргові цінні папери Уряду в національній валюті включають:

1. Процентні облігації внутрішньої державної позики (далі – ПОВДП), які були отримані Національним банком у результаті проведеної в жовтні 2000 року реструктуризації строкової та простроченої заборгованості за цінними паперами Уряду 1998–2000 років випуску, та ПОВДП, викуплені в банків з метою регулювання грошово-кредитного ринку. ПОВДП мають номінальну вартість 1000 гривень кожна. Процентні ставки встановлюються Міністерством фінансів України щорічно відповідно до основних умов випуску ПОВДП 2000 року, затверджених постановою Кабінету Міністрів України, на підставі прогнозного індексу споживчих цін на поточний рік, скоригованого на співвідношення між фактичним та прогнозованим рівнем споживчих цін за попередній рік. Ставка щомісячного купона за ПОВДП на 2004 рік була встановлена на рівні 0,7%, розмір річного відсоткового доходу – 8,68% (2003 рік – 0%). У 2004 році Кабінет Міністрів України переглянув формулу розрахунку доходу за ПОВДП, відповідно до якої розмір річного відсоткового доходу, починаючи з 2005 року (з 25 грудня 2004 року до 24 грудня 2005 року), визначається на підставі фактичного індексу споживчих цін. На 2005 рік Міністерство фінансів України встановило ставку обслуговування ПОВДП на рівні 0,92% на місяць.

У 2004 році відбулося погашення ПОВДП на загальну суму 1 062 мільйони гривень. Операції з купівлі-продажу ПОВДП Національним банком у 2004 році не здійснювались. ПОВДП підлягають погашенню щомісячними платежами до 2010 року.

У кінці 2004 року ПОВДП переведено з портфеля до погашення до портфеля на продаж з метою розширення можливостей Національного банку щодо використання державних цінних паперів для здійснення регулювання ліквідності банківської системи.

2. Прості векселі Державного казначейства України, які були отримані у вересні 2000 року від Міністерства фінансів України в процесі реструктуризації нарахованих доходів за

облігаціями внутрішніх державних позик, що підлягали отриманню в 2000–2004 роках. Загальна номінальна вартість цих векселів становить 395 мільйонів гривень. Нарахування процентів за векселями Державного казначейства України не передбачено. Векселі загальною сумою 196 мільйонів гривень погашатимуться у 2009 році, а решта – у 2010 році.

Боргові цінні папери Уряду в іноземній валюті

Боргові цінні папери Уряду в іноземній валюті включають облігації зовнішньої державної позики (далі – ОЗДП) 2000 року, номіновані в євро з купонним доходом 10% річних, отримані в результаті заміни ОЗДП 1995 року. Ці облігації мають номінальну вартість 1000 євро кожна та підлягають погашенню частковими платежами два рази на рік до 2007 року. Купон за ними сплачується щокварталу. Протягом 2004 року відбулося погашення ОЗДП 2000 року на суму 5 мільйонів євро (32 мільйони гривень за курсом гривні до євро на дату розрахунку).

Цінні папери Уряду включають нараховані доходи в сумі 14 мільйонів гривень (2003 рік – 12 мільйонів гривень).

Аналіз кредитного ризику за цінними паперами Уряду наведено в примітці 29, аналіз валютного ризику – у примітці 30, аналіз процентного ризику – у примітці 31 та аналіз ліквідності – у примітці 32. Інформацію про розрахункову справедливу вартість цінних паперів Уряду наведено в примітці 34.

7. Кредити банкам та іншим позичальникам

	(у мільйонах гривень)	
	2004	2003
Поточні кредити	4 066	2 282
Прострочені кредити	309	209
Резерв під заборгованість за кредитами банкам та іншим позичальникам	(393)	(394)
Усього кредитів банкам та іншим позичальникам	3 982	2 097

Загальна сума кредитів, які не обслуговуються і за якими не нараховуються процентні доходи, на 31 грудня 2004 року становила 206 мільйонів гривень (2003 рік – 210 мільйонів гривень).

Кредити банкам та іншим позичальникам за цільовим призначенням на 31 грудня подані таким чином:

	(у мільйонах гривень)	
	2004	2003
Кредити, надані банкам для підтримання їх ліквідності:		
короткострокові	2 932	988
довгострокові	710	779
Кредити, надані в рамках кредитних ліній для підтримання малих та середніх підприємств (МСП) за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР)	558	544
Інші	175	180
Резерв під заборгованість за кредитами банкам та іншим позичальникам	(393)	(394)
Усього кредитів банкам та іншим позичальникам	3 982	2 097

Кредити для підтримання ліквідності банків надавалися під забезпечення державних цінних паперів, врахованих банком векселів суб'єктів господарської діяльності, облігацій підприємств та місцевих позик, майнових прав за договорами про раніше надані банками кредити та під заставу нерухомості, що належить банку, та коштів у національній валюті на кореспондентських рахунках банків у Національному банку.

У сумі резерву під заборгованість за кредитами банкам та іншим позичальникам відбулися такі зміни:

	2004	(у мільйонах гривень) 2003
Резерв під заборгованість за кредитами банкам та іншим позичальникам на початок року	394	739
Зменшення резерву протягом року	(1)	(338)
Списання активу за рахунок резерву протягом року	—	(7)
Резерв під заборгованість за кредитами банкам та іншим позичальникам на кінець року	393	394

Кредити банкам та іншим позичальникам включають нараховані доходи в сумі 13 мільйонів гривень (2003 рік – 5 мільйонів гривень).

Аналіз кредитів банкам та іншим позичальникам у розрізі резидентності наведено в примітці 28, аналіз кредитного ризику – у примітці 29, аналіз валютного ризику – у примітці 30, аналіз процентного ризику – у примітці 31 та аналіз ліквідності – у примітці 32. Інформацію про розрахункову справедливу вартість кредитів банкам та іншим позичальникам наведено в примітці 34.

8. Внутрішній державний борг

	2004	(у мільйонах гривень) 2003
Внутрішній державний борг за кредитами, наданими Уряду в національній валюті:		
1991–1993	129	129
1994–1996	3 439	3 439
Усього внутрішнього державного боргу в національній валюті	3 568	3 568
Внутрішній державний борг за кредитами, наданими Уряду в іноземній валюті:		
1995	3 693	3 711
1996	2 588	2 601
Усього внутрішнього державного боргу в іноземній валюті	6 281	6 312
Внутрішній державний борг за несплаченими доходами за кредитами, наданими Уряду в іноземній валюті	—	710
Резерв під внутрішній державний борг за кредитами, наданими Уряду в національній валюті	(69)	(69)
Усього внутрішнього державного боргу	9 780	10 521

Кредити в національній та іноземній валюті надавалися Національним банком у 1991–1996 роках для фінансування дефіциту Державного бюджету.

Заборгованість за кредитами, наданими Урядом в національній валюті в 1991–1993 роках у сумі 129 мільйонів гривень, було віднесено до внутрішнього державного боргу за рішеннями Верховної Ради України та Президента України. На дату складання звітності питання щодо визначення строків погашення зазначеної заборгованості та розміру плати за її обслуговування законодавчо не врегульовано.

Як зазначено у примітці 37, у квітні 2005 року Національним банком погоджено з Міністерством фінансів України акт звірки про визнання заборгованості Уряду перед Національним банком стосовно кредитів, наданих Урядом в національній валюті в 1991–1993 роках.

20 квітня 2000 року прийнято Закон України "Про реструктуризацію боргових зобов'язань Кабінету Міністрів України перед Національним банком України" (далі – "Закон"). Відповідно до цього Закону заборгованість за кредитами в національній валюті, які надавалися у 1994–1996 роках у сумі 3 439 мільйонів гривень, заборгованість за кредитами, наданими в іноземній валюті в сумі 1 184 мільйони доларів США (6 281 мільйон гривень за курсом гривні до долара США на 31 грудня 2004 року) та несплачені доходи за обслуговування кредитів Уряду в іноземній валюті в сумі 133 мільйони доларів США (710 мільйонів гривень за курсом гривні до долара США на 31 грудня 2003 року) було реструктуризовано та віднесено на внутрішній державний борг.

Цим Законом передбачено, що сума внутрішнього державного боргу України в національній валюті за кредитами, наданими в 1994–1996 роках, підлягатиме погашенню щокварталу рівними частинами із здійсненням плати на рівні 5% річних за її обслуговування, починаючи з 2010 року до 2035 року. Проте в Законі чітко не визначено період, за який сплачуватимуться відсотки. У зв'язку з цим процентні доходи за кредитами, що надані Урядом в національній валюті, у звіті про фінансові результати не визнаються. Підготовлений Національним банком та внесений на розгляд Верховної Ради України законопроект про внесення змін до цього Закону, яким передбачається здійснювати плату на рівні 5 відсотків річних за обслуговування всієї заборгованості, починаючи з 2010 року, разом з погашенням основної суми боргу, не розглядався.

Відповідно до Закону у 2000 році Національний банк створив резерв у розмірі 2% від суми боргу за кредитами, що надані Урядом в національній валюті в 1994–1996 роках. Починаючи з 2001 року Законами України про Державний бюджет України на 2001–2005 роки дію статті про створення резервів було призупинено. У зв'язку з цим після 2000 року резерви за внутрішнім державним боргом у національній валюті не створювалися.

У серпні 2004 року відповідно до Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про Державний бюджет України на 2004 рік" кошти в сумі 133 мільйони доларів США (708 мільйонів гривень за курсом гривні до долара США на дату здійснення операції 21 серпня 2004 року) перераховані до Національного банку в рахунок погашення заборгованості Кабінету Міністрів України перед Національним банком за відсотками за користування кредитами.

Сума внутрішнього державного боргу Уряду в доларах США повинна була погашатися щокварталу рівними частинами, починаючи з 2002 року до 2009 року. Проте Законами України про Державний бюджет України на 2002–2004 роки коштів, необхідних для погашення внутрішнього державного боргу, не передбачалося. З метою врегулювання зазначеного питання Національний банк звернувся до Уряду України щодо внесення змін до чинного законодавства. Урядом України не були внесені відповідні зміни у визначений Законом України "Про реструктуризацію боргових зобов'язань Кабінету Міністрів України перед Національним банком України" графік з обслуговування Урядом боргу перед Національним банком та залишилося неврегульованим питання про подальше нарахування та стягнення Національним банком процентів за користування кредитом в іноземній валюті. Пропозиції Національного банку з цього приводу не були враховані під час прийняття Закону України "Про Державний бюджет України на 2005 рік".

Законом сплата відсотків за кредитами, наданими Урядом в іноземній валюті, які віднесені до внутрішнього державного боргу, не передбачена. У зв'язку з цим процентні доходи у звіті про фінансові результати також не визнавалися.

Створення резервів під кредити, надані Уряду в іноземній валюті, що віднесені на внутрішній державний борг, законодавством України не передбачено.

Аналіз кредитного ризику за внутрішнім державним боргом наведено в примітці 29, аналіз внутрішнього державного боргу за валютами – в примітці 30, аналіз процентного ризику – у примітці 31 та аналіз ліквідності – у примітці 32. Інформацію про розрахункову справедливу вартість внутрішнього державного боргу наведено в примітці 34.

9. Внески в рахунок квоти МВФ

Сума квоти – це внесок України як члена Міжнародного валютного фонду (МВФ). Величина квоти залежить від економічного розвитку країни і визначається Радою директорів МВФ. Квота визначає для країни-члена кількість голосів у МВФ, ліміти доступу до фінансових ресурсів МВФ та частку в розподілі Спеціальних Прав Запозичення (СПЗ) – одиниці обліку МВФ. Основна частина квоти України була сплачена шляхом випуску безпроцентних векселів, а решта зарахована на рахунки МВФ № 1 та № 2 (примітка 16). На 31 грудня 2004 року загальна сума квоти України становила 1 372 мільйони СПЗ або 11 304 мільйони гривень за курсом на кінець року (2003 рік – 1 372 мільйони СПЗ або 10 870 мільйонів гривень за курсом на кінець року). Відсотки за квотою не нараховуються.

10. Основні засоби та нематеріальні активи

(у мільйонах гривень)

	Нематеріальні активи	Будівлі та споруди	Транспортні засоби	Машини та обладнання	Інструменти, прилади та інвентар	Інші основні засоби	Незавершені капітальні вкладення	Усього
Залишкова вартість на початок звітного року	29	733	23	314	61	90	136	1 386
Первісна (переоцінена) вартість на початок звітного року	49	869	55	556	114	157	136	1 936
Знос на початок звітного року	20	136	32	242	53	67	—	550
Надходження	10	23	9	50	5	30	28	155
Вибуття:	—	(8)	(1)	—	—	—	(1)	(10)
Первісна вартість	—	(10)	(6)	(6)	(1)	(9)	(1)	(33)
Знос	—	(2)	(5)	(6)	(1)	(9)	—	(23)
Переведення до іншої категорії	—	42	1	48	(10)	(25)	(56)	—
Первісна вартість	—	42	1	75	(22)	(40)	(56)	—
Знос	—	—	—	27	(12)	(15)	—	—
Амортизація (знос), нарахована в поточному році	8	20	5	59	12	20	—	124
Первісна (переоцінена) вартість на кінець звітного року	59	924	59	675	96	138	107	2 058
Знос на кінець звітного року	28	154	32	322	52	63	—	651
Залишкова вартість на кінець звітного року	31	770	27	353	44	75	107	1 407

Залишкова вартість основних засобів включає суму переоцінки в розмірі 62 мільйони гривень (2003 рік – 64 мільйони гривень).

За станом на 31 грудня 2004 року основні засоби та нематеріальні активи включають активи за первісною (переоціненою) вартістю 124 мільйони гривень (2003 рік – 94 мільйони гривень), які повністю амортизовані, але які Національний банк продовжує використовувати.

На основні засоби загальною сумою 6 мільйонів гривень (2003 рік – 6 мільйонів гривень), які перебувають на реконструкції та консервації, амортизація не нараховується. Крім того, до категорії будівель і споруд та інших основних засобів зараховано активи залишковою вартістю 37 мільйонів гривень, стосовно яких прийнято рішення щодо їх відчуження.

У 2004 році розпочато проведення оцінки будівель і споруд Національного банку з метою приведення залишкової (балансової) вартості цієї групи основних засобів до їх справедливої вартості. На дату підготовки цієї фінансової звітності оцінку остаточно не завершено. Результати переоцінки відобразатимуться у фінансовій звітності Національного банку за 2005 рік.

11. Інші активи

	(у мільйонах гривень)	
	2004	2003
Банківські метали	195	207
Дебіторська заборгованість	103	80
Оборотні матеріальні активи	86	81
Дорогоцінні метали та каміння	37	39
Інвестиції в асоційовані компанії	25	25
Пам'ятні і ювілейні монети та інша нумізматична продукція	18	21
Депозит, розміщений у банку-резиденті	—	196
Резерв під заборгованість за іншими активами	(9)	(10)
Усього інших активів	455	639

Станом на 31 грудня 2003 року депозит, розміщений у банку-резиденті, – це кошти в доларах США, які накопичилися на коррахунку Національного банку в державному банку за 1994–1995 роки за рахунок викупу надходжень в іноземній валюті на користь резидентів, які підлягали обов'язковому продажу. У жовтні 2004 року депозит був погашений.

У сумі резерву під заборгованість за іншими активами відбулися такі зміни:

	(у мільйонах гривень)	
	2004	2003
Резерв під заборгованість за іншими активами на початок року	10	10
Збільшення резерву протягом року	—	1
Списання активу за рахунок резерву протягом року	(1)	(1)
Резерв під заборгованість за іншими активами на кінець року	9	10

Інвестиції в асоційовані компанії на 31 грудня 2004 року подані таким чином:

Назва	Країна реєстрації	Вид компанії	Сума		Частка участі (%)	
			2004	2003	2004	2003
Німецько-Український фонд	Україна	Фінансова установа особливого виду	24	24	31,25	31,25
Міждержавний банк	Росія	Фінансова установа	1	1	20,70	20,70
Усього			25	25		

Німецько-Український фонд (НУФ) заснований Кабінетом Міністрів України в особі Міністерства фінансів України, Національним банком та Німецькою кредитною установою для відбудови (KfW). Відповідно до Статуту НУФ не має на меті отримання прибутку і не виплачує дивіденди своїм засновникам. Прибуток НУФ спрямовується на збільшення кредитних ресурсів для малих і середніх підприємств. Таким чином, Національний банк не обліковує інвестицію в НУФ за методом участі в капіталі.

Аналіз інших активів у розрізі резидентності наведено в примітці 28, аналіз кредитного ризику – у примітці 29, аналіз валютного ризику – у примітці 30 та аналіз ліквідності – у примітці 32.

12. Кошти банків

	2004	(у мільйонах гривень) 2003
Кореспондентські рахунки:		
у гривнях	8 018	3 999
в іноземній валюті	58	48
Строкові депозити в іноземній валюті:		
строкові депозити	251	167
гарантійні депозити	1 093	—
Кошти банків на рахунках із спеціальним режимом використання:		
у гривнях	57	123
в іноземній валюті	123	1
Усього коштів банків	9 600	4 338

Кореспондентські рахунки в гривнях включають також суми обов'язкових резервів українських банків у Національному банку. Відповідно до нормативно-правових актів Національного банку за станом на 31 грудня 2004 року банки повинні були щоденно мати на кореспондентському рахунку в Національному банку не менше 60 відсотків від суми обов'язкових резервів за попередній період резервування, тобто за попередній місяць. Проценти за залишками на кореспондентських рахунках не нараховуються.

З 2004 року Національний банк надавав кредити для підтримки ліквідності банків під заставу депозитів в іноземній валюті. Проценти за гарантійними депозитами не нараховуються.

Аналіз коштів банків у розрізі резидентності наведено в примітці 28, аналіз валютного ризику – у примітці 30, аналіз процентного ризику – у примітці 31 та аналіз ліквідності – у примітці 32.

13. Кошти Уряду та інших клієнтів

	(у мільйонах гривень)	
	2004	2003
Кошти бюджетів	5 261	4 966
Інші	169	112
Усього коштів Уряду та інших клієнтів	5 430	5 078

Національний банк обслуговує кошти Державного бюджету України і місцевих бюджетів, які консолідовані на єдиному казначейському рахунку.

Відповідно до Закону України "Про Національний банк України" за всіма бюджетними рахунками проценти не нараховуються.

Аналіз коштів Уряду та інших клієнтів у розрізі резидентності наведено в примітці 28, аналіз валютного ризику – у примітці 30, аналіз процентного ризику – у примітці 31 та аналіз за строками погашення – у примітці 32.

14. Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком

Депозитний сертифікат Національного банку – це один з монетарних інструментів, що є борговим цінним папером Національного банку в бездокументарній формі, який засвідчує розміщення в Національному банку коштів банків та їх право на отримання внесеної суми і процентів після закінчення встановленого строку.

Національний банк використовував такий інструмент грошово-кредитної політики як емісію власних боргових зобов'язань – депозитних сертифікатів з метою оперативного регулювання грошової маси в обігу шляхом регулювання ліквідності банківської системи.

Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком, включають нараховані витрати в сумі 4 мільйони гривень.

15. Кредити отримані

За цією статтею відображено довгострокові кредити, отримані в рамках кредитних ліній ЄБРР для фінансування банків з метою підтримки малих та середніх підприємств (МСП).

Кредити, що отримані в межах кредитних ліній ЄБРР, включають нараховані витрати в сумі 2 мільйони гривень (2003 рік – 1 мільйон гривень).

Аналіз отриманих кредитів за валютами наведено в примітці 30, аналіз процентного ризику – у примітці 31 та аналіз за строками погашення – у примітці 32.

16. Зобов'язання перед МВФ

	(у мільйонах гривень)	
	2004	2003
Рахунки МВФ № 1 та № 2	28	27
Векселі на користь МВФ зі сплати внеску в рахунок квоти	11 276	10 843
Векселі на користь МВФ з купівлі коштів у рамках кредитування	8 565	9 823
Усього зобов'язань перед МВФ	19 869	20 693

Протягом 2004 року відбулося погашення зобов'язань перед МВФ на суму 202 мільйони СПЗ (1 579 мільйонів гривень за офіційним курсом на дату здійснення платежу).

Зобов'язання перед МВФ включають нараховані витрати в сумі 48 мільйонів гривень (2003 рік – 36 мільйонів гривень). У зв'язку із ретроспективним зменшенням процентної ставки за користування коштами Фонду сума нарахованих витрат була уточнена після звітного періоду (примітка 37).

Аналіз процентного ризику за зобов'язаннями перед МВФ наведено в примітці 31 та аналіз за строками погашення – у примітці 32.

17. Інші зобов'язання

	Примітки	(у мільйонах гривень)	
		2004	2003
Поточні рахунки працівників		40	33
Прості векселі, що емітовані Національним банком України	5	28	53
Кредиторська заборгованість		10	19
Доходи майбутніх періодів		5	4
Несплачені доходи за кредитами, наданими Урядом в іноземній валюті, які переоформлені як внутрішній державний борг	8	—	710
Усього інших зобов'язань		83	819

У серпні 2004 року кошти в сумі 133 мільйони доларів США (708 мільйонів гривень за курсом гривні до доларів США на дату здійснення операції 21 серпня 2004 року) перераховані до Національного банку в рахунок погашення заборгованості Кабінету Міністрів України перед Національним банком за відсотками за користування кредитами в іноземній валюті.

Як зазначено в примітці 37, у березні 2005 року відбулося погашення боргового зобов'язання, випущеного Національним банком на користь ЧБТР. Міністерством фінансів України сплачено внесок до статутного фонду ЧБТР у сумі 4 мільйони СПЗ (28 мільйонів гривень).

Аналіз інших зобов'язань у розрізі резидентності наведено в примітці 28, аналіз валютного ризику – у примітці 30 та аналіз за строками погашення – у примітці 32.

18. Зобов'язання з перерахування прибутку до бюджету

Відповідно до Закону України "Про Національний банк України" Національний банк має перераховувати до Державного бюджету України суму перевищення кошторисних доходів над кошторисними витратами за підсумками року. Кошторисні витрати повинні забезпечувати можливість виконання Національним банком його функцій і включають витрати, що відображаються у звіті про фінансові результати, та видатки на фінансування капітальних інвестицій і створення фондів. Сума прибутку, який підлягає сплаті до Державного бюджету України, розраховується як сума отриманого прибутку за мінусом прибутку, використаного на фінансування капітальних інвестицій та створення фондів.

Фактична сума перевищення кошторисних доходів над кошторисними витратами за 2004 рік становила 1 657 мільйонів гривень.

Нижче наведено приведення суми прибутку до розподілу, відображеного у фінансовій звітності, до суми перевищення кошторисних доходів над кошторисними витратами:

	(у мільйонах гривень)	
	2004	2003
Прибуток до розподілу за звітом про фінансові результати	1 717	567
Мінус: Формування фондів Національного банку	(60)	(45)
Перевищення кошторисних доходів над кошторисними витратами за підсумками поточного року, що підлягає перерахуванню до Державного бюджету України, у тому числі:	1 657	522
Перерахування авансом прибутку до бюджету	(1 280)	(502)
Зобов'язання з перерахування прибутку до бюджету	377	20

У квітні та червні 2004 року Національний банк перерахував до Державного бюджету України 20 мільйонів гривень стосовно прибутку за 2003 рік. У січні – лютому 2005 року Національний банк перерахував до Державного бюджету України 363 мільйони гривень стосовно зобов'язань з перерахування прибутку за 2004 рік.

19. Статутний капітал

Відповідно до Закону України "Про Національний банк України" розмір статутного капіталу становить 10 мільйонів гривень. Розмір статутного капіталу може бути збільшений за рішенням Ради Національного банку. Джерелами формування статутного капіталу Національного банку є його доходи, а за потреби – Державний бюджет України. Статутний капітал сформовано в розмірі 5 мільйонів гривень за рахунок доходів, отриманих Національним банком у 1994 році, та в розмірі 5 мільйонів гривень за рахунок доходів, отриманих у 2000 році.

20. Грошові кошти та їх еквіваленти

	(у мільйонах гривень)		
	Примітки	2004	2003
Готівкова іноземна валюта	4	783	36
Кошти до запитання (крім коштів, використання яких є обмеженим)		2 933	2 056
Розміщені короткострокові депозити терміном погашення до трьох місяців (крім золота, банківських металів та коштів, використання яких є обмеженим)		19 639	23 928
Авуари в СПЗ		6	113
Кошти банків до запитання	12	(8 256)	(4 171)
Кошти Уряду та інших клієнтів	13	(5 430)	(5 078)
Рахунки МВФ № 1, № 2	16	(28)	(27)
Поточні рахунки працівників	17	(40)	(33)
Усього грошових коштів та їх еквівалентів		9 607	16 824

21. Процентні доходи та витрати

	2004	(у мільйонах гривень) 2003
Процентні доходи		
Доходи за коштами та депозитами в іноземній валюті	982	571
Доходи за внутрішнім державним боргом	708	—
Доходи за цінними паперами Уряду	595	26
Доходи за кредитами банкам та іншим позичальникам	144	200
Доходи за цінними паперами нерезидентів	62	10
Доходи за авуарами в СПЗ	—	2
Інші	1	1
Усього процентних доходів	2 492	810
Процентні витрати		
Витрати за операціями з МВФ	(247)	(210)
Витрати за депозитними сертифікатами, що емітовані Національним банком	(35)	—
Витрати за отриманими кредитами	(11)	(8)
Витрати за коштами банків	(5)	(1)
Витрати за коштами Уряду та інших клієнтів	(1)	(1)
Інші	(2)	(2)
Усього процентних витрат	(301)	(222)
Чистий процентний прибуток	2 191	588

22. Комісійні доходи та витрати

	2004	(у мільйонах гривень) 2003
Комісійні доходи		
Доходи за послугами системи електронних платежів та електронної пошти	94	83
Доходи за операціями з розрахунково-касового обслуговування	63	45
Доходи за послугами служби інкасації	36	45
Доходи за операціями з фінансовими інструментами	2	1
Інші доходи	1	—
Усього комісійних доходів	196	174
Комісійні витрати		
Витрати за операціями з фінансовими інструментами	(4)	(3)
Інші комісійні витрати	(4)	—
Усього комісійних витрат	(8)	(3)
Чистий комісійний прибуток	188	171

23. Інші доходи

	(у мільйонах гривень)	
	2004	2003
Доходи від продажу банкнотного паперу, пам'ятних та ювілейних монет та іншої продукції	60	52
Доходи від діяльності навчальних закладів	14	13
Доходи від реєстрації та видачі ліцензій	6	6
Доходи від управління кредитними лініями	4	3
Безповоротна допомога Уряду Нідерландів для підготовки персоналу служби банківського нагляду	3	—
Штрафи, пеня, неустойки, що отримані	2	2
Прибуток від продажу основних засобів, нематеріальних активів та запасів матеріальних цінностей	—	1
Інші	12	9
Усього інших доходів	101	86

Доходи від продажу іншої продукції включають доходи від продажу футлярів для монет, сувенірних банкнот та інших виробів.

До інших доходів віднесено доходи від діяльності підрозділів соціально-побутової сфери та реалізації друкованої продукції.

24. Витрати на утримання персоналу

	(у мільйонах гривень)	
	2004	2003
Заробітна плата персоналу	170	146
Внески на обов'язкове державне пенсійне та соціальне страхування	76	67
Матеріальна допомога та інші соціальні виплати	71	59
Інші	25	14
Усього витрат на утримання персоналу	342	286

Як зазначено в примітці 2, витрати на оплату праці, що пов'язані з виготовленням банкнотного паперу, банкнот, монет та іншої продукції, і суми відрахувань на соціальні виплати включаються до складу витрат на виготовлення цієї продукції.

До інших витрат на утримання персоналу віднесено витрати на підготовку кадрів та підвищення кваліфікації, витрати на спецодяг, взуття та інші засоби захисту працівників, витрати на забезпечення житлом працівників Національного банку та інші.

25. Адміністративно-господарські та інші витрати

	(у мільйонах гривень)	
	2004	2003
Амортизаційні відрахування	83	82
Експлуатаційні та господарські витрати	32	31
Витрати на утримання необоротних матеріальних активів та нематеріальних активів	31	25
Витрати на послуги та обслуговування телекомунікацій	8	7
Витрати на службові відрядження	6	5
Штрафи, пеня, неустойки, що сплачені	5	5
Збиток від продажу основних засобів, нематеріальних активів та запасів матеріальних цінностей	5	—
Витрати з адміністрування Групи управління проектами міжнародних кредитних ліній у межах отриманої плати за управління кредитними лініями	3	3
Податки, збори і платежі	2	2
Витрати на аудит	1	1
Інші	25	16
Усього адміністративно-господарських та інших витрат	201	177

До інших витрат віднесено витрати з придбання музейних цінностей, поштові, канцелярські, представницькі витрати, витрати на маркетинг та рекламу, на спонсорство і добродійність та інші.

Сума амортизації за 2004 рік не включає амортизацію в сумі 41 мільйон гривень (2003 рік – 37 мільйонів гривень), що нарахована на основні засоби, які використовуються для виготовлення банкнотного паперу, банкнот, монет та іншої продукції. Ця частина амортизації включається до витрат на виготовлення банкнот, монет та іншої продукції (примітка 2).

26. Чисте зменшення резервів

		(у мільйонах гривень)	
	Примітки	2004	2003
Зменшення/(збільшення) резервів:			
за кредитами банкам та іншим позичальникам	7	1	338
за іншими активами		—	(1)
Усього чисте зменшення резервів		1	337

27. Управління фінансовими ризиками

Основними видами фінансових ризиків, притаманних діяльності Національного банку, є кредитний, валютний, процентний ризики та ризик ліквідності, які контролюються керівництвом структурних підрозділів. Загальне управління ризиками здійснює Комітет з управління активами та пасивами (КУАП) та Управління контролю ризиків.

Кредитний ризик. Кредитний ризик контролюється шляхом дотримання вимог, визначених нормативно-правовими актами Національного банку, а саме:

за операціями з розміщення коштів золотовалютного резерву Національного банку:

контрагенти Національного банку за операціями з розміщення коштів золотовалютного резерву повинні мати рейтинги, установлені міжнародними рейтинговими компаніями Fitch IBCA та Moody's, не нижчі ніж рейтинг А, як визначено у Законі України "Про Національний банк України", та рейтинги, визначені рішенням Правління Національного банку;

розміщення коштів золотовалютного резерву Національного банку має відповідати нормативам інвестиційної структури золотовалютного резерву Національного банку, яка затверджується рішенням Правління Національного банку;

за операціями з підтримки ліквідності банківської системи:

банки, які претендують на підтримку ліквідності через операції рефінансування Національного банку, мають дотримуватися вимог, установлених нормативно-правовими актами Національного банку з питань регулювання Національним банком ліквідності банків України;

за операціями з надання позик за рахунок кредитних ліній ЄБРР:

банки – учасники кредитних ліній мають відповідати вимогам, визначеним відповідними кредитними угодами між Національним банком та ЄБРР.

Валютний ризик. Валютний ризик контролюється шляхом дотримання нормативної валютної структури золотовалютного резерву Національного банку, яка визначається рішеннями Правління Національного банку, а також з урахуванням чистої валютної позиції Національного банку.

Процентний ризик. Основним методом контролю процентного ризику є розрахунок та аналіз динаміки середньозваженої мультивалютної процентної маржі (спреду) між процентними ставками за активами та зобов'язаннями Національного банку, а також аналіз активів і зобов'язань за строками перегляду процентних ставок.

Ризик ліквідності. Ризик ліквідності контролюється методом аналізу дисбалансу активів і зобов'язань за строками погашення (розривів фінансування) та через розрахунок достатності залишків коштів на кореспондентських рахунках на час виконання платежів за зобов'язаннями Національного банку.

Детальна оцінка вищезазначених ризиків подана в примітках 28–32.

28. Аналіз активів і зобов'язань у розрізі резидентності

На 31 грудня 2004 року активи і зобов'язання Національного банку в розрізі резидентності подані таким чином:

	(у мільйонах гривень)				
	Україна	Країни ОЕСР	МВФ	Інші	Усього
Активи					
Кошти та депозити в іноземній валюті	783	47 805	—	—	48 588
Цінні папери нерезидентів	—	4 045	—	—	4 045
Авуари в СПЗ	—	—	6	—	6
Монетарне золото	1 180	—	—	—	1 180
Цінні папери Уряду	6 871	—	—	—	6 871
Кредити банкам та іншим позичальникам	3 982	—	—	—	3 982
Внутрішній державний борг	9 780	—	—	—	9 780
Внески в рахунок квоти МВФ	—	—	11 304	—	11 304
Основні засоби та нематеріальні активи	1 407	—	—	—	1 407
Інші активи	433	12	9	1	455
Усього активів	24 436	51 862	11 319	1	87 618
Зобов'язання					
Банкноти та монети в обігу	45 669	—	—	—	45 669
Кошти банків	9 600	—	—	—	9 600
Кошти Уряду та інших клієнтів	5 401	29	—	—	5 430
Зобов'язання з перерахування прибутку до бюджету	377	—	—	—	377
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	173	—	—	—	173
Кредити отримані	—	421	—	—	421
Зобов'язання перед МВФ	—	—	19 869	—	19 869
Інші зобов'язання	52	31	—	—	83
Усього зобов'язань	61 272	481	19 869	—	81 622
Чиста балансова позиція	(36 836)	51 381	(8 550)	1	5 996
Позабалансові зобов'язання					
Зобов'язання з надання кредитів	227	—	—	—	227
Чиста позабалансова позиція (примітка 33)	227	—	—	—	227
Чиста позиція	(37 063)	51 381	(8 550)	1	5 769

До залишків коштів у країнах ОЕСР (стаття "Кошти та депозити в іноземній валюті") включено кореспондентські рахунки та строкові депозити, розміщені в Bank for International Settlements, а також нараховані відсотки за цими депозитами загальною сумою 24 456 мільйонів гривень, що становить 47% від загального обсягу активів,

розміщених у країнах ОЕСР (2003 рік – 21 840 мільйонів гривень, що становить 59% від загального обсягу активів, розміщених у країнах ОЕСР).

На 31 грудня 2003 року активи і зобов'язання Національного банку в розрізі резидентності подані таким чином:

	(у мільйонах гривень)				
	Україна	Країни ОЕСР	МВФ	Інші	Усього
Активи					
Кошти та депозити в іноземній валюті	36	34 192	—	—	34 228
Цінні папери нерезидентів	—	3 054	—	—	3 054
Авуари в СПЗ	—	—	113	—	113
Монетарне золото	1 101	—	—	—	1 101
Цінні папери Уряду	7 958	—	—	—	7 958
Кредити банкам та іншим позичальникам	2 097	—	—	—	2 097
Внутрішній державний борг	10 521	—	—	—	10 521
Внески в рахунок квоти МВФ	—	—	10 870	—	10 870
Основні засоби та нематеріальні активи	1 386	—	—	—	1 386
Інші активи	638	—	—	1	639
Усього активів	23 737	37 246	10 983	1	71 967
Зобов'язання					
Банкноти та монети в обігу	36 048	—	—	—	36 048
Кошти банків	4 338	—	—	—	4 338
Кошти Уряду та інших клієнтів	5 058	20	—	—	5 078
Зобов'язання з перерахування прибутку до бюджету	20	—	—	—	20
Кредити отримані	—	386	—	—	386
Зобов'язання перед МВФ	—	—	20 693	—	20 693
Інші зобов'язання	764	55	—	—	819
Усього зобов'язань	46 228	461	20 693	—	67 382
Чиста балансова позиція	(22 491)	36 785	(9 710)	1	4 585
Позабалансові зобов'язання					
Зобов'язання з надання кредитів	66	—	—	—	66
Чиста позабалансова позиція (примітка 33)	66	—	—	—	66
Чиста позиція	(22 557)	36 785	(9 710)	1	4 519

29. Кредитний ризик

Фінансові активи Національного банку за кредитними рейтингами контрагентів, установленними міжнародними рейтинговими компаніями Fitch IBCA та Moody's, подані таким чином:

(у мільйонах гривень)

	Кредитний рейтинг	2004		2003	
		Обсяг	% у фінансових активах	Обсяг	% у фінансових активах
Кошти та депозити в іноземній валюті	AAA+	24 456	28,9	21 841	31,6
	AAA	9 500	11,2	3 851	5,6
	AA+	5 396	6,4	2 618	3,8
	AA	1 844	2,2	2 201	3,2
	AA-	6 552	7,7	3 143	4,5
	A+	55	0,1	535	0,8
	A-/B	2	0,0	3	0,0
	Без ризику	783	0,9	36	0,1
Цінні папери нерезидентів	AAA	3 908	4,6	2 900	4,2
	Без рейтингу	137	0,2	154	0,2
Авуари в СПЗ	AAA+	6	0,0	113	0,2
Цінні папери Уряду	B+	6 871	8,1	7 958	11,5
Кредити банкам та іншим позичальникам	B+	291	0,3	—	—
	B	—	—	174	0,3
	B-	1 249	1,5	122	0,2
	B2	684	0,8	325	0,5
	NP	—	—	227	0,3
	Без рейтингу	1 758	2,1	1 249	1,8
Внутрішній державний борг	B+	9 780	11,6	10 521	15,2
Внески в рахунок квоти МВФ	AAA+	11 304	13,3	10 870	15,7
Інші активи	AAA+	9	0,0	—	—
	B+	—	—	197	0,3
	Без рейтингу	110	0,1	93	0,1
Усього фінансових активів		84 695	100,0	69 131	100,0

Цінні папери Уряду, внутрішній державний борг, депозит, розміщений у банку-резиденті, та нараховані доходи за цими активами класифіковано відповідно до довгострокового рейтингу України.

Рейтинг AAA+ – це рейтинг, який використовується для ідентифікації таких високонадійних міжнародних фінансових установ, як Банк міжнародних розрахунків (BIS) та Міжнародний валютний фонд.

30. Валютний ризик

Валютний ризик – це ризик зазнати збитків унаслідок несприятливих змін курсу гривні до іноземних валют.

На 31 грудня 2004 року Національний банк мав такі валютні позиції:

	(у мільйонах гривень)					
	Гривні	Долари США	Євро	СПЗ	Інші	Усього
Активи						
Кошти та депозити в іноземній валюті	—	25 793	12 477	—	10 318	48 588
Цінні папери нерезидентів	—	3 908	—	137	—	4 045
Авуари в СПЗ	—	—	—	6	—	6
Монетарне золото	—	—	—	—	1 180	1 180
Цінні папери Уряду	6 783	—	88	—	—	6 871
Кредити банкам та іншим позичальникам	3 620	362	—	—	—	3 982
Внутрішній державний борг	3 499	6 281	—	—	—	9 780
Внески в рахунок квоти МВФ	—	—	—	11 304	—	11 304
Основні засоби та нематеріальні активи	1 407	—	—	—	—	1 407
Інші активи	227	—	24	9	195	455
Усього активів	15 536	36 344	12 589	11 456	11 693	87 618
Зобов'язання						
Банкноти та монети в обігу	45 669	—	—	—	—	45 669
Кошти банків	8 075	1 149	376	—	—	9 600
Кошти Уряду та інших клієнтів	5 036	297	97	—	—	5 430
Зобов'язання з перерахування прибутку до бюджету	377	—	—	—	—	377
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	173	—	—	—	—	173
Кредити отримані	—	421	—	—	—	421
Зобов'язання перед МВФ	—	—	—	19 869	—	19 869
Інші зобов'язання	51	2	1	28	1	83
Усього зобов'язань	59 381	1 869	474	19 897	1	81 622
Чиста балансова позиція	(43 845)	34 475	12 115	(8 441)	11 692	5 996
Позабалансові зобов'язання						
Зобов'язання з надання кредитів	207	20	—	—	—	227
Чиста позабалансова позиція (примітка 33)	207	20	—	—	—	227
Чиста позиція	(44 052)	34 455	12 115	(8 441)	11 692	5 769

Активи і зобов'язання в інших валютах в основному складаються зі статей у монетарному золоті, швейцарських франках, англійських фунтах стерлінгів та банківських металах.

На 31 грудня 2003 року Національний банк мав такі валютні позиції:

	Гривні	Долари США	СПЗ	Євро	Інші	Усього (у мільйонах гривень)
Активи						
Кошти та депозити в іноземній валюті	—	17 444	—	10 064	6 720	34 228
Цінні папери нерезидентів	—	2 900	154	—	—	3 054
Авуари в СПЗ	—	—	113	—	—	113
Монетарне золото	—	—	—	—	1 101	1 101
Цінні папери Уряду	7 844	—	—	114	—	7 958
Кредити банкам та іншим позичальникам	1 744	353	—	—	—	2 097
Внутрішній державний борг	3 499	7 022	—	—	—	10 521
Внески в рахунок квоти МВФ	—	—	10 870	—	—	10 870
Основні засоби та нематеріальні активи	1 386	—	—	—	—	1 386
Інші активи	211	196	—	25	207	639
Усього активів	14 684	27 915	11 137	10 203	8 028	71 967
Зобов'язання						
Банкноти та монети						
в обігу	36 048	—	—	—	—	36 048
Кошти банків	4 122	116	—	100	—	4 338
Кошти Уряду та інших клієнтів	2 609	2 394	—	75	—	5 078
Зобов'язання з перерахування						
прибутку до бюджету	20	—	—	—	—	20
Кредити отримані	—	386	—	—	—	386
Зобов'язання перед МВФ	—	—	20 693	—	—	20 693
Інші зобов'язання	55	710	53	—	1	819
Усього зобов'язань	42 854	3 606	20 746	175	1	67 382
Чиста балансова позиція	(28 170)	24 309	(9 609)	10 028	8 027	4 585
Позабалансові зобов'язання						
Зобов'язання з надання кредитів						
	—	66	—	—	—	66
Чиста позабалансова позиція (примітка 33)	—	66	—	—	—	66
Чиста позиція	(28 170)	24 243	(9 609)	10 028	8 027	4 519

31. Процентний ризик

Процентний ризик – це ризик зазнати збитків унаслідок несприятливих змін процентних ставок. Процентний ризик виникає переважно в результаті вкладення коштів у фінансові інструменти під фіксовані процентні ставки в сумах та на строки, що відрізняються від сум та строків залучених коштів з фіксованими процентними ставками, або вкладення коштів у фінансові інструменти та залучення коштів за змінними процентними ставками.

За станом на 31 грудня 2004 року Національний банк мав таку структуру середньозважених процентних ставок за основними валютами для монетарних фінансових інструментів, за якими нараховуються проценти. Процентні ставки за кожним фінансовим інструментом розраховувалися як середньозважені процентні ставки, передбачені угодами на дату балансу.

	Гривні	Долари США	Євро	СПЗ	Інші	Загальна середньо- зважена ставка (у %)
Активи						
Строкові депозити в банках країн ОЕСР	—	1,86	2,22	—	4,27	2,5
Цінні папери нерезидентів	—	1,15	—	—	—	1,15
Авуари в СПЗ	—	—	—	2,22	—	2,22
Цінні папери Уряду	11,04	—	10	—	—	11,03
Кредити банкам та іншим позичальникам	12,99	4,82	—	—	—	11,92
Зобов'язання						
Строкові депозити банків	—	1,34	1,17	—	—	1,32
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	11,49	—	—	—	—	11,49
Кредити отримані	—	3,56	—	—	—	3,56
Зобов'язання перед МВФ	—	—	—	3,12	—	3,12

Позначка "—" у таблиці означає, що Національний банк не має відповідних активів або зобов'язань у відповідній валюті, за якими нараховуються проценти.

За плаваючою ставкою нараховуються проценти за такими статтями активів і зобов'язань: за авуарами в СПЗ та зобов'язаннями перед МВФ процентна ставка переглядається щотижня; за цінними паперами Уряду в національній валюті процентна ставка переглядається щорічно залежно від рівня інфляції; за кредитами банкам та іншим позичальникам, наданими в рамках кредитних ліній ЄБРР, та за кредитами, отриманими від ЄБРР, проценти нараховуються за ставками LIBOR+3% та LIBOR+1% відповідно і переглядаються один раз у півроку.

На 31 грудня 2003 року Національний банк мав такі процентні ставки за активами та зобов'язаннями:

	Гривні	Долари США	СПЗ	Євро	Інші	Загальна середньо- зважена ставка (у %)
Активи						
Строкові депозити в банках країн ОЕСР	—	0,96	—	2,06	3,16	1,75
Цінні папери нерезидентів	—	1,18	—	—	—	1,18
Авуари в СПЗ	—	—	1,57	—	—	1,57
Цінні папери Уряду	8,40	—	—	10,00	—	8,42
Кредити банкам та іншим позичальникам	7,93	3,61	—	—	—	6,92
Депозит, розміщений у банку-резиденті	—	1,72	—	—	—	1,72
Зобов'язання						
Строкові депозити банків	—	0,16	—	1,13	—	0,46
Кредити отримані	—	2,16	—	—	—	2,16
Зобов'язання перед МВФ	—	—	2,15	—	—	2,15

Аналіз активів і зобов'язань за строками перегляду процентних ставок

У поданій нижче таблиці наведено концентрацію ризику процентних ставок за строками їх перегляду або погашення, залежно від того, що настає раніше.

Для активів і зобов'язань з фіксованою процентною ставкою строковість визначалася, виходячи з періоду від дати балансу до дати погашення згідно з контрактом. Для активів і зобов'язань зі змінною процентною ставкою – з урахуванням найближчого терміну перегляду процентних ставок чи дати погашення залежно від того, що настає раніше.

На 31 грудня 2004 року аналіз активів і зобов'язань за строками перегляду процентних ставок поданий таким чином:

(у мільйонах гривень)

	До запитання та до 1-го місяця	1–3 місяці	3–12 місяців	1–5 років	Понад 5 років	Безпроцентні	Усього
Активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті	12 973	10 412	23 231	505	—	1 467	48 588
Цінні папери нерезидентів	3 890	—	—	—	—	155	4 045
Авуари в СПЗ	6	—	—	—	—	—	6
Монетарне золото	—	—	—	—	—	1 180	1 180
Цінні папери Уряду	88	194	6 127	53	—	409	6 871
Кредити банкам та іншим позичальникам	1 861	286	1 441	382	—	12	3 982
Внутрішній державний борг	—	—	—	—	—	9 780	9 780
Внески в рахунок квоти МВФ	—	—	—	—	—	11 304	11 304
Основні засоби та нематеріальні активи	—	—	—	—	—	1 407	1 407
Інші активи	—	—	—	48	—	407	455
Усього активів	18 818	10 892	30 799	988	—	26 121	87 618
Зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	—	—	—	—	—	45 669	45 669
Кошти банків	251	—	—	—	—	9 349	9 600
Кошти Уряду та інших клієнтів	47	—	—	—	—	5 383	5 430
Зобов'язання з перерахування прибутку до бюджету	—	—	—	—	—	377	377
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	46	123	—	—	—	4	173
Кредити отримані	—	17	402	—	—	2	421
Зобов'язання перед МВФ	8 517	—	—	—	—	11 352	19 869
Інші зобов'язання	40	—	—	—	—	43	83
Усього зобов'язань	8 901	140	402	—	—	72 179	81 622
Чистий розрив	9 917	10 752	30 397	988	—	(46 058)	5 996
Сумарний розрив	9 917	20 669	51 066	52 054	52 054	5 996	—

До безпроцентних активів та зобов'язань віднесено немонетарні статті, суми нарахованих відсотків та фінансові інструменти, за якими не нараховуються відсотки.

На 31 грудня 2003 року аналіз активів і зобов'язань за строками перегляду процентних ставок поданий таким чином:

(у мільйонах гривень)

	До запитан- ня та до 1-го місяця	1–3 місяці	3–12 місяців	1–5 років	Понад 5 років	Безпро- центні	Усього
Активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті	14 621	11 604	7 217	258	—	528	34 228
Цінні папери нерезидентів	2 882	—	—	—	—	172	3 054
Авуари в СПЗ	113	—	—	—	—	—	113
Монетарне золото	—	—	—	—	—	1 101	1 101
Цінні папери Уряду	89	193	7 188	81	—	407	7 958
Кредити банкам та іншим позичальникам	163	312	1 035	582	—	5	2 097
Внутрішній державний борг	—	—	—	—	—	10 521	10 521
Внески в рахунок квоти МВФ	—	—	—	—	—	10 870	10 870
Основні засоби та нематеріальні активи	—	—	—	—	—	1 386	1 386
Інші активи	—	—	196	36	—	407	639
Усього активів	17 868	12 109	15 636	957	—	25 397	71 967
Зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	—	—	—	—	—	36 048	36 048
Кошти банків	167	—	—	—	—	4 171	4 338
Кошти Уряду та інших клієнтів	42	—	—	—	—	5 036	5 078
Зобов'язання з перерахування прибутку до бюджету	—	—	—	—	—	20	20
Кредити отримані	—	52	332	—	—	2	386
Зобов'язання перед МВФ	9 787	—	—	—	—	10 906	20 693
Інші зобов'язання	33	—	—	—	—	786	819
Усього зобов'язань	10 029	52	332	—	—	56 969	67 382
Чистий розрив	7 839	12 057	15 304	957	—	(31 572)	4 585
Сумарний розрив	7 839	19 896	35 200	36 157	36 157	4 585	—

32. Ризик ліквідності

Ризик ліквідності – це ризик відсутності доступних для використання коштів для виконання поточних зобов'язань. Для розрахунку ризику ліквідності строки погашення активів та зобов'язань враховуються, виходячи з періоду, який залишився на дату складання балансу згідно з контрактами.

Оцінка ризику ліквідності Національного банку на 31 грудня 2004 року подана таким чином:

(у мільйонах гривень)

	До запитання та до 1-го місяця	1-3 місяці	3-12 місяців	1-5 років	Понад 5 років	Строк погашення не визначений	Усього
Активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті	14 059	10 518	23 504	507	—	—	48 588
Цінні папери нерезидентів	3 908	—	—	—	—	137	4 045
Авуари в СПЗ	6	—	—	—	—	—	6
Монетарне золото	1 180	—	—	—	—	—	1 180
Цінні папери Уряду	102	195	814	4 498	1 262	—	6 871
Кредити банкам та іншим позичальникам	1 866	286	1 213	617	—	—	3 982
Внутрішній державний борг	—	—	264	3 661	3 370	2 485	9 780
Внески в рахунок квоти МВФ	—	—	—	—	—	11 304	11 304
Основні засоби та нематеріальні активи	—	—	—	—	—	1 407	1 407
Інші активи	121	38	2	30	19	245	455
Усього активів	21 242	11 037	25 797	9 313	4 651	15 578	87 618
Зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	—	—	—	—	—	45 669	45 669
Кошти банків	9 600	—	—	—	—	—	9 600
Кошти Уряду та інших клієнтів	5 430	—	—	—	—	—	5 430
Зобов'язання з перерахування прибутку до бюджету	—	—	377	—	—	—	377
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	47	126	—	—	—	—	173
Кредити отримані	—	18	66	310	27	—	421
Зобов'язання перед МВФ	87	347	1 313	6 846	—	11 276	19 869
Інші зобов'язання	47	3	5	—	—	28	83
Усього зобов'язань	15 211	494	1 761	7 156	27	56 973	81 622
Чистий розрив ліквідності	6 031	10 543	24 036	2 157	4 624	(41 395)	5 996
Сумарний розрив ліквідності	6 031	16 574	40 610	42 767	47 391	5 996	—

До внутрішнього державного боргу з невизначеним строком погашення віднесено суму заборгованості в розмірі 129 мільйонів гривень, строки та порядок погашення якої законодавчо не врегульовано (див. примітку 8), а також частину заборгованості за внутрішнім державним боргом в іноземній валюті, яка підлягала погашенню в 2002–2004 роках.

Монетарне золото та банківські метали, за винятком срібла, віднесено до категорії "До запитання та до 1-го місяця", оскільки ці активи можуть бути реалізовані за балансовою вартістю протягом зазначеного періоду.

Цінні папери нерезидентів у торговому портфелі включено до категорії "До запитання та до 1-го місяця", оскільки цей портфель має торгову природу і керівництво вважає, що таке розкриття його позиції ліквідності є більш доцільним.

Оцінка ризику ліквідності Національного банку на 31 грудня 2003 року подана таким чином:

(у мільйонах гривень)

	До запитання та до 1-го місяця	1-3 місяці	3-12 місяців	1-5 років	Понад 5 років	Строк погашення не визначений	Усього
Активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті	15 066	11 676	7 228	258	—	—	34 228
Цінні папери нерезидентів	2 900	—	—	—	—	154	3 054
Авуари в СПЗ	113	—	—	—	—	—	113
Монетарне золото	1 101	—	—	—	—	—	1 101
Цінні папери Уряду	101	193	813	4 331	2 520	—	7 958
Кредити банкам та іншим позичальникам	163	305	809	816	3	1	2 097
Внутрішній державний борг	—	—	—	4 389	4 247	1 885	10 521
Внески в рахунок квоти МВФ	—	—	—	—	—	10 870	10 870
Основні засоби та нематеріальні активи	—	—	—	—	—	1 386	1 386
Інші активи	190	23	153	20	17	236	639
Усього активів	19 634	12 197	9 003	9 814	6 787	14 532	71 967
Зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	—	—	—	—	—	36 048	36 048
Кошти банків	4 338	—	—	—	—	—	4 338
Кошти Уряду та інших клієнтів	5 078	—	—	—	—	—	5 078
Зобов'язання з перерахування прибутку до бюджету	—	—	20	—	—	—	20
Кредити отримані	—	19	70	297	—	—	386
Зобов'язання перед МВФ	84	324	1 254	7 735	454	10 842	20 693
Інші зобов'язання	48	4	3	—	710	54	819
Усього зобов'язань	9 548	347	1 347	8 032	1 164	46 944	67 382
Чистий розрив ліквідності	10 086	11 850	7 656	1 782	5 623	(32 412)	4 585
Сумарний розрив ліквідності	10 086	21 936	29 592	31 374	36 997	4 585	—

33. Позабалансові зобов'язання і похідні фінансові інструменти

(а) Гарантії надані

Гарантії були надані Національним банком у 1992 році відповідно до Постанови Верховної Ради України після надання аналогічних гарантій Кабінетом Міністрів України для забезпечення погашення зобов'язань за одержаними українськими позичальниками іноземними кредитами. Заборгованість за кредитами, під які були надані зазначені гарантії, було частково погашено, а частково реструктуризовано.

Реструктуризована заборгованість за кредитами погашається Міністерством фінансів України за рахунок коштів Державного бюджету України відповідно до укладеної в грудні 2001 року Угоди між Урядом України та Урядом Федеративної Республіки Німеччини. Нереструктуризована частина заборгованості була погашена безпосередніми позичальниками.

Резерви на відшкодування можливих втрат за гарантіями не створювалися, оскільки заборгованість за зазначеними гарантіями обслуговується Кабінетом Міністрів України.

(б) Зобов'язання з надання кредитів

Зобов'язання з надання кредитів включають такі статті:

	2004	2003
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Зобов'язання з надання кредитів	207	—
Невикористані кредитні лінії	20	66
Усього зобов'язань з надання кредитів	227	66

Зобов'язання з надання кредитів та невикористані кредитні лінії – це невикористані суми затвердженого кредитування у формі позик. Станом на 31 грудня 2004 року Національний банк мав зобов'язання з надання кредитів для підтримки ліквідності у сумі 207 мільйонів гривень та зобов'язання за невикористаними частинами кредитних ліній, наданих в рамках проекту ЄБРР у сумі 20 мільйонів гривень. Як зазначено в примітці 37, на початку 2005 року зобов'язання з надання кредитів для підтримки ліквідності були скасовані.

(в) Зобов'язання з капіталовкладень

На 31 грудня 2004 року Національний банк мав зобов'язання з капіталовкладень, які стосувалися придбання, будівництва та поліпшення основних засобів, на загальну суму 38 мільйонів гривень (2003 рік – 36 мільйонів гривень).

(г) Похідні фінансові інструменти

Протягом 2004 року Національний банк не здійснював операцій з похідними фінансовими інструментами, у тому числі форвардними контрактами з купівлі та продажу іноземної валюти.

(д) Судові процедури

До Національного банку під час його діяльності пред'являються певні претензії і позови. Проте, виходячи з власної оцінки, а також відповідно до внутрішніх фахових висновків, керівництво вважає, що Національний банк не зазнає внаслідок цього суттєвих збитків. У зв'язку з цим відповідний резерв не створювався.

34. Справедлива вартість фінансових інструментів

Справедлива вартість фінансових активів та зобов'язань – це сума грошей, за яку може бути здійснений обмін активу або оплата зобов'язання в результаті проведення операцій між сторонами, що добровільно їх здійснюють, крім випадків вимушеного їх

продажу або ліквідації. Справедлива вартість найкраще підтверджується наявними ринковими цінами.

Розрахункову справедливу вартість фінансових активів та зобов'язань Національний банк визначає з використанням ринкової інформації (за її наявності) та відповідних методик оцінки. Проте для тлумачення ринкової інформації з метою визначення розрахункової справедливої вартості неодмінно потрібне суб'єктивне судження. Як зазначається в примітці 3, економіка України характеризується особливостями, властивими ринковій економіці перехідного періоду, і активність її фінансового ринку поки що є низькою. Таким чином, розрахунки не завжди відповідають реальним сумах, за які Національний банк міг би реалізувати фінансові активи та зобов'язання з урахуванням поточних обставин.

Фінансові активи та зобов'язання, що відображені за справедливою вартістю. Національний банк визначив, що справедлива вартість певних фінансових активів та зобов'язань суттєво не відрізняється від їх балансової вартості. До цих фінансових активів та зобов'язань належать кошти та депозити в іноземній валюті, цінні папери нерезидентів у торговому портфелі, авуари в СПЗ, банкноти та монети в обігу, кошти банків, кошти Уряду та інших клієнтів, кредити отримані та зобов'язання перед МВФ.

Справедлива вартість цінних паперів Уряду в іноземній валюті розрахована з використанням котирування на ринку українських зовнішніх боргових зобов'язань в аналогічній валюті з аналогічними строками погашення та характеристиками дохідності.

Справедливу вартість тих фінансових активів та зобов'язань, для яких немає активного ринку, Національний банк розраховував за методом дисконтування грошових потоків. Зазначена модель ураховує майбутні процентні платежі та погашення основної суми заборгованості, строки погашення та ставку дисконтування. Оскільки визначення ставки дисконтування є суб'єктивним, то для розрахунку використовували кілька ставок дисконтування, у результаті чого було отримано кілька значень справедливої вартості для однієї категорії активів. Метод дисконтування грошових потоків Національний банк використовував для розрахунку справедливої вартості цінних паперів Уряду, номінованих у національній валюті, внутрішнього державного боргу і кредитів банкам та іншим позичальникам. Для цілей дисконтування грошових потоків застосовувалися такі методики та припущення:

Справедлива вартість цінних паперів Уряду, номінованих у національній валюті. Для визначення вищого значення справедливої вартості використовувалася ставка дисконтування в розмірі 11,65% річних, а саме дохідність за середньостроковими державними облігаціями, реалізованими 17 грудня 2004 року на вторинному ринку державних боргових зобов'язань (у 2003 році використовувалася ставка дисконтування в розмірі 9,83%, а саме дохідність на середньостроковому тендері, що Національний банк проводив 19 грудня 2003 року з терміном погашення до 365 днів).

Для визначення нижчого значення справедливої вартості використовувалася ставка дисконтування в розмірі 11,7% річних, а саме дохідність за реалізованими Міністерством фінансів України 14 грудня 2004 року середньостроковими державними облігаціями на останньому в 2004 році аукціоні з їх первинного розміщення (у 2003 році використовувалася ставка дисконтування в розмірі 11,8% річних, а саме дохідність за середньостроковими державними облігаціями з терміном погашення до 2005 року, реалізованими Міністерством фінансів України 18 грудня 2003 року на аукціоні з їх первинного розміщення).

Грошові потоки для розрахунку справедливої вартості цінних паперів Уряду в національній валюті на кінець 2004 року включають суми процентів за обслуговування процентних облігацій внутрішньої державної позики. Відповідно до статті 7 Закону України "Про Державний бюджет України на 2005 рік" Національний банк у повному обсязі має

здійснювати щомісячне авансове перерахування коштів доходу за ПОВДП. Тому грошовий потік від обслуговування зазначених цінних паперів протягом 2005 року було враховано на час розподілу прибутку Національного банку за 2005 рік, тобто на кінець квітня 2006 року.

Справедлива вартість внутрішнього державного боргу за кредитами, наданими Урядом в іноземній валюті (доларах США). Для визначення вищого та нижчого значення справедливої вартості використовувалася ставка дисконтування в розмірі 6,33% річних, а саме ставка дохідності за ОЗДП у доларах США на ринку українських зовнішніх боргових зобов'язань з аналогічним строком погашення (у 2003 році для визначення вищого значення використовувалася ставка дисконтування в розмірі 2,15% річних, а саме ставка за користування коштами МВФ за станом на 31 грудня 2003 року, для визначення нижчого значення використовувалася процентна ставка за ОЗДП у доларах США, реалізованими Міністерством фінансів України в 2003 році, у розмірі 7,648%). Погашення 50 мільйонів доларів США (265 мільйонів гривень за курсом на кінець року) передбачено Державним бюджетом України на 2005 рік. У зв'язку з невизначеністю порядку погашення заборгованості за цими кредитами для визначення вищого значення справедливої вартості грошові потоки були розподілені рівномірно з 2006 до 2009 року, для визначення нижчого значення справедливої вартості погашення всієї суми боргу, за винятком частини, передбаченої до погашення в 2005 році, було враховано в грошових потоках 2009 року.

Справедлива вартість внутрішнього державного боргу за кредитами, наданими Урядом в національній валюті в 1991–1993 роках, не розраховувалася з причини невизначеності строків погашення зазначеної суми та плати за її обслуговування.

Справедлива вартість внутрішнього державного боргу за кредитами, наданими Урядом в національній валюті в 1994–1996 роках.

Для визначення вищого значення справедливої вартості використовувалася ставка дисконтування в розмірі 11,65% річних, а саме дохідність за середньостроковими державними облігаціями, реалізованими 17 грудня 2004 року на вторинному ринку державних боргових зобов'язань (у 2003 році використовувалася ставка дисконтування в розмірі 9,83%, а саме дохідність на середньостроковому тендері, що проводив Національний банк 19 грудня 2003 року з терміном погашення до 365 днів).

Для визначення нижчого значення справедливої вартості використовувалася ставка дисконтування в розмірі 11,7% річних, а саме дохідність за реалізованими Міністерством фінансів України 14 грудня 2004 року середньостроковими державними облігаціями на останньому в 2004 році аукціоні з їх первинного розміщення (у 2003 році використовувалася ставка дисконтування в розмірі 11,8% річних, а саме дохідність за середньостроковими державними облігаціями з терміном погашення до 2005 року, реалізованими Міністерством фінансів України 18 грудня 2003 року на аукціоні з їх первинного розміщення).

Грошові потоки для розрахунку справедливої вартості кредитів, наданих Урядом в національній валюті на кінець 2004 року, включають суми процентів у розмірі 5% річних за обслуговування кредитів, починаючи з 2010 року.

Справедлива вартість кредитів, наданих банкам та іншим позичальникам. Для визначення вищого значення справедливої вартості використовувалася ставка дисконтування в розмірі 10,36% річних, а саме фактична ставка за довгостроковими депозитами суб'єктів господарської діяльності та фізичних осіб у національній валюті за станом на 31 грудня 2004 року (у 2003 році використовувалась ставка дисконтування в розмірі 11,8% річних, а саме дохідність за середньостроковими державними облігаціями (з терміном погашення до 2005 року), реалізованими Міністерством фінансів України 18 грудня 2003 року на аукціоні з їх первинного розміщення).

Для визначення нижчого значення справедливої вартості використовувалася ставка дисконтування в розмірі 14,40% річних, а саме середньозважена дохідність за наданими

банкам кредитами рефінансування на середньостроковому тендері 15 грудня 2004 року.

Грошові потоки для розрахунку справедливої вартості кредитів, наданих банкам та іншим позичальникам, включають суми процентів за обслуговування.

У нижченаведеній таблиці подано балансову та розрахункову справедливу вартість фінансових активів, які не відображаються в балансі Національного банку за їх справедливою вартістю:

	Балансова вартість	2004		Балансова вартість	(у мільйонах гривень) 2003	
		Розрахункова справедлива вартість			Розрахункова справедлива вартість	
		Вище значення	Нижче значення		Вище значення	Нижче значення
Цінні папери Уряду в іноземній валюті, у тому числі нараховані доходи:						
ОЗДП 2000 року, номіновані в євро	88	95	94	114	113	113
Усього цінних паперів Уряду в іноземній валюті	88	95	94	114	113	113
Цінні папери Уряду в національній валюті, у тому числі нараховані доходи:						
ПОВДП 2000 року	6 388	6 327	6 320	7 449	7 190	6 825
векселі Державного казначейства України	395	217	217	395	216	193
Усього цінних паперів Уряду в національній валюті	6 783	6 544	6 537	7 844	7 406	7 018
Усього цінних паперів Уряду	6 871	6 639	6 631	7 958	7 519	7 131
Внутрішній державний борг за кредитами в іноземній валюті, у тому числі несплачені доходи	6 281	5 228	4 676	7 022	6 504	5 406
Внутрішній державний борг у національній валюті (1991–1993 роки)	129	не розраховувалася		129	не розраховувалася	
Внутрішній державний борг у національній валюті (1994–1996 роки)	3 370	1 204	1 197	3 370	1 333	1 058
Усього внутрішнього державного боргу	9 780	6 432	5 873	10 521	7 837	6 464
Кредити банкам та іншим позичальникам, у тому числі нараховані доходи	3 982	3 963	3 941	2 097	2 033	2 030

Беручи до уваги той факт, що розрахунки оціночної справедливої вартості базуються

на певних припущеннях, слід враховувати, що надана інформація може не повністю відображати вартість, яка може бути реалізована.

35. Операції з пов'язаними сторонами

Відповідно до МСФЗ та національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку від організацій, які перебувають під контролем держави, не вимагається розкриття інформації про операції з підприємствами, які також перебувають під контролем держави. Оскільки Національний банк перебуває під контролем держави, то ця фінансова звітність не включає розкриття операцій з пов'язаними сторонами, які також перебувають під контролем держави. Операції з пов'язаними сторонами включають операції з Урядом, які зазначені в примітці 3, рахунки бюджетних організацій, зазначені в примітці 13, та операції з двома державними банками.

36. Розкриття значних сум за статтями активів і зобов'язань

На 31 грудня 2004 року 22% (2003 рік – 30%) у загальній сумі активів Національного банку, за винятком квоти МВФ, становить заборгованість Уряду за наданими кредитами та цінними паперами Уряду і 32% (2003 рік – 36%) становлять кошти та депозити, розміщені в Bank for International Settlements. 64% (2003 рік – 64%) у загальній сумі зобов'язань (за винятком векселів на користь МВФ зі сплати внеску в рахунок квоти) – це банкноти та монети в обігу, 12% (2003 рік – 17%) – це зобов'язання перед МВФ і 7% (2003 рік – 9%) – кошти Державного казначейства України.

37. Події, що відбулися після звітної дати

У березні 2005 року закінчився термін дії програми "Попереджувальний стенд-бай", відкритої МВФ у березні 2004 року строком на 12 місяців. У рамках цієї програми, у разі потреби, Україна мала змогу отримати кошти на суму 412 мільйонів СПЗ (3 380 мільйонів гривень за курсом на кінець року). Протягом року кошти в рамках програми не надходили.

У зв'язку з переглядом Міжнародним валютним фондом процентної ставки за СПЗ за грудень 2004 року, сума нарахованих витрат за користування коштами Фонду була уточнена після звітного періоду та сплачена у лютому 2005 року у розмірі 44 мільйони гривень. (Примітка 16).

За умов відновлення достатнього рівня ліквідності банківської системи протягом січня – березня 2005 року банки достроково погашали кредити, отримані від Національного банку для підтримки їх ліквідності. Див. примітку 7. На дату цієї фінансової звітності були погашені стабілізаційні кредити загальною сумою 998 мільйонів гривень. Зобов'язання з надання кредитів загальною сумою 207 мільйонів гривень, які існували на 31 грудня 2004 року, були скасовані.

У березні 2005 року відбулося погашення боргового зобов'язання, випущеного Національним банком на користь ЧБТР. Див. примітку 17. На користь ЧБТР Міністерство фінансів України сплатило частку внеску до статутного фонду ЧБТР у сумі 4 мільйони СПЗ (28 мільйонів гривень за курсом на 31 грудня 2004 року).

У квітні 2005 року Національним банком погоджено з Міністерством фінансів України акт звірки про визнання заборгованості Уряду перед Національним банком стосовно кредитів, наданих Уряду в національній валюті в 1991–1993 роках.

13 квітня 2005 року
м. Київ, Україна

LLC audit firm
 "PricewaterhouseCoopers (Audit)"
 38 Turgenevska Street
 Kyiv, 01054, Ukraine
 Telephone +380 44 4906777
 Facsimile +380 44 2164558

АУДИТОРСЬКИЙ ВИСНОВОК

Членам Ради та Правління Національного банку України

1. Ми провели аудит балансу Національного банку України ("Національний банк") за 31 грудня 2004 року, а також відповідних звітів про фінансові результати, про рух грошових коштів та про власний капітал за 2004 фінансовий рік. За підготовку зазначеної фінансової звітності, наведеної на сторінках 1–54, несе відповідальність керівництво Національного банку. Ця фінансова звітність була підготовлена відповідно до облікової політики, прийнятої Правлінням Національного банку і описаної у Примітці 2 до фінансової звітності. Ми відповідаємо за надання висновку щодо цієї фінансової звітності на підставі проведеного нами аудиту.
2. Ми провели аудит відповідно до Міжнародних стандартів аудиту. Ці стандарти вимагають від нас планування і проведення аудиту таким чином, щоб забезпечити достатню впевненість щодо відсутності у фінансовій звітності суттєвих помилок. Аудит включає вибіркочку перевірку підтверджень сум та пояснень у фінансовій звітності. Аудит включає також оцінку застосовуваних принципів бухгалтерського обліку та основних розрахунків, здійснених керівництвом, а також загальну оцінку подання фінансової звітності. Ми вважаємо, що проведений нами аудит надає достатні підстави для формування висновку.
3. Ми вважаємо, що зазначена фінансова звітність, в усіх суттєвих аспектах, була належним чином складена для відображення фінансового стану Національного банку за 31 грудня 2004 року та результатів його діяльності за 2004 фінансовий рік відповідно до облікової політики, прийнятої Правлінням Національного банку і описаної у Примітці 2 до фінансової звітності.
4. Не вносячи застережень до нашого висновку, ми хотіли б привернути увагу до наступного:
 - Як зазначено у Примітці 2 до фінансової звітності, Національний банк застосовує власні правила бухгалтерського обліку до деяких статей з метою дотримання вимог чинного законодавства України. Відмінності між обліковою політикою, що застосовується Національним банком, та Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ), також описані у Примітці 2.
 - Як зазначено у Примітці 3 до фінансової звітності, значна частина активів Національного банку представлена заборгованістю з боку Уряду України. Національний банк створив резерви стосовно внутрішнього державного боргу в національній валюті згідно з вимогами відповідного законодавства та власної облікової політики. Якби Національний банк створював резерви під внутрішній державний борг відповідно до вимог МСФЗ і без обмежень, визначених чинним законодавством, то балансова вартість заборгованості Уряду була б іншою. В Примітці 34 розкривається поточна оціночна справедлива вартість внутрішнього державного боргу, розрахована на підставі запланованого графіку погашення, яка є значно нижчою за його балансову вартість.
 - Як зазначено у Примітці 30, станом на 31 грудня 2004 року Національний банк мав чисту довгу відкриту позицію в іноземній валюті загальною сумою 49 821 мільйон гривень, що складало еквівалент 9 391 мільйона доларів США за курсом на кінець року. 21 квітня 2005 року офіційний курс гривні до іноземних валют різко підвищився. Зокрема, обмінний курс гривні до долара США зріс з 5,19 гривні за долар США на 20 квітня 2005 року до 5,05 гривні за долар США на 21 квітня 2005 року, що становить загальне підвищення з початку року приблизно на 5%. Враховуючи чисту довгу відкриту позицію в іноземній валюті, це підвищення курсу з початку року мало суттєвий негативний вплив на резерв переоцінки іноземної валюти та банківських металів, що є складовою частиною власного капіталу Національного банку.

м. Київ, Україна
 26 квітня 2005 р.

Аудитор
 Сертифікат аудитора серії Б № 000222

Л.С.Пахуча

Розділ 4
ТАБЛИЧНІ МАТЕРІАЛИ

**ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ЕКОНОМІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО
СТАНУ УКРАЇНИ**

Показники	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Валовий внутрішній продукт	0.3	5	148	1204	5452	81519	93365
Темпи зростання/зниження до попереднього року у порівнянних цінах, %	91.3	90.1	85.8	77.1	87.8	90.0	97.0
Обсяг промислової продукції	0.33	6	177	1310	5882	73321	75061
Темпи зростання/зниження до попереднього року у порівнянних цінах, %	95.2	93.6	92.0	72.7	88.0	94.9	99.7
Обсяг продукції сільського господарства	0.1	1.4	55	359	1697	26746	30032
Темпи зростання/зниження до попереднього року у порівнянних цінах, %	86.8	91.7	101.5	83.5	96.4	90.5	98.2
Виробництво товарів народного споживання ¹	0.2	2	76	445	1938	22939	22669
Темпи зростання/зниження до попереднього року у порівнянних цінах, %	94.9	90.6	84.1	75.0	82.2	82.2	88.1
Інвестиції в основний капітал (капітальні вкладення)	0.05	0.9	29	228	938	12557	12401
Темпи зростання/зниження до попереднього року у порівнянних цінах, %	92.9	63.1	89.6	77.5	71.5	78.0	91.2
Роздрібний товарооборот	0.1	1.5	44	337	1196	17344	18933
Темпи зростання/зниження до попереднього року у порівнянних цінах, %	90.3	82.0	65.0	86.4	86.1	94.9	100.2
Платні послуги населенню	0.02	0.1	4	56	370	7635	9279
Темпи зростання/зниження до попереднього року у порівнянних цінах, %	73.4	78.0	77.1	96.7	67.7	85.8	94.9
Прибуток	0.1	3	93	515	1881	14418	13868
Темпи зростання/зниження до попереднього року у фактичних цінах, %	2.1 р.	23.2 р.	36.5 р.	5.5 р.	4 р.	76.7	96.2
Питома вага збиткових підприємств, %	...	9.5	8.3	11.4	22.2	43.0	45.0
Індекс споживчих цін, % грудень до грудня попереднього року	3.9 р.	21.0 р.	102.6 р.	5.0 р.	2.8 р.	139.7	110.1
Індекс цін виробників промислової продукції, % грудень до грудня попереднього року	2.6 р.	42.3 р.	97.7 р.	8.7 р.	2.7 р.	117.3	105.0

(у фактичних цінах, із 1991 по 1995 рік – трлн. укр. крб., із 1996 року – млн. грн.)

1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Показники
102593	130442	170070	204190	225810	267344	344822	Валовий внутрішній продукт
98.1	99.8	105.9	109.2	105.2	109.6	112.1	Темпи зростання/зниження до попереднього року у порівнянних цінах, %
82889	107537	160755	184276	202687	259502	×	Обсяг промислової продукції
99.0	104.0	113.2	114.2	107.0	115.8	112.5	Темпи зростання/зниження до попереднього року у порівнянних цінах, %
32758	37683	54259	65218	65253	64780	83900	Обсяг продукції сільського господарства
90.4	93.1	109.8	110.2	101.2	89.0	119.9	Темпи зростання/зниження до попереднього року у порівнянних цінах, %
17538	20996	29762	33524	37933	48336	×	Виробництво товарів народного споживання ¹
100.0	107.2	124.5	117.7	108.4	120.4	×	Темпи зростання до попереднього року у порівнянних цінах, %
13958	17552	23629	32573	37178	51011	75714	Інвестиції в основний капітал (капітальні вкладення)
106.1	100.4	114.4	120.8	108.9	131.3	128.0	Темпи зростання до попереднього року у порівнянних цінах, %
19317	22151	28757	34417	39691	49993	67556	Роздрібний товарооборот
93.4	92.9	108.1	113.7	115.0	120.5	121.9	Темпи зростання/зниження до попереднього року у порівнянних цінах, %
9845	11625	26487 ²	37822	46400	55576	59372	Платні послуги населенню
96.2	93.8	...	142.8	115.8	126.9	106.8	Темпи зростання/зниження до попереднього року у порівнянних цінах, %
3419	7427	13933 ³	18741	14641	19643	44578	Прибуток
24.7	2.2 р.	187.6	134.5	78.1	134.2	2.3 р.	Темпи зростання/зниження до попереднього року у фактичних цінах, %
54.5	55.7	37.7	38.2	38.8	37.2	34.8	Питома вага збиткових підприємств, %
120.0	119.2	125.8	106.1	99.4	108.2	112.3	Індекс споживчих цін грудень до грудня попереднього року
135.3	115.7	120.8	100.9	105.7	111.1	124.1	Індекс цін виробників промислової продукції, % грудень до грудня попереднього року

¹ У 1991–1997 роках – у відпускних цінах, із 1998 року – у діючих цінах, із 2004 року – не розраховується.² Із 2000 року – обсяг вироблених послуг, темпи зростання у фактичних цінах.³ Із 2000 року – фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування.

Показники	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Середньомісячна номінальна заробітна плата працівників, тис. укр. крб.	0.5	6.5	162.8	1427.7	7342.0	125.84 ¹	143.13
Темпи зростання у % до попереднього року	...	13.6 р.	25.0 р.	8.8 р.	5.2 р.	171.4	113.7
грудень до грудня попереднього року	4.2 р.	3.7 р.	121.8	108.9
Індекси реальної середньомісячної заробітної плати працівників, %							
Темпи зростання/зниження у % до попереднього року	110.6	96.6	96.6
грудень до грудня попереднього року	...	61.3	48.5	85.4	128.1	86.2	97.6
Грошові доходи населення	0.2	2	63	539	2650	40311	50069
Темпи зростання до попереднього року у фактичних цінах, %	1.9 р.	11.6 р.	26.5 р.	8.6 р.	4.9 р.	152.1	124.2
Грошові витрати та заощадження населення	0.19	2	51	475	2478	38961	47933
Темпи зростання до попереднього року у фактичних цінах, %	1.8 р.	9.9 р.	27.0 р.	9.3 р.	5.2 р.	157.2	123.0
Рівень безробіття (на кінець періоду), %	...	0.03	0.25	0.3	0.29	1.27	2.33
Чисельність незайнятого населення, що знаходиться на обліку Державного центру зайнятості, тис. чол.	...	618.4	557.5	569.2	640.1	982.6	1455.1
Чисельність громадян, зареєстрованих як безробітні, тис. чол.	...	128.0	180.9	216.0	257.7	558.5	1027.8
Розмір мінімальної заробітної плати населення, на кінець періоду, укр. крб.	...	967	13642	60000	60000	15.0 ¹	15.0
Величина прожиткового мінімуму в середньому за місяць на одну особу, укр. крб. ⁴	—	—	359	2258.7	6809.5	95.03 ¹	76.10

Продовження

1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Показники
153.49	177.52	230.13	311.08	376.38	462.27	589.62	Середньомісячна номінальна заробітна плата працівників, грн.
107.2	115.7	129.6	135.2	121.0	122.8	127.5	Темпи зростання у % до попереднього року
105.6	124.3	135.4	127.7	117.0	124.4	127.7	грудень до грудня попереднього року
96.2	91.1	99.1	119.3	118.2	115.2	123.8	Індекси реальної середньомісячної заробітної плати працівників, %
87.1	103.4	103.6	120.4	115.6	113.8	120.8	Темпи зростання/зниження у % до попереднього року
							грудень до грудня попереднього року
54379	61865	86911	109391	185073 ²	215798	264382	Грошові доходи населення
108.6	113.8	140.5	125.9	117.1	116.5	122.5	Темпи зростання до попереднього року у фактичних цінах, %
53376	59518	83777	102835	185073 ³	215672	269778	Грошові витрати та заощадження населення
111.4	111.5	140.8	122.7	117.1	116.5	122.1	Темпи зростання до попереднього року у фактичних цінах, %
3.69	4.30	4.22	3.68	3.8	3.6	3.5	Рівень безробіття (на кінець періоду), %
2036.7	2475.9	2744.1	2760.2	2799.2	2835.2	2900.6	Чисельність незайнятого населення, що знаходиться на обліку Державного центру зайнятості, тис. чол.
1588.8	2056.3	2272.1	2229.4	2236.9	2258.7	2251.4	Чисельність громадян, зареєстрованих як безробітні, тис. чол.
55.0	74.0	118.0	118.0	165.0	205.0	237	Розмір мінімальної заробітної плати населення, на кінець періоду, грн.
84.99	128.17	156.42	315.15	317.73	334.35	385.9	Величина прожиткового мінімуму в середньому за місяць на одну особу, грн. ⁴

¹ Із 1996 року – у гривнях.² Із 2002 року – доходи населення.³ Із 2002 року – витрати населення.⁴ За 1993–2000 роки – величина вартості межі малозабезпеченості для непрацездатного населення, із 1997 по 2000 рік – з урахуванням житлових субсидій.

Показники	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Експорт товарів та послуг, млн. доларів США	8045	7817	16641	17090	20346	20355
Темпи зростання/зниження до попереднього року, %	97.2	2.1 р.	102.6	119.1	100.0
Імпорт товарів та послуг, млн. доларів США	7099	9533	18007	18280	21468	21891
Темпи зростання/зниження до попереднього року, %	134.3	1.9 р.	101.5	117.4	102.0
Валовий зовнішній борг, млн. доларів США³	—	—	—	—	—	—	—
Коефіцієнт обслуговування довгострокових кредитних і боргових зобов'язань, % ⁴	—	—	—	11.2	8.0	6.6	7.3
Міжнародні резерви, в місяцях імпорту майбутнього періоду	—	—	—	0.4	0.6	1.1	1.5
у % до ВВП:							
Доходи Зведеного бюджету	...	24.4	33.5	43.5	38.0	37.1	30.1
Видатки Зведеного бюджету	...	38.1	38.6	52.4	44.6	41.9	36.8
Дефіцит Зведеного бюджету	—	13.8	5.1	8.9	6.6	4.9	6.6
Сальдо поточного рахунку платіжного балансу	—	—	—	- 2.4	- 3.2	- 2.7	- 2.7
Валовий зовнішній борг	—	—	—	—	—	—	—
Державний зовнішній борг⁶	—	—	—	—	—	—	—
Експорт товарів та послуг	—	—	—	—	—	—	—
Імпорт товарів та послуг	—	—	—	—	—	—	—

Закінчення

1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Показники
17621	16332 ¹	19248 ²	21086	23351	28953	39719	Експорт товарів та послуг, млн. доларів США
86.6	92.7	117.9	109.5	110.7	124.0	137.2	Темпи зростання/зниження до попереднього року, %
18828	15237	17947	20473	21494	27665	34846	Імпорт товарів та послуг, млн. доларів США
86.0	80.9	117.8	114.1	105.0	128.7	126.0	Темпи зростання/зниження до попереднього року, %
—	20453	19115	20402	21645	23811	30649	Валовий зовнішній борг, млн. доларів США³
12.5	16.0 ¹	14.5 ²	14.6	12.0	11.8	11.1	Коефіцієнт обслуговування довгострокових кредитних і боргових зобов'язань, % ⁴
0.6	0.7	0.9	1.7	1.9	2.4	2.8	Міжнародні резерви, в місяцях імпорту майбутнього періоду
							у % до ВВП:
28.2	25.2	28.9	26.9	27.4	28.2	26.5	Доходи Зведеного бюджету
30.4	26.7	28.3	27.2	26.7	28.4	29.4	Видатки Зведеного бюджету
2.2	1.5	0.6 ⁵	0.3	0.7 ⁵	0.2	3.2	Дефіцит Зведеного бюджету
- 3.0	3.0 ¹	3.9 ²	3.7	7.5	5.9	10.5	Сальдо поточного рахунку платіжного балансу
—	66.2	61.1	53.6	51.1	47.5	47.3	Валовий зовнішній борг
—	40.4	33.3	26.7	24.1	21.3	18.7	Державний зовнішній борг⁶
—	52.9	61.6	55.4	55.1	57.8	61.3	Експорт товарів та послуг
—	49.3	57.4	53.8	50.7	55.2	53.7	Імпорт товарів та послуг

¹ Без урахування взаєморозрахунків з Росією, пов'язаних з розподілом Чорноморського флоту.

² Без урахування вартості товарів, переданих Росії в рахунок погашення боргових зобов'язань перед ВАТ "Газпром".

³ За методологією МВФ.

⁴ Витрати на обслуговування зовнішнього боргу (за графіком) відносно обсягів експорту товарів та послуг.

⁵ Профіцит.

⁶ За даними Мінфіну.

За даними Держкомстату України, за винятком даних з експорту-імпорту товарів та послуг, сальдо поточного рахунку платіжного балансу, коефіцієнта обслуговування зовнішнього боргу, валових міжнародних резервів, які з 1994 року розраховані НБУ, та даних з чисельності незайнятого населення, безробіття, соціальних гарантій, розрахованих Державним центром зайнятості Міністерства праці та соціальної політики України.

ДИНАМІКА ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ УКРАЇНИ

(млн. дол. США)

Статті платіжного балансу	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
РАХУНОК ПОТОЧНИХ ОПЕРАЦІЙ	-1296	1658	1481	1402	3173	2891	6804
БАЛАНС ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ	-1207	1821	1575	613	1857	1288	4873
ЕКСПОРТ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ	17621	17058	19522	21086	23351	28953	39719
ІМПОРТ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ	-18828	-15237	-17947	-20473	-21494	-27665	-34846
БАЛАНС ТОВАРІВ	-2584	244	779	198	710	518	3741
ЕКСПОРТ ТОВАРІВ¹	13699	13189	15722	17091	18669	23739	33432
ІМПОРТ ТОВАРІВ	-16283	-12945	-14943	-16893	-17959	-23221	29691
БАЛАНС ПОСЛУГ	1377	1577	796	415	1147	770	1132
ЕКСПОРТ ПОСЛУГ	3922	3869	3800	3995	4682	5214	6287
ІМПОРТ ПОСЛУГ	-2545	-2292	-3004	-3580	-3535	-4444	-5155
ДОХОДИ (сальдо)	-871	-869	-942	-667	-606	-581	-645
надходження	122	98	143	167	163	254	389
виплати	-993	-967	-1085	-834	-769	-835	-1034
ПОТОЧНІ ТРАНСФЕРТИ (сальдо)	782	706	848	1456	1922	2184	2576
надходження	868	754	967	1516	1967	2270	2671
виплати	-86	-48	-119	-60	-45	-86	-95
РАХУНОК ОПЕРАЦІЙ З КАПІТАЛОМ ТА ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЙ	2106	-704	-1331	-1171	-2288	-1938	-6766
РАХУНОК ОПЕРАЦІЙ З КАПІТАЛОМ	-3	-10	-8	3	15	-17	7
ФІНАНСОВИЙ РАХУНОК	2109	-694	-1323	-1174	-2303	-1921	-6773
ПРЯМІ ІНВЕСТИЦІЇ	747	489	594	769	698	1411	1711
ПОРТФЕЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ	47	-86	-201	-866	-1716	-922	-76
ІНШІ ІНВЕСТИЦІЇ	-9	-814	-1318	529	-240	-365	-6182
Середньострокові та довгострокові кредити	130	5	-1690	169	266	560	2575
одержані	1791	1805	1339	2416	2165	2637	5425
погашені (графік) ²	-1661	-1800	-3029	-2247	-1899	-2077	-2850
Короткостроковий капітал	-139	-819	372	360	-506	-925	8757
Активи	-1321	-2264	-449	-1015	-781	-940	-10065
Пасиви	1182	1445	821	1375	275	15	1308
РЕЗЕРВНІ АКТИВИ	1324	-283	-398	-1606	-1045	-2045	-2226
Помилки та упущення	-810	-954	-150	-231	-885	-953	-38
БАЛАНС	0	0	0	0	0	0	0

¹До експорту товарів включено вартість товарів, переданих у власність Російській Федерації в рахунок погашення боргових зобов'язань:

– у 1999 році – на суму 726 млн. дол. США згідно з угодою про розподіл Чорноморського флоту;

– у 2000 році – на суму 274 млн. дол. США в рахунок погашення заборгованості НАК "Нафтогаз України" перед ВАТ "Газпром".

²З урахуванням у 2000 році взаємозаліку платежів з Російською Федерацією в рахунок погашення державного зовнішнього боргу України згідно з Угодою між Урядом України та Урядом Російської Федерації від 28.05.1997 р. про взаємні розрахунки, пов'язані з розподілом Чорноморського флоту і перебуванням Чорноморського флоту Російської Федерації на території України.

НАЯВНА ГРОШОВА МАСА В ОБІГУ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РОЗМІЩЕННЯ в 1991–1997 роках

(на кінець періоду, млн. грн.)

Показники	1991*	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Наявна грошова маса в обігу							
Готівка	0.3	5	128	793	2623	4041	6132
Гроші поза банками (М0)	0.3	5	128	793	2623	4041	6132
Кошти на розрахункових і поточних рахунках у національній валюті	1.4	16	206	1067	2059	2275	2918
Грошова маса (М1)	1.7	21	334	1860	4682	6315	9050
Строкові кошти в національній валюті та валютні кошти	0.7	4	148	1356	2164	2708	3398
Грошова маса (М2)	2.4	25	482	3216	6846	9023	12448
Кошти клієнтів у довірчому управлінні	—	—	—	—	84	341	93
Грошова маса (М3)	—	—	—	—	6930	9364	12541
Розміщення грошової маси							
Кошти підприємств та організацій	0.8	15	223	1173	2117	2257	2946
у тому числі:							
<i>строкові кошти</i>	0.1	2	40	207	327	322	522
<i>кошти до запитання</i>	0.7	13	183	966	1789	1868	2309
<i>інші кошти</i>	—	—	—	—	—	67	115
Кошти домашніх господарств	1.5	8	159	1021	3153	5049	7830
із них заощадження	1.2	3	31	228	529	1008	1698
у тому числі:							
<i>строкові кошти</i>	0.5	1	8	127	260	601	1088
<i>кошти до запитання</i>	0.7	2	23	101	269	407	609
Валютні заощадження	—	2	99	1021	1577	1718	1672
Кошти клієнтів у довірчому управлінні	—	—	—	—	84	341	93
у тому числі:							
<i>юридичних осіб</i>	—	—	—	—	83	337	85
<i>фізичних осіб</i>	—	—	—	—	1	4	8
Довідково							
Грошова база	0.4	6	269	1523	3538	4882	7058

*Розрахунки МВФ.

Закінчення
(до попереднього року)

Показники	1992	1993 рази	1994	1995	1996 відсотки	1997
Наявна грошова маса в обігу						
Готівка	16	26	6	331	154	152
Гроші поза банками (M0)	16	26	6	331	154	152
Кошти на розрахункових і поточних рахунках у національній валюті	11	13	5	193	110	128
Грошова маса (M1)	12	16	6	252	135	143
Строкові кошти в національній валюті та валютні кошти	7	33	9	160	125	125
Грошова маса (M2)	11	19	7	213	132	138
Кошти клієнтів у довірчому управлінні	—	—	—	—	406	27
Грошова маса (M3)	—	—	—	—	135	134
Розміщення грошової маси						
Кошти підприємств та організацій	19	14	5	180	107	131
у тому числі:						
<i>строкові кошти</i>	17	17	5	158	98	162
<i>кошти до запитання</i>	19	14	5	185	104	124
<i>інші кошти</i>	—	—	—	—	—	171
Кошти домашніх господарств	5	21	6	309	160	155
із них заощадження	2	12	7	232	191	168
у тому числі:						
<i>строкові кошти</i>	1.2	13	16	204	231	181
<i>кошти до запитання</i>	3	12	4	267	151	150
Валютні заощадження	—	46	10	154	109	97
Кошти клієнтів у довірчому управлінні	—	—	—	—	406	27
у тому числі:						
<i>юридичних осіб</i>	—	—	—	—	406	25
<i>фізичних осіб</i>	—	—	—	—	667	207
<u>Довідково</u>						
Грошова база	14	45	6	232	138	145

НАЯВНА ГРОШОВА МАСА В ОБІГУ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РОЗМІЩЕННЯ в 1998–2003 роках

(на кінець періоду, млн. грн.)

Показники	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Наявна грошова маса в обігу						
Готівка	7158	9583	12799	19465	26434	33119
Гроші поза банками (M0)	7158	9583	12799	19465	26434	33119
Кошти на поточних рахунках у національній валюті	3174	4511	7963	10331	13847	20010
Грошова маса (M1)	10331	14094	20762	29796	40281	53129
Строкові кошти в національній валюті та валютні кошти	5100	7620	10782	15390	24040	41333
Грошова маса (M2)	15432	21714	31544	45186	64321	94463
Кошти клієнтів у довірчому управлінні та цінні папери власного боргу банків	274	355	709	569	548	580
Грошова маса (M3)	15705	22070	32252	45755	64870	95043
Розміщення грошової маси						
Кошти суб'єктів господарювання	5213	7869	12020	14456	18623	29141
у тому числі:						
<i>строкові кошти:</i>	1039	1534	2700	4051	5501	10777
у національній валюті	600	850	1315	2540	3681	8088
в іноземній валюті	439	685	1385	1511	1820	2689
<i>кошти до запитання:</i>	4146	6314	9314	10400	13120	18224
у національній валюті	2593	3767	6753	8292	10356	14757
в іноземній валюті	1553	2546	2561	2108	2764	3467
<i>кошти у довірчому управлінні:</i>	28	21	6	5	3	140
у національній валюті	23	19	6	5	3	140
в іноземній валюті	5	3	0	0	0	—
Кошти фізичних осіб	10276	13903	19590	30822	45771	65462
з них заощадження	3119	4319	6791	11357	19337	32343
у тому числі:						
<i>строкові кошти:</i>	2255	3032	4661	8175	14301	25121
у національній валюті	1243	1423	2222	4458	8076	13598
в іноземній валюті	1012	1608	2439	3717	6226	11523
<i>кошти до запитання:</i>	834	1251	2070	3094	4966	7222
у національній валюті	581	744	1210	2039	3492	5253
в іноземній валюті	253	507	860	1055	1475	1969
<i>кошти у довірчому управлінні:</i>	30	37	60	88	70	—
у національній валюті	30	36	60	88	70	—
в іноземній валюті	—	0	0	0	0	—
Цінні папери власного боргу банків	216	298	642	477	475	440
у тому числі:						
у національній валюті	138	110	386	295	282	302
в іноземній валюті	78	188	257	181	194	138
Довідково						
Грошова база	8625	11988	16780	23055	30808	40089
Мультиплікатор	1.82	1.84	1.92	1.98	2.11	2.37
Швидкість обертання грошової маси	7.26	6.91	6.26	5.24	4.08	3.34

Продовження

(у % до попереднього року)

Показники	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Наявна грошова маса в обігу						
Готівка	117	134	134	152	136	125
Гроші поза банками (M0)	117	134	134	152	136	125
Кошти на поточних рахунках у національній валюті	109	142	176	130	134	145
Грошова маса (M1)	114	136	147	144	135	132
Строкові кошти в національній валюті та валютні кошти	150	149	140	143	156	172
Грошова маса (M2)	124	141	145	143	142	147
Кошти клієнтів у довірчому управлінні та цінні папери власного боргу банків	294	130	196	80	97	106
Грошова маса (M3)	125	141	145	142	142	147
Розміщення грошової маси						
Кошти суб'єктів господарювання	133	151	153	120	129	156
у тому числі:						
<i>строкові кошти:</i>	109	148	175	150	136	196
у національній валюті	191	142	153	194	145	220
в іноземній валюті	140	156	202	109	120	148
<i>кошти до запитання:</i>	139	152	147	112	126	139
у національній валюті	112	145	179	123	125	142
в іноземній валюті	231	164	101	82	131	125
<i>кошти у довірчому управлінні:</i>	33	75	28	80	66	4357
у національній валюті	27	83	32	81	66	4396
в іноземній валюті	—	60	3	0	—	—
Кошти фізичних осіб	121	135	140	158	148	143
з них заощадження	131	138	154	168	170	167
у тому числі:						
<i>строкові кошти:</i>	140	134	150	176	175	176
у національній валюті	114	114	151	204	181	168
в іноземній валюті	195	159	150	152	167	185
<i>кошти до запитання:</i>	108	150	163	150	160	143
у національній валюті	95	128	159	170	171	150
в іноземній валюті	153	200	169	123	140	134
<i>кошти у довірчому управлінні:</i>	356	123	165	145	80	0
у національній валюті	375	120	165	145	80	0
в іноземній валюті	—	355	119	0	—	—
Цінні папери власного боргу банків	—	138	212	74	100	93
у тому числі:						
у національній валюті	—	80	348	76	96	107
в іноземній валюті	—	241	132	70	108	71
Довідково						
Грошова база	122	139	140	137	134	130
Мультиплікатор	102	101	104	104	123	112
Швидкість обертання грошової маси	85	95	91	83	77	83

Закінчення

(питома вага в загальній сумі грошової маси, %)

Показники	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Наявна грошова маса в обігу						
Готівка	46	43	40	43	41	35
Гроші поза банками (M0)	46	43	40	43	41	35
Кошти на поточних рахунках у національній валюті	20	20	25	23	21	21
Грошова маса (M1)	66	64	65	65	62	56
Строкові кошти в національній валюті та валютні кошти	32	35	33	33	37	43
Грошова маса (M2)	98	98	98	99	99	99
Кошти клієнтів у довірчому управлінні та цінні папери власного боргу банків	2	2	2	1	1	1
Грошова маса (M3)	100	100	100	100	100	100
Розміщення грошової маси						
Кошти суб'єктів господарювання	33	36	37	32	29	31
у тому числі:						
<i>строкові кошти:</i>	7	7	8	9	8	11
у національній валюті	4	4	4	6	6	9
в іноземній валюті	3	3	4	3	3	3
<i>кошти до запитання:</i>	26	29	29	23	20	19
у національній валюті	17	17	21	18	16	16
в іноземній валюті	10	12	8	5	4	4
<i>кошти у довірчому управлінні:</i>	0	0	0	0	0	0
у національній валюті	0	0	0	0	0	0
в іноземній валюті	0	0	0	—	0	—
Кошти фізичних осіб	65	63	61	67	70	69
з них заощадження	20	20	21	25	30	34
у тому числі:						
<i>строкові кошти:</i>	14	14	14	18	22	26
у національній валюті	8	6	7	10	12	14
в іноземній валюті	6	7	8	8	10	12
<i>кошти до запитання:</i>	5	6	6	7	8	8
у національній валюті	4	3	4	4	5	6
в іноземній валюті	2	2	3	2	2	2
<i>кошти у довірчому управлінні:</i>	0	0	0	0	0	—
у національній валюті	0	0	0	0	0	—
в іноземній валюті	—	0	0	—	0	—
Цінні папери власного боргу банків	1	1	2	1	1	0
у тому числі:						
у національній валюті	1	0	1	1	0	0
в іноземній валюті	0	1	1	0	0	0

НАЯВНА ГРОШОВА МАСА В ОБІГУ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РОЗМІЩЕННЯ В 2003–2004 роках

Показники	на кінець року, млн. грн.		2004 рік у % до 2003 року	питома вага у загальній сумі грошової маси, %	
	2003	2004		2003	2004
Наявна грошова маса в обігу					
Готівка	33119	42345	128	35	34
Гроші поза банками (M0)	33119	42345	128	35	34
Переказні кошти у національній валюті	18421	24745	134	19	20
Грошова маса (M1)	51541	67090	130	54	53
Переказні кошти в іноземній валюті та інші кошти	43315	58393	135	46	46
Грошова маса (M2)	94855	125483	132	100	100
Цінні папери власного боргу банків	188	317	169	0	0
Грошова маса (M3)	95043	125801	132	100	100
Розміщення грошової маси					
Кошти суб'єктів господарювання	29307	41487	142	31	33
переказні:	16090	23822	148	17	19
у національній валюті	13168	18705	142	14	15
в іноземній валюті	2921	5116	175	3	4
інші:	13217	17665	134	14	14
у національній валюті	9920	11974	121	10	10
в іноземній валюті	3298	5691	173	3	5
Кошти фізичних осіб	65548	83996	128	69	67
з них заощадження:	32429	41652	128	34	33
переказні:	7222	7951	110	8	6
у національній валюті	5253	6040	115	6	5
в іноземній валюті	1969	1911	97	2	2
інші:	25207	33701	134	27	27
у національній валюті	13655	16116	118	14	13
в іноземній валюті	11552	17585	152	12	14
Цінні папери власного боргу банків	188	317	169	0	0
у національній валюті	142	225	158	0	0
в іноземній валюті	46	93	202	0	0
Довідково					
Грошова база	40089	53763	134	—	—
Мультиплікатор	2.37	2.34	99	—	—
Швидкість обертання грошової маси	3.34	3.13	94	—	—

Примітка. Складова грошового агрегату M1 "Переказні кошти в національній валюті" включає кошти в національній валюті, які за першою вимогою можуть бути обмінені на готівкові, складова грошового агрегату M2 "Переказні кошти в іноземній валюті" — кошти в іноземній валюті, які за першою вимогою можуть бути обмінені на готівкові. До складової грошового агрегату M2 "Інші кошти" віднесено інші кошти до запитання, строкові кошти та кошти за іменними ощадними (депозитними) сертифікатами, емітованими банками.

НАЯВНА ГРОШОВА МАСА В ОБІГУ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РОЗМІЩЕННЯ В 2004 році

(на кінець періоду, млн. грн.)

Показники	I квар- тал	I пів- річчя	9 мі- сяців	рік	Темпи зростання до початку року, %			
					I квар- тал	I пів- річчя	9 міся- ців	рік
Наявна грошова маса в обігу								
Готівка	33580	36890	42296	42345	101	111	128	128
Гроші поза банками (M0)	33580	36890	42296	42345	101	111	128	128
Переказні кошти у національній валюті	19706	23923	28049	24745	107	130	152	134
Грошова маса (M1)	53286	60813	70345	67090	103	118	136	130
Переказні кошти в іноземній валюті та інші кошти	47670	52785	59674	58393	110	122	138	135
Грошова маса (M2)	100956	113599	130019	125483	106	120	137	132
Цінні папери власного боргу банків	195	372	257	317	103	198	137	169
Грошова маса (M3)	101151	113971	130277	125801	106	120	137	132
Розміщення грошової маси								
Кошти суб'єктів господарювання	30968	36040	42846	41487	106	123	146	142
переказні:	17394	21110	25373	23822	108	131	158	148
у національній валюті	13955	17077	20351	18705	106	130	155	142
в іноземній валюті	3439	4032	5022	5116	118	138	172	175
інші:	13574	14930	17472	17665	103	113	132	134
у національній валюті	10118	11100	13226	11974	102	112	133	121
в іноземній валюті	3456	3830	4247	5691	105	116	129	173
Кошти фізичних осіб	69988	77559	87174	83996	107	118	133	128
з них заощадження:	36408	40669	44877	41652	112	125	138	128
переказні:	7840	9059	10113	7951	109	125	140	110
у національній валюті	5751	6846	7698	6040	109	130	147	115
в іноземній валюті	2089	2213	2416	1911	106	112	123	97
інші:	28568	31610	34764	33701	113	125	138	134
у національній валюті	15867	17927	19626	16116	116	131	144	118
в іноземній валюті	12702	13683	15138	17585	110	118	131	152
Цінні папери власного боргу банків	195	372	257	317	103	198	137	169
у національній валюті	91	279	162	225	64	196	114	158
в іноземній валюті	103	93	95	93	225	203	208	202
Довідково								
Грошова база	41438	47222	55394	53763	103	118	138	134
Мультиплікатор	2.44	2.41	2.35	2.34	103	102	99	99
Швидкість обертання грошової маси	2.53	2.63	2.77	3.10*	76	79	83	93

* За попередніми даними.

**ПРОЦЕНТНА СТАВКА РЕФІНАНСУВАННЯ
БАНКІВ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ (за датами)**

Дата	Встановлена облікова ставка Національного банку України, %
на кінець 1992	80
1993	
з 1.03	100
з 1.05	240
1994	
з 1.07	190
з 1.08	175
з 15.08	140
з 25.10	300
з 12.12	252
1995	
з 10.03	204
з 29.03	170
з 7.04	150
з 1.05	96
з 7.06	75
з 15.07	60
з 21.08	70
з 10.10	95
з 01.12	110
1996	
з 01.01	105
з 4.03	98.0
з 26.03	90.0
з 1.04	85.0
з 8.04	75.0
з 25.04	70.0
з 22.05	63.0
з 7.06	50.0
з 1.07	40.0
1997	
з 10.01	35.0
з 8.03	25.0
з 26.05	21.0
з 8.07	18.0
з 5.08	16.0
з 01.11	17.0
з 14.11	25.0
з 24.11	35.0
1998	
з 6.02	44.0
з 18.03	41.0
з 21.05	45.0
з 29.05	51.0
з 7.07	82.0
з 21.12	60.0
1999	
з 5.04	57.0
з 28.04	50.0
з 24.05	45.0
2000	
з 01.02	35.0
з 24.03	32.0
з 10.04	29.0
з 15.08	27.0
2001	
з 10.03	25.0
з 7.04	21.0
з 11.06	19.0
з 9.08	17.0
з 10.09	15.0
з 10.12	12.5
2002	
з 11.03	11.5
з 04.04	10.0
з 05.07	8.0
з 05.12	7.0
2004	
з 09.06	7.5
з 07.10	8.0
з 09.11	9.0

Примітка. Із 05.12.2002 р. до 09.06.2004 р. процентна ставка не змінювалася.

**ПРОЦЕНТНІ СТАВКИ РЕФІНАНСУВАННЯ БАНКІВ
НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ В 1992–2001 роках**

(середньозважені ставки в річному обчисленні, %)

Період	Облікова ставка НБУ	усього	Фактична ставка за інструментами у тому числі					
			кредитні аукціони	на тендері	ломбардні кредити	кредити овернайт	операції РЕПО	інші механізми
1992	80.0*	...	—	—	—	—	—	...
1993	190.0	68.5	—	—	—	—	—	68.5
1994	225.9	124.9	264.0	—	—	—	—	115.2
1995	131.0	82.1	83.0	—	110.0	—	—	60.4
1996	62.3	51.8	52.6	—	64.4	—	—	41.0
1997	24.6	25.2	21.7	—	31.4	—	21.8	19.7
1998	61.6	52.7	—	—	54.4	—	54.1	47.8
1999	50.0	44.0	—	—	61.1	—	59.7	33.0
2000	30.6	29.6	—	—	30.9	—	28.0	—
2001	19.7	20.2	—	16.5	—	20.4	22.0	21.0

* На кінець року.

**ПРОЦЕНТНІ СТАВКИ РЕФІНАНСУВАННЯ БАНКІВ
НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ В 2002–2004 роках**

(середньозважені ставки в річному обчисленні, %)

Період	Облікова ставка НБУ	усього	Фактична ставка за інструментами у тому числі				
			кредити, надані шляхом проведення тендера	кредити овернайт	операції РЕПО	кредити, надані для підтримання довгострокової ліквідності банків	стабілізаційні кредити
2002	9.5	9.2	9.2	10.7	11.7	8.0	—
2003	7.0	8.0	8.3	8.0	8.0	7.0	—
2004	7.5	16.1	13.0	17.1	13.5	7.0	14.9
січень	7.0	7.9	8.3	8.0	—	7.0	—
лютий	7.0	8.7	9.7	8.5	—	—	—
березень	7.0	7.6	9.1	9.3	8.8	7.0	—
квітень	7.0	8.7	8.5	9.0	—	—	—
травень	7.0	9.2	9.2	—	—	—	—
з 09.06	7.5	—	—	—	—	—	—
червень	7.4	10.4	10.7	10.2	10.0	—	—
липень	7.5	10.1	10.1	—	—	—	—
серпень	7.5	10.6	10.6	—	—	—	—
вересень	7.5	12.4	12.4	—	—	—	—
з 07.10	8.0	—	—	—	—	—	—
жовтень	7.9	11.1	—	11.0	—	—	11.5
з 09.11	9.0	—	—	—	—	—	—
листопад	8.7	13.9	13.0	14.1	11.9	—	—
грудень	9.0	17.7	14.9	19.7	13.7	—	15.0

**ПРОЦЕНТНІ СТАВКИ БАНКІВ УКРАЇНИ ЗА КРЕДИТАМИ ТА ДЕПОЗИТАМИ
В НАЦІОНАЛЬНІЙ ВАЛЮТІ В 1993–2003 РОКАХ** (середньозважені ставки в річному обчисленні, %)

Період	К р е д и т и										
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003*
січень	76.6	310.2	205.3	110.5	63.6	43.8	55.3	56.2	37.4	29.7	18.6
лютий	88.2	383.4	198.8	110.9	62.6	48.7	58.4	49.4	35.6	29.4	17.6
березень	87.1	389.8	182.6	102.5	53.2	48.9	68.0	42.5	33.8	27.6	18.0
квітень	110.5	327.9	136.1	91.2	52.4	47.7	66.9	41.9	33.0	27.1	18.3
травень	144.3	299.4	117.0	85.7	53.7	47.1	54.5	39.8	31.7	26.1	17.9
червень	231.3	254.7	86.1	73.4	50.3	48.0	47.4	39.7	32.1	25.0	17.2
липень	223.3	192.5	78.8	66.2	47.0	53.0	46.5	39.0	31.1	24.9	18.2
серпень	204.4	151.3	73.6	63.6	42.2	57.4	50.7	35.6	31.7	24.0	18.2
вересень	224.2	141.6	78.5	63.2	41.6	63.8	54.3	39.7	30.6	23.5	17.2
жовтень	246.3	141.4	93.4	63.7	38.2	71.5	50.8	39.0	30.5	22.9	17.8
листопад	279.2	201.4	116.4	66.3	42.0	63.7	54.7	38.3	30.2	22.4	17.8
грудень	295.1	204.7	105.8	61.4	42.7	60.4	51.9	37.3	29.6	21.8	17.7
за рік	221.1	201.7	107.1	77.0	49.1	54.5	53.4	40.3	31.9	24.8	17.9

Період	Д е п о з и т и										
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
січень	62.1	224.0	158.8	56.8	23.7	19.6	22.8	21.4	11.7	10.1	6.8
лютий	84.9	284.8	129.4	45.1	22.5	18.4	21.3	16.7	9.3	9.2	6.8
березень	70.2	328.5	118.7	44.2	20.6	18.9	27.2	13.7	8.2	8.6	7.4
квітень	83.4	329.1	95.8	32.5	19.1	19.9	22.3	12.3	11.3	8.1	6.8
травень	107.6	276.2	68.1	35.8	19.3	19.8	18.5	11.9	8.6	7.8	6.8
червень	162.5	220.6	44.9	32.3	17.8	22.1	20.5	11.6	13.0	8.2	6.7
липень	225.8	179.7	36.7	25.4	17.9	22.7	15.9	11.3	11.3	7.9	6.3
серпень	170.1	140.2	30.4	27.4	13.5	23.1	20.1	10.1	14.2	7.6	6.7
вересень	186.5	126.8	30.6	26.4	14.8	27.2	17.4	17.9	10.4	7.6	6.7
жовтень	183.0	108.1	33.4	27.5	15.5	28.5	20.0	17.6	12.7	7.0	6.9
листопад	231.7	146.0	42.2	26.0	15.0	27.0	21.7	10.9	10.2	6.1	8.0
грудень	215.8	139.5	50.9	24.2	18.9	23.6	20.7	9.2	10.8	6.9	8.0
за рік	187.3	171.0	61.2	34.3	18.2	22.3	20.7	13.5	11.2	7.8	7.1

*Процентні ставки наведено без урахування операцій за овердрафтом.

ПРОЦЕНТНІ СТАВКИ БАНКІВ УКРАЇНИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ВАЛЮТІ

(середньозважені ставки в річному обчисленні, %)

Період	Кредити		Депозити
	з урахуванням овердрафту	без урахування овердрафту	
2004			
січень	18.9	17.8	8.2
лютий	18.7	18.0	8.2
березень	18.1	17.2	8.5
квітень	18.7	18.1	8.5
травень	17.9	17.4	7.7
червень	17.1	16.6	9.9
липень	17.4	17.0	7.5
серпень	17.5	17.1	6.5
вересень	17.3	17.0	6.8
жовтень	17.3	17.3	6.5
листопад	17.8	17.8	7.3
грудень	17.7	17.5	7.9
за рік	17.9	17.3	7.8

ВИМОГИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ЗА НАДАНИМИ КРЕДИТАМИ
(без урахування рефінансування банків)

(на кінець періоду, млн. грн.)

Період	Усього	у тому числі					
		усього	уряду		суб'єктам господарювання		
			у національній валюті	у іноземній валюті	усього	у національній валюті	у іноземній валюті
1991	1	1	1	—	—	—	—
1992	18	18	18	—	0	0	—
1993	130	129	129	—	1	1	—
1994	1416	1411	1411	—	5	5	—
1995	4393	4393	3144	1249	0	0	—
1996	5805	5804	3568	2236	1	1	—
1997	5851	5816	3568	2248	35	1	34
1998	7732	7625	3568	4057	107	4	103
1999	9908	9743	3568	6176	164	15	150
2000	10904	10726	3568	7158	178	20	159
2001	10725	10547	3568	6979	179	27	152
2002	10778	10591	3568	7023	187	34	153
2003	10780	10590	3568	7022	190	38	152
2004	10050	9849	3568	6281	201	50	151

У відсотках до попереднього року

1992	34 р.	34 р.	34 р.	—	—	—	—
1993	7 р.	7 р.	7 р.	—	60 р.	60 р.	—
1994	11 р.	11 р.	11 р.	—	7 р.	7 р.	—
1995	310	311	223	—	2	2	—
1996	132	132	113	179	12 р.	12 р.	—
1997	101	100	100	101	2975	116	—
1998	132	131	100	180	305	310	304
1999	128	128	100	152	154	344	146
2000	110	110	100	116	102	134	99
2001	98	98	100	97	100	138	95
2002	100	100	100	101	104	125	101
2003	100	100	100	100	102	113	99
2004	93	93	100	89	106	131	99

**ВИМОГИ БАНКІВ ЗА КРЕДИТАМИ,
НАДАНИМИ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ (за видами валют та строками)**

(на кінець періоду, млн. грн.)

Період	у тому числі за видами кредитів								
	Усього	валют		короткострокових			довгострокових		
		у націо- нальній	в іно- земній	усього	у тому числі		усього	у тому числі	
		валюті	валюті		у націо- нальній	в іно- земній		у націо- нальній	в іно- земній
1991	1.0	1.0	—	0.8	0.8	—	0.1	0.1	—
1992	27	24	3	26	23	3	1	1	—
1993	406	385	21	396	374	21	11	11	—
1994	1558	1199	359	1381	1022	359	176	176	—
1995	4078	3029	1049	3643	2664	980	434	365	69
1996	5452	4102	1350	4845	3653	1192	607	449	158
1997	7295	5195	2100	6522	4682	1840	773	513	260
1998	8873	5117	3756	7240	4438	2801	1633	679	954
1999	11787	5716	6071	9142	4714	4428	2645	1002	1643
2000	19574	10568	9006	16060	8903	7157	3514	1665	1848
2001	28373	15845	12528	22218	13034	9184	6156	2811	3344
2002	42035	24463	17572	30185	18689	11497	11849	5774	6076
2003	67835	39563	28272	37282	24737	12545	30553	14826	15727
2004	88579	51207	37372	40575	26864	13711	48003	24343	23660

У відсотках до попереднього року

1992	28 р.	25 р.	—	30 р.	27 р.	—	10 р.	10 р.	—
1993	15 р.	16 р.	8 р.	15 р.	16 р.	8 р.	9 р.	9 р.	—
1994	4 р.	3 р.	17 р.	3 р.	3 р.	17 р.	16 р.	16 р.	—
1995	262	253	292	264	261	273	246	207	—
1996	134	135	129	133	137	122	140	123	228
1997	134	127	156	135	128	154	127	114	165
1998	122	99	179	111	95	152	211	132	366
1999	133	112	162	126	106	158	162	148	172
2000	162	179	147	172	183	160	129	160	111
2001	145	150	139	138	146	128	175	169	181
2002	148	154	140	136	143	125	192	205	182
2003	161	162	161	124	132	109	258	257	259
2004	131	129	132	109	109	109	157	164	150

Питома вага в загальному обсязі, %

1992	100	90.6	9.4	95.4	86.1	9.3	4.6	4.6	—
1993	100	94.8	5.2	97.4	92.2	5.2	2.6	2.6	—
1994	100	77.0	23.0	88.7	65.6	23.0	11.3	11.3	—
1995	100	74.3	25.7	89.3	65.3	24.0	10.7	8.9	1.7
1996	100	75.2	24.8	88.9	67.0	21.9	11.1	8.2	2.9
1997	100	71.2	28.8	89.4	64.2	25.2	10.6	7.0	3.6
1998	100	57.7	42.3	81.6	50.0	31.6	18.4	7.7	10.8
1999	100	48.5	51.5	77.6	40.0	37.6	22.4	8.5	13.9
2000	100	53.5	46.5	82.1	45.1	37.0	17.9	8.4	9.5
2001	100	55.5	44.5	78.3	45.8	32.6	21.7	9.8	11.9
2002	100	58.0	42.0	71.7	44.3	27.3	28.3	13.7	14.6
2003	100	58.3	41.7	55.0	36.5	18.5	45.0	21.9	23.2
2004	100	57.8	42.2	45.8	30.3	15.5	54.2	27.5	26.7

**РІВЕНЬ СПОЖИВЧИХ ЦІН, ЦІН ВИРОБНИКІВ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ,
ОБЛІКОВОЇ СТАВКИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ І ПРОЦЕНТНИХ СТАВОК БАНКІВ**

(у відсотках)

Період	Зміни рівня цін до попереднього місяця		Середньозважена процентна ставка в місячному обчисленні		
	споживчих	виробників промислової продукції	встановлена облікова ставка НБУ	за кредитами банків*	за депозитами банків*
2002					
січень	1.0	-0.4	1.0	2.5	0.8
лютий	-1.4	0.7	1.0	2.4	0.8
березень	-0.7	-0.8	1.0	2.3	0.7
квітень	1.4	1.2	0.9	2.3	0.7
травень	-0.3	1.5	0.8	2.2	0.7
червень	-1.8	2.2	0.8	2.1	0.7
липень	-1.5	1.0	0.7	2.1	0.7
серпень	-0.2	-0.4	0.7	2.0	0.6
вересень	0.2	0.3	0.7	2.0	0.6
жовтень	0.7	0.2	0.7	1.9	0.6
листопад	0.7	0.2	0.7	1.9	0.5
грудень	1.4	0.0	0.6	1.8	0.6
2003					
січень	1.5	0.5	0.6	1.6	0.6
лютий	1.1	0.7	0.6	1.5	0.6
березень	1.1	2.1	0.6	1.5	0.6
квітень	0.7	0.3	0.6	1.5	0.6
травень	0.0	0.3	0.6	1.5	0.6
червень	0.1	0.0	0.6	1.4	0.6
липень	-0.1	1.0	0.6	1.5	0.5
серпень	-1.7	1.0	0.6	1.5	0.6
вересень	0.6	0.9	0.6	1.4	0.6
жовтень	1.3	0.7	0.6	1.5	0.6
листопад	1.9	1.5	0.6	1.5	0.7
грудень	1.5	1.7	0.6	1.5	0.7
2004					
січень	1.4	1.6	0.6	1.5	0.7
лютий	0.4	2.9	0.6	1.5	0.7
березень	0.4	2.2	0.6	1.4	0.7
квітень	0.7	3.3	0.6	1.5	0.7
травень	0.7	2.1	0.6	1.4	0.6
червень	0.7	1.5	0.6	1.4	0.8
липень	0.0	0.1	0.6	1.4	0.6
серпень	-0.1	1.6	0.6	1.4	0.5
вересень	1.3	1.9	0.6	1.4	0.6
жовтень	2.2	1.6	0.7	1.4	0.5
листопад	1.6	2.2	0.7	1.5	0.6
грудень	2.4	1.0	0.8	1.5	0.7

* Процентні ставки банків наведено за кредитами й депозитами в національній валюті без міжбанківського ринку.

**ОФІЦІЙНИЙ КУРС УКРАЇНСЬКОГО КАРБОВАНЦЯ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ,
ВСТАНОВЛЕНИЙ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ (середній за період)**

(укр. крб.)

Назви валют	1992	1993	1994	1995
I група				
1 австралійський долар	138	2872	23684	109268
1 австрійський шилінг	20	388	2851	14641
1 англійський фунт стерлінгів	346	6834	49356	232150
10 бельгійських франків	65	1467	9745	50017
1 німецька марка	135	2731	20250	102886
1 нідерландський гульден	120	2433	17886	91858
1 датська крона	35	691	5118	26336
100 італійських лір	16	287	1979	9057
1 канадський долар	168	3479	23158	107551
1 норвезька крона	33	633	4601	23271
1 долар США	208	4539	31700	147463
1 фінська марка	44	793	6378	33854
1 французький франк	40	795	5852	29564
1 шведська крона	35	571	4197	20777
1 швейцарський франк	150	3096	23833	124999
10 японських єн	17	420	3145	15663
1 ЕКЮ	267	5270	38487	192790
10 іспанських песет	20	347	2413	11853
10 грецьких драхм	8	158	1318	6352
1 ірландський фунт	345	6571	48477	236271
1 ісландська крона	3	53	460	2279
10 португальських ескудо	15	275	1960	9828
1 СПЗ	—	5259	45929	223233
II група				
100 російських рублів	—	456	1257	3244
1 азербайджанський манат	—	—	39	34
1000 білоруських рублів	—	—	3903	12745
1 вірменський драм	—	—	215	363
1 естонська крона	15	341	2531	12861
1 казахстанський тенге	—	—	834	2390
1 киргизький сом	—	—	2980	13689
1 латвійський лат	—	5657	57384	277690
1 литовський літ	—	863	7924	36828
1 молдавський лей	—	—	7635	32850
1 туркменський манат	—	—	4124	5360
1 узбецький сум	—	—	1208	5040
1 грузинський ларі	—	—	—	—

**ОФІЦІЙНИЙ КУРС ГРИВНІ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ,
ВСТАНОВЛЕНИЙ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ (середній за період)**

(грн.)

Назви валют	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
100 австралійських доларів	143.14	138.17	153.82	266.50	316.89	278.16	289.63
100 австрійських шилінгів	17.29	15.29	20.00	31.93	36.55	34.98	—
100 англійських фунтів стерлінгів	285.64	305.08	406.89	668.45	824.99	773.94	799.84
10000 азербайджанських манатів	4.11	4.66	6.33	10.04	12.19	11.56	10.97
1000 бельгійських франків	59.11	52.15	68.20	108.91	124.66	119.33	—
10 білоруських рублів	1.18	0.55	0.39	0.13	0.06	0.04	0.03
1000 грецьких драхм	7.60	6.83	8.36	13.48	14.95	14.13	—
100 датських крон	31.56	28.25	36.95	59.09	67.47	64.59	67.70
100 доларів США	182.95	186.17	244.95	413.04	544.02	537.21	532.66
100 естонських крон	15.20	13.45	17.59	28.08	32.14	30.76	32.15
100 ісландських крон	2.75	2.63	3.46	5.71	6.94	5.54	5.84
100 ірландських фунтів	292.76	282.72	352.14	557.85	638.53	611.20	—
1000 іспанських песет	14.45	12.74	16.57	26.40	30.22	28.93	—
10000 італійських лір	11.85	10.95	14.25	22.69	25.97	24.86	—
100 канадських доларів	134.13	134.50	164.34	278.21	366.48	347.12	339.33
100 казахстанських тенге	2.71	2.46	3.10	3.54	3.83	3.66	3.48
100 латвійських латів	332.82	320.65	416.80	706.54	898.66	855.96	862.33
100 литовських літів	45.73	46.54	61.24	103.26	136.01	134.30	145.40
100 молдавських леїв	39.84	40.26	45.94	39.43	43.77	41.80	39.27
100 нідерландських гульденів	108.56	95.62	124.81	199.37	228.20	218.43	—
100 німецьких марок	121.64	107.61	140.69	224.63	257.12	246.11	—
100 норвезьких крон	28.33	26.38	32.49	52.90	61.97	59.78	67.10
100 польських злотих	68.02	57.18	70.13	104.42	125.53	131.24	130.60
100 португальських ескудо	1.19	1.07	1.37	2.19	2.51	2.40	—
10 російських рублів	3.58	3.22	2.87	1.67	1.94	1.84	1.70
100 сингапурських доларів	129.43	126.22	146.94	243.99	315.98	300.00	297.51
100 словацьких крон	5.97	5.54	6.93	10.01	11.86	11.11	11.79
10000 турецьких лір	0.23	0.13	0.09	0.10	0.09	0.05	0.04
10000 туркменських манатів	5.58	4.49	5.00	7.94	10.46	10.33	10.24
1000 угорських форинтів	12.29	10.06	11.42	17.43	19.43	18.75	20.72
100 узбецьких сумів	4.64	2.86	2.57	3.31	2.59	1.35	0.70
100 фінських марок	39.84	35.95	46.30	73.89	84.58	80.96	—
100 французьких франків	35.80	31.96	41.96	66.98	76.67	73.38	—
100 чеських крон	6.73	5.92	7.71	11.99	14.16	14.13	16.34
100 шведських крон	27.27	24.43	30.83	49.92	59.57	52.09	54.91
100 швейцарських франків	148.25	128.45	171.01	274.53	322.46	318.71	342.88
1000 японських єн	16.84	15.41	19.03	36.61	50.52	44.27	42.59
100 євро (до 1999 року – ЕКЮ)	232.19	211.29	276.76	439.33	502.89	481.36	503.01
100 СПЗ	265.58	256.19	333.90	564.43	717.59	684.20	689.82

Продовження

Назви валют	2 0 0 4								
	2003	січень	лютий	березень	I квартал	квітень	травень	червень	I півріччя
100 австралійських доларів	347.14	409.42	413.97	398.34	407.24	397.89	376.50	369.69	394.30
100 англійських фунтів стерлінгів	871.28	969.57	994.46	971.66	978.56	963.18	950.35	972.61	970.31
10000 азербайджанських манатів	10.86	10.82	10.80	10.81	10.81	10.83	10.84	10.85	10.82
10 білоруських рублів	0.03	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02
100 датських крон	81.07	90.30	90.38	87.60	89.43	86.04	85.79	86.84	87.82
100 доларів США	533.27	533.12	533.06	532.95	533.04	532.90	532.74	532.20	532.83
100 естонських крон	38.50	42.98	43.04	41.71	42.58	40.94	40.80	41.26	41.79
100 ісландських крон	6.96	7.64	7.77	7.49	7.64	7.31	7.25	7.38	7.47
100 канадських доларів	380.93	411.34	400.97	399.57	403.96	399.02	386.67	391.48	398.17
100 казахстанських тенге	3.57	3.77	3.83	3.83	3.81	3.86	3.88	3.90	3.84
100 латвійських латів	933.76	992.86	997.11	981.27	990.41	975.49	967.00	975.50	981.54
100 литовських літів	174.54	194.87	195.26	189.36	193.16	185.63	184.91	187.19	189.54
100 молдавських леїв	38.27	40.36	41.21	42.14	41.24	43.98	45.27	44.40	42.89
100 норвезьких крон	75.40	78.55	76.72	76.33	77.20	76.98	77.84	77.97	77.40
100 польських злотих	137.09	142.79	138.78	136.89	139.48	134.68	134.94	140.47	138.09
10 російських рублів	1.74	1.84	1.87	1.87	1.86	1.86	1.84	1.83	1.85
100 сингапурських доларів	306.03	314.00	315.98	313.26	314.41	316.69	311.64	310.78	313.73
100 словацьких крон	14.53	16.50	16.60	16.14	16.41	15.96	15.89	16.17	16.21
10000 турецьких лір	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04
10000 туркменських манатів	10.26	10.25	10.25	10.25	10.25	10.25	10.24	10.23	10.25
1000 угорських форинтів	23.78	25.45	25.57	25.74	25.59	25.58	25.24	25.51	25.52
100 узбецьких сумів	0.55	0.54	0.54	0.54	0.54	0.53	0.53	0.52	0.53
100 чеських крон	18.92	20.57	20.47	19.79	20.28	19.69	19.91	20.44	20.15
100 шведських крон	66.07	73.68	73.38	70.66	72.57	69.82	70.00	70.60	71.36
100 швейцарських франків	396.14	429.86	428.21	416.48	424.85	411.95	414.23	425.16	420.98
100 юанів женьміньюбі (Китай)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1000 японських єн	46.03	50.08	50.06	49.05	49.73	49.73	47.61	48.61	49.19
100 євро	602.44	672.49	673.46	652.59	666.18	640.51	638.31	645.62	653.83
100 СПЗ	746.82	795.04	797.21	784.52	792.26	780.27	773.94	779.99	785.16

Закінчення

Назви валют	2 0 0 4							
	липень	серпень	вересень	9 місяців	жовтень	листопад	грудень	рік
100 австралійських доларів	380.18	377.57	372.27	388.43	388.07	408.49	407.11	391.63
100 англійських фунтів стерлінгів	979.07	967.14	951.73	968.86	958.52	985.03	1023.56	973.91
10000 азербайджанських манатів	10.84	10.84	10.82	10.83	10.82	10.82	10.82	10.83
10 білоруських рублів	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02
100 датських крон	87.75	86.99	87.13	87.65	89.01	92.65	95.56	88.84
100 доларів США	531.81	531.36	530.97	532.34	530.69	530.63	530.60	531.92
100 естонських крон	41.70	41.34	41.42	41.69	42.32	44.00	45.40	42.24
100 ісландських крон	7.43	7.43	7.39	7.46	7.56	7.89	8.44	7.58
100 канадських доларів	401.71	404.20	410.79	400.64	424.17	443.34	435.94	409.10
100 казахстанських тенге	3.92	3.90	3.92	3.87	3.98	4.06	4.08	3.91
100 латвійських латів	979.89	973.62	972.11	979.43	981.12	1002.50	1021.03	984.96
100 литовських літів	188.92	187.59	187.61	189.04	191.66	199.22	205.81	191.50
100 молдавських леїв	44.48	44.22	43.81	43.32	43.15	42.50	42.54	43.17
100 норвезьких крон	76.98	77.66	77.51	77.39	80.30	84.57	86.46	78.99
100 польських злотих	145.96	146.03	148.02	140.95	153.10	161.49	171.50	146.22
10 російських рублів	1.83	1.82	1.82	1.84	1.82	1.86	1.90	1.85
100 сингапурських доларів	310.64	309.65	312.93	312.84	316.17	321.24	323.32	314.69
100 словацьких крон	16.35	16.13	16.18	16.21	16.55	17.40	18.26	16.51
10000 турецьких лір	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04
10000 туркменських манатів	10.23	10.22	10.21	10.24	10.21	10.20	10.20	10.23
1000 угорських форинтів	26.09	25.98	26.16	25.70	26.83	28.06	28.90	26.26
100 узбецьких сумів	0.52	0.52	0.51	0.53	0.51	0.51	0.50	0.52
100 чеських крон	20.68	20.45	20.50	20.28	21.01	21.99	23.16	20.72
100 шведських крон	70.99	70.38	71.24	71.19	73.06	76.49	79.09	72.45
100 швейцарських франків	427.43	420.39	420.19	421.55	428.94	452.49	462.79	428.18
100 юанів женьміньюбі (Китай)	—	—	—	—	64.12	64.11	64.11	64.28
1000 японських єн	48.69	48.05	48.27	48.90	48.66	50.58	51.13	49.21
100 євро	652.42	646.90	648.07	652.27	662.10	688.50	710.32	660.94
100 СПЗ	783.31	778.36	777.57	783.36	784.66	802.22	816.73	787.82

**ОФІЦІЙНИЙ КУРС УКРАЇНСЬКОГО КАРБОВАНЦЯ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ,
ВСТАНОВЛЕНИЙ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ (на кінець періоду*)**

(укр. крб.)

Назви валют	1992	1993	1994	1995
I група				
1 австралійський долар	440	8588	81040	133330
1 австрійський шилінг	56	1052	9400	17790
1 англійський фунт стерлінгів	961	18797	161210	277020
10 бельгійських франків	192	3563	32190	60930
1 німецька марка	394	7398	66130	125150
1 нідерландський гульден	350	6607	59080	111800
1 датська крона	102	1893	16860	32310
100 італійських лір	43	756	6350	11320
1 канадський долар	503	9375	74460	131230
1 норвезька крона	93	1705	15150	28360
1 долар США	638	12610	104200	179400
1 фінська марка	121	2207	21790	41200
1 французький франк	116	2172	19130	36610
1 шведська крона	90	1514	13910	26900
1 швейцарський франк	435	8706	78330	155860
10 японських єн	51	1132	10390	17410
1 ЕКЮ	771	14309	126230	235820
10 іспанських песет	56	902	7830	14760
10 грецьких драхм	30	516	4280	7560
1 ірландський фунт	1040	17969	159130	286530
1 ісландська крона	—	175	1510	2760
10 португальських ескудо	44	724	6430	12000
1 СПЗ	—	17476	151140	266740
II група				
100 російських рублів	—	456	2940	3870
1 азербайджанський манат	—	1	50	40
1000 білоруських рублів	—	4	9160	15080
1 вірменський драм	—	1	250	450
1 естонська крона	49	925	8270	15640
1 казахстанський тенге	—	1796	1720	2830
1 киргизький сом	—	1566	9740	16380
1 латвійський лат	—	21158	190490	335330
1 литовський літ	—	3231	26050	44850
1 молдавський лей	—	3417	24360	39520
1 туркменський манат	—	—	10420	70
1 узбецький сум	—	2	4170	5180
1 грузинський ларі	—	—	—	—

* Встановлений на останній календарний день.

**ОФІЦІЙНИЙ КУРС ГРИВНІ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ,
ВСТАНОВЛЕНИЙ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ (на кінець періоду*)**

Назви валют	(грн.)						
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
100 австралійських доларів	150.71	124.18	209.45	339.79	301.54	270.23	299.95
100 австрійських шилінгів	17.27	15.06	29.12	38.08	36.75	33.94	—
100 англійських фунтів стерлінгів	319.13	315.99	573.15	842.90	810.26	767.39	853.84
10000 азербайджанських манатів	4.61	4.88	8.84	11.93	11.91	11.12	10.90
1000 бельгійських франків	58.97	51.37	99.31	129.90	125.35	115.76	—
10 білоруських рублів	0.82	0.46	—	0.06	0.04	0.03	0.03
1000 грецьких драхм	7.64	6.72	12.17	15.87	14.84	13.70	—
100 датських крон	31.76	27.81	53.79	70.40	67.76	62.79	74.50
100 доларів США	188.90	189.90	342.70	521.63	543.45	529.85	533.24
100 естонських крон	15.19	13.25	25.60	33.49	32.32	29.84	35.36
100 ісландських крон	2.83	2.65	4.94	7.26	6.42	5.10	6.52
100 ірландських фунтів	316.06	273.23	508.72	665.38	642.08	592.91	—
1000 іспанських песет	14.42	12.52	24.08	31.49	30.39	28.06	—
10000 італійських лір	12.36	10.78	20.69	27.06	26.12	24.12	—
100 канадських доларів	137.97	131.87	220.61	358.73	362.11	331.72	339.98
100 казахстанських тенге	2.56	2.50	4.09	3.77	3.76	3.53	3.43
100 латвійських латів	337.32	321.86	602.28	894.73	879.37	830.49	897.71
100 литовських літів	47.23	47.48	85.68	130.41	135.86	132.46	158.59
100 молдавських лейв	40.62	40.75	41.18	45.01	43.89	40.47	38.55
100 нідерландських гульденів	108.23	94.03	181.80	237.79	229.47	211.90	—
100 німецьких марок	121.49	105.97	204.84	267.93	258.55	238.75	—
100 норвезьких крон	29.30	25.81	45.33	64.88	61.42	58.73	75.73
100 польських злотих	66.08	54.30	98.46	126.46	131.35	133.60	138.60
100 португальських ескудо	1.21	1.04	2.00	2.61	2.52	2.33	—
10 російських рублів	3.40	3.19	1.66	1.93	1.93	1.76	1.68
100 сингапурських доларів	134.97	113.61	207.07	312.73	313.58	286.37	306.55
100 словацьких крон	5.94	5.50	9.39	12.32	11.51	10.92	13.24
10000 турецьких лір	0.18	0.09	0.11	0.10	0.08	0.04	0.03
10000 туркменських манатів	4.64	4.56	6.59	10.03	10.45	10.19	10.25
1000 угорських форинтів	11.74	9.39	15.85	20.70	19.08	19.05	23.47
100 узбецьких сумів	3.45	2.37	3.12	3.73	1.67	0.77	0.55
100 фінських марок	40.65	35.02	67.38	88.14	85.05	78.54	—
100 французьких франків	36.01	31.67	61.08	79.89	77.09	71.19	—
100 чеських крон	6.90	5.55	11.38	14.60	14.43	14.61	17.65
100 шведських крон	27.50	24.03	42.41	61.20	57.26	50.20	60.44
100 швейцарських франків	139.72	130.60	250.32	326.48	331.99	314.89	379.82
1000 японських єн	16.29	14.66	29.71	51.01	47.30	40.49	44.46
100 євро (до 1999 року – ЕКЮ)	236.26	209.59	401.33	524.03	505.68	466.96	553.29
100 СПЗ	271.66	255.10	481.62	714.55	708.07	665.29	720.64

* Встановлений на останній календарний день.

Продовження

Назви валют	2003	2 0 0 4					
		січень	лютий	березень	квітень	травень	червень
100 австралійських доларів	397.94	402.66	410.10	401.44	381.34	379.82	370.05
100 англійських фунтів стерлінгів	946.88	964.36	992.45	972.13	938.73	972.36	968.99
10000 азербайджанських манатів	10.83	10.81	10.79	10.82	10.83	10.85	10.85
10 білоруських рублів	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02
100 датських крон	89.49	88.62	89.01	87.24	84.70	87.08	87.11
100 доларів США	533.15	533.11	532.99	532.93	532.87	532.50	532.07
100 естонських крон	42.58	42.19	42.39	41.51	40.28	41.40	41.38
100 ісландських крон	7.43	7.67	7.64	7.34	7.16	7.42	7.35
100 канадських доларів	406.73	399.57	397.92	407.91	388.06	389.39	395.82
100 казахстанських тенге	3.70	3.82	3.83	3.84	3.85	3.88	3.90
100 латвійських латів	987.31	989.07	990.69	981.45	963.60	973.49	978.07
100 литовських літів	193.02	193.11	192.87	188.27	182.38	187.53	187.51
100 молдавських лейв	40.33	40.59	41.92	42.73	45.16	44.38	44.53
100 норвезьких крон	79.11	75.72	75.54	77.24	77.12	79.15	77.74
100 польських злотих	142.11	138.27	136.20	137.32	131.65	139.15	142.53
10 російських рублів	1.81	1.87	1.87	1.87	1.84	1.84	1.83
100 сингапурських доларів	313.10	313.70	312.97	316.47	312.32	312.32	310.70
100 словацьких крон	16.19	16.13	16.36	16.16	15.63	16.17	16.20
10000 турецьких лір	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04	0.03	0.04
10000 туркменських манатів	10.25	10.25	10.25	10.25	10.25	10.24	10.23
1000 угорських форинтів	25.46	24.96	25.64	25.99	24.83	25.79	25.61
100 узбецьких сумів	0.54	0.54	0.54	0.53	0.53	0.53	0.52
100 чеських крон	20.46	19.81	20.45	19.69	19.27	20.33	20.26
100 шведських крон	73.40	71.81	71.94	70.14	69.11	71.29	70.94
100 швейцарських франків	427.23	422.50	421.38	416.71	407.98	421.87	423.74
100 юанів женьміньбі (Китай)	—	—	—	—	—	—	—
1000 японських єн	49.82	50.37	48.63	50.35	48.16	47.78	49.11
100 євро	666.22	660.20	663.25	649.48	630.17	647.79	647.48
100 СПЗ	792.25	789.70	788.86	789.01	773.64	782.15	780.13

Закінчення

Назви валют	2 0 0 4					
	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
100 австралійських доларів	369.90	372.31	380.23	393.83	416.17	411.51
100 англійських фунтів стерлінгів	964.26	951.37	959.33	969.54	1002.73	1018.27
10000 азербайджанських манатів	10.84	10.83	10.81	10.82	10.82	10.82
10 білоруських рублів	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02
100 датських крон	85.99	86.06	87.90	90.73	94.62	97.03
100 доларів США	531.60	531.16	530.77	530.65	530.62	530.54
100 естонських крон	40.86	40.90	41.80	43.11	44.92	46.13
100 ісландських крон	7.40	7.33	7.46	7.65	8.13	8.62
100 канадських доларів	398.87	403.84	417.64	432.21	448.43	437.87
100 казахстанських тенге	3.90	3.89	3.94	4.02	4.08	4.08
100 латвійських латів	970.07	965.75	973.89	993.73	1016.51	1028.18
100 литовських літів	185.71	184.87	189.36	195.71	203.61	209.33
100 молдавських леїв	44.44	44.01	43.67	42.58	42.50	42.58
100 норвезьких крон	75.60	76.59	78.32	82.32	87.10	87.55
100 польських злотих	145.66	143.38	149.96	155.33	166.88	177.16
10 російських рублів	1.83	1.82	1.82	1.84	1.88	1.91
100 сингапурських доларів	307.74	309.90	313.49	318.90	324.07	323.87
100 словацьких крон	15.93	15.91	16.34	16.88	17.90	18.65
10000 турецьких лір	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04
10000 туркменських манатів	10.22	10.21	10.21	10.20	10.20	10.20
1000 угорських форинтів	25.85	25.66	26.49	27.38	28.51	29.38
100 узбецьких сумів	0.52	0.51	0.51	0.51	0.50	0.50
100 чеських крон	20.14	20.10	20.68	21.33	22.66	23.75
100 шведських крон	69.28	70.15	72.25	74.59	78.79	80.06
100 швейцарських франків	415.32	415.27	421.73	440.40	463.36	467.45
100 юанів женьміньбі (Китай)	—	—	—	64.12	64.11	64.10
1000 японських єн	47.36	48.34	47.88	49.89	51.59	51.18
100 євро	639.30	639.89	654.07	674.51	702.91	721.75
100 СПЗ	774.94	775.88	779.70	795.33	814.98	823.93

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО	
ГОЛОВИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ	3
СКЛАД ЧЛЕНІВ РАДИ	
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ	4
СКЛАД ЧЛЕНІВ ПРАВЛІННЯ	
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ	6
СТРУКТУРА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ	8
ВСТУП	11
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ	
1.1. ВАЛОВИЙ ВНУТРІШНІЙ ПРОДУКТ	14
1.2. ДИНАМІКА ЦІН СПОЖИВЧОГО РИНКУ ТА ВИРОБНИКІВ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ. ІНФЛЯЦІЯ, ОСНОВНІ ЇЇ ЧИННИКИ	17
1.3. ІНВЕСТИЦІЇ	18
1.4. ПРОМИСЛОВЕ ВИРОБНИЦТВО	20
1.5. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО	22
1.6. ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ	24
1.7. ДОХОДИ ТА ВИТРАТИ НАСЕЛЕННЯ	26
1.8. РИНОК ПРАЦІ	29
1.9. ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ	31
1.10. ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС УКРАЇНИ	34
1.11. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ, КРАЇН СНД ТА ІНШИХ КРАЇН	37
РОЗДІЛ 2. ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ	
2.1. ВИКОНАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСАД ГРОШОВО- КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ В 2004 РОЦІ. ОСНОВНІ ІНСТРУМЕНТИ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВО- КРЕДИТНОГО РИНКУ	46
2.2. БЕЗГОТІВКОВА ЕМІСІЯ	49
2.3. ГРОШОВИЙ ОБІГ	51
2.4. ГОТІВКОВИЙ ОБІГ	53
2.5. ВАЛЮТНО-КУРСОВА ПОЛІТИКА. ДИНАМІКА ОБМІННОГО КУРСУ ГРИВНІ ДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ. РЕАЛЬНИЙ ЕФЕКТИВНИЙ ОБМІННИЙ КУРС	56
2.6. ВАЛЮТНИЙ РИНОК УКРАЇНИ, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА СТРУКТУРА	58
2.7. СИСТЕМА ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	60
2.8. МІЖНАРОДНІ РЕЗЕРВИ	62
2.9. СИСТЕМА ВАЛЮТНОГО КОНТРОЛЮ ТА ЛІЦЕНЗУВАННЯ	64
2.10. ОБСЛУГОВУВАННЯ ВАЛОВОГО ЗОВНІШНЬОГО БОРГУ УКРАЇНИ. ДИНАМІКА ТА СТРУКТУРА ВАЛОВОГО ЗОВНІШНЬОГО БОРГУ УКРАЇНИ	65
2.11. ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ І БАНКІВ УКРАЇНИ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ	67
2.12. РОЗРАХУНКОВО-КАСОВЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ	68
2.13. ПЛАТІЖНА СИСТЕМА УКРАЇНИ, СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ	69
2.14. СТАН РОЗРАХУНКІВ В УКРАЇНІ, НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ РОЗРАХУНКІВ	71
2.15. РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ	74
2.16. РОБОТА ЩОДО ЛІКВІДАЦІЇ БАНКІВ УКРАЇНИ	78
2.17. РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ: ЛІЦЕНЗУВАННЯ, НАГЛЯД ТА ІНСПЕКТУВАННЯ БАНКІВ	80
2.18. ДЕПОЗИТНИЙ РИНОК	83
2.19. КРЕДИТУВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ	86

ЗМІСТ

2.20. ВІДНОСИНИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ З ЦЕНТРАЛЬНИМИ БАНКАМИ КРАЇН СВІТУ ТА ІНШИМИ МІЖНАРОДНИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ	90
2.21. СПІВРОБІТНИЦТВО НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ.	91
2.22. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЕКОНОМІЧНОЇ РОБОТИ.	93
2.23. ЕКОНОМІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ.	96
2.24. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ.	96
2.25. ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ВИКОРИСТАННЮ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ	98
2.26. НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ	100
2.27. АУДИТ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ	100
2.28. РЕЗУЛЬТАТИ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ДОХОДИ ТА ВИДАТКИ, ЇХ ДИНАМІКА ТА СТРУКТУРА	101
2.29. ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКНОТНО-МОНЕТНОГО ДВОРУ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ	102
2.30. КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА НАВЧАННЯ ПЕРСОНАЛУ.	103
2.31. РОЗВИТОК МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ	107
КАЛЕНДАР ОСНОВНИХ ПОДІЙ, ЩО ВІДБУЛИСЬ У 2004 РОЦІ	109
МЕТОДОЛОГІЧНІ КОМЕНТАРІ ДО РІЧНОГО ЗВІТУ.	113

РОЗДІЛ 3. ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЗА 2004 РІК

БАЛАНС	118
ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ	119
ЗВІТ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ.	120
ЗВІТ ПРО ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ	122
ПРИМІТКИ ДО ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ	123
1. ОСНОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ.	123
2. ОСНОВИ СКЛАДАННЯ ЗВІТНОСТІ ТА ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА	124
3. ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ НА ФІНАНСОВИЙ СТАН ТА РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ	131
4. КОШТИ ТА ДЕПОЗИТИ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ	132
5. ЦІННІ ПАПЕРИ НЕРЕЗИДЕНТІВ.	133
6. ЦІННІ ПАПЕРИ УРЯДУ.	134
7. КРЕДИТИ БАНКАМ ТА ІНШИМ ПОЗИЧАЛЬНИКАМ	135
8. ВНУТРІШНІЙ ДЕРЖАВНИЙ БОРГ	136
9. ВНЕСКИ В РАХУНОК КВОТИ МВФ	138
10. ОСНОВНІ ЗАСОБИ ТА НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ.	138
11. ІНШІ АКТИВИ.	139
12. КОШТИ БАНКІВ.	140
13. КОШТИ УРЯДУ ТА ІНШИХ КЛІЄНТІВ.	141
14. ДЕПОЗИТНІ СЕРТИФІКАТИ, ЩО ЕМІТОВАНІ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ	141
15. КРЕДИТИ ОТРИМАНІ	141
16. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ПЕРЕД МВФ	141
17. ІНШІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ	142
18. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ З ПЕРЕРАХУВАННЯ ПРИБУТКУ ДО БЮДЖЕТУ	142
19. СТАТУТНИЙ КАПІТАЛ	143
20. ГРОШОВІ КОШТИ ТА ЇХ ЕКВІВАЛЕНТИ	143
21. ПРОЦЕНТНІ ДОХОДИ ТА ВИТРАТИ	144
22. КОМІСІЙНІ ДОХОДИ ТА ВИТРАТИ	144
23. ІНШІ ДОХОДИ.	145
24. ВИТРАТИ НА УТРИМАННЯ ПЕРСОНАЛУ	145

ЗМІСТ

Річний звіт Національного банку України за 2004 рік

Редакційна колегія:

Шаповалов А.В. (голова)
Галь В.М. (заступник голови)
Гребеник Н.І.
Ричаківська В.І.
Мельничук М.О.
Дорофєєва Н.В.
Гальчинська Т.А.

Річний звіт підготовлено
департаментом статистики та звітності
Національного банку України

Над річним звітом працювали:
Бойчук М.І., Горбань Н.В., Понур Л.О.

Відповідальна за випуск –
начальник відділу з випуску
статистичних видань Національного
банку України редакції періодичних
видань Національного банку України
Бойчук М.І.

Оператор **Литвинова Н.В.**

Фото **Негребецького В.С.**

Адреса редакції:

просп. Науки, 7
Київ-028, 03028, Україна
тел. (044) 267-30-27
тел./факс: (044) 524-96-25
E-mail: litvinova@bank.gov.ua

Оригінал-макет і друк виконані
у відділі видавничого обслуговування
господарсько-експлуатаційного
управління Національного банку України

Комп'ютерна верстка та підготовка
графічних матеріалів:
Юркін О.М., Васильченко М.В.

Художнє оформлення:

Горбатовська О.Ю.

Підписано до друку 10.08.2005 р.
Формат 60 x 84/8. Друк офсетний.
Тираж 200. Зам. № 5-0701.

25. АДМІНІСТРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКІ ТА ІНШІ ВИТРАТИ	146
26. ЧИСТЕ ЗМЕНШЕННЯ РЕЗЕРВІВ	146
27. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ	146
28. АНАЛІЗ АКТИВІВ І ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У РОЗРІЗІ РЕЗИДЕНТНОСТІ	148
29. КРЕДИТНИЙ РИЗИК	150
30. ВАЛЮТНИЙ РИЗИК	151
31. ПРОЦЕНТНИЙ РИЗИК	153
32. РИЗИК ЛІКВІДНОСТІ	156
33. ПОЗАБАЛАНСОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ПОХІДНІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ	159
34. СПРАВЕДЛИВА ВАРТІСТЬ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ	159
35. ОПЕРАЦІЇ З ПОВ'ЯЗАНИМИ СТОРОНАМИ	163
36. РОЗКРИТТЯ ЗНАЧНИХ СУМ ЗА СТАТТЯМИ АКТИВІВ І ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	163
37. ПОДІЇ, ЩО ВІДБУЛИСЯ ПІСЛЯ ЗВІТНОЇ ДАТИ	163
АУДИТОРСЬКИЙ ВИСНОВОК	164

РОЗДІЛ 4. ТАБЛИЧНІ МАТЕРІАЛИ

ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ЕКОНОМІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО СТАНУ УКРАЇНИ	166
ДИНАМІКА ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ УКРАЇНИ	172
НАЯВНА ГРОШОВА МАСА В ОБІГУ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РОЗМІЩЕННЯ В 1991–1997 РОКАХ	173
НАЯВНА ГРОШОВА МАСА В ОБІГУ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РОЗМІЩЕННЯ В 1998–2003 РОКАХ	175
НАЯВНА ГРОШОВА МАСА В ОБІГУ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РОЗМІЩЕННЯ В 2003–2004 РОКАХ	178
НАЯВНА ГРОШОВА МАСА В ОБІГУ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РОЗМІЩЕННЯ В 2004 РОЦІ	179
ПРОЦЕНТНА СТАВКА РЕФІНАНСУВАННЯ БАНКІВ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ (ЗА ДАТАМИ)	180
ПРОЦЕНТНІ СТАВКИ РЕФІНАНСУВАННЯ БАНКІВ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ В 1992–2001 РОКАХ	181
ПРОЦЕНТНІ СТАВКИ РЕФІНАНСУВАННЯ БАНКІВ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ В 2002–2004 РОКАХ	181
ПРОЦЕНТНІ СТАВКИ БАНКІВ УКРАЇНИ ЗА КРЕДИТАМИ ТА ДЕПОЗИТАМИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ВАЛЮТІ В 1993–2003 РОКАХ	182
ПРОЦЕНТНІ СТАВКИ БАНКІВ УКРАЇНИ ЗА КРЕДИТАМИ ТА ДЕПОЗИТАМИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ВАЛЮТІ В 2004 РОЦІ (У РОЗРІЗІ ВАЛЮТ)	182
ВИМОГИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ЗА НАДАНИМИ КРЕДИТАМИ (БЕЗ УРАХУВАННЯ РЕФІНАНСУВАННЯ БАНКІВ)	183
ВИМОГИ БАНКІВ ЗА КРЕДИТАМИ, НАДАНИМИ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ (ЗА ВИДАМИ ВАЛЮТ ТА СТРОКАМИ)	184
РІВЕНЬ СПОЖИВЧИХ ЦІН, ЦІН ВИРОБНИКІВ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ, ОБЛІКОВОЇ СТАВКИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ І ПРОЦЕНТНИХ СТАВОК БАНКІВ	185
ОФІЦІЙНИЙ КУРС УКРАЇНСЬКОГО КАРБОВАНЦЯ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ, ВСТАНОВЛЕНИЙ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ (СЕРЕДНІЙ ЗА ПЕРІОД)	186
ОФІЦІЙНИЙ КУРС ГРИВНІ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ, ВСТАНОВЛЕНИЙ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ (СЕРЕДНІЙ ЗА ПЕРІОД)	187
ОФІЦІЙНИЙ КУРС УКРАЇНСЬКОГО КАРБОВАНЦЯ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ, ВСТАНОВЛЕНИЙ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ (НА КІНЕЦЬ ПЕРІОДУ)	190
ОФІЦІЙНИЙ КУРС ГРИВНІ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ, ВСТАНОВЛЕНИЙ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ (НА КІНЕЦЬ ПЕРІОДУ)	191